

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

**ŞEHİT YAKINLARININ SİYASAL SOSYALLEŞMESİNDE
SOSYALİZASYON ETMENLERİNİN ETKİSİ: ANKARA ÖRNEĞİ**

Ali DAVTALAB

Doktora Tezi

Ankara, 2016

**ŒEHİT YAKINLARININ SİYASAL SOSYALLEŒMESİNDE
SOSYALİZASYON ETMENLERİNİN ETKİSİ: ANKARA ÖRNEĞİ**

Ali DAVTALAB

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Doktora Tezi

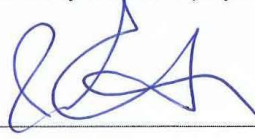
Ankara, 2016

KABUL VE ONAY

Ali DAVTALAB tarafından hazırlanan “Şehit Yakınlarının Siyasal Sosyalleşmesinde Sosyalizasyon Etmenlerinin Etkisi: Ankara Örneği” başlıklı bu çalışma, 27.05.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Gülay ARIKAN (Başkan)

Prof. Dr. Tevfik ERDEM

Doç.Dr. Tuğça POYRAZ TACOĞLU (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Belma TOKUROĞLU

Yrd. Doç. Dr. Halim ÇAVUŞOĞLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof Dr .Sibel BOZBEYOĞLU

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin /raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin / raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin – Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin – Raporumun sadeceyerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin – Raporumun2..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde , tezimin – raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

27 Mayıs 2016

Ali Davtalab

TEŞEKKÜR

Akademik yaşamın en önemli aşaması olan doktora eğitimim boyunca daima yanımda olan ve çalışmamın her düzeyinde yol gösterici iten tutumunu, desteğini ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç.Dr.Tuğ POYRAZ TACOĞLU'na; tez savunma jürisinde yer alan ve sabırla çalışmamı okuyarak öneri ve eleştirilerde bulunan değerli hocalarım, Sayın Prof. Dr. Gülay ARIKAN'a ve Sayın Prof. Dr. Tevfik ERDEM'e teşekkür ederim.

Son olarak bu tezin çalışılması için gerekli resmi izinlerin alınmasına yardımcı olan Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanı Gamze AYRIM'a; verilerin toplamasında katılımcılara ulaşmama vesile olan Ankara Şehit Aileleri Federasyon Başkanı ve Şehit babası olarak Sayın Hamit KSE ve Yüksel TEKE'ye teşekkür ederim.

ÖZET

DAVTALAB Ali. “*Şehit Yakınlarının Siyasal Sosyalleşmesinde Sosyalleşme Etmenlerinin Etkisi: Ankara Örneği*, Doktora Tezi, Ankara, 2016.

Bu araştırma, şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesinde etkili olan başta aile olmak üzere okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçları gibi siyasal sosyalleşme etmenlerinin etkisini Ankara ili örneğinde ele almaktadır. Bu etkiyi ortaya çıkarmak için Ankara'nın Altındağ, Çankaya, Çubuk ve Sincan olmak üzere dört ilçesinde yaşayan 204 şehit yakınına anket uygulanmıştır. Anket formları, şehit yakınlarına uygulandıktan sonra betimleyici ve ilişki arayıcı analizler yapılmıştır. Araştırmanın bulguları, aile içi ilişkiler ve siyasal sosyalleşme arasında anlamlı ilişki olduğunu; ailedeki güç dağılımı, ailenin muhafazakar olması ve çocuk yetiştirme tarzının siyasal sosyalleşmede etkili olduğunu ortaya koymuştur. Okulun etkisi ile ilgili olarak; öğretmenlerle olan ilişkiler ve okulda öğrenci konseyinin olup olmaması siyasal güven üzerinde önemsiz bir değere sahipken; okulda yapılan etkinlikler ve eğitim türü önemlidir. Arkadaş grupları ile ilgili sonuçlara bakıldığında, bireyin arkadaş çevresindeki siyasal sohbetleri, arkadaş gruplarına kendini kabul ettirmesi, arkadaş grubunun kurallarına uyum gösterme ile siyasal sosyalleşme arasında ilişki bulunmaktadır. Kitle iletişim araçlarının siyasal sosyalleşmede önemli etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesinde aile başat rol oynarken, aileden sonra kitle iletişim araçlarının önemli olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Sözcükler

Aile, arkadaş grubu, kitle iletişim araçları, okul, sosyalleşme, siyasal sosyalleşme, şehit yakınları.

ABSTRACT

DAVTALAB Ali. “*The Effect of Socialization Factors on the Martyrs Family's of the Political Socialization: Ankara Case*”, PhD Thesis, Ankara, 2016.

This research undertakes relatives of martyrs of the political socialization with socialization factors, such as family, school, peer groups and mass media, in Ankara. In this context, a questionnaire was applied to consist of 204 relatives of martyrs to uncover this effects in four district of Ankara that Altındağ, Çankaya, Çubuk and Sincan. Survey questionnaires prepared in this framework has been applied to relatives of martyrs and descriptive and hypothesis testing analyses have been made. The results showed that there is a significant correlation between family relations and political socialization, family participation frequency, power distribution and being conservative parenting style has been revealed that the political socialization. The effect of the school has also important on political socialization, for example relationships with teachers, whether or not the student council at the school just bought activities and types of education in the school has taken an active role on political socialization. Considering the results related to peer groups such as political conversations with friends, self-acceptance to a peer group, comply with the rules set are important on political socialization. There is a significant relationship between political socialization and mass media. Relatives of the martyrs of the political socialization playing a dominant role in the family in general, have been observed are the most affected by the mass media.

Keywords

Family, mass media, political socialization, peer groups, relatives of martyrs, socialization, school.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	6
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ	6
1.1.1. Araştırmanın Konusu.....	6
1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	6
1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	8
1.2.1. Araştırma Modeli.....	8
1.2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	9
1.2.3. Veri Toplama Tekniği.....	10
1.2.3.1. Anket Formu.....	10
1.2.4. Araştırma Değişkenleri ve Operasyonel Tanımlar.....	11
1.2.5. Araştırmanın Hipotezleri.....	18
1.2.6. Veri Analiz Tekniği.....	20
1.2.7. Araştırma Süreci.....	21
1.2.8. Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler ve Araştırmanın Sınırlılıkları.....	22

2.BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	25
2.1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	25
2.1.1. Aile.....	25
2.1.2. Aile Çeşitleri	26
2.1.2.1. Parçalanmış Aile.....	27
2.1.2.2. Çekirdek Aile.....	28
2.1.2.3. Geniş Aile.....	29
2.1.2.4. Geçiş Ailesi.....	30
2.1.2.5. Tek Ebeveynli Aileler.....	30
2.1.3. Ailenin Fonksiyonları.....	30
2.1.4. Şehitlik.....	31
2.1.4.1. Şehit Yakınları.....	32
2.1.4.2. Vatanseverlik ve Şehitlik.....	32
2.1.4.3. Dinsel Açıdan Şehitliğin Anlamı.....	33
2.1.4.3.1. İslam Dininde Şehitlik.....	33
2.1.4.3.2. Hristiyanlık Dininde Şehitlik.....	34
2.1.5. Sosyalleşme.....	34
2.1.5.1. Sosyalleşme ve Aile.....	36
2.1.5.2. Sosyalleşme Etmenleri.....	36
2.1.5.2.1. Aile.....	37
2.1.5.2.2. Okul.....	37
2.1.5.2.3. Arkadaş Grupları.....	37
2.1.5.2.4. Kitle İletişim Araçları.....	38
2.1.5.2.5. Çalışma Ortamı ve Komşuluk İlişkileri.....	38
2.1.5.3. Sosyalleşmenin Boyutları.....	39
2.1.5.3.1. Siyasal Sosyalleşme.....	39
2.1.5.3.2. Muhafazakar Sosyalleşme.....	40
2.1.5.3.3. Mesleki Sosyalleşme.....	41
2.1.5.3.4. Ekonomik Sosyalleşme.....	43
2.1.6. Sosyalleşme Süreci ve Yaş Kategorileri.....	43
2.1.6.1. Sosyalleşme Süreci.....	43

2.1.6.2. Yaş Kategorileri.....	46
2.1.6.2.1. Çocukluk Dönemi.....	46
2.1.6.2.2. Gençlik Dönemi.....	47
2.1.6.2.3. Yetişkinlik Dönemi.....	48
2.1.7. Siyasal Sosyalleşme Kavramı.....	49
2.1.7.1. Siyasi Sosyalleşme Üzerine Genel Değerlendirme.....	50
2.1.8. Literatür İncelemesi.....	56
2.1.8.1. Sosyalleşme ve Siyasal Sosyalleşme İle İlgili Çalışmalar	57
2.2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	63
2.2.1. Temel Sosyalleşme Kuramları.....	63
2.2.1.1. Psikanalitik Kuram.....	63
2.2.1.2. Kültürleştirme Kuramı.....	64
2.2.1.3. Öğrenme Kuramı.....	64
2.2.1.4. Sosyal Roller Teorisi.....	65
2.2.1.5. Sosyal Etkileşim Teorisi.....	66
2.2.2. Sosyolojik Kuramlar.....	67
2.2.2.1. İşlevselcilik ve Sosyalleşme.....	67
2.2.2.2. Sembolik Etkileşimcilik ve Sosyalleşme.....	69
2.2.2.3. Fenomenolojik Teori.....	71
2.2.2.4. Çatışma Teori.....	71
2.2.3. Diana Baumrind'in Çocuk Yetiştirme Tarzı.....	72
2.2.4. Siyasal Sosyalleşme de Teorik Yaklaşımlar.....	77
2.2.4.1. Sistem Teorisi.....	77
2.2.4.2. Rol Öğrenme Teorisi.....	78
2.2.4.3. Herbert H. Hyman Teorisi.....	79
3. BÖLÜM: SİYASAL SOSYALLEŞME ETMENLERİ.....	80
3.1. Ailenin Siyasal Sosyalleşme Üzerinde Etkisi.....	80
3.1.1. Ailenin Siyasal Katılım Üzerine Etkisi.....	80
3.1.2. Aile Etkisini Sınırlandıran Öğeler.....	81
3.1.3. Aile Etkisini Güçlendiren Öğeler.....	82
3.1.4. Aile İçindeki Katılım Ortamı İle Siyasal Katılım	

Ortamı Arasında İlişkiler.....	83
3.1.5. Çocuk Üzerinde Anne mi, Yoksa Baba mı Daha Etkili.....	83
3.1.6. Aile ve Siyasi Konuşmaları.....	84
3.2. Okulun Siyasal Sosyalleşme Üzerinde Etkisi.....	84
3.2.1. Türkiye’de Ders Materyalinin Siyasal Sosyalleşme Üzerinde Etkisi.....	85
3.2.2. Özel Bir Sosyalleşme Şekli Olarak Eğitim.....	86
3.2.3. Okul ve Vatandaşlık Ya da Vatanseverlik.....	89
3.3. Arkadaş Grubunun Siyasal Sosyalleşme Üzerinde Etkisi.....	89
3.4. Kitle İletişim Araçlarının Siyasal Sosyalleşme Üzerinde Etkisi.....	90
3.4.1. Gazete, Dergi, Radyo ve Televizyon İle Siyasal Sosyalleşme İlişkisi.....	90
3.4.2. Medya ve Bireyin Siyasal Kişiliğinin Gelişimi.....	91

4. BÖLÜM: VERİLERİN ANALİZİ

4.1. BETİMSSEL VERİLERİN ANALİZİ.....	93
4.1.1. Örneklemin Genel Özellikleri.....	93
4.1.2. Aile İle İlgili Betimsel Verilerin Analizi.....	100
4.1.3. Okul İle İlgili Betimsel Verilerin Analizi.....	109
4.1.4. Arkadaş Grubu İle İlgili Betimsel Verilerin Analizi.....	116
4.1.5. Kitle İletişim Araçları İle İlgili Betimsel Verilerin Analizi.....	118
4.1.6. Son Üç Yıl İçerisindeki Siyasal Faaliyetler İle İlgili Verilerin Analizi....	126
4.1.7. Siyasal Sosyalleşme İle İlgili Betimsel Verilerin Analizi.....	130
4.1.8. Devlet Adamlarına Bakış Açıları İle İlgili Analizler.....	138
4.2. HİPOTEZLERİN SINANMASI.....	142
4.2.1. Sosyalleşme Etmenleri ve Siyasal Sosyalleşme İlişkisi.....	142
4.2.1.1. Sosyalleşme Etmenleri İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki.....	142
4.2.1.1.1. Aile ve Siyasal Katılım Arasındaki İlişki.....	142
4.2.1.1.2. Okul İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki.....	148
4.2.1.1.3. Arkadaş Grubu İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki.....	151
4.2.1.1.4. Kitle İletişim Araçları ve Siyasal Katılım Arasındaki İlişki...155	
4.2.1.2. Sosyalleşme Etmenleri İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki ..158	
4.2.1.2.1. Aile İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki.....	159
4.2.1.2.2. Okul İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki.....	166

4.2.1.2.3. Arkadaş Grubu İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki.....	170
4.2.1.2.4. KİA ve Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki.....	175

5. BÖLÜM: DEĞERLENDİRİLME ve SONUÇ.....180

KAYNAKÇA.....	195
EKLER.....	196
EK 1: ANKET FORMU	196
EK 2: ETİK KURUL İZİNİ.....	204
Ek 3: VERİ TOPLAMA İZİN BELGELERİ.....	205
EK 4: ORJİNALLİK RAPORU.....	207
ÖZGEÇMİŞ.....	208

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Ailede Çocuk Yetiştirme Tarzı Puan Dağılımı.....	13
Tablo 2: Siyasi Katılım Maddesinin Puan Dağılımı.....	16
Tablo 3: Siyasi Katılım Derecesi Puan Dağılımı.....	17
Tablo 4: Siyasal Etkinlik Derecesi Puan Dağılımı.....	18
Tablo 5: İlçelere Göre Şehit ile Yakınlık Durumunun Dağılımı.....	22
Tablo 6: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	93
Tablo 7: Örneklemin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	94
Tablo 8: Örneklemin Medeni Duruma Göre Dağılımı.....	94
Tablo 9: Örneklemin Evlilik Yaşına Göre Dağılımı.....	95
Tablo 10: Örneklemin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	95
Tablo 11: Örneklemin Annelerinin Eğitim Durumu Açısından Dağılımı.....	96
Tablo 12: Örneklemin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	97
Tablo 13: Örneklemin Doğum Yerine Göre Dağılımı.....	97
Tablo 14: Örneklemin Aldığı Şehit Maaşına Göre Dağılımı.....	98
Tablo 15: Örneklemin Aylık Gelire Göre Dağılımı.....	99
Tablo 16: Örneklemin Şehit İle Yakınlık Durumuna Göre Dağılımı.....	99

Tablo 17: Örneklemin Birlikte Yaşadığı Kişiler.....	101
Tablo 18: Örneklemin Ailesini Nasıl Tanımladığı	101
Tablo 19: Ailede Fikir Özgürlüğü.....	102
Tablo 20: Ailede Kişiliğe Gösterilen Saygı.....	103
Tablo 21: Ailede Düşünceye Gösterilen Saygı.....	103
Tablo 22: Aile İçinde Söz Dinlememe Durumunda Şiddet Gösterme.....	104
Tablo 23: Sorunla Karşılaşıldığında Aileden Alınan Yardım.....	104
Tablo 24: Aile Fertleriyle Olan Samimiyet Derecesi.....	105
Tablo 25: Ailelerinin İsteklerini Reddetme Durumu.....	105
Tablo 26: Aile İçindeki Siyasi Tartışmalar.....	106
Tablo 27: Aileyi Dindar Olarak Tanımlama Sıklıkları.....	106
Tablo 28: Evde Kimin Sözüünün Geçtiği.....	107
Tablo 29: Ailede Otoritenin Kimde Olduğu.....	107
Tablo 30: Ailedeki Kararlara Çocuğun Katılımı.....	108
Tablo 31: Ebeveynlerin Miting ve Protestolara Katılması.....	108
Tablo 32: Ebeveynler Tarafından Mitinglere ve Protestolara Götürülme.....	109
Tablo 33: Okulun Eleştirel Perspektifi Etkileme Sıklığı.....	110
Tablo 34: İdareci ve Öğretmenlerin Düşüncelere Saygı Gösterme Derecesi.....	111
Tablo 35: Öğretmenlerle İlişkide Rahat Olma Derecesi.....	111
Tablo 36: Okulunda Öğrenci Konseyinin Olup Olmaması.....	112
Tablo 37: Öğrenci Konseylerine Katılma Sıklığı	112
Tablo 38: Öğretmenler Tarafından Siyasi Faaliyetelere Teşvik Edilme Sıklığı.....	113
Tablo 39: Okulda Siyasi Hoşgörünün Öğretilme Sıklığı.....	114
Tablo 40: Okulun Sistemle Uyumlu Vatandaş Yetiştirdiği Düşüncesi.....	114
Tablo 41: Okulun Vatanserverlik Duygusu Aşılacağı Düşüncesi.....	115
Tablo 42: Üniversitede Arkadaşlarla Yapılan Siyasi Sohbetler.....	116
Tablo 43: Arkadaş Gruplarına Kendini Kabul Ettirme.....	117
Tablo 44: Arkadaş Grubunun Kurallarına Uyum Gösterme.....	118
Tablo 45: Düzenli Takip Edilen Gazete.....	119
Tablo 46: Dergi Takip Etme	119
Tablo 47: Radyo Dinlemeye Göre Dağılımı.....	120
Tablo 48: Televizyon İzleme Dağılımı	120

Tablo 49: İnternete Girme Oranına Göre Dağılımı	121
Tablo 50: Televizyonda Eğlence Programı İzleme Sıklığı.....	121
Tablo 51: Televizyonda Dizi İzleme Sıklığı.....	122
Tablo 52: Televizyonda Haber İzleme Sıklığı.....	126
Tablo 53: Televizyonda Siyasi Program İzleme Sıklığı.....	123
Tablo 54: Televizyonda Belgesel İzleme Sıklığı.....	123
Tablo 55: Televizyonda Yarışma Programı İzleme Sıklığı.....	124
Tablo 56: Televizyonda Dini Program İzleme Sıklığı.....	124
Tablo 57: Siyasi İçerikli Yayın Okuma.....	125
Tablo 58: Siyasi İçerikli Program İzleme.....	125
Tablo 59: Son Üç Yılda Seçim Mitinglerine Katılma	126
Tablo 60: Son Üç Yılda Siyasi Makamlarla Görüşme.....	127
Tablo 61: Herhangi Bir Siyasi Parti İle İlişki.....	127
Tablo 62: Son Üç Yılda Eylem ve Yürüyüşlere Katılma.....	127
Tablo 63: Bir Siyasi Partinin Propagandasını Yapma.....	128
Tablo 64: Son Üç Yılda Yapılan Seçimlerde Oy Verme.....	128
Tablo 65: Seçime Verilen Önem Dağılımı.....	129
Tablo 66: Son Üç Yılda Bir Derneğe Ya da Sendikaya Üye Olma.....	129
Tablo 67: Anne-Babaya İtaat.....	130
Tablo 68: Kitle İletişim Araçları Bireyi Rejime Yabancılaştırır İfadesi	131
Tablo 69: Kitle İletişim Araçlarının Bireyin Demokratikleşmesindeki Etkisi	131
Tablo 70: Kişiliğe Saygı Gösterme.....	132
Tablo 71: Başkalarına Duyulan Güven	132
Tablo 72: Düşünce Özgürlüğünün İfadesi.....	133
Tablo 73: Siyasi Makamların Bireysel Düşünceye Önem Vermesi.....	134
Tablo 74: Sıradan Vatandaşlar Düşüncelerini Sadece Seçimle İfade Ederler.....	134
Tablo 75: Hükümetle İlgili Görüş Belirtme	135
Tablo 76: Siyasetin Nasıl Görüldüğü.....	135
Tablo 77: Siyasi Düşünceye Verilen Önem.....	136
Tablo 78: Sıradan Vatandaşların Yasanın Değişmesine Etkisi.....	136
Tablo 79: Bireyin Yabancılaşması.....	137
Tablo 80: Devletin Vatandaşların Görüşüne Önem Vermesi.....	137

Tablo 81: Devlet Adamlarının Sadık ve Güvenilir Olduğu Görüşü.....	138
Tablo 82: Devlet Adamlarının Sorumluluk Sahibi Olduğu Görüşü.....	139
Tablo 83: Devlet Adamlarının Sözlerine Güven Duyma.....	139
Tablo 84: Devlet Adamlarının Halka Hizmet İçin Çalıştığı Görüşü.....	140
Tablo 85: Devlet Adamlarının Makamlarını Hakettikleri Görüşü.....	140
Tablo 86: Devlet Adamlarının Kararlarını Uygulaması İle İlgili Görüşler.....	141
Tablo 87: Aile İçi Fikir Özgürlüğü İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı.....	142
Tablo 88: Ebeveynlerin Miting ve Protestolara Katılması İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı.....	143
Tablo 89: Miting Katılımı İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı.....	144
Tablo 90: Ailede Güç Dağılımı İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı.....	144
Tablo 91: Ailede Kimin Baskın Olduğu.....	145
Tablo 92: Ailesinin Ne Kadar Dindar Olduğu İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı ..	145
Tablo 93: Siyasi Aile İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı.....	146
Tablo 94: Çocuk Yetistirme Tarzi İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı.....	147
Tablo 95: Ailenin Kararları Çocuğa Bırakması İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı..	148
Tablo 96: Öğretmen Öğrenci İlişkisi İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı.....	149
Tablo 97: Okulunda Öğrenci Konseyinin Olup Olmadığı İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı.....	149
Tablo 98: Konseylere Ne Sıklıkta Katıldığı İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı.....	150
Tablo 99: Okuldaki Etkinliklere Katılma İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki.....	150
Tablo 100: Eğitim Tarzi İle Siyasal Katılım Çapraz Dağılımı.....	151
Tablo 101: Arkadaş Grubunun Siyasi Konuşmaları İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki ...	152
Tablo 102: Arkadaş Grubuna Güven İle Siyasal Katılma Arasındaki İlişki.....	152
Tablo 103: Arkadaş Grubunda Kişilik Gelişimi ve Siyasal Katılım Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	153
Tablo 104: Bireyin Bulunduğu Grupta Siyasi Kültüre Yabancılaşması İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	154
Tablo 105: Arkadaş Gruplarına Kendini Kabul Ettirme ve Siyasal Katılım Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	154
Tablo 106: Arkadaş Grubunun Kurallarına Uyma İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	155

Tablo 107: Takip Edilen Radyo, Televizyon, Gazete ve Dergi Sıklığı İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	156
Tablo 108: Kitle İletişim Araçlarının Bireyi Rejime Yabancılaştırması İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	156
Tablo 109: Televizyon Seyretme Sıklığı İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki.....	157
Tablo 110: Gazete ve Dergi Okuma Sıklığı İle Siyasal Katılma Arasında İlişki Çapraz Dağılımı.....	157
Tablo 111: Sosyal Medyayı Takip Etme Sıklığı İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	158
Tablo 112: Aile İçi Fikir Özgürlüğü ile Siyasi Etkinliği Çapraz Dağılımı.....	159
Tablo 113: Ebeveynlerin Miting ve Protestolara Katılması ile Siyasi Etkinliği Çapraz Dağılımı.....	160
Tablo 114: Mitinglere Kişinin Götürülmesi ile Siyasi Etkinliği Çapraz Dağılımı.....	161
Tablo 115: Evde En Çok Kimin Sözü Geçtiği ile Siyasi Etkinliği Çapraz Dağılımı.....	162
Tablo 116: Evde Kimin Baskın Olduğu ile Siyasi Etkinliği Çapraz Dağılımı.....	163
Tablo 117: Ailenin Muhafazakar Tutumu ile Siyasi Etkinliği Çapraz Dağılımı.....	164
Tablo 118: Aile İçi Siyasi Tartışmalar ile Siyasi Etkinliği Arasındaki İlişki.....	165
Tablo 119: Çocuk Yetiştirme Tarzı İle Siyasi Etkinliği Çapraz Dağılımı.....	166
Tablo 120: Öğretmen ve Öğrenci İlişkisi İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	167
Tablo 121: Okulda Öğrenci Konseyi Olması İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	168
Tablo 122: Öğrenci Konseylerin Katılma Sıklığı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	168
Tablo 123: Okuldaki Etkinliklere Katılma İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	169
Tablo 124: Eğitim Tarzı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	170
Tablo 125: Arkadaş Grubunun Siyasal Katılımı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	171
Tablo 126: Arkadaş Grubuna Güven İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki.....	171
Tablo 127: Arkadaş Grubunda Kişiliğe Gösterilen Saygı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	172

Tablo 128: Bireyin Bulunduğu Grubun Siyasi Kültüre Yabancılaşması İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı	173
Tablo 129: Arkadaş Gruplarına Kendini Kabul Ettirme ve Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	174
Tablo 130: Arkadaş Grubunun Kurallarına Uyma İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki.....	175
Tablo 131: Takip Edilen Radyo, Televizyon, Gazete ve Dergi Sıklığı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı	176
Tablo 132: Kitle İletişim Araçlarının Bireyi Rejime Yabancılaştırması İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	177
Tablo 133: Televizyon Seyretme Sıklığı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı	178
Tablo 134: Gazete ve Dergi Okuma Sıklığı İle Siyasal Etkinlik Arasında İlişki Çapraz Dağılımı.....	178
Tablo 135: Sosyal Medyayı Takip Etme Sıklığı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki Çapraz Dağılımı.....	179

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1	9
----------------------	----------

GİRİŞ

İnsanı öteki canlılardan farklılaştıran, toplumun bir ürünü haline getiren en önemli niteliklerden birisi, sosyal yaşantının içinde bulunmasıdır. Sosyal yaşantı, bireyin akıl yürütme kabiliyetinin bir sonucudur ve devamlı olarak dönüşüm halindedir. Toplumsallaşma evresi biçiminde isimlendirilen bu dönüşüm süreciyle beraber kişinin benlik gelişimi oluşmaktadır (Arslantürk ve Amman, 2009:159; Dursun, 2012:220). Bu nedenle başlangıçta sadece canlı bir tür olan birey, ilerleyen zamanla toplumsal bir varlık durumuna geçmektedir (İçli, 2005:117).

Toplumsal bir varlık olarak bireyin sosyal yaşantıyla ilgili sosyal kuralları, kültürü, inançları, alışkanlıkları, eğilimleri ve davranış biçimlerini özümsemesi sosyalleşme süreci içerisinde siyaset, eğitim, ekonomi, kültür ve benzeri toplumsal kurumlar aracılığıyla gerçekleşmektedir (Dursun, 2012:220; İçli, 2005:117). Bu kurumlardan siyasete dayalı bilgileri insanlar, doğrudan veya dolaylı yöntemlerle öğrenirler. Toplum içerisinde yaşayan bireylerin siyasetten bağımsız olmaları imkansızdır. Giderek siyasallaşmış bir dünyada “Apolitik biriyim” diyen bir birey ne kadar siyasetten kopuk olsa da, göstermiş olduğu bir düşünce ile siyasetle ilgili bir duruşa sahiptir. Bu yüzden bir şekilde siyasal bir duruşu vardır (Alkan, 1989:29; Çağla, 2010:52). Bu çerçevede, araştırmada ilk olarak sosyalleşme ve çalışmanın temel yapısını oluşturan siyasal sosyalleşme terimi tanımlanacaktır. Daha sonra ise bireyin yaşamı boyunca şekillenen siyasal sosyalleşmesi (Yılmaz, 2013:19) belirli dönem ve aşamalara ayrılarak bu düzeylerde etkili olan kurumlar bölümler halinde ele alınmaktadır.

Sosyalleşme ve siyasal sosyalleşme terimleri tanımı ve içeriği açısından karıştırılarak, birbirlerinin yerine kullanılsa da, siyasal sosyalleşme terimi sosyalleşme teriminden farklılaşmaktadır. Başka bir deyişle siyasal sosyalleşme süreci, sosyalleşmenin genel normlarına bağlıysa da, iki terim arasında birkaç farklılık bulunmaktadır. Öncelikle, sosyalleşme, genel bir özellik taşımasına rağmen; siyasal sosyalleşme, sosyalleşmenin sadece bir yönünü göstermektedir. Yani, siyasal sosyalleşme; siyasal özellikli sosyalleşmeyi gözler önüne sermektedir. Neticede, genel anlamda siyasal sosyalleşme kavramı, “*bireyin siyasi geleneği öğrenme sürecidir*” (Türkkahraman 2000:22; Turan

1976:47; Taşdelen 1997:169) şeklinde kavramsallaştırmaktadır. Buna göre siyasal geleneğin siyasal sosyalleşme esnasında önemli bir yeri vardır. Davson ve Prewitt (1969:27) de siyasal sosyalleşmenin, bir milletin siyaset geleneğini biçimlendirdiğini ve siyaset geleneğini geçmişten günümüze değiştirirken bir tampon mekanizması işlevini yerine getirdiğini söylemişlerdir. Bu bağlamda, siyasal sosyalleşme ve siyasal kültür arasındaki etkileşimin tek taraflı değil, birbirleri ile karşılıklı ilişki içinde olduğu ve toplumun kurumsal niteliği etrafında yapılandığı söylenmektedir.

Bireyin, yaşam boyunca süregelen ve geleneksel olan siyasal boyutunu özümsemesi, ve benimsemesi; yani bireyin siyasal toplumsallaşması, sistemin devamlılığının sürmesi için önemli bir gerekliliktir. Bu nedenle hiçbir toplumun ve siyasal sistemin, siyasi bilgilerin, yeteneklerin ve yönlendirmelerin bireylere bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde aktarılması süreci olan siyasal sosyalleşmeye ilgisiz kalması düşünülemez (Deth, 2005:3; Dursun, 2012:221; Tatar, 1997:62). Siyasal sosyalleşme süreci ile sistem, bireye rolünü enjekte ederek kendine uyumlu bireyler yetiştirmektedir (Dursun, 2012:221). Yani, demokratik veya demokratik olmayan oluşumlar, siyasal sosyalizasyon sürecinde “sosyalleşme” ya da “sosyalleştirme” unsuru olarak uygulanarak kanuni yoldan meşruluk kazanmaktadır.

Siyasal kültürü, siyasal sistemin içerdiği öznelere ve onları temsil eden özellik ve simgelere yönelimi oluşturan değer, inanç ve tutumlar olarak tanımlayacak olursak siyasal sosyalleşmeyi, bireyin içinde bulunduğu siyasal sistemin değer, inanç ve tutumlarını öğrendiği aşama olarak tanımlayabiliriz. Örneğin, devlet yöneticilerinin zaman zaman “baba” sıfatıyla anıldığı siyasal sistemimizin bu özelliği, Osmanlı’daki patrimonyal (baba erkil) politik kültür kodunun, günümüze kadar siyasal sosyalleşme süreçleriyle gelmesinin sonucu olduğunu söyleyebiliriz. Pek çok insan tarafından devlet; Osmanlı’daki otoriter, güçlü, kural koyan, sert bir yapıda görülmeyle birlikte aynı zamanda merhametli, zor zamanda yardım eden, kol kanat geren, kollayan, müdafaa eden bir kurum olarak algılanmaktadır. Bu, bazı ailelerdeki babanın rolüne benzer bir yapı olduğu için, bu tip devlet-toplum ilişkisi modelleri baba erkil olarak adlandırılmakta ve Osmanlı Devlet modelindeki durumu anlatmada en önemli kavramsal anahtarını oluşturmaktadır. Türkiye’de, bugün de devletin benzer bir yapıda

görülmesinin ardında yatan unsur, siyasal sosyalleşme sürecinde, bireyin zihninde oluşacak *devlet* imgesinin içinin patrimoniyal öğelerle doldurulmasından geçmektedir.

Siyasal değerlerin bireye aktarımı bir sınıflandırılmaya tabi tutulduğunda, siyasal sosyalleşme etmenleri ile karşılaşmaktayız. Siyasal sosyalleşme sürecinde bireyi sosyalleştiren aile, okul, arkadaş grupları ve kitle iletişim araçlarına siyasal sosyalleşme “*etmenleri*” ya da “*kurumları*” denilmektedir.

Siyasal sosyalleşme ile ilgili olarak, günümüzde yapılan modern sosyoloji araştırmalarında sosyalleşme, ‘*sosyal rollerin öğrenilmesi*’ aşaması olarak incelenmektedir. Bahsedilen teoriye göre bireyler, içinde buldukları topluluklardaki konumlarını ve topluluklara ilişkin rollerini öğrenme aracılığıyla toplumdaki diğer bireylerle bütünleşmektedirler. Bu teori, sosyoloji yaklaşımlarından ‘*yapısal fonksiyonalizm*’le ilişkilidir (Tuna ve Baltacı, 2008:38).

Bu teorinin öncü terimleri, ‘statü’ ve ‘rol’dür. Statü, bireyin sosyal hayat içinde bulunduğu mekan ya da pozisyonudur. Bireyler, yaşları ve cinsiyetlerine göre sosyal hayatın içerisinde farklı konumlara ait olacaklardır. Bu konumlardaki farklı davranış şekilleri ise kişinin sosyal hayat içerisindeki işlevlerini gözler önüne sermektedir. Farklı bir ifadeyle rol, anlık bir pozisyonda bireylerin davranışlarını regüle eden bekleyişleridir. Bu sebeple rol, sadece sözü edilen konumla ilişkili davranış şekillerini barındırmaz; bununla beraber, kültürlerin, duyguların kültür içerisinde şekillenmesine de atıfta bulunur (Arslantürk ve Amman, 1999:219). Roller, kişiler ile sosyal hayat arasında bir aracı görevi üstlenirler. Rol, kişiden bulunduğu statüyle ilgili olarak ne beklendiğiyle ilişkilidir. Bu nedenle kişi, sosyal hayatta ondan beklenen tutumu ve davranışları kazanmaya çaba harcar (Elkin ve Handel, 1978:37-39).

Her kişi kendi rolünü kendiyile ilişkili kalıtsal nitelikleriyle, yaşayışlarıyla oynamaktadır. Aslında rolün bu yönü, sosyal nitelik taşımaktan çok kişiseldir ve toplum bilime nazaran davranış bilimi çerçevesinde temel bulmaktadır. Burada bizi ilgilendiren, toplumsal hayat içinde belirli bir konuma sahip olan kişinin bulunduğu konumun gerektirmiş olduğu rolü gerçekleştirmesinde etkin olduğu sanılan biyolojik ve psikolojik öğelerden çok sosyal öğelerdir. Kişi, bir toplumsal oluşum ve toplumun içinde oluşturulmuş olarak bulunan anlık konum ve roller şebekesi içinde dünyaya

doğmaktadır. Kişi, dünyaya gelişi ile beraber konum ve roller şebekesini kendisine sergilenmiş olarak bulur. Kişiler, biyolojik ve psikolojik etkenler ile birlikte kendi dışında birtakım toplumsal etkenlerin etkilemesiyle ve toplumun bekleyişleri çerçevesinde toplumda bulunan o anki konumlarını ve rollerini benimserler. Kişinin toplumdaki konumu ve rolleri özümsemesiyle sosyal hayata adaptasyonu sağlanır. Toplumsal rollerin özümsemesi, toplumsal entegrasyon ile birlikte gerçekleşir. Bu bağlamda, toplumsal rollerin özümsemesine paralel olarak kişinin içerisinde bulunduğu toplum ile adaptasyonu sağlanacaktır (Elkin ve Handel, 1978:40-41).

Çalışmada, aile, okul, arkadaş grupları ve kitle iletişim araçlarından oluşan sosyalleşme etmenlerinin şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesindeki etkileri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bilindiği gibi Türkiye’de 1984 yılından bugüne kadar devam etmekte olan terör olayları nedeniyle şehitlik olgusu ve dolayısıyla şehit yakınları sosyolojik analiz açısından önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra şehit yakınları ile ilgili çok az çalışma yapılması, şehit yakınlarının çalışılmasını daha da önemli kılmaktadır. Bu anlamda çalışma, şehit yakınlarının siyasal sosyalleşme süreçlerinde hangi sosyalleşme etmenlerinin ne derece etkili olduğunu ortaya çıkartmayı amaçlamaktadır.

Şehit yakınlarının siyasal sosyalleşme sürecini ele alan çalışmada Ankara iline bağlı Altındağ, Çankaya, Çubuk ve Sincan olmak üzere dört ilçede yaşayan şehit yakınlarına anket uygulanmıştır. Şehitlik gibi değer yüklü bir olguyla çalışmanın zorluğu göz önüne alındığında, araştırmacının üzerindeki ağır manevi yükü hafifletmek amacıyla, nicel araştırma yöntemlerinden yararlanarak şehit yakınlarına sayısal verilere dayalı anket uygulanmıştır. Böylelikle nesnel bir çalışma yapmak amaçlanmıştır. Şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesini ele alan çalışma aşağıdaki beş kısım ile incelenebilir:

Çalışmanın birinci kısmında çalışma ile ilgili genel bilginin öğrenilmesine yardımcı olan çalışmanın konusu, amacı, önemi ve metodu açıklanmıştır. Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın hipotezleri, veri toplama teknikleri ve operasyonel tanımlar gibi bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturan aile, şehitlik, sosyalleşme ve siyasal sosyalleşme gibi kavramlar ile; araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan genel olarak sosyalleşme kuramları ile özel olarak siyasal

sosyalleşme kuramları ele alınmıştır. Bunun yanı sıra araştırma konusu ile ilgili literatür taraması yapılarak bu bölümde sunulmuştur.

Üçüncü bölümde, siyasal sosyalleşme etmenleri olarak aile, okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçları ile ilgili bilgilere yer verilerek, bu dört sosyalleşme etmeninin siyasal sosyalleşme üzerindeki etkisi her bir etmen için tartışılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde, şehit yakınlarına uygulanan anket formu analiz edilerek, öncelikle betimsel veriler analiz edilmiş, daha sonra ise oluşturulan ilişki arayıcı tablolarla araştırmanın hipotezleri sınanmıştır. Bu bölümde anket sonucu elde edilen betimsel ve ilişki sınavıcı veriler, araştırmanın kuramsal çerçevesi bağlamında yorumlanarak değerlendirilmiştir.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ

1.1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu; şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesinde aile, okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçları gibi sosyalleşme etmenlerinin etkisini incelemektir. Siyasal sosyalleşmenin incelenmesi, şehit yakınlarının siyasal katılımı ve siyasal etkinliği olmak üzere iki konu çerçevesinde ele alınmaktadır.

Araştırmada şehit yakınlarının, siyasal sosyalleşme sürecinde ailelerinin siyasal tutumlarını ve görüşlerini benimsediği ve bu benimsemenin bireyin siyasal katılımına ve siyasal etkinliğini belirlediği görüşü kabul edilmiştir. Dolayısıyla araştırmada siyasal sosyalleşme olgusu, “beklentsel sosyalleşme” (bir kişinin yaşamının bundan sonraki aşamasında umduğu bir üst düzeyin simge ve değerlerini, daha o düzeye varmadan benimsemesi) kavramı çerçevesinde ele alınmıştır. Siyasal sosyalleşme sürecinde ailenin yanı sıra diğer sosyalleşme etmenleri de bireyin siyasal sosyalleşmesini etkilemektedir.

Araştırmada Ankara'nın Altındağ, Çankaya, Çubuk ve Sincan olmak üzere dört farklı ilçesinde yaşayan 204 şehit yakınına anket uygulanarak, siyasal sosyalleşme süreçleri incelenmiştir. Dört farklı ilçenin seçilmesinin sebebi, farklı sosyo-ekonomik statüdeki şehit yakınlarının araştırmaya dahil edilmesidir.

1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Siyasal sosyalleşme terimi, siyasal kültürün kişilere aktarılmasıdır. Bu süreçte aile, okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçları önemli bir rol üstlenmektedir. Çalışmada şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesinde sosyalleşme etmenlerinin etkisi Ankara örneğinden hareketle tespit edilmesi amaçlanmıştır. Aile, siyasal toplumun en önemli kurumlarından biridir. Her ailede fertler arasında özel ilişkiler yolu ile üyeler arasındaki etkileşime dayalı olarak bireyin kişiliği inşa olmaktadır. Bireyin temel kişiliğinin şekillenmesi meselesinde temel eylem, özellikle siyasi eylemlerdir. Çalışmada aile içi

siyasal sosyalleşmenin şehit yakınlarının siyasal katılımını ve siyasal etkinliğini nasıl etkilediği sorusuna cevap aranacaktır. Bunun yanı sıra çalışma, şehit yakınlarının siyasal katılımı ve siyasal etkinliği hususunda okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçlarının etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Teorik değerlendirmelerin yanı sıra Ankara ölçeğinde, şehit yakınlarından alınan verilere dayanan sosyolojik çözümler içermesi nedeniyle bu çalışmanın, sosyoloji literatüründe önemli bir yere sahip olacağı düşünülmektedir. Şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesiyle ilgili saha çalışmaları yok denecek kadar azdır. Çalışmanın uygulamalı olarak yapılması bu alandaki saha araştırmalarına büyük katkı sağlayacaktır.

Simmel'e göre, sosyoloji yöntemleri, sosyalleşme sürecinin çalışılması anlamına gelmektedir. Sosyalleşme, toplumsal enerjiyi gerçekleştirmektedir. Bu nedenle, Simmel sosyalleşmeyi bir durumdan ziyade, inşa süreci olarak tanımlamaktadır; toplum bir inşa süreci ve yaratılıştır. Simmel, sosyalleşme formlarının erken aşamalarını dikkate alırken sosyolojiyi sadece büyük kurumların incelenmesi ya da yorumları ile sınırlı tutmamaktadır. Bireyler sosyalleşmiş formları ile kararlı ve kararsız değişik toplumlara oluştururlar. Simmel, iki noktaya dikkat çekmektedir ki, her iki nokta da sosyalleşme konusunun önemini göstermektedir: Birinci nokta, sosyolojik çalışmaların alanı sosyalleşme sürecini araştırıp, incelemektir. Ona göre bireylerin temel sosyalleşmeleri aralarındaki etkileşime bağlıdır. Bu yüzden sosyalleşme sürecini incelemeye iki yönlü etkileşimleri incelemekle başlamıştır. İkinci nokta; Simmel toplumu sosyalleşme sürecinin ürünü olarak tanımlar. Sosyalleşme süreçleriyle toplum üretilir ve yeniden üretilir.

Bireylerin bir topluluk içerisindeki siyasi düşünceleri, yetenekleri, kültürleri, duruşları ve sergiledikleri davranışları, kısacası siyaseti kavramaları siyasal sosyalizasyon ile adlandırılmaktadır. Toplumsal bir imge olarak kişilerin toplum hayatı ile ilgili olarak sosyal kuralları, değerleri, inanışları, süre gelen adetleri, duruşları ve davranış şekillerini özümsemesi sosyalizasyon ile birlikte, siyaset, öğrenme süreci, iktisadi, kültürel ve öteki sosyal oluşumlar aracılığıyla tamamlanmaktadır. Bu oluşumlardan olan siyaset ile alakalı bilgileri bireyler türlü seviyelerde, direkt yahut direkt olmayan şekillerde öğrenirler. Sosyal hayat içerisinde hayatını sürdüren kişilerin bu durumdan bağımsız olmaları suretiyle siyasetten uzaklaşmaları mümkün olmamaktadır. Düünden bugüne

siyasetle etkileşen bir ortamda “Siyasetle ilgilenmiyorum” cümlesini kullanan bir kişi ne ölçüde siyaset ile ilgisiz olsa da, yansıttığı bir davranış siyaset ile alakalı bir düşünce yapısına hakimdir. Bu nedenle bireylerin siyasal bir duruşu vardır. Tüm rejimler varlığını idame ettirmek ve istikrar için vatandaşlarına, özellikle genç kuşaklara siyasal kültür ve donanımın kazandırılması gerektiğine inanmaktadır.

Gerçekten siyasal sosyalleşme, genç nesillere siyasal kültürü aktarma yoludur. Siyasal sosyalleşme süreci vasıtasıyla bireyler gereken siyasi donanımı, meydanlarda, oy kullanımında vs. katılımcı olarak öğrenmektedirler. Dolayısıyla bu süreçte her türlü engel vatandaşların siyasi katılımını olumsuz yönde etkilemektedir. Toplumda siyasal sosyalleşmeyi etkileyen faktörlerin anlaşılması, sosyal bilimciler için önemlidir.

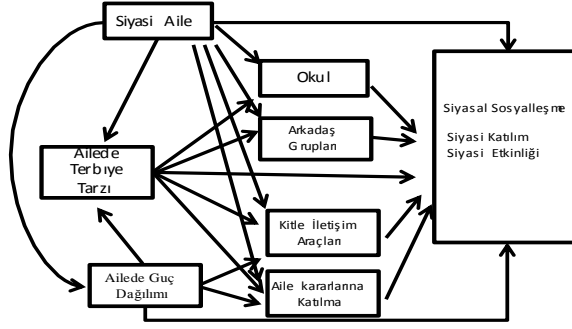
1.1.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın yöntemi ile ilgili olarak bu kısımda araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama tekniği, araştırmanın değişkenleri, araştırmanın hipotezleri, operasyonel tanımlar gibi bilgilere yer verilmiştir.

1.2.1. Araştırma Modeli

Model; formal bir sistem ile bu sistemin dışında olan doğal durum arasındaki ilişkiyi açıklamayı amaç edinen bir desendir. Çalışma modeli, test edilecek sorunun tamamı ile idrak edilmesi ve çözümlenmesini oluşturan soyut, terimlerin toplamı olan bir oluşumdur (Bal, 2001:27). Ayrıca model çalışmanın alt sorunlarına cevap aramak ya da hipotezi test etmek için elimizdeki çalışmanın planını ön görmektedir (Kaptan, 1998:78). Araştırmacının, yapacağı çalışmada, verileri veya bilgileri nasıl toplayacağına karar vermesi gerekir. Çalışmanın modeli, araştırmanın hedefine uyumlu olarak gözlemlerin elde edilmesi ve analiz edebilmesini sağlayan olmazsa olmaz şartların tertiplenmesidir (Karasar, 2005:76). Bir çalışmada model, elde edilecek verilerin sistemli bir şekilde biriktirilip amaca hizmet etmesini sağlamaktadır. Çalışma bütünü, hiyerarşik, hududu ve etapları şeffaf olacak bir düzende işaret eden bir gözlem elde etme durumudur (Yıldırım ve Şimşek, 2003:69).

Araştırma modeli, aşağıdaki Şekil 1’de gösterilmektedir. Aile, arkadaş grubu, okul ve kitle iletişim araçlarından gibi sosyalleşme etmenlerinden oluşan araştırmanın bağımsız değişkenleri ile siyasal sosyalleşmeden oluşan araştırmanın bağımlı değişkeni ile ilgili göstergeler şekilde maddeler halinde görülebilmektedir. Çalışmanın veri analizi, şekilde yer alan göstergeler arasındaki ilişkiler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Şehit Yakınlarının Siyasal Sosyalleşmesi Üzerine Etkili Değişkenlerin Yönelik Modeli

Şekil 1: Araştırma Modeli

Aile, okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçları ile ilgili göstergelerin bağımlı değişken olan şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesi ile olan ilişkisinin yanı sıra sosyalizasyon etmenlerinin kendi aralarındaki ilişkisi de incelenmiştir.

1.2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Ankara'nın Altındağ, Çankaya, Çubuk ve Sincan ilçelerinde yaşayan şehit yakınları oluşturmaktadır. Şehit yakınlarının sayısı hakkında güvenilir bir bilginin olmaması ve bu sayının ancak tahmin seviyesinde kalması, araştırmanın evreni hakkında net bir rakama ulaşmamıza engel olmaktadır.

Karasar (1999) ve Marshall (1995) kimi zaman araştırmaların evrenin tamamı üzerinde yapılmasının mümkün olmadığını belirtmektedirler. Bu nedenle evrenin yerine örneklem üzerinde çalışılması ve evrenin geneline ilişkin genellemelere ulaşılması tercih edilmektedir. Evrenin tamamına ulaşamayışın nedenleri arasında; maliyet gücü, kontrol gücü ve etik (moral) zorluklar sayılabilir. Bu nedenlere bağlı olarak çoğu araştırma için evren yerine bir örneklemin belirlenmesi zorunlu hale gelir.

Örneklem belirli bir evrenden, belirli kurallar çerçevesinde seçilen küçük gruptur (Kıncal, 2013:60-61). Örneklem, araştırma yöntemleri ile ilgili eserlerde önemli bir konu olarak ele alınmaktadır (Punch, 2005:102).

Araştırmada, örnekleme tekniklerinden *olasılık dışı ya da amaçlı* örneklemin alt bölümüne dahil olan “kartopu örnekleme” tekniği ile örneklem belirlenmiştir. Bu tür örneklemede araştırmacı bir örnek olayla başlar, daha sonra olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bigilere dayanarak başka örnek olaylar belirler ve sürecin tekrarlandığı rastlantısal olmayan bir örneklem seçer (Lawrence, 2006:324). İşaret edilen bu metodun kusursuz olarak işleyebilmesini sağlamak amacı ile incelemesi sürdürülen etkileşimler ile ilişkili öğrenme elemanlarının evrene dayanan benzeşikliği (birbirinden farkı olmaması) içermesi şarttır (İslamaoğlu 2003:147).

Araştırmanın örneklemi 104 kadın, 100 erkek olmak üzere, Ankara'nın dört farklı ilçesinde yaşayan toplam 204 şehit yakınından oluşmaktadır. Çalışmada örneklemin genel özellikleriyle ilgili frekans tablolarına yer verilmiştir.

1.2.3. Veri Toplama Tekniği

Ankara'nın dört farklı ilçesinde yaşayan şehit yakınlarının siyasal sosyalleşme sürecini ele alan çalışmada, kavramsal ve kuramsal çerçevenin oluşturulması için genel olarak sosyalleşme kuramlarından ve özelden ise siyasal sosyalleşme ile ilgili yazılı literatürden yararlanılmıştır.

Araştırmada şehit yakınlarına nicel araştırma yönteminin anket tekniği uygulanmıştır. Anket formunda, şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesinde sosyalleşme etmenlerinin etkisi incelenmiştir.

1.2.3.1. Anket Formu

Anket formu, genel olarak örneklem grubunun genel özelliklerini ortaya çıkarmak için sorulan demografik sorulardan ve şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesinde sosyalleşme etmenlerinin etkisini ortaya çıkarmak için hazırlanan çeşitli soru gruplarından oluşmaktadır. Anket formunun hazırlanmasında temel olarak siyasal

sosyalleşmeye ilişkin çalışmalardan faydalanmıştır. Anket formunda demografik değişkenlerle ilgili sorular formun ilk kısmında yer almaktadır. Bu soruları, şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesine ilişkin kapalı uçlu sorular ile derecelendirme ve matris formatlı sorular takip etmektedir. Anket tekniği, sosyalleşme çalışmalarında nüfusun çocukluk ya da geçmiş yaşantılarına ilişkin veri toplanmasında ve ailenin etkili olduğu özelliklerin belirlenmesinde de önemlidir (Siegel ve Walsh 2008:31).

Anket formu ile elde edilen demografik özellikler şu şekildedir; yaş, medeni durum, cinsiyet, eğitim düzeyi, katılımcıların geliri, annenin ve babanın eğitim düzeyi, annenin ve babanın mesleği, annenin ve babanın çalışma durumu, kiminle birlikte yaşadıkları, şehit ile yakınlık derecesi.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri; aile, okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçları ile ilgilidir. Bağımlı değişkenler ise siyasal sosyalleşme; siyasal katılım ve siyasi etkinliktir. Çalışmada yer alan etmenler belirlenirken, ilgili literatürden yararlanılmıştır.

1.2.4. Araştırmanın Değişkenleri ve Operasyonel Tanımlar

Araştırmanın bağımsız değişkenleri, dört alt başlık altında verilebilir.

Aileye İlişkin Bağımsız Değişkenler;

- Aile içi ilişkiler,
- Ailedeki kararlara katılım,
- Ailedeki güç dağılımı,
- Ailenin muhafazakar tutumu,
- Ailenin siyasal katılımı,
- Ailenin çocuk yetiştirme tarzı.

Aile İçi İlişkiler

Araştırmanın ilk bağımsız değişkeni olan aile ile ilgili parametreler şunlardır;

- Aile içi kararlara katılım sıklığı, bu kapsamda katılımcılardan şu soruyu yanıtlaması istenmiştir: “Çocukluğunuzda aile içinde alınan kararlara katılmanıza ve fikirlerinizi söyleyebilmenize ne ölçüde izin verilirdi?”. Şehit yakınlarının ailede alınan kararlara katılma düzeyi Likert tipi 5’li ölçek (“çok sık” 5, “sık sık” 4, “zaman zaman” 3, “çok az” 2, “hiç” 1) şeklinde cevaplandırılması istenmiştir.

Ailede çocuk yetiştirme tarzı; burada şehit yakınlarının aile içi terbiye tarzının nasıl olduğu 7 soru ile ölçülmüştür. Sorular şu şekildedir:

1. Çocukluğunuzda, aileniz kişiliğinize ne kadar saygı gösterirdi?
2. Çocukluğunuzda, herhangi bir problem meydana geldiğinde, problem hakkında sizin düşünce ve çözüm önerilerinize ne kadar saygı duyulurdu?
3. Çocukluğunuzda, ailenizin sözünü dinlemediğinizde ya da onlara karşı yanlış bir hareket yaptığınızda size herhangi bir yaptırım veya şiddet eyleminde bulunurlar mıydı?
4. Çocukluğunuzda, büyük bir sorunla karşılaştığınızda aile fertleri ne sıklıkla yardım ederdi?
5. Çocukluk döneminizde anne, baba ve diğer aile fertleriyle ne kadar samimi idiniz?
6. Çocukluk döneminizde, istek ve ihtiyaçlarınız ne ölçüde reddedilmiştir?
7. Bazı aileler çocuklarını aşırı denetlerken, bazıları çocuğunu daha özgür bırakarak birtakım konuların kararını çocuğa bırakmaktadır. Bu tip aileleri dikkate alarak, kendi ailenizi nasıl değerlendirirsiniz? Soruları ile ölçülmüştür.

Son soru dışındaki sorular, Likert tipi sorulardır. Son soruyu ise şu şıklarla cevaplandırmaları istenmiştir;

- 1- Ailem her zaman baskı yapar ve konuşmama hiç izin vermez. ()
- 2-Ailem çoğu zaman baskı yapardı ve konuşmama çok az izin verirdi. ()
- 3-Ailem bazı zamanlarda baskı yapardı, ama izin de verirdi. ()
- 4-Ailem beni serbest bırakırdı ve her zaman kararları kendime bırakırdı. ()

Katılımcılar 7’nci sorunun dört seçeneğinden birisini seçmişlerdir, bu soruya verilen puanlar 7-34 arasında değişmektedir. Buna göre; 7-16 puan “otoriter çocuk yetiştirme

tarzına”, 17-25 puan “dengeli çocuk yetiştirme tarzına” ve 26-34 puan ise “demokratik çocuk yetiştirme tarzına” işaret etmektedir.

Tablo 1: Ailede Çocuk Yetiştirme Tarzı Puan Dağılımı

Çocuk yetiştirme tarzı	Puanlar	Derece
Otoriter	7- 16	1
Dengeli	17-25	2
Demokratik	26-34	3

Ailede Güç Dağılımı

Ailedeki güç dağılımını; ailede asıl karar veren kişiyi saptamak için “Çocukluk döneminizde, evinizde en çok kimin sözü geçerdi?” sorusu sorulmuştur:

“() Babamın () Annemin () Annem ve babam birlikte () Diğer

Ailenin Siyasal Katılımı

Aile içinde siyasi konular ne ölçüde tartışılır sorusuna cevap aramak için şu soru sorulmuştur: “Çocukluk döneminde, ailenizde ne sıklıkla siyasi tartışmalar olurdu?” Katılımcıların görüşleri yukarıdaki sorudan hareketle 5’li bir ölçek kapsamında; “Çok sık” (5), “Sık sık” (4), “Zaman zaman” (3), “Çok az” (2), “Hiç” (1) seçenekleriyle ölçülmektedir.

Ailenin Muhafazakâr Tutumu

Bu değişken ailenin ne kadar dindar olduğunu belirlemektedir. Katılımcılara “Diğer ailelerle karşılaştırdığımızda aileniz ne kadar dindardır?” sorusu sorulmuştur.

Okula İlişkin Bağımsız Değişkenler;

Çocuk okulda, diğer çocuklarla ve öğretmenleriyle ilişkiyi öğrenir. Bunun yanı sıra; zamanı iyi değerlendirmeyi, toplumsal normlara uyum sağlamayı ve iktidarın üstünlüğünü tanımayı benimser. Eğitim-öğretim sürecinde öğretmen, öğrencinin aklında aşırı derecede saygı duyulan bir şahsiyet durumuna gelir. Öğrencinin aklında öğretmen bilim yapan ve yaptığı her şeyin doğruluğundan emin, olağanüstü bir kişidir (Bahar, 2005:85). Öğrencinin siyasal bilincinin gelişiminde öğretmenin en köklü etkisi, doğallıkla, çocuğun genç yaşlarında olacaktır (Alkan, 1989:102). Okula ilişkin bağımsız değişkenler şu şekildedir;

- Okulda verilen eğitim tarzı,
- Okuldaki idareci ve öğretmenlerin eğitim tarzı,
- Okulda öğrenci konseylerinin varlığı ve bunlara katılım,
- Ders materyalleri ve derste yapılan etkinlikler.

Arkadaş Gruplarına İlişkin Bağımsız Değişkenler;

Arkadaş grupları bireyin sosyalleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Bireyler, çocukluk ve ergenlik sürecinde ebeveynlerine açamadıkları karşı cinsle olan ilişkileri, beğenileri ve ilgileri ve benzeri birçok konuyu dostlarıyla konuşmaktadırlar. Çocuklar arkadaş gruplarını, birbirine benzeyen ilgileri gibi etmenlere dayalı olarak belirlerler. Dışlanmamak için de, önemli derecede arkadaş grubunun normlarına adapte olma girişimindedirler (Bozkurt, 2006:125).

Çocuk eğer iyi bir arkadaş ortamının bir parçası haline gelebilirse ve sevilen bir kişi olursa onun sosyalleşmesi de olumlu yönde olur. Çocuk eğer kendini arkadaşlarına kabul ettiremezse ve dışlanırsa, olumsuz rolleri edinmeye yönelebilir ve bu durum onun sosyalleşmesinde önemli sorunlar ortaya çıkarabilir. Arkadaş grubuna ilişkin bağımsız değişkenler şu şekildedir;

- Arkadaş grubunun siyasal katılımı,
- Arkadaş çevresinin ideolojik görüşü,
- Arkadaş grubu içinde bireyin kendini tanımlaması,
- Arkadaş grubunun kültürü ile hakim siyasal kültür arasındaki çatışma,
- Arkadaş gruplarına kabul edilme ve reddedilme,

- Arkadaş gruplarına adapte olma ve dışlanma.

Kitle İletişim Araçlarına İlişkin Bağımsız Değişkenler

Bugün siyasal sosyalleşme etmenleri içerisinde kitle iletişim araçları, kişinin çevresiyle ilişkili düşüncelerini şekillendirmede önemli bir role bürünür (Giddens, 2008:208). Siyasal sosyalleşmenin önemli bir aktörü durumuna gelmiş olan kitle iletişim araçları, özellikle gelişme sürecinde olan toplumlarda tek tip toplum gelişiminde tesirli bir etmen biçimini almaktadır. Yani, demokratik olmayan toplumlarda kitle iletişim araçları yaygın olarak kabul gören fikirlerin, farklı siyasi grupların ve hegemonik güce sahip grupların toplumu şekillendirme uygulamalarına vesile olur (Turan, 1986:60; Türköne, 2010:246-247). Kitle iletişim araçlarına ilişkin bağımsız değişkenler şu şekildedir;

- Takip edilen siyasi içerikli kitle iletişim araçları,
- Takip edilen radyo, televizyon, gazete ve dergi türü,
- Takip edilen internet sitesi,
- Takip edilen televizyon programları,
- Üye olunan gazete ve dergiler,
- Sosyal medya hesabı olup olmaması.

Araştırmanın bağımlı değişkeni ise siyasal sosyalleşmedir. Siyasal sosyalleşmenin ölçülmesinde aşağıdaki iki öge kullanılmıştır;

- Siyasal katılım (Political Participation)
- Siyasi etkinlik (Political Effectiveness)

Siyasal sosyalleşme, araştırmanın bağımlı değişkeni olarak adlandırılmıştır. Siyasal sosyalleşme, genelde siyasal ve toplumsal çevrenin içinde öğrenilen belli rollerin aktarılması olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeye göre siyasal kültürü bir kuşaktan diğer kuşağa aktarmaktadır.

Siyasal Katılım (Political Participation)

Siyasal katılım, siyaset meydanında aktif olup olmama veya resmi makama sahip olup olmama (Raş, 2008: 123) olarak tanımlanmaktadır. Şehit yakınlarının siyasi katılımını ortaya çıkarmak için katılımcılara şu soru sorulmuştur. “Son üç sene içerisinde aşağıdaki faaliyetlerden hangisine katıldınız?”

Tablo 2: Siyasi Katılım Maddesinin Puan Dağılımı

Öğeler	Puanlar
1-Herhangi bir siyasi partiye taraftar olmak ya da yakın ilişki kurmak	7
2-Seçim mitinglerine katılmak	6
3-Siyasi makamlarla görüşmek	5
4-Eylem ve yürüyüşlere katılmak	4
5-Çevresindeki insanları belirli bir partiye oy vermeye teşvik etmek	3
6- Bir dernek ve sendikaya üye olmak	2
7- Seçimlerde oy vermek.	1

Siyasal katılım öğeleri yukarıdaki sırayla belirtilmiştir. İlk sırada yer alan en çok puanı ve sondaki öge en düşük puanı almaktadır. Şehit yakınlarının bir siyasi partiyle olan yakın işbirlikleri neticesinde, siyasi faaliyetlerle yoğun olarak uğraşanlar en çok puanı kazanırken, en az ya da düşük seviyede siyasi katılım öğesi ise seçimlerde oy vermekten oluşmaktadır. Katılımcıların toplam puanları siyasi katılımı göstermektedir ki, toleransı 0-28’dir. Sıfır puan hiçbir faaliyete katılmayan kişileri ve 28 puan ise tüm faaliyetlere katılmış olan örnekleme aittir. Son olarak şehit yakınlarının siyasi katılım düzeyleri aşağıdaki tabloda üç grupta gösterilmektedir.

Tablo 3: Siyasal Katılım Derecesi Puan Dağılımı

Siyasal katılımın derecesi	Puanlar	Derece
Düşük	0-10	1
Orta	11-19	2
Yüksek – çok	20-28	3

Siyasal Etkinlik (Political Effectiveness)

Bireyin siyasette etkisi temelde sosyo-ekonomik duruma göre değişmektedir (Raş, 2008:109). Siyasi etkinliğinin ölçülmesi için 7 öge aşağıdaki şekilde kullanılmıştır:

- 1- Bence siyasi makamlar fikirlerimi hiç önemsemez.
- 2- Sıradan vatandaşlar fikirlerini sadece seçim yoluyla devlete iletebilir.
- 3- Sıradan vatandaşlar devletin yapacağı işler konusunda herhangi bir görüş belirtmez.
- 4- Her zaman siyaset ve hükümet karmaşık bir şey olarak görünür, dolayısıyla sıradan vatandaşlar gerçekten durumun nasıl olduğunu anlayamaz.
- 5- Siyasi davranışlar ve düşünceler sıradan vatandaşlar için çok etkili ve önemli değildir.
- 6- Çok sayıda insan seçime katılıyor, bu nedenle benim katılıp oy vermem önemli değil.
- 7- Sıradan vatandaşlar bir yasanın değişmesi için çaba gösterebilirler de pek başarılı olamazlar.

Sorulara verilen cevaplar; Tamamen katılmama ya da aynı fikirde olmamaları esasında Likert ölçeğiyle “Tamamen katılıyorum” (5), “kısmen katılıyorum” (4), “katılmıyorum” (3), “Kesinlikle katılmıyorum” (2), “Bu konuda fikrim yok” (1) şeklindeki puanlarla

ölçülmektedir. Ölçeğin toleransı 7'den 35'e kadardır. 7-15 puan aşağı düzeyde, 16-25 puan orta düzeyde, 26-35 puan ise en yüksek düzeyde siyasal etkinliği temsil etmektedir, ki bu puanlama aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 4: Siyasal Etkinlik Derecesi Puan Dağılımı

Siyasal etkinlik duygusu	Puanlar	Derece
Düşük	7-15	1
Orta	16-25	2
Yüksek	26-35	3

1.2.5. Araştırmanın Hipotezleri

Aileye İlişkin Temel Hipotez

- Aile içi ilişkiler ile siyasi sosyalleşme arasında ilişki vardır.

Aileye İlişkin Alt hipotezler:

- Aile içi kararlara katılım ile çocuğun siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.
- Ailedeki güç dağılımı ile çocuğun siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.
- Ailenin muhafazakar tutumu ile çocuğun siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.
- Ailedeki siyasi katılım durumu ile çocuğun siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.
- Ailedeki çocuk yetiştirme tarzı (kişilik gelişimi) ile çocuğun siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.

Okula İlişkin Temel Hipotez

- Okulda verilen eğitim tarzı ile çocuğun siyasi sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.

Okula İlişkin Alt hipotezler

- Okuldaki idareci ve öğretmenlerin eğitim tarzı ile çocuğun siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.
- Öğrenci konseylerinin varlığı ve bunlara katılım ile çocuğun siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.
- Okuldaki ders araç-gereç materyalleri ve yapılan etkinlikler ile çocuğun siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.
- Öğretmenlerin verdiği eğitim tarzı ile çocuktaki siyasal eleştiri perspektifinin gelişmesi arasında ilişki vardır.

Arkadaş Grubuna İlişkin Temel Hipotez

- Arkadaş grubunun siyasal katılımı ile bireyin siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.

Arkadaş Grubuna İlişkin Alt hipotezler

- Bireyin arkadaş çevresinin ideolojik görüşü ile siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.
- Bireyin arkadaş grubu içerisinde kendini tanımlaması ile siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.
- Bireyin arkadaş grubunun siyasi kültüre yabancılaşması ile siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.
- Çocuğun arkadaş gruplarına kabul edilme veya reddedilmesi ile siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.
- Bireyin arkadaş çevresine adapte olma ve dışlanması ile siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.

Kitle İletişim Araçlarına İlişkin Temel Hipotez

- Siyasi içerikli kullanılan kitle iletişim araçları ile bireyin siyasal sosyalleşmesi arasında ilişki vardır.

Kitle İletişim Araçlarına İlişkin Alt hipotezler:

- Takip edilen radyo, televizyon, gazete ve dergi türü ile siyasal sosyalleşme arasında ilişki vardır.

- Kitle iletişim araçlarının bireyi rejime yabancılaştırması ile siyasal sosyalleşme arasında ilişki vardır.

- İzlenen televizyon programları ve siyasal sosyalleşme arasında ilişki vardır.

- Üye olunan gazete ve dergiler ile siyasal sosyalleşme arasında ilişki vardır.

- Sosyal medya hesabı olup olmaması ile siyasal sosyalleşme arasında ilişki vardır.

1.2.5. Veri Analiz Tekniği

Araştırmanın uygulama kısmında 204 kişiye anket uygulanmıştır; anket formu, hepsi kapalı uçlu olmak üzere toplam 89 soruyu içermektedir. Çalışmadan elde edilen veriler, SPSS programında analiz edilerek betimsel analizlere yönelik frekans (f) ve yüzde (%) tabloları ile hipotezlerin sınanmasına yönelik ilişki arayıcı çapraz tablolar elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlerin χ^2 analizleri yapılmış ve anlamlılık düzeyi 0,05 düzeyinde analiz edilmiştir.

Araştırmaya ilişkin olarak bulunmaya çalışan etkenler birden fazla soruyla sınanmıştır. Bu nedenle, farklı etkenleri sınanan soru bileşimlerinin bir bölümü bütünleştirilmiş; bir bölümü ise tek tek incelenmiştir. Görüşme formunda siyasal sosyalleşmeye dayalı yapılan ölçek tipi soru bileşimi geçerlilik/güvenilirlik testi uygulanarak bütünleştirilmiştir. Sürecin sonunda ise; aile, okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçlarına bağlı sorular birer etmene indirgenerek incelemeye alınmıştır.

1.2.6. Araştırma Süreci

Araştırma Türkiye'nin başkenti Ankara'nın dört farklı ilçesinde bulunan sosyal hizmet birimlerinde ve Şehit Aileleri Federasyonu kuruluşlarına bağlı birimlerde gerçekleştirilmiştir. Ankara'da, Altındağ ve Sincan ilçelerinin sosyal hizmet kurumlarında, Şehit ve Gazi Yakınları Şubesi'nde; ayrıca Çankaya ile Çubuk'ta Şehit Aileleri Federasyonu'na üye olan şehit yakınlarına anket formu uygulanmıştır. Araştırmanın Ankara genelini temsil etmesi için farklı ilçeler seçilmiş, örneklem bu ilçelerde yaşayan şehit yakınlarından oluşturulmuştur. Örneklemin dört ilçeye dağılımı; Altındağ'dan 38, Çubuk'tan 58, Çankaya'dan 52 ve Sincan'dan ise 56 kişi olmak üzere toplam 204 kişi şeklindedir. Bu kişiler araştırmamıza gönüllü olarak katılmak istediklerini belirtmişlerdir.

Sincan, araştırmanın yürütüldüğü ilk ilçedir. Çalışmanın gerçekleştirildiği Sincan'daki şehit yakınlarına, Sincan Kaymakamlığı ve Sincan Sosyal Hizmetleri'nin yönlendirmesiyle birlikte ilk olarak 2015 yılı Ağustos ayında anket çalışması uygulanmıştır. Aynı yılın Ekim ayında burada ikinci defa anket formu uygulanmış;. Sincan'dan toplamda 56 şehit yakını çalışmaya katılmışlardır. Daha sonra 2015 yılının Ekim ayında diğer ilçelere de gidilerek yaklaşık üç aylık bir süreç içerisinde şehit yakınlarına anket uygulaması tamamlanmıştır. Şehit yakınlarının ilçelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 5: Şehit Yakınlarının İlçelere Göre Dağılımı

Şehit ile Yakınlık Durumu		İlçeler				Toplam
		Altındağ	Çankaya	Çubuk	Sincan	
Ebeveyni	Sayı	12	17	10	10	49
	Yüzde	24,5%	34,7%	20,4%	20,4%	100,0%
Eşi	Sayı	6	6	12	13	37
	Yüzde	16,2%	16,2%	32,4%	35,1%	100,0%
Çocuğu	Sayı	10	13	14	13	50
	Yüzde	20,0%	26,0%	28,0%	26,0%	100,0%
Kardeşi	Sayı	10	14	20	20	64
	Yüzde	15,6%	21,9%	31,3%	31,3%	100,0%
Diğer	Sayı	0	2	2	0	4
	Yüzde	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayı	38	52	58	56	204
	Yüzde	18,6%	25,5%	28,4%	27,5%	100,0%

1.2.7. Araştırma Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler ve Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmacının uygun olarak gördüğü; fakat normal bir biçimde uygulama hedefi olmasına rağmen farklılaşan sebeplerle vazgeçtiği durumlar, çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Çalışmada farklı güçlüklerle karşılaşılmıştır. Bu güçlüklerden birisi, anket formundaki sorulardan kaynaklanmaktadır. Çalışmanın konusu, “Şehit Yakınlarının Siyasal Sosyalleşmesinde Sosyalizasyon Etmenlerinin Etkisi” gibi hassas bir konuda oluşturulan soruları barındırdığından ilgililerden onay alınmasında güçlüklerle karşılaşılmıştır. Kimi ilgili kurumlardan soruların bu niteliği nedeniyle onay alınamasa da; kimi ilgili kurumlardan soruların yeniden düzenlenmesi şartıyla onay

alınabilmiştir. Bu nedenle araştırma sorularında açık uçlu sorulardan ziyade, derecelendirme tipi sorular tercih edilmiştir.

Diğer bir sınırlılık da Malshal (1996)'ın dediği gibi örneklemin oldukça büyük tutulması ve onlara ulaşmakla ilişkilidir. Nicel verilerin işlenmesi ve analiz edilmesinin kolay olması, örneklemin büyük tutulması imkanını da beraberinde getirmektedir.

Karşılaşılan güçlüklerin bir diğeri, Ankara'da şehit yakınlarının tespit edilen nitelikleriyle ilişkili olarak ayrıntılı istatistiksel verilerin elde edilememesidir. Bu durum, cevaplayıcıların tam olarak saptanamamasına neden olmuştur. Örneklem grubunun belirlenmesinde de birtakım güçlüklerle yüz yüze gelinmiştir. Çalışmada ilk önce örneklem grubunun belirlenmesinde Sosyal Hizmetler ve Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan yardım alınması planlanmıştır. Ancak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı'ndan gerekli izin alınamıştır. Bunun üzerine araştırmanın yerel idarelere bağlı olan sosyal hizmet merkezlerinde gerçekleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Bu nedenle dört ilçede ikamet eden şehit yakınlarının oranına göre örneklem seçilmesi mümkün olmamıştır.

Şehit yakınlarına derneklerde ya da işyerlerinde ulaşmada güçlük çekilmiştir. Ayrıca çok sayıda şehit yakınına ulaşmak mümkün olmamakla birlikte bu aileler kendi kimliklerini gizli tutup; anket sorularına kısa ve eksik cevaplar vermişlerdir. Bu anlamda anketlere verilen yanıtların geçerlilik taşımaması gibi nedenlerle 25'e yakın anket elenerek, değerlendirmeye dahil edilmemiştir. Ayrıca şehit yakınları araştırmacıyı "yabancı" ve "şüpheli" birisi olarak görme önyargısında bulunmuşlar; araştırmacıya karşı güvenin oluşmaması sebebiyle anket formunu doldurmada çekingen davranmışlardır.

Çalışmada karşılaşılan güçlüklerden birisi de görüşme formuyla alakalıdır. Anket formunda bulunan 89 soruyu örnekleme, araştırmacının kendisi uygulamıştır. Bu nedenle anketin cevaplandırılması zamana yayılmıştır; anket yaklaşık 20 dakikada cevaplandırılmıştır. Anket formunun doldurulmasının zaman alması, şehit yakınlarının hafta içi çalışmaları ve hafta sonunu istirahata ayırmaları nedeniyle zamanlarının kısıtlı olmasından ötürü güçlükler neden olmuştur. Bu nedenle anket uygulaması Ankara'nın dört ilçesinde üç ay sürmüştür. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Eğitim ve Yayın

Dairesi Başkanlığı'ndan alınan iznin yalnızca araştırmacı adına olması bazı yerlerde dikkat çekmiştir.

Anket formunda şehit yakınlarının ailelerine ilişkin çeşitli sorular bulunmaktadır. Bu soruları şehit yakınlarına yoneltirken hassas olmak gerekmiştir. Gorumelerin başlangıcında, yapılan çalışmaya yonelik detaylı olarak bilgi verilmiş, şehit yakınlarının kimliklerinin ve vermiş oldukları tım kişisel bilgilerin gizli kalacağı kendilerine uygun bir şekilde ifade edilerek bazı duyarlılıklarının azaltılmasına ozen gosterilmiştir.

2. BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. Aile

Aile, insanın yaşamı boyunca ihtiyaç duyduğu, insanlık tarihinin en eski sosyal kurumlarından biridir. Ailenin genel geçer bir tanımını yapmak mümkün olsa da, bu tanımlar zaman ve mekana göre hem farklılık gösterecek, hem de yapılan her tanım mutlaka noksan kalacaktır. Aileye ilişkin bilgi, toplumsal değişme ve onun uygun gördüğü hukukî (kanun da dahil) meşrulaştırma şekilleri açısından, dönem dönem farklı olmuş, farklı anlayışlarla şekillendirilmek istenmiştir. Neolitik Dönem'in anaerkilliğe, Sanayi Devrimi'nin babaerkilliğe ve çekirdek aileye ağırlık verdiği, bazı kabilelerde hâlâ anaerkilliğin kendini gösterdiği bilinmektedir. Çağımızda toplumsal değişimin ilginç oluşumlara doğru gittiği ve aileyi tanımlamada yeni unsurlara yer verilmesi gereği görülmektedir. Örneğin, felsefî anlamda, insan özgürlüğünün, kendi dışındaki aile, devlet ve Tanrı gibi gerçeklikleri kabul etmeyen bireysel varoluşçu yorumlanması ile aile dışlanmıştır.

Aile ilişkisi ve bağlılığı dışında geliştirilmek istenen bireysel kişilik anlayışları genel kabul görmeye başlamıştır. Bu felsefî anlayışların, doğrudan öğretici bir konu olmaktan öte, edebiyat, sinema, televizyon yayını içerikleri ve diğer bilgi kanalları ile sosyolojik dolaşıma girmesi zamanla her ülkede aileyi ve kanun yapıcıyı etkilemektedir. Evlenme isteğinin azalarak evlilik yaşının ilerlemesi, çocuk doğurmanın gittikçe daha az benimsenmesi ya da az çocuk sahibi olma isteği ve tutumu aile yapısını ve aileye ilişkin bilginin belirlenip kurgulanmasını önemli ölçüde değiştirmiştir (Çabuk Kaya; 2011:105).

Aile, kuramsal ve uygulamalı sosyoloji araştırmalarında sıklıkla konu edinilen toplumsal bir kurum özelliği taşımakla birlikte, Marshall (1999:7) ailenin oluşmasında cinselliğe, kana ve hukuki tanımlamalar çerçevesinde bireylerin birbirine bağlılığını esas alan gruplaşmalara özgü bir tanımlama getirmiştir. Marshall'ın aile tanımında vurguladığı kan, evlilik veya evlatlık ilişkilerini aile kurumunun belirgin özellikleri

olarak gösterdiği gibi, ayrıca, aile “aynı çatı altında yaşayan ve sosyal, ekonomik bir birim oluşturan bireyler grubu” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu anlamda aile kurumunun temel tanımları göz önüne alındığında, ailenin, biyolojik ve yasal bağlarla bir arada bulunan toplumsal bir birim olarak anlaşıldığını görmekteyiz.

2.1.2. Aile Çeşitleri

Aile yapısı, ailede bulunan fertler, fertlerin birbirlerine ne kadar yakın olduğu, ailenin anne, baba ve çocuklardan mı, yoksa daha geniş çapta büyükbaba ve büyükanneyi de içine alan bir aile mi olduğu gibi unsurlar dikkate alınarak tanımlaması ve incelenmesi yapılan bir kavramdır. Özellikle yapısal-fonksiyonalist kuramcılar aile yapısı kavramını, sosyoloji literatüründe 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra sıklıkla kullanmaya başlamışlardır. Zira, bilhassa 18 ve 19. yüzyılla birlikte global çapta modernleşme yahut Batılılaşma süreci aile yapısını etkilemiş; çekirdek ailelerin geniş ailelere evrilmesi gözlenmiştir.

Toplum her şeyden önce bir sistem olarak ele alan ve toplumsal kurumlarda meydana gelen her türlü yapısal değişimin diğer toplumsal kurumlara yansımakta olduğunu vurgulayan Parsons, Bales ve Merton, teknolojik ve kültürel yönleriyle modernitenin aile müessesesinde yapısal ve işlevsel değişikliklere yol açtığı noktasında aynı görüşü dile getirmişlerdir. (Parsons ve Bales 1956:35; Merton 1957:275-281). Ancak Parsons'un ve Merton'un aile kurumundaki yapısal değişiklikleri vurgularken üzerinde durdukları temel nokta; anne, baba ve çocuklardan oluşan aile üyelerinin büyükanne ve büyükbabaları kapsayan önceki kuşaklarla veya evlilik yoluyla aileye katılan yeni üyelerin birbirlerine olan fiziksel yakınlığı, başka deyişle ailenin genişliği olmuştur. Bu noktada aile yapısı kavramı içinde geniş aile, çekirdek aile ve parçalanmış aile türlerinin ele alınıp açıklanması araştırmanın kavramsal çerçevesinin sağlam temellere oturması açısından yararlı olacaktır (Topses, 2008:83).

Aile, bireyin iletişime geçtiği ilk çevredir; bu yönüyle aile bireyin bir anlamda sosyalleştiği ortamdır. Bireyin sosyalleşmesiyle birlikte, hakim değer yargıları, kültürel kodlar, davranış kalıpları; hatta önyargılar topyekün bir şekilde birey tarafından edinilir.

Aile, ana baba ve çocuklar tarafından kan akrabalarından oluşan ekonomik ve toplumsal bir birliktir. Bu tanım özellikle, çağdaş toplumlarda ailelerin yetişkin fertleri açısından değerlendirildiğinde geçerlilik kazanmaktadır. Zira, bu aile kurumu, eşlerin aile kousundaki müşterek hedeflerini tatbik etmek üzere birlikte bir yaşam inşa etmelerinden oluşmaktadır. Ailenin kurulması; çocukların olması ve bu çocukların topluma kazandırılması için yetiştirilmesiyle anlam kazanır ve böylece sağlıklı bir toplumun ön koşulları hazırlanmış olur (Çabuk Kaya, 2011:108).

2.1.2.1. Parçalanmış Aile

Dağılmış aile Adak (2005) ve Özcan (1994) tarafından “ölüm, şehit olma, boşanma, ayrı yaşama gibi nedenlerle karı ve kocadan birinin ya da her ikisinin bulunmadığı aile tipi” olarak tanımlanmaktadır. 18. yüzyılın sonunda başlayan ve 19. yüzyılda hız kazanan sosyal ve ekonomik değişim sürecinin aile yapısı ve ilişkileri üzerine ne gibi etkilerde bulunduğunu inceleyen Thornton ve Fricke (1987:746-749), parçalanmış aile yapısının modernleşme sürecinin ekonomik boyutunu oluşturan sanayileşme ve yeni üretim ilişkilerinin bir sonucu olduğunu ileri sürmektedirler. Çünkü sanayileşmenin getirdiği teknik işbölümü ve mesleki farklılaşma makineleşme ve seri üretimdeki hızlı gelişmelere rağmen, işgücü gereksinimini ortaya çıkartmıştır. Bu durum kadının eğitim seviyesinin zorunlu olarak yükselmesini bir zorunluluk durumuna getirirken, buna bağlı olarak kadının sosyo-ekonomik statüsünde değişimler meydana getirmiştir. Sonuç olarak kadının mesleki statüsü, geniş akraba ilişkilerine ve evin erkeğine olan ekonomik bağımlılık ilişkilerine son vermiştir. Başka bir deyişle söylenecek olursa aile üyeleri tarafından boşanma veya aileden ayrılma gibi kararların alınması, 18. yüzyıldan 21. yüzyıla doğru akıp giden modernleşme süreci içinde kadının kendi hakkında bağımsız kararlar alabileceği sosyo-ekonomik koşulların oluşmasından sonra, sanayileşme ve işbölümünün yaygınlaşmasından önceki döneme göre, parçalanmış aile yapısının yaygınlaşmasına daha elverişli koşullar hazırlamıştır.

20. yüzyılın sonlarından itibaren araştırmacılara göre şehit aileleri de bir parçalanmış aile özelliği taşımaktadır.

2.1.2.2. Çekirdek Aile

Çekirdek aile terimi, eşler ile onlara bağımlı çocuklardan oluşan birimi anlatmak üzere kullanılmaktadır (Marshall 1999; Budak 2000). Adak (2005:58)'ın da ifade ettiği gibi aile, geçmişten günümüze küçülme eğilimi göstermiştir. Geleneksel üretim tekniklerinin kullanıldığı, işyeri ve yaşama yerlerinin aynı yerde toplandığı, insani ilişkilerin dolaysız ve yüz yüze gerçekleştiği tarım toplumlarında daha çok geniş aile yapısı gözlemlenirken, endüstri ve endüstri sonrası toplumlarda daha çok çekirdek ailenin egemen duruma geldiği gözlemlenmektedir.

Yapısal-fonksiyonalist kuramcılardan Parsons (1955), çekirdek ailenin şehirlerdeki üretim ilişkileri ve yaşam şartlarına bağlı olarak ortaya çıktığını söylemiştir. Sanayileşme öncesi aile, bilhassa kırsal bölgede kolektif bir şekilde; hatta bütün bir sülale yahut kabilenin katılımıyla üretim yapılan iktisadi bir kurum olma özelliğini taşımaktadır. Buna karşın aile yapısı 19. yüzyıldan sonra belirgin biçimde yerine oturmaya başlayan kentlerde bu özelliğini yitirmiştir. Ev ve işyeri birbirinden giderek uzaklaşmaktadır. Aile fertleri, üretimin aileden hariç yapılması sebebiyle hane dışında çalışarak, ailenin eski kuşaklarından ve kısmen diğer aile üyelerinden bağımsız duruma gelmektedirler. Bu durum, geniş ailede gözlemlenen çok boyutlu akraba ilişkilerini ve geleneksel aile üyeleri arasındaki ast-üst ilişkilerini ortadan kaldırmakta, böylece toplumun bireyleri arasında ben duygusunun önemini arttırdığı gibi aile yapısı içinde daha eşitlikçi ilişkilerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Parsons 1955:36-37).

Diğer taraftan Parsons (1955); ebeveynler ve bekar çocuklardan müteşekkil olan çekirdek aile tipinin, modernleşme sürecinin ekonomik boyutunu oluşturan sanayileşmenin ihtiyaçlarıyla uyduğunu ifade etmektedir. Çünkü Parsons'a göre sanayileşme süreci bireylerin birbirlerinden bağımsız olmalarını istemektedir. Çekirdek aile ise bireylerin ekonomik açıdan eski kuşaklardan ve geniş akraba gruplarından bağımsız hareket ettikleri, kendi kararlarını kendilerinin verdikleri ve bireysel yeteneklerini daha özgürce kullanabildikleri bir aile tipidir.

2.1.2.3. Geniş Aile

Budak'a göre (2000:319) geniş aile, "özellikle geleneksel toplumlarda gözlenen ve birkaç kuşağın, evlilik ve kan bağıyla akraba olan çok sayıda insanın tek bir çatı altında veya birbirine yakın evlerde yaşadığı bir aile yapısıdır". Diğer taraftan, Marshall (1999:265) ise geniş aileyi tek bir hanede ebeveynler ve evlenmemiş çocukların yanı sıra, diğer aile büyüklerinin de yaşadığı bir aile yapısı olarak tarif etmiştir. Geniş aile yapısı Parsons (1955:35-37) tarafından belirtildiği gibi büyükanne ve büyükbabanın anne, baba ve çocuklarla birlikte yaşadığı 19. yüzyılın öncesinde görülen aile tipidir. Bu noktada, Parsons'un ileri sürdüğü çekirdek ailenin sanayileşmiş modern toplumun isteklerini karşılamaya elverişli olduğu yolundaki kuramsal açıklamaları benimsemiş olduğu anlaşılan Kongar (1972)'a göre geniş aile yapısı geleneksel toplumun bir ürünü olduğu gibi, modernleşmenin önemli bir boyutunu oluşturan sanayileşme sürecine karşı da olumsuz işlevler yüklenmiştir. Çünkü Kongar'a göre yerleşim coğrafyasının babaya göre belirlenmesi, mesleklerin babadan oğla geçmesi sanayileşmenin istediği toplumsal hareketliliği engellemektedir. Ayrıca geniş ailede duygusallığın yaygın olması, modernleşmenin bürokratik ve nesnel işleyişine zarar vermektedir. Bütün bunlara karşın Kurukova (1966) tarafından belirtildiği gibi geniş aile, bütün olumsuz işlevleri bir yana bırakırsak, çocuğun sosyalizasyonunda önemli görevler üstlenmiştir. Çünkü Kurukova'ya göre geniş akraba ilişkileri çocuğu çeşitli tehlikelerden koruduğu gibi, çocuğun toplumsal normlarla olan bağının da daha sağlam biçimde kurulmasına yardımcı olmuştur.

Bununla birlikte Kongar (1979) ve Ozankaya (2007)'nin modernleşmenin maddi faktörleri olarak belirttikleri sanayileşmenin ve işbölümünün yaygınlaşması ailenin kendilerine bağlı olan önceki kuşaklarla bağımlılık ilişkilerini kaldırmıştır. Bu bağlamda gelişen işbölümü sonucunda yeni kuşakların ekonomik bağımsızlıklarını elde etmeleri anne ve babalarından bağımsız olarak fiziki yerleşim seçimleri yapmalarının alt yapısını hazırlamıştır. Yapısal-fonksiyonalist kuramcılardan Farber (1964)'e göre geniş aile yapısındaki söz konusu ayrılaşma aile üyelerinin istek ve iradelerinden çok zorunlu ve nesnel koşulların bir gereği olarak meydana gelmiştir. Farber'e göre bunun iki temel nedeni bulunmaktadır. Birinci olarak kadının sosyo-ekonomik statüsü modern öncesi dönemlere göre yükselmektedir. Böylece kadın, anne ve babasına ekonomik

olarak bağımlı olmaktan çıkmıştır. İkincisi ise çalışma yerleri ve fabrikalar modern öncesi döneme göre çok geniş bir coğrafyaya yayılmaktadır. Bu durum, yaşamlarını sürdürmek isteyen aile üyelerinin anne ve babalarının yanında kalmalarını zorlaştırıcı bir faktör olarak görülmektedir. (Topses, 2008:84).

2.1.2.4. Geçiş Ailesi

Kasaba ve gecekondü aileleri, aile sınıflandırmalarında, transit (geçiş) aile olarak nitelendirilmektedir. Malum olduğu üzere, sanayileşme sürecinde ve sanayileşmemiş olan toplumlara da transit toplum adı verilmektedir. Zira, şehirleşme ve sanayileşme sürecinde olan toplumlar bütünüyle değişim sürecine de girerler. Adı üstünde geçiş ailesi olduğu için bir yandan kırsal kesimin yaşam biçimi ve dünya görüşünü taşıırken diğer yandan şehir yaşamının etkisine maruz kalan bir aile tipi özelliğine sahiptir. Son olarak, sözkonusu transit aile ya da diğer bir ismiyle geçiş ailesi geniş aile özelliklerini koruyan, lakin küçük aile özelliklerini de benimsemeye çalışan bir yapıya sahiptir (Çabuk Kaya, 2011:128).

2.1.2.5. Tek Ebeveynli Aileler

Boşanma, ayrılık, evlilik harici doğum, aile reisinin şehit olması yahut ölmesi gibi sebeplerle reisi kadın olan ve çocuğuyla birlikte yaşayan aileler giderek artmaktadır. Türkiye’de ekonomik özgürlüğünü elde eden kadınların, şehirlerde çeşitli nedenlerden ötürü tek anne olarak yaşamını sürdürme eğilimi gösterdikleri bilinmektedir. Ancak öte yandan büyük tabloya bakıldığında Türkiye’de boşanmalar artmasına rağmen tek reisli haneler az görülmektedir (Çabuk Kaya, 2011:190).

2.1.3. Ailenin Fonksiyonları

Yapısal-fonksiyonalist kuramcılarının, aile üzerine yaptıkları çalışmalar sosyoloji literatürüne iki temel yenilik kazandırmıştır. Bu yeniliklerden birincisi, özellikle Parsons (1959), Ogburn (1955) ve Anshen (1959) tarafından belirtildiği gibi yapısal-fonksiyonalistlerin aileyi her şeyden önce toplumsal sistem içinde toplumsal bir kurum

olarak görmeleridir. Dolayısıyla yapısal işlevselcilere göre, aile toplumsal yapının bütün ihtiyaçlarına cevap verebilecek fonksiyonlara sahip ve aynı zamanda toplumsal sistemden de etkilenen bir özelliği barındırmaktadır. Yapısal fonksiyonalistlerin sosyoloji literatürüne ikinci bir katkısı modernleşmenin ekonomik boyutu olarak değerlendirilen sanayileşme ve işbölümünden ailenin fonksiyonlarının nasıl etkilenmekte olduğuyla ilgili kapsamlı çalışmalarda bulunmuş olmalarıdır. Gerçekten de 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra aile ve aile kurumunun fonksiyonlarıyla geniş olarak ilgilenen toplumbilimcilerin pek çoğunun yapısal fonksiyonalist kuramcılar olduğu gözlemlenmektedir.

Parsons (1955:35-38), aile kurumunun temel fonksiyonları olarak çocukların toplumsal normlarla tanıştırılması, karşılıklı bir etkileşim süreci içinde toplumsal normların bireylere aktarılması ve üyesi bulunan bütün fertlere toplumsal yaşam içinde duygusal ve psikolojik destek sağlaması olarak ifade ederken, bu temel yaklaşıma bütünüyle katılmakla birlikte Habermas (1998), aile kurumunun temel fonksiyonu olarak duygu alışverişini, Gökçe (1990) çocuğun her türlü tehlike karşısında korunmasını ve bireyi toplumsal rolleriyle tanıştırmasını, Ryder (1995) ise bireylere ekonomik destek sağlamasını göstermişlerdir. Bu bağlamda Parsons ve yapısal fonksiyonalist kuramcılara göre aile kurumu bir alt sistem olarak, duygusal, psikolojik ve maddi anlamda üstlendiği fonksiyonlarla toplumsal sistemin bütününe içine alan denge ve uyuma hizmet etmektedir (Topses, 2008:85).

2.1.4. Şehitlik

Şehit; Arapça kökenli bir kelimedir, isim hali *şehadettir*. Dini terminoloji içerisinde yer alır ve mukaddes bir ideal uğruna; vatan, millet, toprak, bayrak ve tabii ki din ve inanç uğruna ölen kimseye denmektedir. Pek çok dinde şehitlik kavramına rastlandığı gibi İslam dininde de müstesna bir yeri vardır. Kavramın ilk şekli din ve inancı kapsasa da, yukarıda belirtildiği gibi, zamanla genişlemiş vatan, millet vd. de kapsar hale gelmiştir. Peki, resmi ve derli toplu bir şekilde, kimlere şehit denir?

- Vatani hizmetini icra etmekte iken herhangi bir şekilde hayatını kaybedenler. Herhangi bir terörist saldırı sonucu yaşamını yitiren eğitim, sağlık, güvenlik vb. görevliler,
- Görev başında hayatını kaybeden polis, itfaiyeci vb. görevliler şehit olarak kabul edilir. İslam inancına göre, mezhep farkı olmaksızın, şehit olanlar inanç gereği ölmüş kabul edilmezler. Dolayısıyla inananlar açısından şehitliğin sosyal ve psikolojik yönleri olduğu aşikardır. Şehitlik, Türkiye’de birtakım yasa ve tüzüklerle sabit kılınmış ve şehit yakınları devletten maddi ve manevi yardım almaya hak kazanmışlardır. Toplumun huzur, sükun ve refahı için Türkiye’de son yıllarda yapılan düzenlemelerle şehitliğin kapsamı genişletilmiştir.

2.1.4.1. Şehit Yakınları

Yasalar çerçevesinde şehit olarak tanımlanan kişinin birinci ve ikinci dereceden yakınları; yani şehidin annesi, babası, çocukları, eşi, kardeşleri ve ikinci olarak yakın hısım-akrabaları, yasalar çerçevesinde “şehit yakınları” olarak tanımlanmaktadır. Şehit yakınları toplum içerisinde bizatihi şehitliğin kutsallığından ötürü saygın bir konumda bulunmakta ve bu ailelere devlet tarafından birtakım haklar verilmektedir. Bir tür parçalanmış aile de diyebileceğimiz şehit yakınları sabırlı ve metanetlidir.

2.1.4.2. Vatanseverlik ve Şehitlik

Modern Türkiye'nin Doğuşu kitabının yazarı Bernard Lewis (1993: 356)'e göre “vatan”, Osmanlılarda, yıllar içerisinde kavramsal açıdan değişikliğe uğramıştır. 19. yüzyılın başlarında “vatan” kavramı köyün meydanı anlamına gelmektedir. Ancak zamanla bu kavramın sınırı daha da genişlemiş; sınırları hukuki olarak belirlenmiş ve üzerinde yaşayan belirli bir kapsayıcı etnik gruba matuf ve hatta kişinin uğruna hayatını feda edebileceği toprak parçası olarak tanımlanmıştır.

Vatan ve vatanseverliğin aşağı yukarı iki yüzyıllık bir geçmişi vardır. Özellikle 19. yüzyılın ortalarından itibaren asıl şeklini almaya başlayan kavram “ne uğruna” sorusunun cevabı haline gelmiştir. Namık Kemal, Ziya Gökalp, Mehmet Akif ve

Mehmet Emin Yurdakul gibi isimler, bu kavramın bahsettiğimiz anlamda yerleşmesinde etkili olmuşlardır. Vatan kavramının değişmesiyle birlikte, vatanseverlik duygusu ortaya çıkmıştır. Modern zamanlarda, klasik dönemlerin aksine vatan ve vatanseverlik kavramlarını, aynı ulus ve ulus-devlet gibi, Anderson'a atıfla "hayali cemaatler" bağlamında değerlendirmek mantıklı görünmektedir. Vatanseverlik, sınırları hukuki olarak belirli toprak parçası üzerinde etnik, renk, din, mezhep ayrımı gözetmeksizin vatani bütün tarih, kültür ve içinde bulunulan medeniyet hasebiyle sevmek manasına gelmektedir. Dolayısıyla vatan, üzerinde yaşayan halk tarafından kutsallaşmış bir mahiyete sahiptir; millet ve bayrak da vatanla birlikte anılan diğer kutsallardır. Öte yandan, şehit ve vatanseverlik kavramları hem birbirine çok yakın, hem de Türkiye'nin tarihten günümüze bir realitesidir. Ülkenin can, mal ve toprak bütünlüğünü koruyan güvenlik güçlerini motive eden maddi unsurların dışındaki en önemli duygu vatanseverliktir. Aynı şekilde, şehit yakınlarını da ayakta tutan en güçlü unsur "vatanseverliktir." Türkiye'de her şehit cenazesinde "vatan sağolsun" diyen şehit yakınları bunun tipik örneğidir.

2.1.4.3. Dinsel Açıdan Şehidin Anlamı

2.1.4.3.1. İslam Dininde Şehitlik

Daha önce de belirtildiği gibi, şehit kavramı tüm inanç ve dinlerde aralarındaki farklılara rağmen görülebilen bir mefhumdur. Şehitlik kavramının dolaylı açılımları (demokrasi, devrim ve basın şehitleri gibi) olmasına rağmen bizim burada bahsettiğimiz bilhassa İslam şeriatının tarif ettiği şeklidir. Allah'ın rızasını kazanmak şehit olmanın en temel yönüdür ve ancak bu uğurda mücadele eden ve ölen kişi şehit sayılır; İslam'ın tamamını yahut bir kısmını inkar eden kişi İslam dinine göre şehit sayılmaz. Çünkü İslam'a göre "şehadet makamı" ve "şehitlik" insanlar nazarında değil, Allah indinde değer taşıyan dini bir vasıftır. Beşeri sistemlerin geleceği için mücadele edip ölenlerin bu mertebeye ulaşamayacakları varsayılır. Hanefi mezhebi alimlerine göre şehitlik mertebesi; ahiret için ve dünya için şehit olanlar olarak ikiye ayrılmıştır. Ancak söz konusu mezhebin otoriteleri ahiret için şehit olanları asıl şehitler olarak yorumlarken; dünya için şehit olanlar ise şehit muamelesi görmemektedirler.

2.1.4.3.2. Hıristiyanlık Dininde Şehitlik

Hıristiyanlıkta şehadet terimi savaşlarda ölen bireylerin tersine daha çok inancı sebebiyle zulüm görerek öldürülen önde gelen din alimlerini tanımlamakta kullanılır. Hıristiyan şehitlerinin bir çoğu Roma İmparatorluğu'nda Hıristiyanlığın yayılmaya başladığı dönemlerde öldürülen ilk Hıristiyanlardır. Hıristiyan aleminde pekçok aziz vardır. Bunlar tarih boyunca şehit olmuş ve öyle kabul edilmiş Hıristiyan din büyükleridir.

2.1.5. Sosyalleşme

Sosyalizasyon terimiyle anılan sosyalleşme, sosyolojinin temel kavramlarından birisidir. Genel itibarıyla toplumsallaşma ve sosyalleştirme, insanın kendine özgü davranışları öğrenerek topluma intibak etmesi ve öğrendiği davranışları gelecek kuşaklara devretmesidir. Toplumsallaşma ile ilgili farklı tanımlara göz atarsak;

Özkalp (2005:109-110) sosyalleşmeyi, insanın kendine yaraşan insanca davranışları öğrenme süreci, olarak tanımlamıştır. Ayrıca Özkalp'e göre sosyalleşme, birey açısından, insanın menfi özelliklerini bir tarafa bırakarak, insanî değerler edinmesi ve kendini gerçekleştirmesidir. Toplumsal yönden sosyalleşme, sosyo-kültürel mirasın geleceğe devredilmesi ve şahsiyetin gelişmesidir.

Tezcan (1997:34)'a göre ise sosyalleşme, bireyin eğitim sürecidir. Topluma uyum olarak da tanımlanan bu süreç evvela ailede başlar. Tezcan'ın tanımında sosyalleşme, daha dar bir açıdan yorumlanmakta ve sadece çocuklukla sınırlanmaktadır.

Tolon (1996:347)'un sosyalleşme tanımında ise, "Bireyin mutlak anlamda biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp bu evren içinde yaşamayı başarması, belli bir kültürün maddî ve manevî öğelerini öğrenmesi ile olanak kazanır. İşte bu öğrenme sürecine sosyalleşme adı verilir." Bu tanımda da sosyalleşme mefhumu bireyin tüm yaşamını içine alan bir süreçtir. Tolon'a göre bu sürecin nihai hedefi de dünyada yaşamaktır. Bu anlamda insanın bir organizma olmaktan çıkıp, sosyalleşmiş bir varlık haline gelmesine dikkat çekilmektedir.

Öztürk (1993:106)'e göre sosyalleşme, insanın insana dair olan vasıfları edinim sürecidir. İnsan, gerçekte insan olmaya meyilli ve bir gizil güçle donanmış bir şekilde dünyaya gelmektedir. Ancak birey toplumsal ortamın bir parçasıdır. Bu anlamda meselenin odak noktası sosyal çevrede yoğunlaşmaktadır. İnsan, evvela mensubu olduğu toplumun ve diğer toplumların etkisine maruz kalır.

Giddens (2000:25)'a göre sosyalleşme, çevresinin yardımına muhtaç olan bebeğin, gitgide doğduğu kültür için geçerli olan istidatları kazanarak bilinçli, bilgili bir birey olmasıdır. Görüleceği gibi, toplumsallaşma tanımlarında bireyin kendi öğrenim sürecinden ve ayrıca, toplumun şekillendiriciliğinden bahsedilmektedir.

Ek olarak, bireyin bu öğrenme edimi neticesinde kendisini geliştirerek topluma adapte olduğu ve bireyin insanın doğası itibarıyla sosyal bir varlık olduğu belirtilmiştir. Bir diğer nokta ise sosyalleşmenin kuşaktan kuşağa aktararak geleceğe devredilen bir mesele olmasıdır (Davarcı, 2008:45).

Parlak (2005:6)'a göre ise sosyalleşme, insanın belli bir sosyal çevrenin ya da bizzat toplumun oluşturmuş olduğu kuralları öğrenmesi yahut bunları kabul etmesidir. Sosyalleşme; sosyo-kültürel, siyasi, iktisadi vb. altyapısı olan kompleks bir terimdir (Balçı, 2003:3). Eğitim sosyologları sosyalizasyonu, insanın yapıdaki konumuna ve duruma olan uyumu olarak tanımlamışlardır (Kartal, 2003:2).

Sosyalleşme, bir kesim, grup yahut tümüyle topluma mensup olmayı ve bu yapının kültürel değerlerini edinerek kendisini bir şahsiyet olarak kabul ettirmesi sürecidir. Bu süreç doğumdan başlar ve yaşam boyu sürer. İnsan bu süreçte bir şahsiyet kazanmakta ve toplumun normlarını, dünya görüşünü ve davranış kalıplarını kazanarak mensubu olduğu topluma uyumlu bir birey olmaktadır (Hamedoğlu; Özdil, 2004:229-230).

Nesnel açıdan, burada toplumun insan üzerindeki tesiri önemliyken öznel açıdan, sosyalleşme, bireyin içinde bulunduğu çevreye adapte olmasıdır. İnsan, sosyal yaşamın, toplumun önemli bir kesimi tarafından kabul edilmiş ve onaylanmış normlarına uyarlanmaktadır (Demirtaş ve Güneş, 2002:145). Yine toplumsallaşma; toplumla insanlar arasındaki çift yönlü ilişkiler sürecidir (Bullis, 1993:10).

2.1.5.1. Sosyalleşme ve Aile

Aile; ebeveynler ve çocuklardan oluşan, tüm fertleriyle birlikte sosyo-kültürel görevlerini icra eden bir kurumdur. Başka bir deyişle aile, yapı ve fonksiyonları zamanla değişmekle beraber, neslin sürekliliğini sağlayan, sosyalleşmenin ilk ortaya çıktığı, üyelerinin duygusal olarak tatmin olduğu, toplumun belirli normlarının nesilden nesile aktarıldığı, biyolojik, psikolojik, iktisadi vb. yönleri olan sosyal bir müessesedir (Erkal, 2006:88).

Bunların dışında, ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel durumları, bireylerin sosyalleşmesini belirlemektedir. Bilhassa, kültürel açıdan varıl bir aile ile sadece günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecek derecede bir kelime hazinesiyle konuşan bir ailede yaşayan bireyin sosyalleşmesi aynı olmamaktadır. Bu açıdan aile, çocuğun sosyalizasyonunda mühim bir kurumdur (Akyüz, 1991:223-224).

Bireye gelecek zararları önlemek, ailenin temel sorumluluklarından biridir. Günümüzde bireyler, eğitim kurumları, arkadaş çevresi ve kitle iletişim araçlarının tesiri altında kalmaktadır. Kitle iletişim araçlarından birisi olan televizyon, popüler kültür ürünlerinin ve bu ürünlerin çocuklar tarafından tercih edilmesinde önemli bir sosyalleşme aracıdır. Televizyon izlemenin bir aile aktivitesi olduğu göz önünde tutulursa, çocuklara zararlı olabilecek yayınlardan onları korumak da ailenin asli görevidir (Turan, 1994:159-160).

2.1.5.2. Sosyalleşme Etmenleri

Sosyalleşme, geniş bir kapsamda, çok sayıda unsur ve insanın olduğu kozmopolit bir çevrede farklı insanlarla ilişki kurularak kazanılır. Aile; yani ebeveynler, arkadaş ortamı, hocalar, televizyon programları, yazar-çizer çevresi, hülasa oldukça çok sayıda etmen sosyalleşmenin altyapısını oluşturur. Sosyalleşme etmenleri, toplumun kuşaktan kuşağa aktarılarak uzun bir zaman dilimi içerisinde ortaklaşa meydana getirilen kültürü bireylere enjekte eden sosyal hadiselerdir; sözgelimi, din, ebeveynler, okul, arkadaş grupları, kitle iletişim araçları, mahalle, sivil çalışma grupları (Bozkurt, 2006:123).

2.1.5.2.1. Aile

Aile karşılıklı etkileşimin olduğu, bireyin sosyalleşmesinde mühim yeri olan bir müessesedir. Birey, iletişimden duygusal paylaşım, toplum içinde yaşama alışkanlığından konuşmaya değin temel unsurları aile aracılığıyla öğrenir. Ailenin dünya görüşü, gelecek beklentisi, yaşam tarzı ve alışkanlıkları bireylerin ebeveynlerinden öğrendiklerini etkilemekte; dolayısıyla bireyler benzer biçimde öğrenseler de öğrendikleri aileden aileye değişmektedir (Bozkurt, 2006: 126).

Birey, başkasına muhtaçtır. Bu başkası evvela aile, sonra toplumdur. Sosyalleşme meselesinde de durum değişmez; aile ve toplum en önemli yapılarıdır. (Dönmezer, 1999:130). Ebeveynlerin siyasi tercihleri, dünya görüşü kadar ahlâki özellikleri de çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde etkilidir. Aile yapı olarak zamanla değişmeye uğramış olmasına rağmen toplum hayatında vazgeçilemeyen, alternatifi olmayan bir sosyal müessesedir (Erkal, 1995:94).

2.1.5.2.2. Okul

Bir diğer sosyalleşme etmeni de okuldur; okul diğer unsurlara nazaran oldukça resmi ve örgütlüdür. Önceden belirlenmiş ve programlanmış müfredat çerçevesinde birey eğitim aracılığıyla okulda sosyalleşir. Okul, farklı sosyo-ekonomik düzeye, dünya görüşüne ve yaşam tarzına sahip çocukların biraraya gelmesini sağlar; bunun neticesinde çocuk bu ortamda sosyalleşmiş olur (Bahar, 2005:85). Birey okulda, saygıyı, zaman disiplini, kuralları, sorumluluğu, zorlukla mücadele etmeyi öğrenir. Evde anne baba, çocuk için ilk sırada yer alırsa, okulda da öğretmen ikinci sırada yer alır; dolayısıyla öğretmen çocuk için bir rol modeldir (Bozkurt, 2006:123).

2.1.5.2.3. Arkadaş Grupları

Çocuğun sosyalleşmesinde mühim rol oynayan unsurlardan birisi de arkadaş gruplarıdır. Ebeveynler, çocuğun gözünde üst konumda yer alan kişiler iken, arkadaşlar bireyle aynı seviyede yer alır. Ebeveynlerin bakış açısı, çocuğunkinden farklı olduğu için, çocuğun aksine, aileler çocukların arkadaşlarını değil de, ailelelerini merak ederler; hatta bu

konuda endişe duyarlar. Bireyler, çocukluk döneminde ve ergenlik döneminde ebeveynleriyle konuşmadıkları konuları arkadaşlarıyla konuşurlar. Buna ilaveten, arkadaşlar, oyun oynayabilecek, sohbet edebilecek ve en önemlisi çocuğun sosyalleşmesini sağlayabilecek ortamları yaratır. Arkadaş gruplarına, bireyler kendilerini kabul ettirmeyi başarırsa, onların sosyalleşmesi olumlu yönde seyreder (Bozkurt, 2006:125).

2.1.5.2.4. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları, bilindiği üzere, modern dünyada yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. En önemlisi, kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte bilgiye daha zahmetsiz bir şekilde erişim sağlanmış, zaman ve mekan kavramları değişmiş ve dünyanın neresinde olunursa olunsun iletişime geçebilme olanağı daha kolay olmuştur. İnternet, yazılı ve görsel basın, televizyon kitle iletişim araçlarının başında gelmektedir. Bunların başında da televizyon gelir; televizyon düşünce kalıplarından algı yönetimine; nasıl giyinileceğinden nasıl eğlenileceğine kadar pek çok konuda insanları yönlendirir. Bu yönüyle televizyon, pozitif etkiye sahip olabildiği gibi negatif etkiye de sahiptir. Kitle iletişim araçları aracılığıyla suçlu suçsuz gibi, kötü iyi olarak ve doğru yanlış olarak gösterilebilir. Bunların yanında kitle iletişim araçları sayesinde hiç gitmediğimiz coğrafyalara gider ve hiç bilmediğimiz kültür ve insanları tanıyabilir; eğitim faaliyetlerine katılabiliriz. Bu yönüyle pozitif etkiye sahiptir. Bireyin sosyalleşmesi de bu pozitif etki açısından önemlidir. Ancak şuna dikkat çekmek gerekir ki, birey, kendisine verilen her şeyi kabul eden, özümseyen, içselleştiren ve onları uygulayan boş bir levha değildir. Bunun nedeni, kişisel farklılıklardan başka, sosyalleşme sürecinin kendi içindeki esneklik ve aksamalarıdır (Tan, 1981:42).

2.1.5.2.5. Çalışma Ortamı ve Komşuluk İlişkileri

İşyerindeki kişiler ve ilişkiler, ebeveynler, okul ve arkadaşlarla olan ilişkilerden farklıdır. Kendine has bir düzen ve hiyerarşi me”vcuttur. Başarılı olmak için kuralları bilmek ve bunlara uymak gerekir. Dolayısıyla bu örgütlenme, hiyerarşi ve kurallar bireyin sosyalleşmesinde etkilidir.

Komşuluk ilişkilerine gelince; bu tür ilişkilerin geleneksel toplumlarda daha önemli olduğu gözlenmektedir. Modern bir toplum yapısına sahip kent yaşamının olduğu yerlerde etkisini devam ettirmekle birlikte komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı söylenebilir. Ancak bu tip ilişki de bireyin sosyalleşmesinde etkilidir (Tan, 1981:45).

2.1.5.3. Sosyalleşmenin Boyutları

2.1.5.3.1. Siyasal Sosyalleşme

Sosyalleşmenin bir alt başlığı olan siyasal sosyalleşme, sosyal ve siyasal alan içinde aktarılan siyasal rollerin öğrenilmesi olarak tanımlanır. Ancak siyasal sosyalleşmenin pek çok tanımı da mevcuttur (Tokgöz 1978:81; Türköne, 2010:237).

İlk kez, Amerikalı siyaset bilimci Herbert Hyman'ın (1959) *Political Socialization* adlı eserinde kullanılan (Bektaş 2000:71; Tokgöz, 1978:81) söz konusu kavram; siyasal davranışların alt yapısını oluşturan, çocukluk ve ilk gençlikten itibaren çeşitli gruplar ve özellikle ailede öğretilen sosyal değerler olarak tanımlanmaktadır. Dawson ve Prewitt ise, siyasi sosyalleşmenin doğumla başlayan ve yaşam süresince devam eden bir kültürel aktarma süreci olduğunu belirtirler. Easton ve Dennis ise bu kavramı, insanın siyasal düzene adapte olması ile ilişkilendirmiştir (Türköne, 2010:237). Siyasal anlamda sosyalleşen birey, ait olduğu sistemin sürekliliğini sağlayan bir dişli haline gelecektir. Dolayısıyla, toplumun ve siyasal sistemin siyasi bilgilerin, yeteneklerin ve yönlendirmelerin bireylere bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde aktarıldığı siyasal sosyalleşmeye ilgisiz kalması düşünülemez (Deth, 2005:3; Dursun, 2012:221; Tatar, 1997:62). Siyasal sosyalleşme süreciyle sistem bireylere ne yapacaklarını öğretmek makul ve makbul bireyler yetiştirir (Dursun, 2012:221). Demokrasilerde milletin kararı ve onayı önemlidir; dolayısıyla demokrasi ve buna bağlı olan değerler sisteminin bireylere aktarım süreci yahut konumuz olan siyasal sosyalleşme hayati derecede önemlidir (Watemann, 2005:17).

Siyasal sosyalleşme ile sosyalleşme çoğu zaman birbirinin yerine kullanılsa da önemli farkları mevcuttur: Sosyalleşme her şeyden önce umumdur; ancak siyasal sosyalleşme terimi onun sadece bir yönüne işaret eder.

Siyasal sosyalleşme, meselenin siyasallığına matuftur; nitekim, siyasal sosyalleşme terimi, *bireyin siyasal kültürü edinme sürecidir* (Türkkahraman 2000:22; Turna 1976:47; Taşdelen 1997:169). Davson-Prewitt de (1969:27) politizasyonun bir milletin siyasi kültürünü oluşturduğunu belirtmişlerdir. Siyasal sosyalleşme ve siyasi kültür arasındaki ilişki tek yönlü değildir; karşılıklı etkileşim içindedir.

Siyasal sosyalleşme mefhumu, siyasi kültürü edinmeden daha ayrıntılı ve kapsamlıdır. Kalaycıoğlu (1983:145) da, siyasal sosyalleşmeyi, kişinin bir siyasi insan olarak ortaya çıkması ve siyasal bir benliğe sahip olması süreci olarak tanımlamaktadır. Bir diğer görüş şu yöndedir: *“siyasal davranışın, bilgilerin, değerlerin doğrudan ve açık bir süreç içinde sosyalleşen kişiye aktarılmasıdır”* (Alkan,1989:5).

Türkkahraman (2000:23) *“siyasal değerler ile toplum üyeleri arasında ilişki ve bu siyasal değerlerin bireylere aktarılma süreci”* olarak tarif ettiği sözkonusu kavramı, bireyle toplum arasındaki siyaset ile alakalı öğrenme süreci olarak nitelendirmektedir. Dolayısıyla sosyalleşme sürecinde sosyal ve kültürel değerlerin aktarımında birey kadar toplumun da faal olduğu söylenebilir.

Siyasal sosyalleşmeye bir süreç olarak atıf yapan araştırmacılar, onun, yaşam boyu süren bir öğrenme durumu olduğunu belirtmişlerdir (Kışlalı 1992:85; Türkkahraman, 2000:23; Kalaycıoğlu, 1983:145). Bahsedilen görüşün bir misali olarak, bu görüşte önem arz eden araştırmalarıyla ön plana çıkmış olan Alkan (1989:8) siyasal sosyalleşmeyi, *“sosyal ve siyasal çevre ile birey arasında yaşam boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda bireyin siyasal sistemle ilgili görüş, davranış, tutum ve değerlerinin gelişmesi”* olarak tanımlamaktadır.

2.1.5.3.2. Muhafazakar Sosyalleşme

Dünyadaki toplumların çoğunda inanç, sosyalleşmede mühim bir konumda durmaktadır. Çoğunlukla doğru ya da yanlış; iyi ya da kötü nosyonlarının birey tarafından özümsemesinde, bireyler arası etkileşimde, ahlakın bireylere öğretilme sürecinde inançlar mühim bir yere sahiptir. Bireyler sürekli bir şekilde toplumda olan inanışları öğrenme sürecinden geçmeseler de, ailede toplumun içerisinde barındırdığı dinin özünde bulunan bilgileri edinirler ve edindiklerini hayatlarında pratiğe dökerler.

Bunun dışında benliğin gelişiminde, kişinin kendisini açıklayabilmesinde inanç mühim bir konuma sahiptir. Farklı olarak, toplumsal hayatın içerisinde bireyin nasıl giyinmesi gerektiğini, nasıl konuşması gerektiğini, hangi davranışları sergilenmesinin doğru; hangi davranışları sergilenmesinin yanlış olduğu da genellikle inançların toplumdaki kurumsal yapısı çerçevesinde bireylere benimsetilir. Toplumda değerlerin olmayışı ya da kaybedilmesi, toplumun önemli bir sosyal denetleme yöntemini kaybetmiş olması anlamına gelmektedir. Değerlerin fonksiyonelliğini çoğunlukla aşağıdaki biçimlerde ifade etmek olanaklıdır:

1. Değerlerden, bireylerin ve bireylerin ilişkilerinin sorgulanmasında hali hazırda bulunan bir yöntem biçiminde toplum tarafından yararlanılır. Değerler kişinin etrafında bulunan diğer bireyler yönünden “nerede olduğunun” farkındalığını da sağlamaktadır.
2. Değerler, bireylerin ilgisini talep eder, faydalı ve mühim biçimde gözlemlenen somut kültür nesnelere dikkat çekerler. Önemli bir değere sahip nesne çoğu zaman kişi ya da kişinin içerisinde bulunduğu topluluk açısından “en iyi” değildir. Ancak bu nesnenin toplumsal açıdan öneme sahip olarak algılanmasının bu nesne için emek sarf edilmesini sağladığı da bir realitedir.
3. Değerler, bireylerin sosyal hayattaki rollerini kabul etmelerinde ve sergilemelerinde yol göstericidir. Bu nedenle bireyler de farklılaşan rollerin zorunluluklarının ve bekleşlerinin bazı değer içeren amaçlar içinde, gerçekleşmekte olduğunun farkına vararlar.

İnanış, kişinin bazı psikolojik kaynaklı ihtiyaçlarını da sağlamaktadır. Misal, inancın oluşturduğu toplumsal organizasyonlar yaşlı kişilere arkadaş sahibi olma imkanına katkı verip bununla birlikte bu kişilerin ölme endişesini, yine bu kişilerin tek başına yaşamlarını sürdürmeleri gibi yaşlılık evresinin getirmiş olduğu problemleri gidermeye ve bu problemleri yok etmeye çaba göstermektedir (Özkalp, 2005:232).

2.1.5.3.3. Mesleki Sosyalleşme

Mesleklerin bireyler üzerindeki etkileri noktasında geçmişten günümüze kadar incelemeler sürdürülmektedir. Bireyin sahip olduğu uğraşısı, benliğin mühim bir

yönüdür. Bireyin benliği incelenirken, bireyin uğraşısı da kişinin ismi ölçüsünde hatta kişinin isminden de fazla bilinmeye çalışılır.

Bireyin, içerisinde hayatını sürdürdüğü toplum hayatının içinde bulunması ancak ve ancak çalışma eylemi aracılığıyla ve çalışma hayatı esnasında olmaktadır. Olgunlaşmış bireyler, yaşamlarının büyük bir bölümünü çalıştıkları yerde geçirmektedir. Bu çalışma hayatında üretme eylemi sadece birey değil içerisinde yaşadığı toplum için de faydalı gereksinimler üretir ve bireyin insani varlığının gereği olarak içerisinde barındırdığı üretme arzusunu bu biçimde giderip bunu diğer insanlara sergileme olanağı bulmaktadır. Bireyin kabiliyetleri de sadece çalışma hayatı ve üretim sürecinde ortaya çıkmaktadır. Bunun dışında, bireyin çalışmakta olduğu uğraşı, bireyin gündelik hayatını ve kişinin yaşamının genel işleyişini oluşturmaktadır. İnsanların geneli, farklı uğraşılarda çalışmakta olanların ortaya çıkardıkları üretim ve bu süreçte elde ettikleri gelirlerle yaşamlarını idame ettirmektedir. Sosyal hayat içerisinde bireyin toplumsal değeri ve toplumsal statüsü, bireyin uğraşısı ve meslek hayatındaki konumuyla belirlenmektedir. Yetişkin bireylerin, toplumdaki diğer bireylerle olan sosyal ilişkileri ve karşılıklı etkileşimleri çoğunlukla çalışma hayatlarında oluşmakta; çoğu toplumsal kurallar, konum ve eylem bileşimleri çalışma hayatında öğrenilmektedir.

İş ve uğraşı bilgisine sahip olma, bireyin hayatını sürdürüşü ve benliği üzerinde pozitif etkileri olmasının yanında, işten yoksunluk ve uğraşı bilgisinden yoksunluk da birey ve sosyal yaşam üzerinde negatif etkiler içermektedir. Bu sebeple sağlıklı bir toplum ve kişilerin ortaya çıkması için, bir taraftan işi olmayan ve uğraşı bilgisine sahip olmayan işçilerin miktarını düşürmek ya da işsiz miktarını sınırlamak için araştırmalar sürdürülürken, bir taraftan ise toplumsal zıtlasma yerine toplumsal yardımlaşma temelinde çalışma hayatlarını oluşturacak düzenlemeler yapılmalıdır. Zira, yetişkinlerin iş yerlerinde sürdürdükleri yaşamlarının bir bölümü de aile hayatı içerisinde devam etmektedir; işçilerin çalışma hayatlarındaki sorunlar aile hayatına ve aile hayatı içerisinde yaşayan kişilere de etki etmektedir. Toplumda bulunan genel mutluluk hali de öncelikle aile hayatı içerisinde oluşmaktadır (Ergün, 2011:50).

2.1.5.3.4. Ekonomik Sosyalleşme

Genel anlamda sosyalleşme evresinin spesifik bir boyutunu gösteren siyasal toplumsallaşma (political socialization), toplumun sürekliliğini sağlamak amacıyla yönetimin yasallığını benimseyen yeni bireylerin geliştirilmesi anlamına gelir. Farklı bir söyleyişle, toplumlar var oluşlarını devam ettirmek ve ileri toplumsal ve siyasi amaçlarını elde etmek amacıyla, toplumun değer ve prensiplerini benimseyen, yurtsever kişiler geliştirme amacını sürdürürler. Bununla birlikte kişilerin içerisinde varlıklarını sürdürdükleri topluma bağlılık çerçevesinde, toplumun bir parçası durumuna ulaşmasına katkı sağlayan iki aşamalı evre, toplumun kendisine ait olan sosyal, siyasi ve kültürel değerlerini benimsenmesini belirlemektedir. Bu sebeple siyasal sosyalleşme kavramının ifade ettiği şekilde sadece siyasi kural ve değerler dışında bununla birlikte toplumsal nitelikteki toplumsal, kültürel ve iktisadi özelliklerin biçimlendirdiği bir evreyi anlatmaktadır. Zira, siyasi yaşam, sosyal ve kültürel temelle birbirine bağlı ve onun bir tarafını ya da bölümünü içeren, bu oluşumun değer yapısının tesiri altında gelişen bir nitelik biçiminde göz önüne gelmektedir (Yeşilorman, 2006:36).

2.1.6. Sosyalleşme Süreci ve Yaş Kategorileri

2.1.6.1. Sosyalleşme Süreci

Sosyalleşme, değerlerin kuşaktan kuşağa iletildiği bir evredir. Kişinin dinamik bir biçimde sosyalleşmenin sağlanması için birtakım fonksiyonların beraber ortaya çıkması zorunludur. Bu zorunluluklar, bilgi, bu bilgilerin tekrarı ve taklidi; diğer insanların bunlara karşı tepkileri ve toplumsal kabullenışı olan sosyal destek biçiminde sıralanabilir (Özkalp, 2005:115).

a) Bilgi: Sosyalleşme bir açıdan, kişilerin sosyal hayat içerisindeki rollerinin benimsenmesi evresidir. Roller nitelikli bir biçimde benimsendiği zaman, hem bireyin içerisinde yaşadığı toplum hem de kişinin daha huzurlu olması yanında, kişinin sosyalleşmesi de daha nitelikli şekilde sağlanmış olacaktır. Anne için bu süreç nitelikli bir annenin oluşması; baba içinse nitelikli bir babanın oluşması; çocuk içinse toplumsal

açından iyi bir birey olmanın özümsemesi olarak söylenebilir. Sonuçta bilgi, sosyalleşmenin ana fonksiyonlarından biridir.

b) Tekrar ve Taklit: Kişiler toplum içerisinde olumlu ve olumsuz eylemleri genellikle deneyip yanılma şeklinde tekrarlanarak özümserler. Çocuklar ise etkinlikler aracılığıyla toplumun kendilerine yüklediği sosyal rollerini benimserler. Kız çocukları evcilik etkinliğiyle anne olma rolünü benimserken; erkek çocuklar ise liderliği ve koruma gücünü içerisinde barındıran baba olma rolünü öne çıkaran etkinliklerde babalığı benimserler. Bu benimseme süreci ile bu etkinliklerin sürekli tekrarlanması şeklinde rollerin pekişmesi sağlanmaktadır.

Sosyalleşme evresinin bir diğeri ise taklit etmektir. Çocuklar sevdikleri, tesiri altında kaldıkları yetişkinleri kendilerine rol model olarak görmeye başlayıp yetişkinlere benzer şekilde giyinip, yetişkinlere benzer şekilde söylem geliştirip, yetişkinlere benzer şekilde eylemlerini sergilemeye çaba harcarlar. Bu durum genellikle kız çocuklarında annelerini; erkek çocuklarında ise babalarını taklit etme biçiminde ve evebeynlerine benzeme biçiminde çaba harcamayı ortaya çıkarır. Çocukların anne-babalarının yanında, ağabeylerini veya ablalarını, öteki kan bağına sahip kişileri, öğretmenlerini, şöhret sahibi kişileri ve bilindik diğeri kişileri taklit etmektedirler. Çocuklar, bu yöntemle toplumun kendilerine yüklemiş olduğu rolleri benimserler.

Sosyalleşmede rol model olarak görülen birey de özünde önemlidir; çünkü taklit edilen birey toplum tarafından kabul görülen pozitif eylemler gösteriyorsa çocuk da toplum tarafından kabul görülen pozitif eylemleri sergileyecektir. Negatif eylemler sergileyen kişi rol model olarak benimsenirse çocuğun eylemleri toplum tarafından kabul görülenin tersi biçimde şekillenecektir. Bu sebeple anne ve babanın, çocuklarının duyumsayacağı biçimde tartışmaları, sigara içmeleri, yalan söylemeleri ve benzeri olarak toplum tarafından negatif biçimde kabul gören eylemleri sergilememeleri önem arz etmektedir.

c) Başkalarının Tepkileri: Toplumun, toplum içerisinde hayatını sürdüren kişilere rolleri benimsetirken yararlandığı unsurlar olumlu ve olumsuz tepkilerden oluşmaktadır. Kişiler, toplumun tepkilerine karşı duyarlıdır; zira kişi, toplumun beğenisini kazanmak amacındadır. Kişi, toplum tarafından olumlu kabul edilen bir eylemi

sergilerse toplumun beğenisini kazanır. Toplumu meydana getiren kişiler birbirlerine karşı takdirlerini farklı eylemlerle gösterirler. Eğer kişi toplum tarafından olumsuz olarak kabul edilen bir eylemi sergilerse, toplum o kişiye karşı olumlu olmayan tepki sergiler. Olumsuz eylemi sergileyen kişi kınanır, diğer insanların olumsuz davranışı sergileyen kişiyle arasındaki bağlar zayıflar ya da kopar ve bu kişi dışlanarak toplum tarafından bir tepki oluşturulur.

Kişi ise eylemini çoğunlukla toplumun takdirini kazanmak amacıyla farklılaştırmaya başlar. “Mahalle baskısı” tam da kişinin farklılaşan davranışını oluşturan etmen olarak gösterilebilir. Bir mahalle içerisinde eylemleri olumsuz olarak kabul edilen bireyler zamanla buldukları mahalleye uygun eylem şekillerini benimsemediklerinde rahatsız olup bu mahalleyi terk etmek gerekliliğine de neden olabilmektedir. Halk ağzında dile getirilen ‘İnsanların suratına nasıl bakarız?’, ‘El alem ne söyler?’, ‘El alemin diline mi düşelim?’, ‘Onun papucu dama atıldı’ya benzer söylemler, toplumun sahip olduğu eylem kalıplarına uyulmadığında toplumun tepkilerinin kişiler üzerindeki baskısını şeffaf bir biçimde gözler önüne sermektedir.

Toplumun eylem kalıplarına uymayan kişilere sergileyeceği tepkiler, bu toplumun kültürel niteliğine paralel bir biçimde farklılaşabilir. Hırsızlık eylemi bütün toplumlarda olumsuz tepkilere sebebiyet verir; ancak iki insanın el ele tutuşup gezerlerken diğer insanlar tarafından gözlemlenmeleri toplumdan topluma değişerek olumlu ya da olumsuz tepkilere sebebiyet vermektedir. İnsanların birbiriyle yardımlaşması, kişilerin dürüst davranması, bireylerin çalışkan özellikleri içermesi ve benzeri davranışlar ise çoğunlukla tüm toplumlarda olumlu tepkilerle pekiştirilip tekrarlanmasını sağlar. Toplumun kişilere karşı tepkileri her an ve her bölgede benzerlik içermeyebilir. Toplumlar genel olarak hırsızlık kınanıp kişilerin birbirleriyle yardımlaşması olumlu karşılanırken; olumsuz davranışlar içererek gelir elde eden kişilerin zenginlik içeren hayatları ve kişilerin birbirlerine yaptıkları yardımlar sonucu yardımcı olan bireyin “enayi” biçiminde nitelendirilmesi de gerçekleşebilmektedir.

d) Sosyal Destek: Toplumsal destek bireyin ailesi, kan bağına sahip olduğu diğer kişiler ve dostlarından oluşan grubun manipülasyonu ve desteklenmesidir. Bireyin içerisinde yaşadığı toplumun gerektirdiği rolleri özümsemesinde toplumsal destek mühim bir önem taşımaktadır.

Bir bireyin futbola karşı yeteneği varsa ve toplumsal ortamı da bireyin bu yeteneğine destek oluyorsa, birey yeteneğinin bulunduğu alanda gelişip birey futbolcu rolünü özümseyecektir. Fakat, bireyin ailesi bireyin sahip olduğu yetenek alanında bireye destek vermiyorsa yüksek bir ihtimalle birey futbolcu olmaktan vazgeçip bunun yerine farklı roller bulma arayışına girecektir. Bir ülkede bilimde ilerleme olması istenip bilim insanlarının artması arzulanıyorsa ilk olarak toplumun bu rollerin gelişimindeki temellerinin geliştirilmesi –yukarıda anlatıldığı sebeplerden dolayı- bir zorunluluk olacaktır. Bireyler bilimle ilgilendiklerinde toplum ve toplumsal kurumlardan toplumsal destek aldıklarında araştırmalarını sürdürüp bu alanda başarı da elde ederler.

Ailesi ve dostlarıyla ilişkisi kuvvetli olan birisi, hayatında değişim olduğunda örneğin; işsiz kalma, başka bir yere taşınma ve benzeri durumlarda toplumsal desteği arkasına aldığında toplumdaki yeni rolüne de daha çabuk adapte olacak ve toplumsal sorunlar önlenmiş olacaktır. Tersini durumda kişinin ailesi ve dostlarıyla ilişkisi zayıfsa hayatında yaşadığı rol değişikliklerinde toplumsal desteği zayıf kalıp kişi yeni rolüne alışmakta güçlük çekip sosyal sorunlara neden olabilecektir (Davarcı, 2006:47).

2.1.6.2. Yaş Kategorileri

2.1.6.2.1. Çocukluk Dönemi

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirisi'nde; çocuğa tatbik edilebilecek yasalara göre 18 yaşından erken şekilde reşit olunma hali dışında, 18 yaşına değin bireyler çocuk kabul edilmektedir. Fakat Türkiye'de çocukluk dönemi 0-14 yaş aralığı olarak tanımlanmakta; 14-25 yaş grubu ise ergenlik döneminde olan kişi yani genç olarak adlandırılmaktadır (Çelebi, 1990:391).

Çocuk yönünden sosyalleşme, bir “öğrenme” ve “öğretme” evresidir. Sosyalleşme evresinde bulunan çocuk, ailesi, okulu, toplum içerisinde yaşadığı çevresi ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla toplumun çocuktan istediği rolleri ve beklentileri benimser. Toplum bilimciler sosyalleşmenin çoğunlukla iki kısımdan oluştuğunu söylemektedirler. İlk olarak sosyalleşme, kişinin bebeklik zamanı ile kişinin çocukluğunun birinci kısmında ilerlemektedir ve bu sosyalleşme evresi ilk topluluk

biçiminde olan aile içerisinde ortaya çıkmaktadır. İkinci olarak sosyalleşme, çocukluğun ikinci kısmı ve yetişkinlik kısmında ilerler. Bu kısımda, sosyalleşmenin ailedeki rolünün bir bölümü eğitim yerlerine, kitle iletişim araçlarına ve toplumsal oluşumlara geçer (Giddens, 2005:25-28).

2.1.6.2.2. Gençlik Dönemi

Genç, sosyalleşmesini henüz tamamlamamış bir bireydir. Yani genç, çocuk değildir ama henüz olgun ya da yetişkin bir birey de değildir. Bu bakımdan genç, çocukluk ve olgunluk arasında geçiş aşamasında olan kişi olarak kabul edilir. Gençlik dönemi, bireyin toplumsal yetişkinliğe geçişini sağlayan ergenlik ve delikanlılık niteliklerinin birlikte gözlemlendiği bir evredir. Bu evrede bireyler bir yandan benliklerini olgunlaşmış olarak düşünüp duruş ve eylemlerini içerisinde buldukları toplumsal ortamlarındaki diğer yetişkinlere göre değiştirirken diğer yandan da çocukluk özellikleri eş anlamlı olarak sürdürülür (Çelebi, 1990:295).

Genç, yaş grupları bakımından 15–25 yaş arasında yer alan ve hızlı bir sosyalleşme dönemi içerisinde olan kişidir (Çelebi, 1990:391). Her ne kadar sosyalleşme ömür boyu süren bir süreç ise de, bireyin yukarıda belirtilen yaş grupları arasında sosyalleşmesi ile kastedilen; bireyin çocukluktan gençliğe geçiş aşamasında sosyalleşme araçlarıyla birlikte devamlı olarak bedensel ve zihinsel bir olgunluğa erişmeye çalışmasıdır (Tuna, 2008:36).

Bireyin çocukluktan gençliğe geçiş sürecinde birtakım değişimler meydana gelmektedir. Çocukluktan gençliğe geçişte bedensel gelişmenin yanında zihinsel olarak duygu, düşünce, davranış ve tutum biçimlerinde de bir değişim görülmektedir. Sosyalleşme süreci içerisinde olan gençler her ne kadar geleneksel değerlere bağlı olsalar da modernleşmenin etkisiyle sahip oldukları birtakım kültürel öğelerde de değişiklikler gözlenmektedir. Örneğin genç, sosyalleşmenin bir aracı olan kitle iletişim araçları vasıtasıyla diğer ülkelerde yaşananları, gündelik yaşamını ilgilendiren eğilimleri ve modayı yakından izleyebilmektedirler (Tezcan, 2000:98).

Ancak toplumun âdet ve göreneklerinden daha çabuk değişen ve taklit yoluyla yayılan moda, günümüzde birbirine benzer tipte kişilerin oluşmasına neden olmaktadır.

Böylelikle gençler, Batı'nın yaşama tarzına özenerek içinde yaşadıkları toplumun kültürüne yabancılaşmaktadır. Bu yabancılaşma gençlerin tüketim kaynaklarına daha kolay ulaşmalarından ve daha kolay elde etmelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu durum gençleri olumsuz yönde etkilemekte ve maddi bakımdan doyumsuzluğa sevk etmektedir. Dolayısıyla günümüzün popüler kültür ürünlerinin, gençlerin sosyalleşmesinde olumsuz etkilere yol açtığı söylenebilir. Ancak bu sorunların ortaya çıkmasında lüks tüketim mallarının ve kitle iletişim araçlarının yanı sıra aile, okul ve toplumsal çevrenin özellikle de arkadaş çevresinin etkisi unutulmamalıdır.

Sonuç olarak genç, çocukluktan olgunluğa geçiş süreci içerisinde, zihinsel ve bedensel gelişmesinin yanı sıra, içinde yaşadığı toplumun sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerinden etkilenecek olgunluk dönemine erişmeye çalışırken sosyalleşme sürecine devam etmektedir (Tuna, 2008:37).

2.1.6.2.3. Yetişkinlik Dönemi

Sosyalleşme, kişinin içinde yaşadığı topluma, toplumsal gruplara ilişkin bilgilerin, değerlerin, inançların ve bununla birlikte düşünme ve duyma biçimlerinin elde edilmesi sürecidir (Devrim, 2008:141). Aynı zamanda sosyalleşme farklı kuşakları da birbirine bağlayan bir süreçtir. Örneğin, bir bebeğin doğumundan sonra yalnızca onun değil, yetişmesinden sorumlu olan kişilerin de yaşamları değişmektedir. Böylece çocuğun yetişmesinden sorumlu olan kişiler, o çocukla birlikte yeniden bir öğrenme ve öğretme süreci içerisine girmektedir. Yaşlı insanlar büyük anne ve büyük baba olduklarında hem anne ve baba olmayı sürdürmekte hem de kendi çocukları anne baba olmaktadır. Dolayısıyla sosyalleşme süreci, aynı aile içerisinde yer alan farklı kuşakları birbirine bağlamaktadır (Giddens, 2005:56).

Üniversiteye ilk gelen lise mezunu gençler, fakültede yeni bir sosyalleşme ortamına girerler. Yeni bir ülkeye gelen göçmenler, orduya ilk kez katılan askerler, mesleğe yeni başlayan elemanlar buldukları çevrede sosyalleşirler ve sürekli olarak sosyalleşmeye devam ederler. Yetişkinlerin sosyalleşmesi çocuklarınkinden daha farklıdır. Yetişkinler, genellikle fiziksel ve zihinsel bakımdan olgunlaşmış olduğu düşünülerek büyümüş kişiler olarak kabul edilirler (Tuna, 2008:39).

Anne ve babalar, edindikleri tecrübe ile bu rollerini öğrenmekte ve daha sonra bu öğrendiklerini kendi çocuklarına da aktarmaktadırlar. Buna göre sosyalleşmenin sürekli bir öğrenme ve aktarma süreci olduğu söylenilebilir (Özkalp, 1993:82).

Bununla birlikte toplumların hızla değişmesiyle yetişkinlerin de kendilerini sürekli yenilemesi gerekir. Bu durumda çocuklar, yeni ilişkileri ve yeni gelişmeleri anne ve babalarına öğretmek zorunda kalabilirler. Örneğin yetişkinler, cep telefonunu kullanmayı, bilgisayarda oyun oynamayı, teknolojinin gelişmesiyle kullanılan yeni kelime ve kavramları çocuklarından öğrenmek durumunda kalabilirler (Tezcan, 1996:48). Özellikle son yıllarda çocuklar ve ergenlik çağındakiler, bir taraftan kendileri popüler kültür ürünlerinin önemli tüketicileri olurken diğer taraftan da yetişkinlere çok sayıda yeni tüketim aracını tanıtmada merkezi bir rol oynamaktadır (Ritzer, 2000:53-54).

2.1.7. Siyasal Sosyalleşme Kavramı

Siyasal sosyalleşme çalışmaları ile ilgili erken çalışmalar Platon'a kadar götürülebilir. Platon'un "Devlet" adlı eserinde sitelerin varlıklarını devam ettirmek için eğitim verilmesini gerekli gördüğü anlaşılmaktadır. Ancak siyasal sosyalleşme kavramlaştırması ilk olarak 1959 yılında Hyman tarafından ortaya konulan "Political Socialization" isimli çalışmada görülmektedir. 1950'lerde Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde siyasal sosyalleşme çalışmalarının etkisi oldukça artmıştır. Bu çalışmalar bireylerin içinde yaşadıkları sisteme uyumları ve sistemin devamlılığının sağlanması için yürütülmüştür. Çalışmalar II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise gençler için demokrasi eğitiminin sağlanması amacıyla kullanılmıştır (Hyman ,1969: 10).

Siyasal sosyalleşme terimi, siyasi kültürün kişilere iletilmesi şeklinde söylenebilmektedir. Hymann'ın görüşüne göre, siyasal sosyalleşme, farklı toplumsallaştırma yöntemleri vasıtasıyla kişilerin toplumsal hallerine ilişkili siyasi eylemlerin benimsetilmesidir (Sapiro, 2004:3). Bu terim, toplumun içerisinde barındırdığı siyasi yapıyla alakalı değer, inanış, duruş ve eylemlerin toplum içerisinde genelleştirilmesini ve toplum içerisinde hayatını sürdüren kişilere özümsetilmesini kapsamaktadır (Bal, 2000:123). Siyasal sosyalleşme kişilerin, içerisinde hayatlarını

sürdüğü toplumsal ortamda, bu toplumun değerlerini ve siyasi duruşunu benimsemesidir (Wass, 2007:1).

Siyasal sosyalleşme, toplumla siyasi yapının birbirlerine olan tesirinin çıktısı biçiminde kişinin “siyasal insan” rolünü benimsemesini anlatmaktadır (Türköne, 205:236). Siyasal sosyalleşmesi evresinde kişi, kişinin ailesi, kişinin okulu, kişinin toplumsal ortamı ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla siyasi eylemleri, vatandaşlık öğretilerini ve siyasi süreçteki aktifliği benimsemektedir (Öztürk, 2004:237).

Sosyalleşme, bir evreyi dile getirmektedir. Siyasal sosyalleşme de bu evrenin bir kısmıdır. Sosyalleşme evresinde, sosyal ve siyasi ortam ile kişi arasında, kişinin yaşamı boyunca devam eden, direkt veya direkt olmayan tesir ve buna karşı tepki sonrasında kişinin siyasi yapıyla alakalı düşünüş, eylem, duruş ve değerlerin ilerlemesi durumuyla karşılaşılacaktır ve bu durum kişinin siyasal sosyalleşmesi biçiminde anlam kazanmaktadır (Avcı, 2000:107). Kısaca açıklayacak olursak siyasal sosyalleşme, bir toplumda bulunan siyasal inanış, eylem, duruş ve değerlerin kişilerce özümsemesi evresi biçiminde tanımlanabilir (Alkan, 1989:8).

2.1.7.1. Siyasal Sosyalleşme Üzerine Genel Değerlendirme

Kişinin siyasal yönelimlerinin ilerlediği ilk siyasal sosyalleşme kurumu ailedir. Kişinin ailesinin toplumsal hali, toplumla adaptasyonu, çocuğunu büyüme şekli, yani anne-baba ve çocuk bileşimindeki etkileşimin niteliği (despot-baskıcı ya da demokratik ve eşitlik temelinde) kişinin siyasal sosyalleşmesini belirleyen mühim unsurlardır (Özpolat, 2010:10). Kişi ve aile bileşimindeki etkileşim süreci despot, katı kurallı ve eşitlikçi olmayan nitelik içeriyorsa, kişi siyasi ortamda çekingen ve biat eden bir benlik kazanırken, kişi elini güçlendirdiğinde ise despot ve eşitlikçi olmayan bir benlik kazanacaktır (Türköne, 2010:242). Otoriter yapıya sahip bir ailede büyüyen birey, ailesinde iktidar sahibi ebebeynin gücüne, eğitim sürecinde ise katı kurallara dayalı, aile dışındaki insanlara ise kavgacı; makro düzeyde ise ulusal hedeflere yönelik; inanış yönünde inanç tekelliği ve saplantıya; iktisadi durumlarda daha fazlasını elde etme isteği; siyasette ise hataya yer vermeyen kazanma güdüsü ve otoriter bir liderlik düşüncesi oluşmaktadır (Taşdelen, 2010:160).

Çatışmanın olmadığı uzlaşmacı ve yardımlaşmaya dayanan bir aile içerisinde büyüyen kişiye, hayatının sonraki bölümlerinde demokrasiye dayalı, aktif katılımı içeren ve diğer görüşlere saygılı bir kişi durumuna erişmektedir (Tütköne, 2010:243). Aile içerisinde kazanılan bu eylem şekilleri, kişinin yaşamının ilerleyen bölümlerinde bu eylemlere paralel olarak siyasal duruş ve eylemlerini de etkilemektedir (Taşdelen,2010:160). Bu sebepten kişilere demokrasiye dayalı kültürün, değerlerin, kabiliyetlerin ve duruşların içerildiği, yani demokrasinin unsurlarını benimsemiş kişiyi ve toplumu oluşturmayı amaçlayan “demokratik sosyalleşmenin” sağlanabilmesinin gerekli koşulunun zıtlasmaktan çok uzlaşan ve birbiriyle yardımlaşan aile niteliğinin sağlanması gerekmektedir (Özpolat, 2010:12). Ancak, yukarıda bahsedilen karar alma süreçlerinde aktif, diğer insanlara saygılı kişi yetiştirmekte anlatılmak istenen şey çocuğun arzuları temelinde olan bir aile yapısı değildir. Zaten bu koşullarda büyüyen bir çocuk okul hayatı, iş hayatı ve dostlarıyla faydalı bir birliktelik elde edemez. Zira, böyle bir kişi dostlarının bulunduğu bir ortamda merkezde bulunmak isteyip bunun tersi gerçekleştiğinde dost ortamında zıtlaşan ve çatışmayı getiren bazı eylemlere başvuracaktır (Bilgin, 2010: 70-71).

Baskıcı veya uyuma dayalı aile yapısında da çoğunlukla siyasal bazı mahiyetler kişiye şeffaf (direkt) ve örtük (direct olmayan) şekilde iki değişik biçimde iletilmektedir (Strohmeier, 2005:9-10). Aileye mensup olan kişilerin, birtakım siyasal değerleri, duruşları ve eylemleri çocuğa farkındalık içerisinde arzularak direkt aktarması evresi doğrudan siyasal sosyalleşmedir. Doğrudan siyasal sosyalleşme, taklitle, siyasi eğitim süreciyle, siyasi tecrübeler ve beklentiler içeren sosyalleşme biçiminde gerçekleştirilebilir (Alkan, 1989:52).

Kişilerin aile içerisinde ve bu ortam içerisinde müdahale olmadan içsel bir biçimde, zor yoluna baş vurmadan siyasi meseleler ve diğer meselelerle ilgili bilgiyi öğrenme evresine dolaylı siyasal toplumsallaşma denmektedir. Dolaylı siyasal toplumsallaşmada kişinin ailesi siyasetle ilgili meseleleri isteyerek tartışmaya açmaz. Ancak kişi siyasi toplumsallaşma evresinde ailesinin siyasi meseleler karşısındaki duruşunu ve eylemlerini kendi çabasıyla benimser ve hayatının ilerleyen dönemlerinde burada elde ettiği bilgiler kişinin siyaset meselelerine karşı bakış açısını belirler. Kısa olarak, kişinin ailesinin siyasal toplumsallaşmadaki tesiri, kişinin ailesinin yapısına, kişinin ailesinin

siyasi toplumsallaşma evresindeki aktifliğine ve aile organizasyonu ile öteki toplumsallaşma unsurları arasındaki etkileşim gücüyle ilgilidir (Taşdelen, 2010:160-161).

Kişinin ailesi içerisinde siyaset meselelerinin tartışılması halinin sürekli olarak ortaya çıktığı kültürlerde kişinin siyaset konularıyla ilgili düşüncelerinin biçimlenmesinde kişinin ailesinin tesiri önemli bir boyutta olacaktır. Misal, ABD ve Japonya benzeri topluluklarda kişiler anne-babalarının oy verdiği siyasi kuruluşlara ilgi duymaktadırlar. Fakat kişinin ailesi içerisinde siyaset meselelerinin gündeme gelmesi halinin olmadığı durumlarda kişinin ailesinin kişiye siyasi düşüncelerindeki tesiri çok daha düşük olmaktadır. Buna ilişkin kişilerin siyasi toplumsallaşmasında devletin etkin olduğu Çin ve aile içi konuşmaların daha az olduğu Fransa örnek olarak gösterilebilir (Ethridge ve Handelman, 2008:65-66).

Bebeklik ve çocukluğun ilk döneminden itibaren kişinin sosyal bağlarına ailenin yanında diğer sosyal kurumlar (kişinin okulu, kişinin dost topluluğu ve benzeri) da eklenmektedir (Bilgin, 2010:71). Yani, kişinin birincil toplumsallaşmasında tesiri büyük olan ailesinden öğrendiği siyasi duruş ve eylemleri, ikincil toplumsallaşmada tesiri büyük olan kişinin okulu ve arkadaş topluluğu da eklenebilir (Taşdelen, 2010:160). Kişinin birincil toplumsallaşma aşamasında öğrendiği toplumsal kurallar, toplumsal değerler ve toplumsal eylem kalıpları ikincil toplumsallaşma aşamasında güçlenir, farklılaşır veya başkalaşır ve kişi bu sayede bir biçimde toplum içerisindeki rolüne hazırlanmaktadır. İkincil toplumsallaşma kısmında kişinin benliği ortaya çıkmaktadır. İkincil toplumsallaşmanın bir aşamasında kişi siyasal benlik veya siyasi benlik için zorunlu olan siyasal kabiliyeti (siyasal öğreti, siyasal eylem ve siyasete aktif katılmaya hazır bulunma) ilerler. Bu ilerlemeler ikincil siyasal toplumsallaşma biçiminde terimleştirilebilir. İkincil toplumsallaşma aşaması (secondary socialization) adölesans (ergenlik) aşamasının son bulmasıyla beraber bitmektedir (Strohmeier, 2005:7).

Adölesans aşaması şeklinde belirtilen ergenlik çağı süresince değerlerin büyük bir temeli de arkadaş topluluklarıdır. Kişinin “siyasi birey” olması aşamasında tesiri büyük olan akran topluluğu, araştırmada analiz edilen ikincil siyasal toplumsallaşma organizasyonlarından ilkidir. Akran topluluğunun kişinin siyasal toplumsallaşması üzerinde olan tesiri üçüncü dünya topluluklarına oranla iktisadi açıdan gelişmiş

topluluklarda daha da kuvvetlidir (Ethirdge ve Handelman, 2008:66; Türköne , 2010:245). Akran topluluğu içerisinde grubun lideri, bu lidere bağlı durumda olanlar, fikir alışverişleri, alınan sonuçlar ve davranışların oluşturduğu minik bir organizasyona benzemektedir. Bu organizasyonda kişinin önderlik ya da biat açısından kabiliyetleri oluşmaktadır. Eğer kişinin aile kültürüyle kişinin akran topluluğunun içerisinde barındırdığı organizasyonun kültürü arasında bir paralellik olursa kişinin toplumsallaşması kolaylaşırken; tersi halde kişinin benlik ve bunu elde etme evresi arasında negatif tesir söz konusu olacaktır. İki farklılaşan kültür arasında seçim yapması gerekliliği oluşan kişinin siyasal toplumsallaşma evresinin temposu düşer ve zıtlaşan, uyumsuz bir durum oluşur. Kısaca, kişinin içerisinde olduğu toplulukla siyasal kültür arasında büyük ayırıcı özellikler olsa da, kişi siyasete, siyasi yapıya ve siyasi yönetime yabancılaşabilir (Türköne, 2010: 245-246).

Farklı bir ikincil siyasal toplumsallaşma organizasyonu da kişilerin okullarıdır. Okul siyasi yapıların aktarım mekanizması durumuna gelip toplum içerisindeki bireylere siyasi yapının duruşlarını, normlarını, yönelimlerini ve eylem bileşimlerini özümsetmeye çaba sarf eder. Öğrenim evresinde kişilere belirlenen değerler, duruşlar ve eylem bileşimlerinin devletin kurumları vasıtasıyla iletilmesiyle farkındalık içerisinde tesirli bir şekilde kişilerin siyasi eğilimleri saptanarak, siyasi yapıyla uygun yurttaşlar geliştirilir (Türkkahraman, 2000:33; Türköne, 2010:244). Yani okullar öğrencilere siyasal olarak faydalı, vatanseverlik ve kanunlara bağlılık değerlerini öğretir (Grigsby, 2009:175). Çünkü toplumların kendilerini devam ettirebilmek ve ileri sosyal ve siyasal hedeflerini elde etmeleri için, toplumun değer ve prensiplerini benimseyen yurtsever kişilere gereksinimi mevcuttur (Yeşilorman,2006:1). Bu sebeple kişilerin siyasi eğilimlerinin toplumsal organizasyon olarak okul organizasyonu tesiri altında kalmasıyla siyasi yapıların sürekliliği temelinde okulların mühim bir konumu olduğu görülmektedir (Türkkahraman, 2000:33).

Siyasi yapıyla zıtlaşmayan kişilerin oluşturulmasında, öğretim programı, okul içerisindeki etkinlikler (özel törenler ve tüm öğrencileri kapsayan festivaller ve benzeri) ve eğitimciler başlıca öneme sahiptirler. Tüm demokrasiyle yönetilen uluslarda temel eğitimin zorunlu biçimde örgütlenmesi ve bununla birlikte yurttaşlık bilgisi

kazandıracak biçimde eğitimin örgütlenmesi okul organizasyonunun mühim bir siyasal örgütlenme biçimi olmasıyla anlaşılmaktadır (Dursun, 2012:227; Türköne, 2010:244).

Eğitim yapısının katkısıyla kişiler, okullarında yasal kutlama zamanlarındaki etkinlikleri, liselerde gösterilen yurttaşlık dersleri, yüksek öğrenim kurumlarında ise siyaset bilimi dersleri aracılığıyla yurt sevgisi, siyasal sürece katılımın gerekliliğine benzeyen birçok meselede kişiler siyasi değerleri benimserler. Misal, komünist rejimle yönetilen Küba ve benzeri uluslarda okullar öğrencilerin Marksist- Leninist ideolojiyle paralel bir biçimde toplumsallaştırılmalarında mühim bir role sahiptir. Aynı biçimde Afganistan'ın Sovyet hegemonyasından sıyrılmak amacıyla verdiği çaba süresince, Suudi Arabistan'ın Afganistan ve Pakistan hududunca önemli miktarlara ulaşan Afgan sığınmacı yerleşkeleri ile okullar inşa ederek bu okullarda kendi kültürlerine uygun dini görüşü olan Vehhabilik (Suudi Arabistan'ın resmi mezhebidir) ile alakalı bilgiler kişilere aktarılmıştır (Ethridge ve Handelman, 2008:67).

Üçüncül siyasal toplumsallaşma evresi (tertiary socialization) kişinin toplumsal ortamındaki tüm yerlerin tesiri altında kaldığı bir evredir. Bu evrede, kişi toplumsal ortamına adapte olur. Bu yüzden kişinin bu evrede toplumsal ortamına –özellikle de siyasal açıdan adapte olması üçüncül siyasal toplumsallaşma biçiminde terimleştirilebilir. Üçüncül siyasal toplumsallaşma evresi en mühim siyasi sosyalleşme evresi olmasa da en uzun süren toplumsallaşma evresidir .

Genel çerçevede üç siyasi toplumsallaşma evresi kısaca açıklandığında, birincil siyasi sosyalleşme aşamasında kişinin bazı ön siyasal seçimleri ortaya çıkmaktadır. İkincil siyasi toplumsallaşma aşaması, kişinin siyasal benliğindeki ilerlemenin üstün olduğu bir evredir (Strohmeier, 2005:8-9).

Bu siyasi toplumsallaşma evrelerinin yanında dördüncü bir siyasal toplumsallaşma şekliyse dördüncül siyasal toplumsallaşmadır. Globalleşme kavramının ortaya çıkmasındaki mühim tesirlerden biri de innovasyonun sağladığı medya, siyasi toplumsallaşma aşamasının dördüncül evresi (quaternary socialization) şeklinde isimlendirilebilir (Toman, 2012:34). Kitle iletişim araçlarından biri olarak medya, kişinin siyasi benliğinin ilerlemesinin her aşamasında aktif bir rol sergilememektedir. Fakat belli bir olgunluğa erişildiğinde yaş aşamasıyla birlikte birey kendi

toplumsallaşmasında zorunlu olan bilgiyi kitle iletişim araçlarından elde etmektedir. Bu çerçevede kişinin ailesi, okulu, akran topluluklarından ötede yazılı ve görsel medya ilerleyen zamanda bireyin siyasal sosyalleşmesinin şekillenmesinde daha etkin rol oynamaya başlamaktadır. Bundan dolayı bu çalışmada medya, Toman'ın (2012) da belirttiği gibi dördüncü bir evre olarak ele alınmaktadır. Bugünün dünyasında siyasal toplumsallaşma unsurları içerisinde kitle iletişim araçlarından biri olarak medya, kişinin yaşadığı dünyayla ilgili kavrayışını şekillendirmede büyük bir etkiyi içerisinde barındırmaktadır (Giddens, 2008:208).

Yüksek sanayileşen toplumlarda kişiler siyasal öğreti ve değerleri genellikle kitle iletişim araçları tarafından sağlamaktadır. Gazeteler, haber dergileri, radyo ve televizyon siyasal kültürün topluma iletilmesinde mühim bir rolü içermektedir. Ülkelerin çoğunda genel olarak kabul görmüş radyo ve televizyondan siyasal değerlerin biçimlenmesinde araç olarak faydalanılmaktadır. Toplumda bulunan genç kişilerin siyasal fikirlerini şekillendiren önemli bir unsur olarak internet öne çıkmaktadır (Ethridge ve Handelman, 2008:66). İnternet aracılığıyla kişiler bazı aşırı uçlarda bulunan ırkçı ve bu ırkçı söylemleri ileten durumlarla yüzyüze gelmekte ve bunların tesiri altında kalmaktadırlar. Bu halde kişinin siyasal toplumsallaşmasında internetin olumlu olmayan bir tesiri altında kalınabilir. Topluma yayılma yönelimi sergileyebilecek olan bu fikirlerle büyüyen kişiler, yaşadıkları ülkenin ve toplumun ileri dönemlerini olumsuz açıdan şekillendirebileceklerdir. Bu sebepten ötürü internetten faydalanmanın kişinin siyasal sosyalleşmesini olumlu açıdan ilerletmesi arzulanıyorsa, internetten faydalanma sürecinin denetim altında sürdürülmesi önemli olacaktır.

Siyasal sosyalleşmenin önemli bir unsuru durumuna yükselen kitle iletişim araçlarından biri olan medya, etkisini geliştirmekte olan ülkelerde tek tip toplum inşa edilmesinde göstermektedir. Yani demokratik olmayan topluluklarda, kitle iletişim araçlarından biri olarak medya, iktidar olan fikirlerin, farklı partilerin ve çıkar gruplarının toplumu tesiri altında bırakmasında rol oynayabilir (Turan, 1986:60; Türköne, 2010:246-247). Misal, Küba iktidarı toplumsal konutlarda hayatlarını sürdüren insanların çoğuna bedelsiz olarak televizyon vermiştir. Bunun yapılmasındaki hedef, toplumda yaşayan insanların siyasal kültürünü tek tipleştirmektir. Televizyonun toplumun geneli tarafından kullanıldığı pek çok toplumda da kent ve kır arasındaki kültürel farklılıklar yok olup

siyasi kültürün tek tipleşme yönelimine girmesi de bu duruma örnek olarak gösterilebilecektir (Ethridge ve Handelman, 2008:68).

Demokrasinin sağlandığı toplumlarda farklı siyasal fikirler kitle iletişim araçları vasıtasıyla özgürce dile getirilebilmektedir. Haberleşme serbestisinin en üst seviyede olduğu toplumlarda, elde edilen bilgilerin eleştirilip münakaşa edilebilmesinde kitle iletişim araçlarından olan medyanın rolü daralmaktadır. Kısa olarak demokratik olan veya olmayan yapılarda, milli şuurun yaratılması ve biçimlendirilmesinde kitle iletişim aracı olarak medyanın büyük bir yeri mevcuttur (Dursun, 2012:232).

Sonuçta siyasi yapının devamlılığını sağlaması amacıyla toplumun sahip olduğu siyasi değerlerin bu topluma giren kişilere belli unsurlar aracılığıyla iletilmesi önem arz etmektedir. Kişinin yaşadığı toplum içerisinde bazı unsurlar vasıtasıyla siyasileşmesi siyasal sosyalleşme şeklinde tanımlanabilir. Kişinin yaşamının ilk dönemlerinde en önemli siyasal sosyalleşme unsuru ailesiyken; kişinin yaşamının sonraki dönemlerinde kişinin ailesinin rolü farklı siyasileşme unsurları (kişinin okulu, akran topluluğu, kitle iletişim araçları ve benzeri) ile genişlemektedir. Fakat kişilerin siyasileşmesindeki unsurları her toplumda farklı tesirler ortaya çıkarabilmektedir. Bu unsurlar toplumların bazılarında kişiler üzerinde önemli bir tesir içerirken; farklı toplumlarda benzer bir tesir ortaya çıkmayabilecektir (Yılmaz, 2013:9).

2.1.8. Literatür İncelemesi

Araştırmanın konusunu oluşturan siyasal sosyalleşme ile ilgili literatür kısıtlıdır. Kısıtlı sayıdaki çalışma üzerinde literatür taraması yapılırken öncelikle, konuyla ilgili olarak kimin ne zaman çalışma yaptığı ve hangi bulgulara ulaştığı üzerinde durulmuştur. Daha sonra ise çalışmalarda araştırılmayan, eksik kalan noktalar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra incelenen çalışmaların konuyla ilgili veri toplama yöntemleri ve toplanan verilerin kuramsal açıdan ele alınması üzerinde de durulmuştur. Literatür taraması yapılırken problem ile ilgili anahtar kelimelere (şehit yakınları, aile, sosyalleşme, siyasal sosyalleşme) önem verilmiştir.

2.1.8.1. Sosyalleşme ve Siyasal Sosyalleşme İle İlgili Çalışmalar

TÜRKER, Alkan (1969) *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim* adlı kitabı, siyasal sosyalleşme olgusunda ailenin yeri ve aileye önem veren görüşleri ele alan ilk önemli çalışmalardan birisidir. Bu eser, iki kısım ve dokuz bölümden oluşmaktadır. Kitabın ilk kısmında siyasal sosyalleşme nedir? sorusuna cevap arayan araştırma, siyasal sosyalleşmeyi bir disiplin olarak ele almıştır. Çocukluk ve ergenlik dönemlerinde siyasal bilincin gelişim boyutları ve siyasal sosyalleşme etmenlerinin değerlendirildiği çalışmada, birincil grupların, özellikle ailenin siyasal sosyalleşme üzerindeki etkisine yer verilmiştir. Bu çerçevede ailenin siyasal sosyalleşmedeki yeri, ailenin etkisini sınırlandıran ve güçlendiren öğeler, ailenin yapısı ile siyasal sosyalleşme arasındaki ilişkiler, çocuk üzerinde annenin mi, yoksa babanın mı daha etkili olduğu ya da anne ya da babanın bulunmamasından doğan sonuçlar ele alınmıştır. Siyasal sosyalleşmede ikincil grupların etkisi, siyasal bilincin gelişmesinde bireysel ve toplumsal etmenlerin rolü, gelişen ülkelerde siyasal sosyalleşme araştırmanın üzerinde durduğu konuları oluşturmaktadır.

Kitabın ikinci kısmında ise araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemi gibi bilgilere yer verilmiştir. Sonuç olarak yazar, çocukluk döneminin, siyasal kişiliğin biçimlenmesinde önemli olduğunu, doğal olarak siyasal sosyalleşmede de ailenin önemli bir yeri olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca yazara göre yapılan deneysel çalışmalar, siyasal parti belirlenmesi haricinde ailenin kendine özgü bir etkisinin bulunmadığını, ailenin tesirinin daha çok genel tutumlar üzerinde etkili olduğunu belirlemiştir. Yazara göre, aile etkisini sınırlayan öğelerden birisi zamandır. Yıllar geçtikçe ailenin çocuk üzerindeki etkisi azalmaktadır.

TÜRKKAHRAMAN, Mimar (2002) tarafından yapılan *Türkiye’de Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm* adlı çalışmada siyasal sosyalleşme konusunun önce kavramsal açıdan, daha sonra da somut veriler ışığında incelenmesine önem verilmiştir. Konunun anlaşılması bakımından; öncelikle sosyalleşme, siyasal sosyalleşme, siyasal kültür mekanizmaları ve bunların arasındaki ilişkilere değinilmiştir. Siyasal sosyalleşmenin önemli bir parçası ve kaynağı olan tarih öğretimi, tarihin siyasal kullanımı, tarihin kimler tarafından nasıl ve niçin kullanıldığı konuları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bir

başka ifadeyle, tarih ve politika arasındaki ilişki siyaset sosyolojisi açısından analitik bir boyutta ele alınmıştır. Bu nedenle çalışmanın ilk bölümünde Türkiye'de orta öğretimde okutulan 1929, 1950 ve 1986 yıllarındaki resmi tarih anlayışları karşılaştırılmıştır. Araştırmanın amacı, dönemin siyasî elitinin politik bakış açısı ile tarih eğitimi arasındaki ilişkiyi görmek ve tarihin siyasal sosyalleşmede bir araç olarak nasıl kullanıldığını anlamaktır.

Söz konusu çalışmada aile ve çocukların siyasal sosyalleşmesi konusu şu şekilde açıklanmıştır: Aile, çocuğu kuşatan ilk çevre olması ve hayatının önemli bir kısmını bu çerçevede geçirmesi nedeniyle önemli bir sosyalleşme mekanizmasıdır. Ailenin bireyler üzerindeki en çok görülen tesiri, ebeveynlerin evdeki çocukları adına belirlediği değerler yapısını öğretmesi ve çocukların da bunu öğrenmesidir. Çocuklar yetişirken yakın çevresindekilerden etkilenmeden büyümesi mümkün değildir. Ailenin siyasal sosyalleşme evresinde gerçekleşen tesiri şeffaftır. Zira, “aile, bireyin dış dünyasını sergileyen öncelikli göstergesidir”. Birey, iktidar ile birinci kontakını burada gerçekleştirir. Sonuç ve öneriler bölümünde ise, çalışmanın hipotezleri test edilmeye çalışılmıştır. Siyasal değişim ile törensel ve sembolik değişim arasındaki ilişkiler ortaya konularak, siyasal iktidarların meşrulaştırılmasında sembollerin rolü sosyolojideki uzlaşmacı ve çatışmacı ekollerin ışığı altında yorumlanmıştır.

KASAPOĞLU Aytül, ve ÇABUK KAYA, Nilay (2011) tarafından *Aile Sosyolojisi* adlı kitap yayınlanmıştır. On bölümden oluşan bu kitabın özellikle beşinci bölümü araştırmamızın konusuyla ilgilidir. Bu bölümde ailenin yapısı ve çocuklara tutumu, aile ve bireyin sosyalleşme evreleri ve kuramlar, bireyin sosyalleşme süreci gibi çeşitli yaklaşımlar ele alınmıştır. Yazarlar aile ve birey gerçeği bağlantısındaki ilişkiyi açıklamıştır. Dolayısıyla aile, farklı toplumsal örgütlenmelere nazaran öncelikle yer alan bir örgütlenme biçimidir. Zira, sosyal hayatın sürekliliğinin gerçekleştirilmesini ve sonraki kuşakların ortaya çıkmasını sağlayan aileye bağlılıktır.

KILI, Suna (1991). “Türkiye’de Siyasal Sosyalleşme” adlı çalışmasında Türkiye’deki siyasal sosyalleşme sürecini krizlerle ifade etmektedir. Kurtuluş Savaşı’ndan sonra Türkiye, saltanat ve hilafetin kaldırılmasını içeren, İslâm politizasyonundan politika, hukuk ve eğitim içinde İslamî unsurların kaldırılmasına kadar modern politik organizasyonun göstergesi olan devrimci radikal reformlar gerçekleştirmiştir. Kili’nin

kitabında eğitim sisteminde sekülerizasyon ve Türk ulusçuluğunun dinamikliğinin göstergesi olan siyasal sosyalleşme sürecinde Kemalist eğitimin teşvikiyle İslamcı-Osmanlı eğitim değerlerinin yok edilişi ve ulusal, seküler değerlerin yerleştirilmesi söz konusudur. Atatürk reformları Osmanlı reformları dönemindeki kurumsal ve hedefsel düzeydeki ikiliği ortadan kaldırmıştır. Kemalistler rasyonel, ulusal, modern ve ilerici eğitim sistemi ile Türk toplumunun dokusunun değişimini sağlamayı amaçlamaktadırlar. Eğitimde ulusallaşma ve sekülerizasyon 1924 yılında başlatılmış okullardaki ders içerikleri değiştirilmiş, dersler ulusal tarih, kültür ve politikaya uygun hale getirilmiştir. Eğitim hayat boyunca sekülarist ve pozitivist tutumları aşılama amacıyla kullanılmıştır. Kemalizm ideolojisinin birinci amacı Türkiye’de ulusal devletin yeni politik kültürünün oluşumunu sağlamaktır ve yurttaşların siyasal sosyalleşmesi bu politik kültürel görevi yerine getirme sürecini gerektirmektedir (Kili, 1991: 179-189).

ERGÜN, Mustafa (2008)’ün *Eğitim Sosyolojisi* adlı kitabı çalışmamız için önem arz etmektedir. Çalışmada sosyalleşme kavramı, sosyalleşmenin çeşitleri, sosyalleşme ve eğitim, sosyalleşmenin fonksiyonları, bir sosyalleşme kurumu olarak okul gibi konular ele alınmıştır.

ÖZÇELİK, Muhittin (2007) tarafından *Duygusal Zeka Becerileri Eğitimi Programının Şehit Ailelerinin Depresyon ve Anksiyete Düzeylerine Etkisi* adlı doktora tez çalışması yapılmıştır. Duygusal Zeka Becerileri Eğitimi Programı’nın şehit ailelerinin depresyon ve anksiyete düzeylerine etkisinin incelenmesinde uygulanan program süresince, şehit ailelerinin önemli düzeyde anksiyete ve depresyon belirtileri yaşadıkları ve sorunlarla ilgili olarak profesyonel düzeyde herhangi bir psikolojik yardım almadıkları gözlemlenmiştir. Her şehit ailesi psikolojik sorunlarını kendi kendine çözmeye çalışmakta ve bu durum psikolojik sorunlarla başa çıkmada yetersizliğe neden olmaktadır. Şehit ailelerinin yaşadıkları psikolojik sorunlar karşısında siyasi otoritede ve toplumda genel bir duyarsızlığın bulunduğu gözlenmektedir. Ayrıca şehit ailelerinin de bu duyarsızlık karşısında kendilerini yalnız ya da terkedilmiş hissettikleri ve yakındıkları gözlenmektedir. Araştırmada edinilen bulgular ışığında psikolojik yardım kuruluşlarında çalışan uzmanlara ve şehit aileleri ile ilgili sorumluluk taşıyan kurumlara yönelik öneriler getirilmektedir.

MİRZAAİY Mohemmed (2007) tarafından yapılan, *Tahran Üniversitesi Birinci Öğretim Lisans Öğrencilerinin Siyasal Sosyalleşmelerinde Ailenin Etkisi* adlı araştırmada nicel yöntem uygulanmıştır. Çalışmanın evreni 1637 kişiden oluşmaktadır. Evrenden örneklem olarak 278 kişi seçilip ve anketleme yöntemi ile veriler toplanıp analiz edilmiştir. Bu araştırmanın bulguları şunlardır: Öğrencilerin siyasal sosyalleşmesinde etkili olan üç değişken; arkadaş grupları, medya ve ailedir.

BALTACI ve TUNA Uysal (2005) tarafından yapılan *Türkiye’de Bir Siyasal Sosyalleşme Aracı Olarak Ders Materyali; İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Üzerine Bir İnceleme* adlı araştırmada siyasal sosyalleşme terimi, kişinin içerisinde hayatını sürdürdüğü toplumsal ortamın siyasi değerler, normlar ve hareket şekillerinin tesiri altında kalması ve bu hareket şekillerini özümsemesine işaret etmektedir. Kişilerin siyasal sosyalleşme evrelerinde etkisi olan öncelikli örgütlenmelerden birisi de okuldur. Okulda bireyin içerisinde eğitimini gerçekleştirdiği fiziki ve toplumsal çevre ile birlikte, bireyin siyasal sosyalleşmesine tesiri olan değişkenlerden birisi ise ders kaynaklarıdır. İlköğretim aşamasında siyasal terimleri en fazla kapsayan ders kaynağı ise toplum bilimi ders kaynaklarıdır. Bu çalışmada ilköğretim 7. sınıf ders izlencesinde 2005 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilen içeriğin farklılaştırılması temelinde inceleme yapılmış, gerçekleştirilen farklılaştırmaların kişinin siyasal sosyalleşmesi yönünden hangi manayı çağrıştırdığı analiz edilmiştir.

Sonuçta, yenilenen içerik temelinde düzenlenmiş 7. sınıf toplum bilimi ders kaynağında meseleler demokratikleştirilmiş normlar eklenmiştir. Bu ders kaynağı yazınında bireylerin içerisinde hayat bulduğu sosyal anlamda toplumun geçmişini, değerlerini, sosyal ve iktisadi halini, siyasi niteliğini gösteren, katılıma dayalı, etken, fikirlerini serbestçe söyleyebilen kişiler geliştirmeyi hedef haline getiren, bireyi çalışma yapmaya teşvik ederek bilgiyi elde etmesine vesile olan, kafa yormayı, eleştirel bakış açısını ve bulduklarını yorumlama kabiliyetini ilerleten, pratiğe dayalı, içerisinde hayat bulduğu sosyal yapı olan toplumla alakalı yeni tartışılan meseleler bulunmakta ve bu durum da bireylerin siyasal sosyalleşme evresine ekleyerek katkı sağlamaktadır.

YEŞİLORMAN, Mehtap (2009) tarafından yapılan “*Çocuklar Nasıl Siyasallaşır? Türkiye’de Siyasal Sosyalleşmenin Tabiatı*” adlı çalışma, sosyal ve iktisadi katmanlara göre farklılaşan yüksek, orta ve düşük olarak üç farklı bölgeye ayrıştırılan Doğu

Anadolu şehirleri merkezlerindeki ilköğretim okullarına gitmekte olan ilköğretim öğrencilerinden çalışma verileri ölçüsünde seçilen bireylerin siyasi özümseme evresi pratik anlamda analiz edilmektedir. Bu araştırmada genel olarak siyasi nitelik, siyasi iktidar ve yeni konular, siyasi süreçlerde aktiflik, milli özdeşim ve milletler arası seviyede siyasallaşma olarak farklı düzeylerde ortaya çıkan siyasallaşma evresi içerisine giren ilköğretim bireyleri ele alınmaktadır. Çalışmada elde edilen, tüm ilköğretim okullarındaki bireylerin çoğunluk olarak siyasal nitelik ve milli seviyede giderek artan şekilde siyasi etkilere maruz kalındığı görülmüştür. Bununla beraber sosyal ve iktisadi hali iyi durumda olan Dumlupınar İlköğretim Okulu bireylerinin tüm düzeylerde en çok siyasi etkilere maruz kalma seviyesine ulaşan bireyler oldukları saptanmıştır.

YILMAZ, Nihat (2013) tarafından yapılan *Sosyalleşme Sürecinin Siyasallaşma Boyutu* adlı araştırmada; kişilerin bir sosyal bütünlük olarak toplumdaki siyasi öğretileri, kabiliyetleri, kültürleri, düşünceleri ve eylemleri yani siyaseti özümseme evresi siyasal sosyalleşme şeklinde adlandırılmıştır. Siyasal sosyalleşme ile devletler, direkt ve direkt olmayan bazı araçlar uygulanarak kendi siyasi yapılarıyla adaptasyon sağlamış kişiler oluşturup kriz anlarında bu durumu bertaraf etmeye çabalarlar. Diğer bir ifadeyle siyasal sosyalleşme, bir ülkede gerçekleşen sorunların giderilmesinde günümüzde de tesiri olan bir araç işleviyle uygulanmaktadır. Bu sebepten ötürü bu mesele incelenmeye elverişli görülmüştür. Araştırmanın hedefinde, siyasal sosyalleşme çerçevesinde bireylerin siyasal değerlerinin nasıl oluştuğunun analizi ve pozitif ya da negatif siyasal sosyalleşmenin milletlerin demokratik siyasal düşüncelerine tesirlerinin incelenmesidir. Bu hedefle, öncelikle siyasal sosyalleşme terimi incelenmiş; sonraysa kişilerin siyasal sosyalleşme düzeyleri ve bu düzeylerin hepsini etkileyen araçlar kapsamında incelenmiştir. Eserin sonucunda, siyasal sosyalleşmede etkisi bulunan araçlar demokratik kültürle birleştirildiğinde demokratik bir sosyal süreç olarak toplum ve iktidar şekli gelişirken; tersi düşünüldüğünde ise demokratik farkındalığının olmayışı kişilerin iktidarını ilerlettiği demokratik unsurlardan yoksun iktidar biçimleri oluşabilecektir.

ÇİFTÇİ Orhan (1991) tarafından yapılan *Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Rolü* adlı araştırmaya göre, ebeveynler ve aile çevresindeki durumların kişinin düşünsel avantajlarının ilerlemesinde önemli bir tesiri mevcuttur. Kişinin bilgiyi algılama

durumunu öncelikle aile şekillendirir. Bunun ilerisindeki tüm etkinlikleri şekillendiren, anne ile aralarındaki bağ, hayat süresince oluşturulacak olan kişinin eylemlerinin dayanak noktasını belirler. Bu sebeple annenin misyonu: Hayatı yaşanabilir kılmak; babanın misyonu ise kişiye hayatı özümsetmek ve sosyal problemlere karşı bireyin eğitilmesinde rehberlik etmek olarak görülebilir. Olgunlaşmış kişinin, ilerideki yaşamında izleyeceği durum, çocukluk yıllarının başında ebebeynleri tarafından verilen terbiyeyle ilişkili olarak, çocuk biliminin ortaya çıkardığı bir oluşumdur. Olumlu adetler, eğitimin iyi olması durumunda çocukluk yıllarında gelişmektedir. Zira; bireyin hayatı süresince çocukluğunun getirdiği alışkanlıkları içinde barındırması bunu göstermektedir. Bu sebeple bireylerin kendisini ve hayatını iyi ölçüde alagılayabilmeleri için, kaliteli bir eğitim sürecinden geçmeleri gerekir. Ebebeynler, yetiştirilen bireye sürekli yükselen bir kendine yetebilme hissini aşılmalı, sonucunda ise bireyi kendisiyle başbaşa bırakmalı ve bunun sonucunda ailesinin yardımı olmadan yeterliliğinin sağlanması gerekmektedir.

ÖZPOLAT, Abdulvahab (2010) tarafından yapılan *Ailede Demokratik Sosyalleşme* adlı araştırmaya göre; bireyin doğumundan yaşamının sonlanmasına değin süren bir silsilede yaşanan toplumsallaşma evresi çağının kabul edilen yaklaşımları ve adetlerine uyumlu olarak sürdürülmesi, kişinin bireysel ve toplumsal ilerleyişi yönünden önemli bir unsurdur. Yazara göre güncel olarak kişisel ve sosyal yaşamı, kurumsal organizasyon ve siyasal yapıya ciddi biçimde tesir eden değişkenlerden birisinin de demokrasi oluşu söylenebilecektir. Bu halde tüm toplumsal oluşumların fonksiyonunun demokratik tepkiler esasında tekrar değerlendirilmesi önemli olacaktır. Kişinin olgunlaştırılması yönünden bu evrede önem taşıyan ebebeynler ve eğitim oluşumlarının da yenilenmesi gereken bir pozisyonda bulunmaları önemli olacaktır. Bu zorunluluk çerçevesine bağlı olarak eğitim yapısının demokratikleştirilmesi çabası içerisinde farklı araştırmalar yapılmaya başlandığı görülmektedir. Demokratikleşmeyle birlikte organize edilen eğitimde meydana gelen amaçların gerçekleştirilmesi, kişinin benlik ve toplumsallaşma sürecinde olşan kişiliği gerçekleştirmesinde dayanak olmasını belirleyen sosyal organizasyon olarak ailede de aynı bakış açısını paylaşmasıyla gerçekleştirilecektir. Bu temelde, ailedeki sosyalleşme evresinde ilk olarak demokratik değer ve kabiliyetin temel olarak bulunması gerekecektir. Yazara göre ebebeynler ve ailenin etrafındaki diğer kişilerin tek görevi demokratik değerleri bireylere benimsetilmesi çabasıyla

kalmayıp çocuklar tarafından örnek alındıklarının farkında olarak yetişkinler arasındaki toplumsal iletişimlerinde ve ilişkilerinde demokrasi kültürünün zorunluluklarına dikkat etmelidirler. Kişinin eğitim sürecinde baskıcı davranışlardan kaçınılmalı, akılcı ve/veya insancıl sebepler temelinde belirtmeler içerecek bir düzen kavrayışı benimsenmelidir. Bireyde mesuliyet, hak ve serbestliğin farkındalığını geliştirmek amacıyla aktiflik prensibinden ödün verilmemelidir. Bu durumu geliştirmek amacıyla birey, ailenin hedefleri, ailenin kararları ve toplumsal bağlantıları birlikteliği sağlanmalıdır. Gençlik, çocukluk dönemlerinde aile içerisinde kişiler, demokrasi kültürünün elde edilmesi, aileyi demokrasinin merkezi durumuna koymaktadır. Bu, kişisel ve sosyal yaşamda demokrasinin bir kültür biçiminde varlığını sürdürmesi ve ülke iktidarının devamlılığı da tüm organizasyonlar ve bu organizasyonların normlarıyla birlikte süren siyasi yapı temelinde var olmasında bir gereklilik teşkil eder. Bu olmazsa olmazın gereğini yerine getirmenin mümkünatı, demokrasinin gerektirdiği bilgi, kabiliyet, adet ve davranışın ailede bulunan olgun bireyler temelinde sürdürülmesi ve kişinin yaşantısında hayatı boyunca yeri olan ailedeki sosyalleşme evresinde bir sonraki kuşaklara kazandırılmasını belirtilmiştir.

2.2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.2.1. Temel Sosyalleşme Kuramları

Sosyalleşme kompleks bir terim olması nedeniyle, farklı açıklama ve görüşler çerçevesinde, birçok teorinin oluşturulmasının mümkün olduğu görülmektedir. Sosyalleşme ile ilgili öncelikli olarak: Psikanalitik, kültürleştirme ve öğrenme teorilerinden bahsedilebilir.

2.2.1.1. Psikanalitik Kuram

Freud ve Piaget tarafından ortaya atılan bu teori, sosyalleşme evresinde bireyi odak noktası olarak görmektedir. Frued, sosyalleşmede id, ego ve süper ego terimlerini odak noktası olarak görür. Frued'un düşüncesine göre birey, genetik geçmişinden dolayı birçok kişisel niteliğini doğuştan kazanmaktadır. Birey, doğumuyla birlikte, ilk olarak

evebeynlerinin; ikinci olarak da ailesi dışındaki sosyal değişkenlerin tesiriyle biçimlenir (Tezcan, 1997:49). Freud, kişilerin eylemlerinin canlılıklarının getirdiği değişkenlerle tanımlandığı tarihsel dönemde yaşamıştır. Bu sebeple Freud'un benlik teorisi de bu toplumsal koşulların Freud'u biçimlendirmesiyle etkileyip biyolojik değişkenlerle benliğin açıklanmasına gitmiştir. Onun kuramına göre kişiyi biçimlendiren 3 sistemin varlığı söz konusudur: İd, ego ve süper ego bu üçlü birbirlerinden tamamen bağımsız olmamakla birlikte birbirleriyle etkileşim içerisindedirler. İd, canlılık isteklerini ve içgüdülerini içerisinde barındırırken; ego ise, us ve sağduyuyu göstermektedir ve egonun ortaya çıkışı çevreyle ilişki çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Süperego ise bireyin çocukluk aşamasında, yetişkinlerle ilişkisi temelinde oluşur ve sosyal normları da içerisinde barındırır (Bozkurt, 2006:116).

2.2.1.2. Kültürleştirme Kuramı

Bu teori öncelikle antropologlar tarafından ortaya çıkarılmıştır. Kültürleştirme teorisine göre kişi, içerisinde yaşadığı toplumun kültürünü benimser ve bu durum kişinin davranışlarına da yansır. Genetik faktörlere önem atfedilse de öğrenme süreci de önemsenmiştir. Kroeber, Malinowski ve Edward Sapir gibi antropologlar, sosyalleşme evresinde sosyal kültürün kişiye, kişinin genetik olarak benlik gelişiminin de tesiriyle iletildiği yorumuna gitmişlerdir (Tezcan, 1997:50).

2.2.1.3. Öğrenme Kuramı

Watson'un geliştirdiği bu teori, kişinin toplumda oluşan kültürü toplumdaki bireyler tarafından öğretilerek benimsediği, bu durumu eylemlerinde gerçekleştirerek sergilediği ve ilerideki kuşaklara bu yöntemle aktardığı söylenmektedir. Bu teoriye göre kişinin yansıttığı eylemler, genellikle kişinin çevresinden etkilenecek öğrendiği koşullandırmanın tesiriyle oluşan toplumsal öğrenme sürecini içermektedir. Bu teori hayvanlar, çocuklar veya olgun insanlar temelinde gerçekleştirilen çalışmaları içermektedir. Bu sebeple önyargıları, doyumsuzluk hissini ve kompleks insan güdülerinin zıtlaşmasını anlamlandırmada eksiklik içermektedir (Tezcan, 1997:50).

Bu teorilerden psikanalitik teori, sosyalleşmeyi açıklarken genetik önceliklerle önem atfederken; kültürleştirme teorisi bunun zıttı olarak dışsal faktörlerle açıklanmaktadır. Öğrenme teorisi de sosyalleşmeyi basit düzeyde incelemektedir. Kültürleşme teorisinin diğer teorilerden farklı olarak sosyalleşme evresini daha iyi açıkladığı düşüncesindeyiz; çünkü bu teoride genetik yok sayılmasa da toplumsallaşmanın temeline toplumun tarihsel evrelerinde var olan değerlerin tümünü içeren kültür belirlemektedir. Kültür ise kişiden çok toplumsal genetik yapısını içermektedir. Aynı kişideki toplumsallaşma aracılığıyla ilerideki kuşaklara iletilmektedir (Davarcı, 2008:65).

Öğrenme kuramlarına göre, bir toplumsal yapı içerisinde doğan kişi o toplumun değerlerini, normlarını ve etkisini normal öğrenme kanunları çerçevesinde benimser. Sosyalleşmeye benzer görülen diğer bir kavram ise sosyal öğrenmedir. Tek yönlü, diğer bireylerden bağımsız bir şekilde hayatı sürdürmenin tersine, toplumsal ortamın toplumsal sorunların idrakını sağlamış olmasıyla, toplumsal ortam içerisinde kendi halinin farkında olarak diğer insanlarla etkileşime girerek toplumsal bağımlılık içerisinde diğer bireylerle yardımlaşarak hayatını sürdürme; birbiriyle bağlantılı olarak iletişim ve karşılıklı tesir altında kalarak öğrenme sürecine sosyal öğrenme denilmektedir.

Bu teorilerin çoğu, psikolojinin fikirlerini sergilemektedir. Fakat, bugüne bakıldığında sosyalleşmeyi anlayabilmek amacıyla bilimler arası yöntemlerle çalışmalar oluşturmak zorunluluktur. Zira sosyalleşme, çok kompleks, çok aşamalı, çok değişkenli bir olgudur; tek bir yöne ağırlık veren kuramlarla tanımlanamaz (Ergün, 2011: 3).

2.2.1.4. Sosyal Roller Teorisi

Toplumsal roller, bir toplumsal konum veya kurumsal yetkilinin, belirtilen toplumsal yapı içerisinde yetkiye dayalı olarak varlığını sürdüren bireyin uyması gereken rollerdir. Toplumsal roller, bireylere birtakım hak ve yaptırım gücü kazandırmasının yanında birtakım sorumluluk ve külfeti de içerisinde barındırır. Toplumsal yaşam içerisinde var olan kişiler, kendilerine ait toplumsal rolün ya da rollerin kişiye yüklediği yükümlülükleri yerine getirmek zorundadır; zira sosyal hayatta farklılaşan organizasyonlar ve bireyler, bununla beraber topluma ait olan işleyiş biçimini ve

bireylerin uyması gereken kurallar çerçevesindeki rolleri gerçekleştirip gerçekleştirmediğini de sınımlamaktadır. Toplumsal yapı içerisinde başarı ve yükselmenin yöntemi ise bireyin kendisinden beklenen rolleri gerçekleştirebilmesiyle orantılıdır. Toplumsal yaşam içerisinde kişilerin eylemlerini genelde toplumsal roller şekillendirdiği gibi, bireyler de toplumsal rollere şekil vermesiyle çift taraflı bir belirlenim söz konusudur. Toplumsal yapı içerisindeki kişilerin, kendisinden istenen rolleri özümseme, kavrama, kavradıklarını eleştirme ve kendi benliğine uyacak biçimde dönüştürme inisiyatifleri vardır; fakat benlikle roller arasındaki farklılaşma genelde bireylerin kendilerine biçilen rolleri benimsemesi durumuyla söz konusu olacaktır.

Bazı toplum bilimciler sosyalleşmeyi, bireyin toplumsal rolleri kabullenme sürecine hazırlanması biçiminde ele almaktadırlar. Bir kişi, hayatını sürdürdüğü toplumsal yaşamı içerisinde kişinin kendi isteğiyle ya da isteğinden bağımsız olarak farklı roller üstlenebilmektedir. Bu açıdan sosyalleşme, bireylerin ileride evebeylik, öğretmenlik, mühendislik, çiftçilik ve benzeri rolleri üstlenmesine hazırlık aşaması niteliğinde görülmektedir (Ergün, 2011:7).

2.2.1.5. Sosyal Etkileşim Teorisi

Bazı sosyal bilimciler, sosyalleşmenin toplumsal etkileşim içerisinde oluşmasına dikkat çekmektedirler. Toplumsal etkileşim, farklılaşan kitle iletişim araçlarının oluşturduğu (dil, sembol, jestler, eylemler ve benzeri) bireyler ve topluluklar arasındaki çift taraflı iletişim ve belirlenim yapısından oluşmaktadır. Toplumsal etkileşim, bireylerin vaziyet alış ve duruşlarını, arzu ettikleri şeyleri ve davranışlarını şekillendirir. Parsons'un görüşüne dayanarak toplumsal etkileşim, roller kuramı ile önemli bir bağlantıya sahiptir ve toplum tarafından genel olarak kabul gören normlar çerçevesinde şekillenirler. Toplumsal etkileşim, sosyal hayat içerisinde davranış sergileyecek olan bireylerin, toplumsal ortamdaki öteki kişilerin de bu davranışlara karşı geliştirecekleri tavırları düşünüp davranışlarını bu yönde şekillendirmesini gerektirmektedir.

Toplumsal yapı, kişiler arasındaki etkileşimlerin toplamından oluşur. Çocuğun ya da diğer anlamıyla toplumsal ajanların oluşturduğu toplumsal etkileşimler öbeği, yetişmekte olan yeni toplumsal ajanların toplumsal oyun normlarını iletmektedir.

Toplum içerisindeki etkileşimin nitelikleri, bireylerin olgunlaşmaları temelinde tesir göstermektedir. Mead, kişisel eylemlerin ve kişisel benliğin sadece toplumsal gelişimle tanımlanabileceğini söylemektedir. Bireyin toplumsal eylemleri, bireyin toplumsal hayattaki ortamında gözlemleyip kabullendiği ve bu davranışların aynısını sergilediği, kuramsal açıdan dile getirdiği ve söylemleriyle özümlediğini belirttiği sosyalleşme içerisinde tanımlanabilir. Lorenzer'in görüşüne bakıldığında da, bireyin eylem ve kimliğinin niteliği etkileşimle oluşmaktadır. Etkileşim, anne-çocuk arasında hissiyat ilişkisine uzanan bir çift taraflı belirlenim, olgunluk aşamasında duygusal, sembolik, duruş ve vaziyet alışlara dayanan belirlenim biçiminde farklı aşamalara bölünür ve bu farklı aşamalarda gelişen bir toplumsallaşma biçiminde gözlemlenir (Ergün, 2011:5).

2.2.2. Sosyolojik Kuramlar

2.2.2.1. İşlevselcilik ve Sosyalleşme

Bir toplumdaki normal işleyişi sağlayan sosyal yapı, kurumlar ve uygulamalar bütünü, diğer bir deyişle toplumun sürekli olarak kendi varlığını koruyup yeniden üretebilmesini sağlayan kurumlar, karşılıklı ilişkiler ve geleneklerin görece olarak istikrarlı olduğu sistem olarak tanımlanabilir. Marksist yaklaşımda, üretim güçleriyle üretim ilişkilerinin oluşturdukları düzen olarak adlandırılmıştır.

Émile Durkheim

Durkheim (1972:30-32) sosyalleşme terimi ile eğitim terimi arasında yüksek bir bağlantı kurmuştur. Durkheim (1972)'ın görüşüne dayanarak eğitim, olgun bireylerin toplumsallaşmalarının en mühim sosyal yoludur. Doğuşuyla sosyal olmayan bir kişiliği olan birey, eğitimle birlikte toplumsal bir yaşam tarzı ile yaşamını sürdürür. Ancak eğitimle bireylerin davranışlarını etkileme, bireyselliği yok etmez. Bireyin diğer insanlarla etkileşim içerisinde olması onun kişiliğini, değerlerini ve davranış kalıplarını etkiler. Yani sosyalleşme süreci boyunca bireyin bir kimlik hissi ile serbest fikirlerini geliştirme kabiliyetinin ve eylem kabiliyetinin ortadan kalkması imkansızdır, tam tersi bu hisler ilerlemektedir (Aktaran ve İçli, 2005:118).

Durkheim (1972)'ın görüşüne göre toplumsal yaşamışlıklar farklı biçimlerde (din, ahlak, hukuk, mantık ve benzeri) bireysel bilinçle dışarıdan gelip birey tarafından istenip istenmemesinden bağımsız olarak kendilerini benimsetirler (Aktaran, Arslantürk ve Amman, 2009:96). Bu açıdan, siyasal sosyalleşme, ilki ülkenin ve bireyin içerisinde yaşadığı toplumun etkisi ile birlikte bir evre olarak “sosyalleştirme”, ikincisiyse kişinin kendisini hedefleyen bu toplumsal ortamın zor gücüne tepki olarak oluşturduğu tesire ve buna karşı olarak tepki gösterme durumunun açıklandığı “sosyalleşme” biçiminde ikiye bölünebilecektir (Türköne, 2010:238).

Talcott Parsons

Parsons, temel değerler yapısını “istikrarlı ve etkili bir sosyal sistemin kalbi ve damarlarındaki kan” biçiminde tanımlamaktadır. Bu temel değerler yapısını, buna uyumlu bir biçimde geliştirildiğinde, bütün değişik alt yapılarının kusursuz, aynı anda oluşunu gerçekleştirmenin yanında, kişinin adaptasyonunu oluşturan değerler formülü ve kurallar bileşiminden var olmaktadır. Temel değerler sistemi aracılığıyla, kişiler ve herşey kusursuz bir işleyiş içerisinde ve sistemin yapısı kusursuz biçimde devamlılık göstermektedir. Fakat toplumlar, bütünü içerisinde kendisine özgü bir benliğe, ihtirasa ve isteklerini içerisinde barındıran milyonlarda kişiyi, toplum tarafından belirlenen yerlerde aynı hedefler birliği yönünde eylemleri şekillendirmeye zorlayarak nasıl bir bütünlük sağlar, davranışları birbiriyle çatışmasızlık içerisinde nasıl örgütler? Parsons'un düşüncesine dayanarak bu evre toplumsallaşma, toplumsal tetkik ve toplumsal rollerin gerektirdiği biçimde sergilenmesiyle oluşturulmaktadır. Her kişi-evebeyn, işçi, vatandaş rollerinde birbirinden yüksek oranda farklılaşan roller gerçekleştirmek gerekliliğindedir; bireylerin rolleri bireyin dışındaki kişilerin o bireyden bekledikleri rolleri sergilemeye itse de, gerçek itkinin temeli bireylerin toplumsal yapıya bağlılıklarında yatmaktadır. Bu 'içkin' istekliliğin temeli etkin bir toplumsallaşmadadır, bireyler kendi çocuklarını toplumsal rollere uyumlu şekilde büyüten, toplumun genel olarak kabul gördüğü değerler ve kurallarını çocuklarına benimseten evebeynlerdir; bunun sayesinde değerler ve kurallar, toplum tarafından benimsenir ve çocuğun şuru daha da ilerisi merhameti durumuna dönüşür.

Parsons'ın çocukların içerisinde buldukları toplumun kültürünün içerisine doldurulacağı içerisi boş kovalar biçiminde değerlendirmeyi gerektirir ve bunun

yapılması esnasında da insan eylemini ve benliğini ödül ve ceza; sevgi ve merhamet vasıtasıyla çocukların içerisinde buldukları topluma uyumlu şekilde eylemlerinin biçimlendirilmesi sağlanır, burada ebeveynlerin biçimlendirici etkisi şeffaf bir şekilde gözlemlenir. Sapkın eylem, buna dayanarak, aslında olması gerekenden az bir biçimde toplumsallaşmanın sonucunda gerçekleşir: bu durum içerisinde sağlıklı ve toplumsal olmayan bu eylemi kısıtlamak ya da eylemin gereği olarak bireyin toplumdan izole edilmesi amacıyla toplumu sınırlandırmak veya kişiyi toplumdan tecrit etmek amacıyla toplumsal kontrol mekanizmalarına (kolluk kuvvetleri ve yargıya) ihtiyaç duyulmaktadır (Giddens, 2000: 118).

İşlevselci teori yönünden toplumsallaşma, sistemin yapısının zaman içerisinde devamlılığını tanımlamada faydalanılan unsurları içerir. Genel tanımıyla işlevselci teori, toplum içerisindeki topluluk, rol, kurallar veya değerlerin, sosyal yapının bir ihtiyacını gideren fonksiyonel bir özelliğinin varlığı olarak düşünülür. Karşılıklı ilişki odağına dayanarak süren bu öğeler, sistemin yapısının varlığını korumasına yardımcı olan uyum ve bileşiminin devamlılığını sağlamakla sorumludurlar.

Yardımlaşma içerisindeki öğelerin birinde oluşacak dönüşümün ötekine de tesir edeceği benimsenerek sistemin yapısının fonksiyonel bileşiminin sağlanmasını ve dengesizliğe neden olan haller fonksiyonel olmayan unsuru içerisinde barındırır ve bu unsurlar negatif olarak benimsenir. Bu nedenle uyumcu/ bütünleştirici modelde, sisteme destek veren bireyler yetiştirmek çok önemlidir. Kişileri olgunlaştırma yönünden de sosyalleşme evresi fonksiyonel olarak algılanmaktadır. Sosyalleşme, sistemlerin zaman içerisinde sürekliliğini açıklayan bir araç konumundadır (Çabuk Kaya, 2008: 66).

2.2.2.2. Sembolik Etkileşimcilik ve Sosyalleşme

Günlük hayatta, kişilerin aktörler şeklinde birbirleriyle ilişkileri, sembollerin içerdiği anlamlar ve kişiliğin bu evrede itkin bir unsur olarak sergilediği rol, sembolik etkileşimciliğin ilgisini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, sembolik ilişkiye dayalı belirlenim, çocukluk aşaması ve çocuğun toplumsallaşma evresi üzerine odaklanır. Sembolik etkileşimcilik, çocuğun *ben* olmasıyla sosyal sembollere eklediği içerikler ve

farklışan rol alma (role taking) süreçleriyle toplumsal tecrübesini tanımlayarak hem ailenin sosyolojik bakımdan açıklanması ve hem de çocuğun sosyalleşmesine odaklanır.

Bu yaklaşım gündelik yaşam içerisinde rollerin ve davranış kalıplarının akışkanlığını, esnekliğini, yerleşik kurallarla nasıl etkileştiğini anlamak için önemlidir (Klein ve White, 1996: 105).

Ancak, toplumsal aktör olarak birey üzerine bu denli vurgu yapılması toplumsal kurumların ve yapıların birey üzerindeki belirleyiciliğini açıklamakta oldukça yetersizdir. Örneğin, çocuğun sosyalleşmesinde toplumsal bir kurum olarak işlev gören ailenin ve bu kurum içerisinde yapısal olarak tanımlı annelik ve babalık gibi rollerin ihmal edilmesi bu yaklaşımın en önemli eksikliklerindendir (Çabuk Kaya, 2008: 68).

George Herbert Mead

Mead'in görüşüne göre kişilik, bireyin kendisinin sergilemiş olduğu tutum ve davranışının nesnesi durumundadır. Bireyin eylemleri başkasına yönelmesi yanında kendisine de etki edebilir. Bu durumda birey aynı anda hem davranışın sergileyeni bakımından öznesi hem de bu davranıştan etkilenmesi bakımından nesnesi durumunda olabilir. Bu durumda, Mead kişiliği iki kısma bölmektedir. *Bireysel benlik* (I), kendiliğinden, içsel olarak, yoktan var eden ve *sosyal benlik* (me) ise, diğerlerinin belirlediği ve bireyin de benimsediği davranış oluşumunu anlatmaktadır.

Mead'in görüşüne göre, kişilik davranışı sergileyen biçimde ortaya çıktığında bireysel benlik; davranışın etkilenen tarafı olduğundaysa sosyal benlik gerçekleşmektedir. Sosyal benlik, sosyalleşmiş kişinin hareketine yol gösterir ve kişinin şuurunda diğer bireyleri etkiler (Wallace ve Wolf, 2004:230-233).

Kişilik, sembolik etkileşim ve dil aracılığıyla oluşturulan dönüşlü toplumsal bir unsurdur. Semboller, kişinin öteki kişilerin perspektifinden kendisini tanımlamasına olanak sağlar. Bununla birlikte benlik ve toplumun birbirleriyle bağdaşmasında mühim bir fonksiyonu vardır. Mead'in görüşüne göre, kişilik ve toplum aynı objenin iki farklı tarafını oluşturmaktadır. Kişilik, bireyin rol benliklerinin, değerlerini ve anlamlarını özümsemeyi içerisinde barındıran toplumsal evrenin bir gösterimidir. Dolayısıyla kişilik toplumun etkisiyle biçimlendirilmektedir. Diğer taraftan, sosyalleştirilmiş kişilerin

birliktelikleri durumu da toplumu oluşturmaktadır. Bu yönelimde, kişi sosyalleşirken kendisine özgü bir kişilik ve şahsiyet ortaya çıkarmakta, bununla birlikte de toplum yeniden kendisini üretmektedir. Sembolik etkileşimciliğe göre, hem kişiliğin hem de toplumun geliştirilmesi toplumsal karşılıklı ilişkilere dayanmaktadır (Wallace ve Wolf, 2004:232-235).

Ailenin bireyin toplumsallaşmasındaki rolünü tanımlayan sembolik etkileşimcilik teorisi Mead'in şekillendirilmesiyle oluşturulmuşsa da Mead'in öğrencisi Blumer'in araştırmaları da teorinin geliştirilmesini sağlamıştır.

2.2.2.3. Fenomenolojik Teori

Fenomenolojik teori, kişinin eylemlerini algılayabilmek amacıyla kişinin kendisine özgü anlayışını ve hayatına ait bilgiler hakkında haberdar olunması zorunluluğunu savunur (Cüceloğlu, 1993:32). Bu teoriyi destekleyen bireyler objektif koşullara bakmaktan veya çocukluk isteklerine odaklanmaktan; kişinin kendisine özgü düşüncelerinin ne olduğunu öğrenmeye çalışırlar. Gözlemcinin algılanamayacağını düşündüğü davranışlar, kişiye göre hangi algılayışları içerdiği öğrenildiğinde anlaşılabilir bir durum oluşacaktır (Atkinson, 1995:543).

2.2.2.4. Çatışma Teorisi

Jaros, Hirisch ve Fleron tarafından fakir bir bölgenin çocukları üzerinde yapılan araştırmada, başkanla ilgili imgelerin çok daha az olumlu olduğu görülmüştür. Bu araştırma ve Bernstein'in toplumsal sınıflar –dil– toplumsallaşma ilişkisi üzerine bir süredir savunduğu görüşler, yeni bir yaklaşımın doğmasına yol açmıştır.

Siyasal sosyalleşme araştırmalarında takip edilecek yöntem, toplumun devingen yanlarını önemseyen bir yapıdan ilham almalıdır. Sosyalleşme unsurları arasında uygunluk ve yardımlaşmanın yanında, zıtlık ve çatışmanın da ön plana alınmasının getireceği faydalar mevcuttur. Sosyalleşme unsurları arasındaki zıtlık ve uygunluk, diyalektik bir bakış açısıyla aynı zamanda incelenebilir. Burada önem arz eden, zıtlığın ve uygunluğun hangi koşulları içerdiği ve nasıl oluştuğunun

anlaşılabilirliktir. Böylelikle, sosyalleşme, toplum niteliğindeki süregelen zıtlıkları, dönüşüm ve ilerlemeyi gösteren daha reel bir şekilde incelenebilir.

Bu teörinin faydalarından biri, sosyalleşmeyi tesis eden unsurların tesirini koşulsuz değil, birbiriyle ilişkili bir şekilde incelemeye olanak tanınmasıdır (Alkan, 1989:16).

2.2.3. Diana Baumrind'in Çocuk Yetiştirme Tarzı

Aile yapısı ve ana-babanın çocuğa karşı tutumları, çocuğun toplumsal kişilik gelişiminde büyük rol oynamaktadır. Parsons ve yapısal fonksiyonalizm konularında kapsamlı çalışmaları bulunan Baumrind tarafından belirtildiği gibi çocuk yetiştirme tarzı ve çocuğun toplumsal kişiliği arasında kopmaz bağlar bulunmaktadır. Baumrind'e göre toplumsal yaşam içinde bireylerin katılımcı olduğu ya da olmadığı davranışlarının kaynağını öğrenmek istiyorsak aile yapısında çocuk yetiştirme tarzına kadar inmemiz gerekmektedir. Çünkü "çocuk yetiştirme tarzı çocuğun kişilik gelişimine doğrudan etki yapmaktadır" (Baumrind, 1966:539-540).

Baumrind (1966:543)'e göre aile içinde bireyin kişilik gelişimi ebeveynin çocuğa yönelik davranışlarıyla, çok yakından ilişkilidir. Bununla birlikte çocuğun sosyalleşme sürecinde belirleyici etki yapan unsur, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkilerin ne yönde geliştiğidir. Örnek olarak, çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkilerin türü değişik kültürlerde ve değişik çevresel koşullarda farklılıklar gösterse bile ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkinin azlığı veya ebeveynin çocuğa yönelik düşmanca ve reddedici tutumu çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Baumrind, 1966:145).

Nitekim, aile merkezli bilimsel araştırmalarda yapısal fonksiyonalist kuramı benimseyen Baumrind (1966), bir toplum içinde ailenin üç temel fonksiyonu üzerinde durmaktadır. Birincisi aile, üyelerinin beslenme ve giyinme gibi ekonomik temelli fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. İkincisi aile, çocukların sosyal gelişimini sağlamaktadır. Buna göre bireyin toplumsal kişiliğinin temelleri aile içinde aranmalıdır. Üçüncüsüyse aile, üyelerinin sevgi ve ilgi gibi duygusal gereksinimlerini karşılamaktadır. Öyle ki, her aile üyesinin kendisine olan saygısı bile aile içinde oluşmaktadır. Öyleyse çocuk yetiştirme süreci içinde ebeveyn-çocuk ilişkileri bireyin toplumsal kişiliğinin gelişiminde etkili bir faktördür. Aile yapısı bireylerin toplumsal

kişilik gelişimlerinde birinci derecede önemli durumdaysa, aile içindeki ilişkiler ve sosyalleşme sürecinde çocuk yetiştirme tarzı konumuz için önem kazanmaktadır.

Ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkilerin çeşitli boyutları üzerinde kuramsal değerlendirmelerde bulunan Baumrind'e göre çocuk yetiştirme tarzı başlıca demokratik, otoriter ve ilgisiz aile tipleri olarak üç genel kategoriye ayrılmaktadır (Baumrind, 1968:145).

Demokratik Çocuk Yetiştirme Tarzı

Baumrind (1968) tarafından belirtildiği gibi çocuğa demokratik tutumla yaklaşan ebeveynler çocuğa karşı hoşgörülü, güven verici ve destekleyici bir yaklaşım içindedirler. Demokratik ailede, ev içindeki kurallar çocuğa açıkça belirtilmektedir. Anne ve baba bireyin reaksiyonlarını ve hislerini beyan etmesine olanak verirler. Çocuğun düşüncelerine önem verip çocukla ilgili kararları kendisinin belirleyebilmesini sağlamak amacıyla çocuğa rehberlik ederler. Çocukla konuşmaya dayalı iletişime alaka gösterirler. Çocuğa şartsız olarak esaslı bir şefkat duygusu ile hareket ederler. Bununla birlikte anne ve baba çocuğa rahat çalışabileceği özgür bir ortam sağlayarak, yaptığı etkinliklere ilgi göstererek ve başarılarından duyduğu mutluluğu sözel olduğu kadar beden diline de yansıtarak destekleyici bir yaklaşım gösterirler.

Baumrind'in demokratik aile konusundaki kuramsal yaklaşımlarını kabul etmekle birlikte Burgess, Locke ve Thomas (1963) anne-babanın çocukla olan duygusal ilişkisinin çocuğun toplumsal kişiliğini önemli ölçüde biçimlendirdiğini ifade etmektedirler. Buna göre demokratik bir tutumda anne-babasından yeterli ilgi ve şefkat gören çocuğun arkadaş grubuyla olan ilişkisi olumlu yönde gelişmekte; toplumsal çevresine yönelik olarak yardımseverlik ve elcillik gibi davranışları ön plana çıkmaktadır.

Gerçekten de Baumrind'in çocuk yetiştirme tarzı konusundaki kuramsal değerlendirmelerinden yola çıkan sosyal psikologlardan Kumru, Carlo ve Edwards (2004), sosyalleşme süreci içindeki çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimi sırasında demokratik bir aile yapısı içinde bulunmasının, onun yardımseverlik duygularını geliştirdiği yönünde bulgulara ulaşmışlardır. Okul öncesi çocuklarda gözleme

dayanılarak yapılan araştırma sonuçlarına göre; demokratik aile yapısı çocuklardaki yardımseverlik duygularını geliştirmektedir (Topses, 2008:80).

Otoriter Çocuk Yetiştirme Tarzı

Baumrind, çocuk yetiştirme tarzı çerçevesinde geliştirdiği modele göre otoriter çocuk yetiştirme tarzını şöyle tanımlamaktadır: Baskıcı otorite altındaki çocuklardan yalnızca itaat etmeleri beklenir. Ebeveynler zor ve hızlı kurallar koyarlar, bir şeyi söyler söylemez çocuklarından onu hemen yapmalarını beklerler. Otoriter çocuk yetiştirme tarzının hakim olduğu ailelerde ceza ön planda tutulmaktadır. Cezalandırma davranışı aileden aileye değişik şekillerde uygulansa bile bu davranışın amacı, çocuğun ne pahasına olursa olsun istendik davranışları göstermesidir.

“Çocuğun düşünmeye ve kendisine özgü bir dünya geliştirmeye hakkı yoktur. Anne-baba çocuk sevgisini sert bir dille gösterir” (Baumrind 1968:43). Baumrind’in ulaştığı bilimsel saptamalarına katılan Montessori (1970) ise otoriter çocuk yetiştirme tarzını çocukla tartışmadan, anlaşmadan isteklerini dikkate almadan ana-baba tarafından belirtilen kural ve emirlerin çok katı bir şekilde uygulanması biçiminde tanımlamaktadır. Oysa Montessori (1970)’ye göre baskıcı çocuk yetiştirme tarzı çocukta birtakım davranışsal ve duygusal sonuçlara sebep olmaktadır. Ergen, çevresindeki insanlara yönelik olarak dışmanlık duygularını içselleştirmekte ve böylece toplumsal çevreye karşı sorumluluk duygularından bütünüyle uzaklaşmaktadır.

Baskıcı bir çocuk yetiştirme tarzının bireyin toplumsal kişiliğinde dayanışma ve yardımseverlik gibi davranışların gelişimini engellediği vurgulanmıştır. Burton (1968), yaptığı araştırmada otoriter aile yapısında çocuğa yönelik cezalandırma davranışı ve çocuk kişiliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda anne ve babanın çocuğa yönelik cezalandırma davranışının çocuğun toplumsal kişilik gelişimine etki yaptığı bulunmuştur. Buna göre çocuğaya yönelik cezalandırma, bireyin sonraki toplumsal yaşamında bencillik ve saldırganlık davranışının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Yarrow, Campell ve Burton1968; Topses, 2008:80).

Çocuk Yetiştirme Tarzında İlgisizlik

Baumrind (2005) tarafından vurgulandığı gibi ebeveyn tarafından benimsenen çocuk yetiştirme tarzının en belirgin iki ölçütü kabul görme ve sevilme davranışlarıdır. Başka bir deyişle Baumrind, ebeveynin çocuğa yönelik davranışlarını değerlendirirken öncelikli olarak çocuğu kabul etmelerine ve onu sevmelerine bakmaktadır. Örnek olarak Baumrind'in kuramsal yaklaşımını benimseyen Yavuz (1991) sosyalleşme süreci içindeki çocuğun kabul görme, beğenilme ve sevilme gibi köklü ihtiyaçlarının karşılanmadığı aile yapılarını ilgisiz aile olarak tanımlamaktadır. Buna göre ilgisiz ana-baba tutumları gösteren aileler, çocukların maddi ve duygusal gereksinimlerine ilgi göstermedikleri gibi, çocukların hiçbir isteklerine sınırlama getirmezler. Çocukları denetim altına almaktan kaçınırlar (Eldeklioglu ,2004:65).

Kuzgun (1972:16) çocuk yetiştirme döneminde ilgisiz ana-baba tutumunu şöyle anlatmaktadır: “İgisiz ana-baba, çocuğunu ihmal; hatta psikolojik bakımdan reddetmektedir. Çocugun ilgi ve ihtiyaçlarından habersizdirler, nerede ve ne yaptığı ile fazla ilgilenmezler. Varlığından rahatsız oldukları için, çocuğu çevrelerinden mümkün olduğu kadar uzak tutmaya çalışırlar. İlgisiz ana-baba, çocuğuna en az sevgi gösteren ve çocuğun davranışlarına en az kontrol uygulayan ana-babadır”.

Oysa aile ve çocuk yetiştirme tarzı alanlarında kuramsal çalışmalarda bulunan bilim adamları, anne-babanın çocuğa yönelik ilgilerinin, onun bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimi için zorunlu olduğunu vurgulamaktadırlar. Tezcan (1990), bir sosyalleşme kurumu olarak kabul edilen ailenin en temel fonksiyonunun sevgi fonksiyonu olduğunu belirtmektedir. Buna göre sevgi duymak ve şefkat göstermek, bir çocuğun en önemli gereksinimleri arasındadır. Çünkü ona göre aile içinde sevgi ve şefkat duymamış olan birey çevresindeki insanları da sevmez, bu kişide yardımsever kişilik özellikleri görülmez.

Bowlby (1953: 75), ebeveynlerden özellikle annenin çocuğa olan ilgisinin önemini şöyle açıklamaktadır: “Bir çocuğun en önemli ihtiyacı, kendisinin bir mutluluk objesi olduğunu ve kendisiyle gurur duyulduğunu hissetmesidir. Kendisinin değerli olduğunu ve kendisinin başkaları için bir mutluluk kaynağı olduğunu hisseden çocuğun kendisine olan güveninin ilk temelleri sağlam biçimde atılmış olur”.

Bununla birlikte Baumrind (2005), ilgisiz ana-baba davranışının sosyalleşme süreci içindeki çocuğun toplumsal kişiliğini olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir. Çünkü ona göre sevgi ihtiyacı karşılanmakta olan çocuk toplumsal olarak çevresiyle barışık ve sağlıklı bir kişilik geliştirirken, sevgi duymamış kişi, daha sonra içine gireceği toplumsal ilişkileri sırasında karşısındakine de sevgi göstermez. Buna göre anne ve babalarından sevgi alabilen çocuklar çevreleriyle samimi ve çatışmasız bir dostluk geliştirirlerken, sevgi olmadan büyüyen çocuklar toplumsal ilişkilerinde çoğu kere arkadaşlarının bütün yardım isteklerini geri çeviren bir düşmanlık yolunu tutmaktadırlar (Çiftçi ve Yavuz, 1991:75).

Baumrind'in bakış açısını doğrulayan Tezcan (1990) ise konuyla ilgili bir örnek verirken, ilk sosyalleşme dönemlerinin önemli bir bölümünü yetiştirme yurtlarında geçiren çocukların ortak özelliğinin anne ve baba ilgisinden yoksun oluşları olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte gerçekten de anne ve baba ilgisinden yoksun oluş, davranışsal aksaklık ve problemlere neden olmaktadır. Bu bireyler toplumsal yaşamlarında uygunluk davranışı gösterememektedirler. Kısacası Tezcan (1990)'a göre; günümüz çağdaş kentlerinde suç oranlarının artması ve bencillığın yükselen bir değer olarak ortaya çıkmasının altında, çekirdek ailelerde anne ve babanın çalışması veya boşanmalar sonucunda çocuğun aile ilgisinden mahrum kalışı bulunmaktadır.

Sosyal öğrenme kuramcılarında Bandura ise sosyalleşmeyi kapsamlı bir süreç olarak ifade ederken, bireyin toplumsal kişiliğinin gelişimi sırasında çevrenin birinci derecede rol oynadığını vurgulayarak Horney ve Sullivan'ın konuyla ilgili kuramsal değerlendirmelerine katılmaktadır. Bununla birlikte Bandura (1971)'nin sözü geçen diğer kuramcılardan farklı olarak üzerinde durduğu nokta, çocuğun sosyalleşme süreci içinde ebeveynlerini bir kişilik örneği olarak seçmesi olmaktadır. Çünkü Bandura'ya göre çocukların akıl yürütme mekanizmaları bile çevrenin sunduğu sosyal eğitim alıştırmaları ve model alma yöntemiyle yapılandırılmaktadır. Sosyalleşme süreci içinde çocuklar sosyal durumları daha çok taklit yoluyla öğrenmektedirler. Başka bir deyişle, bireyin çocukluktan başlayarak içinde yetiştiği algılama alanı kişiliğin gelişimini önemli ölçüde etkilemektedir. Bandura'ya göre insanlar genel olarak başkalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenmektedirler. Çocukluk devresinin ilk dönemlerden itibaren bireyler kendilerine en yakın kişileri gözlemekte, onları model olarak almaktadırlar. Gözlenen

bilgi ise simgeleştirilerek kodlanmakta ve bellekte saklanmaktadır. Daha sonra öğrenilen bilgiler davranışa dönüştürülmektedir. Öyleyse çocuklara toplumsal niteliği yüksek olan olumlu davranışlar kazandırılmak isteniyorsa, onlara yol gösterilmelidir. Eğitimde ödül ve cezalar kullanılmalı ve çocuklara uygun modeller sağlanmalıdır (Ataman 2003). Görüldüğü gibi bu noktada Bandura, yukarıda incelediğimiz rol kuramlarına oldukça yaklaşmaktadır.

Özetle psikolog ve sosyal psikologlar bireyin davranışlarının temel özelliklerinin kökeni olarak ailenin duygusal destek içerikli fonksiyonlarına işaret etmektedirler. Bu bağlamda ebeveynin çocuk yetiştirme tarzını, bağlılık ve ebeveyn desteğini temel değişkenler olarak ele almaktadırlar. Bu değişkenleri başat olarak kabul eden yaklaşımlardan en önemlileri arasında aile sistemleri kuramı ve çocuk yetiştirme tarzı üzerinde temellenen Baumrind'in kuramı gelmektedir (Topses, 2008:82).

2.2.4. Siyasal Sosyalleşme de Teorik Yaklaşımlar

2.2.4.1. Sistem Teorisi

Sistem kelimesi, Petit Larousse'da "yönetme, hükümetme biçimi, usuller, kurallar, bir doktrin oluşturmaya yarayacak ilkeler bütünü" biçiminde açıklanmıştır (Tortop, 1983:14). Diğer bir açıklamada ise sistem, karşılıklı biçimde birbirine bağlı öğeler birleşimi biçiminde görülmektedir (Baykal, 1981:34). Carrol ve Tosi'ye göre sistem, karşılıklı olarak belli bir düzene dayalı şekilde birbiriyle etkileşim içinde varlığını sürdüren, birbirine bağlı olarak bulunan öğelerin birleşimidir. Örgütsel yönüyle sistem ise, etrafındaki sistemlerden girdi alıp, diğer sistemlere çıktı yönlendirerek bu açıdan birbiriyle ilişkili çevrede bulunan sistemlerle kısıtlanan bir bileşimdir (Başaran, 1982:56).

Easton ve Dennis, siyasal sosyalleşmeyi kişinin siyasal sisteme adapte olması olarak tanımlamaktadırlar (Türköne, 2010:237). Bu açıklamalarla birlikte sistem kuramı içerisinde siyasal sosyalleşme açıklaması da önem arz etmektedir. Sistem kuramı açısından incelendiğinde siyasal sosyalleşme, siyasal sistemin sürdürülmesi, dönüşümü ve etrafıyla uyumunu sağlayan bir zorunluluktur. Siyasal sosyalleşme evresiyle beraber

kişi, çocukluk aşamasının başlamasıyla ve gençlik aşamasında siyasal kültürün ana öğelerini özümsemektedir (Schulz, 2008:157).

Parsons, temel değerler sistemini "istikrarlı ve etkili bir sosyal sistemin kalbi ve damarlarındaki kan" biçiminde yorumlar; bu temel değerler sistemi, uyumlu bir biçimde oluşturulduğunda bütün alt sistemlerin kusursuz işleyişini sağlamanın yanında, kişinin adaptasyonunu gerçekleştiren değerler kodu ve kuralların bütünü de sağlar: Temel değerler sistemi aracılığıyla kişiler ve bütün unsurlar kusursuz uygunluk içerisindedir ve sistem normal biçimde sürekli olarak devamlılığını sağlar.

2.2.4.2. Rol Öğrenme Kuramı

Günümüz toplum bilimi araştırmalarında, toplumsallaşma meselesi çerçevesinde iki ana teori vardır: İlk teori, sosyalleşmeyi, '*sosyal rollerin öğrenilmesi*' evresi temelinde inceler. Bu teoriye göre kişiler, içinde buldukları toplulukların o topluluklara uygun rollerini ve konumlarını benimseme ve özümseme aracılığıyla toplumda yaşayan bireylerle bütünleşirler. Bu teori, toplum bilimi teorilerinden '*yapısal fonksiyonalizm*'le ilişkilidir (Tuna ve Baltacı, 2008:38).

Bu teorinin ana terimleri, 'statü' ve 'rol'dür. Statü, kişinin yaşadığı toplum içinde bulunduğu yer veya konumudur. Kişi, yaşına, cinsiyetine göre toplum içerisinde farklı konumda bulunabilir. Bu konumların mahiyetindeki eylem bileşimleri ise kişinin toplum içerisindeki rolünü sergilemektedir. Diğer bir ifadeyle rol, anlık bir hal içerisinde kişinin eylemlerini değiştiren arzulardır. Bu sebeple rol, sözü edilen konumla alakalı eylem kalıplarını barındırmakla kalmayıp bununla birlikte değerlerin, hislerin kültür içerisinde şekillenmesine de atıfta bulunur (Arslantürk ve Amman, 1999:219).

Bireylerin rolü genetik özellikleri ve deneyimleri etrafında şekillenir. Bu şekillenme biçimi bireysel bir özellik taşımaktadır ve toplum biliminden çok davranış biliminin içerisinde görülmektedir. Burada bizim konumuz psikolojik ve biyolojik etkilerden çok toplumsal öğelerdir. Kişi açısından sosyal etkenler dışsal bir özellik içerirken psikolojik ve biyolojik etkenler içsel bir etkiye sahiptirler. Kişinin doğumuyla çevresini saran bu sosyal unsurlar karşısında birey kendisine özgü konum ve rolleri benimsemeye başlar.

Bu benimseyiş derecesi arttıkça bireyle toplum arasındaki uyum da artmaktadır (Elkin ve Handel, 1978:40-41).

2.2.4.3. Herbert H. Hyman'ın Teorisi

Hyman'a göre, siyasal sosyalleşme, farklılaşan toplumsallaştırma araçları vasıtasıyla kişilerin sosyal hallerine uyumlu olarak siyasal eylemlerin benimsenmesidir (Sapiro, 2004:3). Bu terim, toplumunda var olan siyasal sistemle ilgili değer, inanış biçimleri, duruş ve eylemlerin genelleştirilmesi ve toplumun içinde hayatını sürdüren kişilere öğretilmesini kapsamaktadır (Bal, 2000:123). Siyasal sosyalleşme, kişilerin hayatını sürdürdüğü toplum içinde sosyal değerleri ve siyasi duruşları benimsemesidir (Wass, 2007:1).

3. BÖLÜM: SİYASAL SOSYALLEŞME ETMENLERİ

3.1. Ailenin Siyasal Sosyalleşme Üzerinde Etkisi

Sosyalleşmeye benzer şekilde siyasal sosyalleşme evresinde de çocuklar, öncelikle siyasi fikir ve hareket ilkelerini ailede özümsemeye başlar. Aile içinde siyaset ile alakalı karşılıklı olarak konuşma ve münakaşa etmek, çocukların siyasal yönelimlerinin biçimlenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Örnek olarak, siyasi konuşma veya siyasi toplulukların toplantılarında ailesiyle birlikte bulunan çocuk ile bu tür etkinliklere katılmayan çocuk arasındaki siyasal sosyalleşme evresi birbirinden farklılaşmaktadır. Çünkü siyasi toplulukların toplantılarında veya onların konuşmalarında ailesiyle birlikte bulunan çocuk bu toplantılardaki siyasi partinin anlatmak istediği görüşleri veya siyasi partinin propagandalarını benimseyip buna benzer davranışlar sergilemek isteyecektir (Alkan, 1989:63).

3.1.1. Ailenin Siyasal Katılım Üzerine Etkisi

Aile, çocuğun siyasal katılımını iki şekilde etkileyebilir. İlki, doğrudan siyasi meselelere olan isteği davranışsal ve düşünsel yönden etkilemektir. İkinci olarak ise, özünde siyasi özellik içermeyen tavırların doğrudan olmayan siyasi tutumları geliştirmesidir.

Yapılan incelemelerde, ailenin siyasal meselelere ilgi duymasının çocukta buna benzeyen bir ilgi geliştirip siyasi meselelere yakınlaşma amacı geliştirdiği görülmüştür. Siyasi konularla ilgilenmeyen ailelerin çocuklarının da ebeveynlerine benzer şekilde siyasal meselelere ilgisiz kaldıkları görülmektedir. Ayrıca, siyasal açıdan donanımlı anne ve babalar, gerçekleşen siyasal olguları diğerlerine göre daha mantıklı bir şekilde, çocuğun idrak edeceği ve bir bağlama oturtacağı tarzda açıklarlar. Böyle ailelerin çocukları siyasete karşı daha fazla ilgi gösterirler. Böylece siyasal ilgisi ve bilgisi fazla olan ana-babaların çocukları, böyle olmayanların çocuklarına kıyasla hem daha derin bir ilgi hem de daha yüksek bir etkinlik duygusu geliştirmiş olurlar (Hyman, 1959:68). Avcan (1976) tarafından yapılan araştırmada da, ebeveynlerin seçimlere ilgi gösterdiği tutumla, çocukların seçimlere ilgi göstermesi arasında yüksek bir korelasyon bulunmuştur.

Ailenin, siyasal amaç gütmeyen tutumları da siyasal katılıma ilişkin sonuçlar doğurabilmektedir. Ailede alınan kararlara çocukların katılması ile, çocukların siyasal katılım eğilimleri ve ulusal düzeydeki demokratik uygulamalar arasında ilişki olduğu görülmektedir (Hyman, 1959:68).

Verban (1963)'ın araştırmasına göre, ailelerde karar alma sürecine katılanlar aynı zamanda yüksek siyasal etkinlik duygusu edinmektedir. Bireylerin eğitim düzeyi ve toplumsal sınıflar içindeki yeri yükseldikçe aile kararlarına ilgi gösterme oranıyla, siyasi süreçlere meyilleriyle siyasi faaliyet gerçekleştirme düşünceleri de gelişmektedir.

Aile içerisinde alınan kararların daha çok, düşük eğitim düzeyindeki kişilerin siyasal davranışında anlamlı bir farklılık yarattığı görülmektedir. Yükseköğretim gören kişilerde, eğitimden doğan siyasal katılım eğilimi kendi içinde yeteri kadar önemli bir öge olduğu için, aile kararlarına katılmanın doğuracağı etkiler, sonucu fazla etkilememektedir. Çalışmalara göre aile içerisinde uygun olanı seçme evresine müsaade etmeyen despot bir yapının oluşmasıyla birlikte baskıcı siyasi sistemlerin oluşması arasında önemli bir bağlantının bulunduğu saptanmıştır (Alkan, 1989:69).

3.1.2. Aile Etkisini Sınırlandıran Öğeler

Ailenin toplumsallaşmadaki etkisinin sınırını belirleyen pek çok öge vardır. Bunlardan birincisi, zaman boyutudur. Aile, çocuğun ilk yıllarında son derece etkili olabilirken, zamanla bu etkisini yitirmektedir. Amerikan parlamenterleri üzerinde yapılan araştırmaya göre, ergenlik çağında siyasallaşma etkisi azalmaktadır. Bu araştırmada aile etkisinin çocukluk dönemi ile sınırlı kaldığı, yaşın ilerlemesi ile sıfır düzeyine indiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan pek çok çalışmada, çocuğun yaşı ilerledikçe, ana-baba ile özdeşlemenin azaldığı saptanmıştır. Bu araştırmalardan birinde (Hyman, 1959:99-100), 2000 çocuğa öğretmenleri ile ana-babaları arasında bir çatışma olursa ne yapacakları soruldu. Küçük yaşlarda ana-babanın otoritesi baskın çıktı. On bir yaşında ana-babanın otoritesi önemli ölçüde azalıp, öğretmenin otoritesi artmaya başlamaktadır. On beş yaşında ana-baba otoritesi, öğretmen karşısında en düşük düzeye inmektedir. Böylece, çocuğun yaşının ilerledikçe eğitim kuruluşlarının siyasallaştırıcı etkinliği artarken, ana-babaların etkinliğinde de paralel bir düşme izlenmektedir.

Büyümekte olan çocuğu etkilemek için aile ile rekabet eden ögelerden birisi de arkadaş gruplarıdır. Yapılan araştırmalardan birinde (Hyman, 1959:100-101) görülen odur ki, çocuklar, yaşları ilerledikçe daha çok siyasal tartışmaya girmektedirler. Fakat, bu tartışmaları artan oranlarda arkadaşları ile yapmaktadırlar. Aileleri ile yaptıkları siyasal tartışmalar, mutlak olarak aynı kalsa bile, görel olarak azalmaktadır (Alkan, 1959:58-60).

3.1.3. Aile Etkisini Güçlendiren Öğeler

Okul ve arkadaşlık gruplarının rekabeti karşısında gerileyen ailenin birkaç dayanak noktası vardır. Bunlardan birisi, siyasal parti seçiminde ailenin önemli etkisinin olması. Bir diğeri, siyasi fikirler ve genel olgular mevzu bahis olduğu zaman, ebebeynlerin arkadaş topluluklarına göre daha etkili olması. Fakat, değerler konusunda, arkadaşların gün geçtikçe artan bir etkisi vardır (Hyman, 1959:107-108).

Bu konuda beş Batı ülkesinde yapılan karşılaştırmalı bir çalışmada (Langton ve Karns, 1974:217-238) ilginç sonuçlar ortaya kondu. Buna göre, toplumsal ilerleme seviyesi ile ailenin buradaki etkisi arasında yakın bir etkileşim mevcuttur. Görel olarak az gelişmiş bir ülkede aile, siyasal sosyalleşmede, okul ve işyerinden çok daha etkilidir. Buna göre, gelişmekte olan ülkelerde okul ve işyeri, aileden çok daha etkili durumdadır. Nihayet, gelişmiş ülkelerde ise okulun etkisi azalmakta, ailenin etkisi yükselmekte ve işyerinin etkisi ile denk bir duruma gelmektedir. Yazarlara göre, iyi eğitilmiş ana-babaların oluşturduğu ailelerin, siyasal sosyalleşme bakımından, az eğitilmişlerden daha etkili olduğu sonucuna da ulaşılmaktadır. Toplumsal gelişmişlik düzeyi ile ailenin etkinliği arasındaki ilişkiyi de eğitime bağlamaktadırlar. Ülke geliştikçe, ana-babalar daha iyi eğitilmiş olacakları için, okulun vereceği yeni bir bilgi kalmayacak, böylece öğretmenin rolünü de benimseyeceklerinden, ana-babanın etkinliği artacaktır. Gelişmişlik düzeyi ile toplumsallaştırıcı etmenlerin görel etkinliklerinin değiştiğini ileri sürmek, büyük bir olasılıkla gerçek ve geçerli bir görüştür (Alkan, 1959:61).

3.1.4. Aile İçindeki Katılım Ortamı İle Siyasal Katılım Ortamı Arasında İlişkiler

Birçok çalışma, aile ortamındaki demokratik-katılımlı ya da baskıcı-katılımcı olmayan durumla siyasi oluşumdaki birbirinin aynısı olan durumlar arasında bir etkileşim bulunmaktadır. Fakat, burada basit genellemelerin tuzağına düşmemek için özen göstermek gerekir. Birinci tehlike, olaya nedensellik ilişkisi açısından bakmaktan doğabilir. Doğal olarak, akla ilk gelen, aile içerisinde görüş alış verişinin olduğu katılıma dayalı bir durumda gelişen bireyin, siyasi sahada da buna benzeyen koşullar arayacağı; böylece, aile içi ilişkiler tarzına, siyasal ortamda da rastlanılacağıdır. Bunun tersi de söz konusu olabilir. Siyasal düzendeki otoriterlik veya katılımcılık eğilimleri toplumun diğer kurumlarını, bu arada aileyi de etkileyebilir. Nihayet, nedenselliğin üçüncü bir kaynağı, aileyi ve siyasal yapıyı aynı anda etkileyen bir diğer değişken de olabilir. Olaya bir tek nedenin etkileri açısından bakmak yerine, bir çok değişkenin (aile ortamının ve siyasi durumun) çifte belirlenim şeklinde etkilemesi yönünden bakmak gerekir. Var olana en çok benzeyen tutum bu sonuncusudur. Böylece, aile içi ilişkileri değiştirmek, siyasal katılım tarzında da değişiklik olur şeklinde tek taraflı belirlenim içeren genellemelerden de kurtulunmuş olunacaktır. Aile içinde ilişkiler değişirse, siyasal davranış hiçbir biçimde etkilenmez görüşü burada savunulmamaktadır. Etkileme olur kuşkusuz; fakat aile içinde edinilen davranıştan siyasal davranışa kadar uzanan çizgi üzerinde; kişisel, kuramsal kaynaklardan gelen çok saptırıcı değişkenler vardır ki, 'aile içi demokrasi, siyasal demokrasiye eşittir' denklemini çok büyük bir kuşkuyla karşılamak gerekir (Alkan, 1989:70).

3.1.5. Çocuk Üzerinde Anne-Baba mı Etkisi

Bu alandaki ilk izlenimler ve görüşler, erkeğin, siyasal toplumsallaşma da daha etkili olduğu şeklindeydi (Hyman, 1969:84). Ataerkil aile ortamı ve erkeğin aile ekonomisi içindeki yeri düşünülecek olursa, bu genellemenin pek çok yerde geçerli olması beklenir. Anne ve baba ikilisinde siyasi fikir farklılaşması mevcutsa, bu hal içerisinde annenin üstünlüğü ön plana çıkarak belirginleşir. Burada anne eğitim almışsa, siyaset sürecinin içerisine girmişse, bu etkilerden dolayı kızlarına olan etkisi, babanın etkisine göre çok daha fazla olmaktadır. Erkek çocuklar, ana ve babalarından eşit biçimde

etkilenmektedirler. Eğer, kendi aralarında siyasal görüş ayrılığı yoksa, ana-baba, çocukları üzerinde çok daha etkili olabilir (Alkan, 1959:63).

Türkiye’de, aile içinde genel olarak babanın egemenliği vardır. Araştırma sonuçlarına göre, evdeki kararları kimin verdiği sorulduğu zaman erkek ağır basmaktadır (Timur, 1972:103-107). Ana-babanın göreli etkilerini gösteren araştırmaların yapılmamış olmasına karşın, eldeki veriler, siyasal sosyalleşme bakımından babanın sanıldığı kadar güçlü olamayabileceğini gösterir niteliktedir. Ozankaya (1966:49) tarafından yapılan araştırmada, üniversite öğrencilerinden sadece %12’si siyasal-toplumsal konulardaki görüşlerinin babalarının görüşüne tümüyle uyduğunu, %75’i ise kısmen uyduğunu belirtir. Avcan’ın (1976:16-17) araştırmasında ise, annenin veya babanın üniversite mezunu olması, diğer ülkelerde bulunan sonuçların tersine çocuğun siyasal ilgisi üzerinde olumsuz bir etki yapmaktadır.

3.1.6. Ailedeki Siyasi Sohbetler

Evlerinde sürekli olarak siyaset içerikli tartışmaların süregeldiği yaşayış biçimlerinde kişinin siyasi tutumunun biçimlendirilmesinde ailenin tesiri yeterince yüksektir. Misal, ABD ve Japonya gibi topluluklarda bireyler ailelerinin yanında durduğu siyasi partilere destek vermektedirler. Fakat evde siyaset içerikli tartışmaların görece az olduğu Fransa ve kamunun siyasi toplumsallaşma evresinde etkin bir öge olduğu Çin’e benzeyen topluluklarda ailenin görece daha düşük siyasi tesiri söz konusudur (Ethridge ve Handelman, 2008:65-66).

3.2. Okulun Siyasal Sosyalleşme Üzerinde Etkisi

Okul, tüm toplumlarda sosyalizasyonu tamamlayan bir kurumdur. Resmi yönden bir algılama yapısına bağlı olarak mevcudiyetini devam ettiren okulun amacı, bireyin bilgi ve bireylerin kendisinin yaşayışlarını geliştirmek, bireylerin sosyal ve siyasal niteliğinin sürekliliğini sağlayan bireyler halinde yetişmelerini sağlamaktır (Öztürk, 2004:242). Bireylerin siyaset kavrayışı elde etmesinde tesirli bir rolü elinde bulunduran okul, buna ek olarak siyasi bir örgütlenmedir. Temel eğitimin zorunlu bir biçimde yapıldığı demokratik ülkelerin tümünde okulun bir yurttaşlık şuurunu geliştirecek şekilde

örgütlenmesi bununla birlikte bir siyasi toplumsallaşma görevi görme niteliğini öne çıkaracaktır (Türküne, 2005:244).

3.2.1. Türkiye’de Ders Materyalinin Siyasal Sosyalleşme Üzerinde Etkisi

Kişilerin toplumsallaşmasına tesir eden mühim olgulardan biri aile, biri ise okuldur. İçerisinde hayat sürülen sosyal oluşum olarak toplumun dünya karşısındaki tutumunu, inanışlarını, siyasi tutumlarını, yani kültürünü, kişi öncelikle ailede elde etmektedir. Ailesinde elde ettiği bilgi stokuyla okula başlatılan birey, gün içerisindeki zamanının büyük bir çoğunluğunu dostları ve öğretmenleri ile çift taraflı belirlenim çerçevesinde devam ettirmektedir. Okulda öğrenme sürecinde elde edilen bilgiler, çocuğun hem kişisel hem de toplumsal açıdan ilerleyerek topluma ayak uydurabilecek kişilik yetiştirmesinde yan rol içermektedir (Gözütok, 1995:15).

Okullarda öğretilen kuramsal ve tatbikine yönelik dersler ile bu derslerin gerçekleştirilmesinde kullanılan metodlar, bireyin toplumsallaşmasında etkili bir konumda bulunur. Misal, ortaklaşa uygulama, sorun sonuçlandırma, münakaşa etme metodları bireylerin hem bilinçlilik duygusunu ilerletirken öteki şekilde de onlarda aktif olarak bulunma, müsamaha, diğer insanlara hürmet ve uyuşma tutumlarının ilerlemesine fayda sağlamaktadır (Gözütok, 1995:27).

ABD’de çocuklar, yurttaşlık haklarına ilişkili bilgileri ilkokul zamanlarında öğrenmekte, siyasette aktiflik hissiyatlarının artmasında bu bilgilerin mühim bir önemi mevcuttur. ABD’de ders kaynakları ile ilgili düzenlenen çalışmalarda, kuramsal öğretilere küçük bir önem atfedildiği, buna nazaran ülkeye sevgi ve ülkeye bağlılık hissiyatlarının ilerletilmesine önem verildiği gözlemlenmiştir. Fakat çocuklara, siyasi yapı ile alakalı olarak ciddi anlamda sathi ve gerçekten bağımsız öğretiler öğretildiği kanaatine varılmıştır (Alkan, 1979:103-104).

İlköğretim seviyesinde öğretilen sosyal bilgiler dersi içerisinde, sosyo-kültürel değerlerini, bunun süregelen niteliklerini ve bunun sosyal hayata tesirlerini, kişilerin toplumsal ve fiziki doğalarıyla ilgili etkileşimlerini bireylere transfer etmeyi baz alan bir ders olmaktadır (Güngördü, 2002:130). Sosyal bilgiler dersinde diğer derslere göre daha

yoğun bir biçimde siyasal konu ve kavramlar yer alır ve çocuklar genellikle bu kavramların ne anlama geldiğini ilk kez bu derste öğrenirler.

Siyasal toplumsallaşma yönünde vatandaşlık öğretisi veya toplum bilimi gibi siyasi meselelerin içeren kitapların bireyler üstünde kitle iletişim araçlarına nazaran daha çok tesiri olmaktadır. Fakat, bu kitaplar üzerinden öğrenilen bilgilerle televizyon aracılığıyla öğrenilen siyasi meselelerin birbiriyle çelişmesi halinde bireyler ikilikler içerisine düşüp siyasi açıdan yabancılaşırlar (Öztürk, 2004:243).

3.2.2.Özel Bir Sosyalleşme Şekli Olarak Eğitim

Toplum bilimi yönünden incelendiğinde eğitim, toplumsallaşmanın içerisindeki özel durumu, onu içeren bir temel etrafında idrak edilmektedir. Çünkü eğitim, belirlenen hedefler temelinde bireyde aleni tutum yeteneklerini ilerletmek ya da olmaması gerektiği düşünülen kimi tutum ve alışkanlıkların değişime uğraması ("davranış modifikasyonu") şeklinde gözlemlenmektedir.

Toplumsallaşmayı, kişinin doğasının tüm yaşamı süresinde süre gelen sosyalleşme süreci temelinde kabul eden sosyoloji düşüncesini temel alan Hurrelmann, eğitimi bu çerçevede kavramsallaştırmıştır: Eğitim, bir toplumda bulunan ayrı ayrı kişilerin ya da toplulukların, toplumda bulunan diğer bireylerin kişilik oluşumunu pozitif istikamette tesir etmek amacıyla sergiledikleri toplumsal eylemlerdir. Eğitim, kişiliğin gelişimine düzenli ve farkındalık çerçevesinde görev alan ebebeynlerin çocukları ve gençlerin kişilik kazanması sürecinde hedeflerine ve vaziyet alışlarına, geçmişten günümüze ulaşan kültürü ve ilerideki bekleyişleri temel alır. Eğitim mefhumu hakkında dile getirilen bu hedefe dayalı, organize ve kısmen de ehil tesirler, bireyleri ve yeni gelişen gençleri hedef almıştır. Eğitim hedefiyle görev alan ve yetki sahibi bürokratlar, kurum ve insanlar, bu bireyleri ve gençleri etkileme sürecinde bulunmaktadır. Fakat, bir açıdan örgün eğitim devam ederken diğer açıdan arkadaş toplulukları, kitle iletişim araçları, sivil toplum kuruluşları ve kamuoyu temelinde gerçekleştirilen tesirler de devam etmektedir. Eğitim, toplumsal yorumunun temelinde incelediği, örgün eğitim kurumlarında gerçekleştirilen toplumsallaştırmadır; bunun dışındaki yerlerde

gerçekleştirilen "yaygın" eğitim toplumsallaştırmaları umumiyetle diğer toplum bilimlerinde en ince noktasına kadar analiz edilir.

Okul, öğrencilere sadece müfredat programında bulunan öğretileri benimsetmek, buradaki hedefler çerçevesinde birtakım kabiliyet, alışkanlık kazandırarak ve eylem kültürü geliştirmekle toplumsallaştırma vazifesini gerçekleştirmez. Tabii ki bireyler farklı farklı bilim dallarındaki birtakım eylemsel ve kuramsal öğretileri benimsemek, kabiliyet elde etmek amacıyla okulda bulunurlar; fakat bu öğretiyi ve kabiliyetleri özümserken, aile ve diğer toplumsal oluşumlardan çok daha değişik bir niteliği barındıran okul sayesinde toplum içerisinde hayat sürdürmeyi de özümserler. Okullar, aile hayatı ile daha geniş toplumsal oluşumlar arasında bir aracı kurumdur; belki aileye oranla ilgili ve müsamahalı olmasa da içerisinde bulunduğumuz toplumun öteki birtakım toplumsal oluşum ve toplumsal gruplarına nazaran merhametten yoksun değildir. Bireyler, okulda elde ettikleri öğretiyi ve kabiliyetlerin yanında ebeveynlerinden başka yabancı bireyleri, bunların ebeveynlerini ve yöneticilerini de görüp algırlar. Farklı eylem kalıpları, farklı alışkanlıklar, hayat biçimleri, analiz yöntemleri ile karşı karşıya gelirler. Öğrenci, dostlarına, onların öğretmenlerine, okul bürokratlarına, çalışanlarına ve hizmet görevlilerine dayanan bu kalıplaşmış eylemlere zaman geçtikçe uyum sağlar; okuldaki toplumsal etkileşim düzenini, toplumsal yapıyı özümser. Bu, bireylerin sonradan katılımını gerçekleştirecekleri olgun bireyler toplumdaki yapıyı görme ve benimseme imkanı demektir (Ergün, 2011:48).

Toplumsallaşma, farklı toplumsal ortam tesirleri ile bireyin birtakım fikir ve eylemleri algılaması, özümsemesi, çevre ortamına adaptasyon sağlamasıdır. Her canlı olan organizmaya benzer olarak birey de hayatını sürdürebilmek amacıyla ortamındaki fiziki ve toplumsal belirleyicilere adapte olması gerekir. Bu genel adaptasyon sürecinde bireyin toplumsal ortamı da bireye yardımcı olur. Daha da ilerisi bu durum dolaylı etki olarak yardımın ilerisinde, hedefli ve örgütlü bazı tesir ve şekillendirme ile çocukları ve gençleri toplumun yapılarına uygun biçimde olgunlaştırılmak, şekillendirilmek amacını güder ki bu kavram *toplumsallaştırma* ya da *eğitim*dir (Ergün, 2011:50).

Bourdieu, Marksist eğitim sosyal bilimcilerinden biridir. Paris'te Avrupa Sosyolojisi Merkezi'nde eğitim sosyolojisine uygun olarak kitap ve makaleler yayınlamıştır. Bourdieu'ya (1930) göre aile ve okul bağlantısındaki etkileşimleri analiz birimi olarak

inceleyen bir insandır. Okulların, sosyo-kültürel farklılıkları kuşaklar arasında sürmesindeki etkisini incelemiştir. Bu sürekliliğin kendini yeniden üretmesinde iki önemli kavramla ilgilenir. İlk olarak, "Habitus" (zihin tutumu); ikincisi "Kültürel Sermaye"dir.

Habitus, içeriği bakımından, ona özgü sosyal oluşumun veya sınıfın kültürüdür. Habitus, (zihniyet tutumu) her jenerasyonda, bireylerin toplumsal oluşumlarında sosyalleşme tecrübeleri aracılığıyla sosyal hayatlarının ve nesnel maddi durumlarıyla alakalı oluşur. Buradan hareketle habitus, bu biçimiyle içerisinde bireylerin oluşturduğu kültür mevcuttur. Bu süreci izleyen mühim bir öge de, okul zaman diziniyle alakalı olarak kültürel sermayenin oluşturduğu habituslardır. Bu, bilgi, entellektüel üslup, fikir, eylem ve dil bütünleşmesini içerisinde barındırır (Tezcan, 1993:25).

Kültürel sermaye fikri ile iktisadi sermaye bağlantısında istenilen bir korelasyon mevcuttur. İktisadi sermaye, rasyonel yatırım konusunda mali olarak güç elde edimini sağlar. Kültürel sermaye, eğitimsel avantaj katkısı gerçekleştirir. Bununla birlikte zamana göre okullaşma yatırımı yapıldığında mali güç elde edimini sağlamaktadır. Okul, toplumda baskın sosyal toplulukların kültürel sermayesini ister ve bunu realite olarak kabullenir. Yardım edici topluluklar, işçi sınıfının kültürel sermayesi mevcut değildir. İşçi sınıfı, okulda başarı elde edemez ve bu sebeple toplumda sosyal katmanların sürekliliği sağlanıp kendini yeniden üretmesi sağlanır.

Bourdieu'nun görüşüne göre bu başarısızlıklar zaman sürecidir. Yani okullar, sadece okulun iktidarını, öğretmenlerini ve araştırma tekniklerini kabullenen ve bunlara uyum sağlayan bireyleri mükafatlandırır. Başarısız işçi sınıfı öğrencileri, belki de Jackson ve Marsden'in söylediklerine benzer olarak işçi sınıfı bu duruma ayak uydurmalıdır ve gereken kültürel sermayeye sahip olmaya çabalamalıdır. Bourdieu'ya göre eğitim süreci bir kültürel pratikleştirme şeklidir. O, bununla birlikte, fiziki zor uygulanmasının yanında, işçi sınıfının kültürel baskınlığı aracılığıyla baskılanması kavramı olan 'sembolik şiddet'in bir göstergesidir. Onun münakaşası, işçi sınıfı çocuğunun kültürel anlamda eksikliği düşüncesini temel almaz. Ona göre eğitim yapısının temel görevi, "Kültürel yeniden üretim" dir (Tezcan, 1993:28).

3.2.3. Okul ve Vatandaşlık ya da Vatanseverlik

Eğitim yapısı aracılığıyla bireyler okullarında resmi tören anlarındaki katılımları, liselerde vatandaşlık öğretileri, üniversitelerde ise siyaset bilimi öğretileri aracılığıyla yurtseverlik, siyasi süreçlere katılımın katkıları veya anayasal özgürlüklerin önemi gibi meselelerde mühim siyasi değerler benimserler. Örneğin, Küba gibi komünist ülkelerde okullar öğrencilerin Marksist-Leninist ideolojiye uygun olarak biçimlenmelerinde, toplumsallaştırılmalarında mühim bir etkiye sahiptir. Buna benzeyen bir biçimde Afganistan'ın Sovyet hegemonyasından sıyrılmak amacıyla gerçekleştirdiği uzun zamanlı savaşım süresince, Suudi Arabistan ülkesi Afganistan'da ve Pakistan hududa paralel olarak yüksek miktarda Afgan sığınmacı yerleşkelerine okullar kurup, bu okullarda kendi dini düşüncelerine uygun Vehabilik ile alakalı eğitim hizmeti sunmuştur (Ethridge ve Handelman, 2008: 66).

3.3. Arkadaş Grubunun Siyasal Sosyalleşme Üzerinde Etkisi

Üçüncül siyasal sosyalleşme süreci (tertiary socialization) kişinin toplumsal ortamındaki tüm çevrelerin tesiri altında kaldığı (öncelikle iş ortamı ve meslek yaşamı) bir süreçtir. Bu süreç içinde kişi toplumsal ortamına adapte olur. Bu süreçte kişinin siyasal anlamda değişmesi söz konusudur. Üçüncül siyasal sosyalleşme süreci en önemli siyasal sosyalleşme süreci olmasa da en uzun sosyalleşme sürecidir (Strohmeier, 2005:8-9).

Sosyal toplulukları, toplumsal yapının minyatürleşmiş bir örneği şeklinde incelemek ve toplumsal yapının bir alt ögesi şeklinde görmek olasıdır. Sosyal topluluk terimiyle, yoğunluğu, hacmi ve niceliği farklılık gösterebilen, üyeleri bağlantısında çift taraflı birliktelik ve tesiri mevcut olan insan grupları anlatılmaya çalışılmaktadır (Kaya, 2002:18-19). Sosyal topluluk, aralarında tesir ilişkisi olan, ortak hissiyat ve değerleri olan, toplumu oluşturan bireylerin mevcudiyeti hakkında bilgi sahibi olup bunu kabullenen ve kendilerini aynı toplulukta üyelik hissiyatla birbirine bağışık olduğunu düşünen insan grubu anlamını taşımaktadır. Bu çerçevede sosyal topluluklar, kişilerin ortak hedeflerini sağlamak amacıyla birbirleri arasında belirli bir ortak çaba kurup çift

tarafli etkileşimler sonucunda tamamladıkları örgütlenmeler biçiminde kavramsallaştırılabilir (Günay, 2003:258).

3.4. Kitle İletişim Araçlarının Siyasal Sosyalleşme Üzerinde Etkisi

Sosyal topluluklara benzer şekilde kitle iletişim araçları da sadece yaşamın bir anından çok, yaşam süresince kişileri etkisi altına alan bir değişkendir. Kitle iletişim araçları ön bilgi sağlama, bilgi verme, öğretim ve aynı zamanda eğlendirme ve benzeri birçok farklı fonksiyon barındıran araçların tümüne söylenen addır. Toplumsallaşmanın mühim bir aracı olarak görev yapan kitle iletişim araçları, bireyleri şekillendirme gibi sosyal bir önemi içerisinde barındırır (Sözen, 1997:43). Bu açıdan kitle iletişim araçlarından biri olarak medya, toplumda meydana gelen toplumsal ve siyasal anlamda yaşanan durumların ileticisi görevindedir.

3.4.1. Gazeteler, Dergiler, Radyo ve Televizyonlar İle Siyasal Sosyalleşme İlişkisi

Günümüz siyasal sosyalleşme faktörleri içerisinde kitle iletişim araçlarından biri olarak medya, kişinin dünyayla ilgili olarak düşünce yapısını yönlendirmede çok büyük bir gücü içerisinde barındırır (Giddens, 2008:208). Yüksek sanayileşme sürecini tamamlamış bulunan ülkelerde kişiler siyasi öğreti ve bu değerlerin büyük bir bölümünü kitle iletişim araçları sayesinde edinmektedirler. Gazeteler, haber dergileri, radyo ve televizyon, yani kitle iletişim araçlarının büyük bir bölümü siyasi kültürün iletilip bunların kuşaktan kuşağa geçişinde mühim bir görev üstlenmektedirler. Birçok toplumda büyük ölçüde evrensel görev kazanan radyolar ve siyasi değerlerin biçimlendirilmesinde mühim bir gücü içinde barındıran televizyonlar toplumun geneli tarafından faydalanılmaktadır. Önemli olarak genç bireyler arasında sürekli etkin olarak kullanılmaya devam eden internet, siyasi düşünce ve değerlere tesir eden mühim bir aracı görevini üstlenmektedir (Ethridge ve Handelman, 2008:66). İnternet aracılığıyla bireyler bazı aşırı düşüncelerde temel alan ırkçılığı ve yabancılara karşı düşmanlığa sevk edilebilmektedirler. Bu halde bireyin siyasal sosyalleşmesi internetin pek de olumlu olmayan tesiri altına girebilmektedir. Bundan sonraki süreçler incelendiğinde bu durumun yayılması ile gerçekliğe aktarılacak olan fikirlerle gelişen bireyler

toplumlarının ilerleyişlerini olumlu açıdan etkilemeyeceklerdir. Bu sebeple internet kullanımının kişinin siyasal sosyalleşmesini pozitif açıdan etkilemesi bekleniyorsa, bunun sağlanması için kontrol mekanizmaları içeren bir internet alışkanlığının sağlanması büyük önem arz etmektedir.

Siyasal sosyalleşmenin önemli bir aracı durumuna ulaşan kitle iletişim aracı olarak medya, öncelikle gelişmeye çalışan toplumlarda tek tip sosyal yapının şekillenmesinde tesirli bir değişken olmasıyla büyük bir araç haline gelmiştir. Yani anti-demokratik ülkelerde kitle iletişim aracı olarak medya, resmi düşüncelerin, farklı partilerin ve egemen toplulukların toplumu şekillendirme serüvenlerinde kullanılabilir (Turan, 1986:60; Türköne, 2010:246-247). Misal; Küba iktidarı toplumsal yerleşmelerde hayatlarını sürdürenlerin büyük bir kısmına bedelsiz olarak televizyon vermiştir. Bunun yapılmasındaki ana hedef, toplumun siyasi kültürünü tek tipleştirmektir. Televizyonun yaygınlaşmaya başladığı toplumlarda kent ve kırsal bölgelerde sosyal farklılıklar yok olmaya başlamış ve siyasi kültür tek tipleşme durumuna yönelmiştir (Ethridge ve Handelman, 2008:67).

3.4.2. Medya ve Bireyin Siyasal Kişiliğinin Gelişimi

Küreselleşme olgusunun gelişiminde en mühim tesirlerden birisi olarak teknolojinin gelişmesinin ortaya çıkardığı kitle iletişim araçlarından olan medya, siyasal sosyalleşme evresinin dördüncül aşaması (quaternary socialization) biçiminde kavramsallaştırılabilir (Toman, 2012). Medya, kişinin siyasal benlik kazanmasında her süreçte tesiri olan bir görev üstlenmektedir. Fakat, birey, belli bir yaş almasıyla kendisi için gerekli bilgileri kitle iletişim araçları vasıtasıyla elde etmektedir. Bu açıdan aile, okul, arkadaş gruplarının dışında yazılı ve görsel medya kişinin yaşının ilerlemesiyle birlikte kişinin siyasal sosyalleşmesinin şekillenmesinde daha etkin rol oynamaya başlamaktadır. Bundan dolayı medya, Toman'ın (2012) da belirttiği gibi dördüncü bir evre olarak ele alınmaktadır.

Genel olarak üç siyasal sosyalleşme aşaması özetlendiğinde, birincil siyasal sosyalleşme aşamasında kişinin bazı ön siyasal benimseyişleri gelişmektedir. İkincil siyasal sosyalleşme aşaması, kişinin siyasal benliğinin ilerleyişinin yüksek ve hızlı olduğu

aşamadır. Üçüncül siyasal sosyalleşme aşaması ise siyasi benliğin şekillenmesinin durduğu aşamadır (Strohmeier, 2005:8-9).

4. BÖLÜM: VERİLERİN ANALİZİ

Bu kısımda ilk olarak örneklemin demografik ve siyasal sosyalleşmeye ilişkin betimsel niteliklerine yer verilmekte ve daha sonra araştırmanın hipotezleri test edilmektedir.

4.1. BETİMSSEL VERİLERİN ANALİZİ

Bu bölümde, örneklemin sosyo-demografik özellikleri ile aile, okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçları açısından taşıdıkları özellikler frekans tabloları ile gösterilerek, betimsel açıdan ele alınmıştır.

4.1.1. Örneklemin Genel Özellikleri

Örneklemin genel özellikleri ile bulgular; örneklem grubunun cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, geliri, kiminle birlikte yaşadığı, anne ve babanın çalışma durumları ve eğitim durumları, şehitlik ile yakınlık durumları konusundaki bulguları içermektedir.

Tablo 6: Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Kadın	104	51.0	51.0
Erkek	100	49.0	49.0
Toplam	204	100.0	100.0

Örneklemin örneklemin % 51'i kadınlardan, %49'u ise erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 7: Örneklemin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
18-22	12	5.9	5.9
23-27	25	12.3	12.3
28-32	40	19.6	19.7
33-37	59	28.9	29.1
38 üzeri	67	32.8	33.0
Toplam	203	99.5	100.0
Cevapsız	1	.5	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin yaş dağılımı 18 yaş ile 38 yaş ve üzeri arasında değişmektedir. Bu anlamda 18 yaşından küçük, reşit olmayan bireyler araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Örneklem içerisinde en geniş yaş grubu %33 oranı ile 38 yaş ve üzerine aitken; 18-22 yaş arası grup ise %5.9 ile en az sayıdaki yaş grubunu oluşturmaktadır. İkinci en geniş yaş grubu, %29 oranı ile 33-37 yaş arası gruptur. Bunu sırayla 28 ile 32 yaş arası grup (%19.7) ve 23-27 yaş arası grup (%12.3) izlemektedir.

Tablo 8: Örneklemin Medeni Duruma Göre Dağılımı

Medeni durum	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evli	100	49.0	51.5
Bekar	52	25.5	26.8
Eşi vefat etmiş	34	16.7	17.5
Boşanmış	8	3.9	4.1
Toplam	194	95.1	100.0
Cevapsız	10	4.9	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin medeni durumuna baktığımızda evliler %51.5 ile en yüksek oranı oluşturmaktadır; bunu bekârlar (%26.8), eşleri vefat etmiş olanlar (%17.5), boşanmış olanlar (%4.1) ve medeni durumlarını belirtmeyenler (%4.9) izlemektedir.

Tablo 9: Örneklemin Evlilik Yaşına Göre Dağılımı

Evlilik Yaşı	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
18'den küçük	14	6.9	11.0
18-22	56	27.5	44.1
23-27	41	20.1	32.3
28-32	9	4.4	7.1
33-37	7	3.4	5.5
Toplam	127	62.3	100.0
Cevapsız	77	37.7	
Toplam	204	100.0	

Tabloda görüldüğü gibi evlilik yaşı açısından ilk sırada %44.1 oranı ile 18-22 yaş arası grup bulunmaktadır. Son sırada olan grup ise %5.5 oranı ile 33-37 yaş arası grup vardır. Örneklemin yarısından fazlasının (%55.1) 18-22 yaş arasında veya 18 yaşından küçük evlendikleri dikkat çekmektedir. Bu anlamda şehit yakınlarının evlilik yaşının küçük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 10: Örneklemin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim durumu	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Okuma yazma bilmiyor	10	4.9	5.0
İlkokul mezunu	35	17.2	17.3
Ortaokul mezunu	49	24.0	24.3
Lise mezunu	69	33.8	34.2
Üniversite mezunu	31	15.2	15.3
Yüksek lisans/ Doktora	8	3.9	4.0
Toplam	202	99.0	100.0
Cevapsız	2	1.0	
Toplam	204	100.0	

Tabloda örneklemin eğitim durumu tespit edilmiştir. Örneklemin %34.2'si lise mezunudur ve bu oran eğitim düzeyi açısından en yüksek oranı oluşturmaktadır. En az oran ise %5 ile lisansüstü eğitimi tamamlayanlara aittir, buna yakın olarak okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise %5'tir. Bunun yanı sıra şehit yakınlarının %24.3'ünü ortaokul mezunları ve %15.3'ünü ise üniversite mezunları oluşturmaktadır.

Tablo 11: Örneklemin Annelerinin Eğitim Durumu Açısından Dağılımı

Anne eğitim durumu	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Okuma yazma bilmiyor	65	31.9	32.5
İlkokul mezunu	69	33.8	34.5
Ortaokul mezunu	45	22.1	22.5
Lise mezunu	13	6.4	6.5
Üniversite mezunu	8	3.9	4.0
Toplam	200	98.0	100.0
Cevapsız	4	2.0	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin annelerinin eğitim durumuna bakıldığında, eğitim durumlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Buna göre %34.5 ile en yüksek oranı ilkokul mezunları ve ikinci yüksek oranı ise %32.5 ile okuma-yazma bilmeyenler oluşturmaktadır. Örnekleimde lisansüstü mezunu bulunmaz iken, üniversite mezunlarının ise %4 gibi düşük bir orana sahip olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 12: Örneklemin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Baba eğitim düzeyi	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Okuma yazma bilmiyor	26	12.7	12.9
İlkokul mezunu	90	44.1	44.6
Ortaokul mezunu	50	24.5	24.8
Lise mezunu	29	14.2	14.4
Üniversite mezunu	7	3.4	3.5
Toplam	202	99.0	100.0
Cevapsız	2	1.0	
Toplam	204	100.0	

Katılımcıların babalarının eğitim durumunun görüldüğü tabloda, toplam 202 kişiden 26'sı (%12.9) okuma yazma bilmemektedir. 90 kişi (%44.6) ilkokul, 50 kişi (% 24.8) ortaokul, 29 kişi (%14.4) lise ve 7 kişi (%3.4) de üniversite mezunudur. 2 kişi (%1) ise “babasının eğitim durumu” sorusuna cevap vermemiştir.

Tablo 13: Örneklemin Doğum Yerine Göre Dağılımı

Doğum yeri	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	4	2.0	2.0
Köy	56	27.5	27.5
İlçe	73	35.8	35.8
Büyük kent	66	32.4	32.4
Yurtdışı	5	2.5	2.5
Toplam	204	100.0	100.0

Örneklemin %35.8'i ilçede, %32.4'ü büyük kentte, %27.5'i köyde ve %2.5'i yurtdışında doğmuştur. Örneklemin yaşadıkları yerin Ankara'nın dört ilçesine göre

dağılımı ise şu şekildedir; %28.4 Çubuk, %27.5 Sincan, %25.5 Çankaya ve %18.6 Altındağ'dır.

Tablo 14: Örneklemin Aldığı Şehit Maaşına Göre Dağılımı

Maaşına Göre Dağılımı	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
500 tlden az	20	9.8	11.8
501-1000 tl	46	22.5	27.2
1001-1500 tl	53	26.0	31.4
1501-2000 tl	34	16.7	20.1
2001-2500 tl	13	6.4	7.7
2501-3000 tl	2	1.0	1.2
3001 tl den fazla	1	0.5	.6
Toplam	169	82.8	100.0
Cevapsız	35	17.2	
Toplam	204	100.0	

Sosyo-ekonomik durum şehit aileleri açısından değerlendirildiğinde hayatı idame ettirme bağlamında düşünülmelidir. Bu nedenle sözkonusu ailelere devlet tarafından maaş bağlanmıştır. Tablo 14'te şehit ailelerine bağlanan aylık maaş miktarı gösterilmiştir. Örneklemin %11.8'inin devletten aldığı maaşın 500 TL'den az olduğu dikkat çekmektedir. Örneklemin devletten aldığı maaş açısından en yüksek oranı 1001-1500 TL (%31.4) maaş alanlar oluşturmaktadır. Örneklemin %27.2'si 501-1000 TL ile ikinci sırayı oluşturmakta; bunu 1501-2000 TL (%20.1), 2001-2500 TL (%7.7), 2501-3000 TL (%1.2) ve 3001 TL'den fazla maaş alanlar izlemektedir.

Tablo 15: Örneklemin Aylık Gelire Göre Dağılımı

Aylık Gelir	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
500 tlden az	14	6.9	7.7
501-1000 tl	26	12.7	14.3
1001-1500 tl	46	22.5	25.3
1501-2000 tl	54	26.5	29.7
2001-2500 tl	25	12.3	13.7
2501-3000 tl	9	4.4	4.9
3001 tlden fazla	8	3.9	4.4
Toplam	182	89.2	100.0
Cevapsız	22	10.8	
Toplam	204	100.0	

Toplam 182 kişiden sadece 8'inin (%4.4) 3001 TL'den fazla aylık geliri bulunmaktadır. 26'sının (%14.3) aylık geliri 501-1000 TL'den az; 1001-1500 TL arası aylık geliri olan kişi sayısı 46 (% 25,3) iken, 54'ü (% 29.7) 1501-2000 TL arası gelir almaktadır. 25'i (% 13.7) 2001-2500 TL arası ve 9'u (%4.9) ise 2501-3000 TL arası aylık gelire sahiptir.

Tablo 16: Örneklemin Şehit İle Yakınlık Durumuna Göre Dağılımı

Yakınlık durumu	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Ebeveyni	49	24.0	24.0
Eşi	37	18.1	18.1
Çocuğu	50	24.5	24.5
Kardeşi	64	31.4	31.4
Diğer	4	2.0	2.0
Toplam	204	100.0	100.0

Katılımcıların şehit ile yakınlık durumunun görüldüğü tabloda, toplam 204 kişiden 64'ü (%31.4) şehidin kardeşi, 50'si (%24.5) çocuğu, 49'u (%24) ebeveyni, 37'si (%18.1) ise şehidin eşidir. 4 kişi (%2,0) ise diğerlerinin dışında kalan akrabalarıdır.

Örneklemin demografik özellikleri genel olarak ifade edilecek olursa; örneklem cinsiyet açısından kadın (%51) ve erkek (%49) arasında neredeyse eşit dağılım göstermektedir. Örneklemin bulunduğu en yüksek yaş aralığı 38 ve üzeri yaştır. Yarısından biraz fazlası evli (%51.5) ve 22 yaşından küçük (%55.1) evlenmiştir. Kendilerinin eğitim durumunun anne-babalarına göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Buna göre örneklem grubunun %34.2 ile en yüksek oranı lise mezunlarından oluşmaktayken, annelerinin eğitim durumuna bakıldığında %66'sının ilkokul mezunu ya da okuma-yazma bilmediği, babalarının ise %44.6'sının ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Örneklemin aldıkları şehit maaşına bakıldığında %31.4 ile en yüksek oranda 1001-1500 TL arasında, örneklemin kendilerinin kazandığı aylık gelirin ise %29.7 ile en yüksek oranda 1501-2000 TL olduğu anlaşılmaktadır. Son olarak şehit ile yakınlık açısından %31.4'ü şehidin kardeşi, %24.5'i şehidin ebeveyni, %24.5'i şehidin çocuğu ve %18.1'i ise şehidin eşidir.

4.1.2. Aile İle İlgili Betimsel Verilerin Analizi

Bu alt başlık altında şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesinde doğrudan etkisi olan aile ile ilgili; ailede kimlerle yaşadıkları, ailelerini nasıl tanımladıkları, ailede düşünce özgürlüğü, ailede karar alma ve otorite, aile ile ilişkilerin nasıl olduğu, ailede şiddete başvurulup vurulmadığı ve ailenin mitinglere ve protestolara katılması gibi çocuğun siyasal sosyalleşmesine etkisinin olduğu düşünüldüğü konular analiz edilecektir.

Tablo 17: Örneklemin Birlikte Yaşadığı Kişiler

Birlikte Yaşadığı Kişiler	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Annenin ve babanın yanında	26	12.7	13.1
Annenin yanında	32	15.7	16.1
Eşi ve çocuklarının yanında	111	54.4	55.8
Diğer aile üyelerinin ya da akrabaların yanında	6	2.9	3.0
Diğer	24	11.8	12.1
Toplam	199	97.5	100.0
Cevapsız	5	2.5	
Toplam	204	100.0	

Örnekleme aileleriyle birlikte yaşayıp yaşamadıkları, birlikte yaşamıyorlarsa kimlerle yaşadıkları sorulduğunda alınan cevaplar şu şekildedir; %55.8'i eşi ve çocuklarının, %16.1'i annesinin, %13.1'i anne ve babasının yanında yaşamakta, %12.1'i tek başına ya da seçeneklerde yer almayan başkalarıyla yaşamakta ve %3'ü ise diğer aile üyeleri ya da akrabalarla yaşamaktadır.

Tablo 18: Örneklemin Ailesini Nasıl Tanımladığı

Aileyi Nasıl Tanımladıkları	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Otoriter	51	25.0	25.9
Demokratik	77	37.7	39.1
Serbest	42	20.6	21.3
İlgisiz	9	4.4	4.6
Diğer	18	8.8	9.1
Toplam	197	96.6	100.0
Cevapsız	7	3.4	
Toplam	204	100.0	

Toplam 197 kişiden 77'si (%39.1) ailesini demokratik, 51'i (%25.9) otoriter, 42'si (%21.3) serbest olarak tanımlamış; geriye kalanların da sırasıyla 18'i (%9.1) ailesini var

olan seçeneklerin dışında tanımlamış, 9'u (% 4.6) ise ailesinin ilgisiz olduğunu belirtmiştir.

Tablo 19: Ailede Fikir Özgürlüğü

Ailede Fikir Özgürlüğü	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	17	8.3	8.4
Sık sık	50	24.5	24.6
Zaman zaman	74	36.3	36.5
Çok az	51	25.0	25.1
Hiç	11	5.4	5.4
Toplam	203	99.5	100.0
Cevapsız	1	.5	
Toplam	204	100.0	

Yapılan literatür taramasında siyasal sosyalleşme açısından ailedeki fikir özgürlüğünün önemli olduğu görülmüştür. Bu nedenle bireylere aile içinde fikirlerini rahatça söyleyebilme durumları sorulmuştur. Alınan cevaplara göre, fikirlerini “zaman zaman” rahatça ifade edenlerin oranı %36.5 ile en yüksek orandadır. %25.1’i fikirlerini “çok az” özgürce ifade ederken, %24.6’sı “sık sık” fikirlerini ifade edebildiklerini söylemişlerdir. Örneklem %8.4’ü fikirlerini “çok az” ifade edebildiklerini, %5.4’ü ise “hiç” ifade edemediklerini belirtmişlerdir.

Bir önceki soru ile bu soru birlikte değerlendirildiğinde; ailelerini demokratik olarak tanımlayanların oranı %39.1, “çok sık” ya da “sık sık” fikirlerini ifade edebildiklerini söyleyenlerin oranı %33 iken; ailesini otoriter olarak tanımlayanların oranı %25.9, fikirlerini “çok az” ya da “hiç” ifade edemediklerini söyleyenlerin oranı %30.5 ve ailelerini serbest olarak tanımlayanlar (%21.3) ile fikirlerini “zaman zaman” ifade edebildiklerini söyleyenlerin oranı %36.5’tir.

Tablo 20: Ailede Kişiliğe Gösterilen Saygı

Kişiliğe saygı gösterme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	46	22.5	22.7
Sık sık	69	33.8	34.0
Zaman zaman	51	25.0	25.1
Çok az	28	13.7	13.8
Hiç	9	4.4	4.4
Toplam	203	99.5	100.0
Cevapsız	1	.5	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin %34'ü ailesinin onun kişiliğine “çok sık”, %25.1'i “zaman zaman”, %22.7'si “sık sık”, %13.8'i “çok az”, % 4.4'ü ise “hiç” saygı göstermediğini belirtmişlerdir.

Tablo 21: Ailede Düşünceye Gösterilen Saygı

Düşüncelere saygı gösterme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	28	13.7	13.9
Sık sık	57	27.9	28.4
Zaman zaman	63	30.9	31.3
Çok az	44	21.6	21.9
Hiç	9	4.4	4.5
Toplam	201	98.5	100.0
Cevapsız	3	1.5	
Toplam	204	100.0	

201 kişiden 63'ü (%31.3) ailesinin düşüncelerine “zaman zaman” saygı gösterdiğini, 57'si (%28.4) “sık sık”, 44'ü (%21.9) “çok az”, 28'i (%13.9) “çok sık” ve 9'u (% 4.5) ise “hiç” saygı göstermediği cevabını vermişlerdir.

Tablo 22: Aile İçinde Söz Dinlememe Durumunda Şiddet Gösterme

Şiddet gösterme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	4	2.0	2.0
Sık sık	22	10.8	11.1
Zaman zaman	56	27.5	28.1
Çok az	69	33.8	34.7
Hiç	48	23.5	24.1
Toplam	199	97.5	100.0
Cevapsız	5	2.5	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin %34.7'si ailesinin sözünü dinlememe durumunda “çok az” şiddet gördüğünü, %28.1'i “zaman zaman” şiddet gördüğünü, %24.1'i “hiç” şiddet göstermediğini, %13.1'i “sık sık” şiddet gördüğünü ve %2'si ise “çok sık” şiddet gördüğünü belirtmişlerdir.

Tablo 23: Sorunla Karşılaşıldığında Aileden Alınan Yardım

Aileden alınan yardım	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	46	22.5	23.6
Sık sık	59	28.9	30.3
Zaman zaman	57	27.9	29.2
Çok az	30	14.7	15.4
Hiç	3	1.5	1.5
Toplam	195	95.6	100.0
Cevapsız	9	4.4	
Toplam	204	100.0	

“Herhangi bir sorunla karşılaştığımda ailem sık sık yardım eder” diyenlerin oranı %30.3, “zaman zaman yardım eder” diyenlerin oranı %29.2, “çok sık yardım eder” diyenlerin oranı %23.6, “çok az yardım eder” diyenlerin oranı %15.4 ve “hiç yardım etmez” diyenlerin oranı ise %1.5'tir.

Tablo 24: Aile Fertleriyle Olan Samimiyet Derecesi

Samimiyet derecesi	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Sık sık	59	28.9	29.2
Zaman zaman	44	21.6	21.8
Çok az	24	11.8	11.9
Hiç	5	2.5	2.5
Toplam	202	99.0	100.0
Cevapsız	2	1.0	
Toplam	204	100.0	

Ailedeki kişilerle samimiyet dereceleri sorulduğunda verilen cevaplar: %34.7'si “çok sık” samimiyet kurduklarını, %29.2'si “sık sık”, %21.8'i “zaman zaman”, %11.9'u “çok az”, %2.5'i ise “hiç” samimiyet kurmadıkları şeklindedir.

Tablo 25: Ailelerinin İsteklerini Reddetme Durumu

İsteklerinin Reddedilmesi	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	12	5.9	6.0
Sık sık	45	22.1	22.5
Zaman zaman	71	34.8	35.5
Çok az	51	25.0	25.5
Hiç	21	10.3	10.5
Toplam	200	98.0	100.0
Cevapsız	4	2.0	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin isteklerinin ve ihtiyaçlarının aileleri tarafından reddedilmesi durumuna bakıldığında; 71'i (% 35.5) “istek ve ihtiyaçlarının zaman zaman reddedildiği”, 51'i (%2.5) “çok az reddedildiği”, 45'i (%22.5) “sık sık reddedildiği”, 21'i (%10.5) “hiç reddedilmediği” ve 12'si (%6) ise “çok sık reddedildiği” cevaplarını vermişlerdir.

Tablo 26: Aile İçindeki Siyasi Tartışmalar

Siyasi tartışmalar	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	13	6.4	6.5
Sık sık	22	10.8	10.9
Zaman zaman	44	21.6	21.9
Çok az	58	28.4	28.9
Hiç	64	31.4	31.8
Toplam	201	98.5	100.0
Cevapsız	3	1.5	
Toplam	204	100.0	

Aile içi siyasi tartışmalar konusu, şehit yakınlarının siyasi sosyalleşmesi için önemlidir. Zira aile içi siyasi tartışmalar kişinin siyasal sosyalleşmesine zemin hazırlamaktadır. Tabloda görüldüğü gibi, örneklemin %31.8 ile en yüksek oranının ailesinde hiç siyasi tartışma yapılmamaktadır. Bu orana bakarsak araştırmanın kapsamına giren şehit yakınlarının siyasetle ilgilenmeme oranının yüksek olduğu çıkarımı yapılabilir. %28.9'unun ise aile içi siyasi tartışmanın çok az yapıldığını belirtmesi bu çıkarımı desteklemekle birlikte, aile içinde çok sık siyasi tartışma yapıldığı söyleyenler %6.5 ile en düşük oranı göstermektedir.

Tablo 27: Aileyi Dindar Olarak Tanımlama Sıklıkları

Aileyi dindar olarak tanımlama	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	71	34.8	35.9
Sık sık	62	30.4	31.3
Zaman zaman	47	23.0	23.7
Çok az	14	6.9	7.1
Hiç	4	2.0	2.0
Toplam	198	97.1	100.0
Cevapsız	6	2.9	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin ailelerini dindar olarak tanımlama sıklığına bakıldığında; %66.2'si ile yüksek bir oranının ailelerini “çok sık” ya da “sık sık” dindar olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu oranlardan ailenin dindar olarak tanımlanma oranının yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 28: Evde Kimin Sözü Geçtiği

Evde kimin sözünün geçtiği	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Babanın	108	52.9	54.3
Annenin	33	16.2	16.6
Anne ve baba birlikte	48	23.5	24.1
Diğer	10	4.9	5.0
Toplam	199	97.5	100.0
Cevapsız	5	2.5	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin yarısından fazlasının (%54.3) evinde babanın sözü geçerken, %24.1'inin evinde anne-baba birlikte söz sahibidir. %16.6'sı evinde annenin söz sahibi olduğunu söyleme oranı yüksek olmakla birlikte, bu oranı değerlendirirken örneklemin %16.1'inin evde sadece annesi ile birlikte yaşadıklarının göz ardı edilmemesi gerekir. Oranlara bakıldığında aile yapısının ataerkil bir özellik taşıdığını söylemek mümkün görülmektedir.

Tablo 29: Ailede Otoritenin Kimde Olduğu

Otoritenin kimde olduğu	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Baba	107	52.5	54.3
Anne	45	22.1	22.8
Anne ve babanın otoritesi eşit	45	22.1	22.8
Toplam	197	96.6	100.0
Cevapsız	7	3.4	
Toplam	204	100.0	

Tabloda da görüldüğü gibi, örneklemin yarısından fazlasında (%54.3) otorite babadadır, %22.8'inde annede ve %22.'inde ise anne ve baba otoriteyi eşit şekilde paylaşmaktadırlar. Ailede kimin otorite olduğu ve ailede kimin söz sahibi olduğu konularında verilen cevaplar birbirleri ile benzerlik taşımakta ve baba cevabı her iki durumda da en yüksek oranı göstermektedir.

Tablo 30: Ailedeki Kararlara Çocuğun Katılımı

Çocuğun kararlara katılımı	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Baskıcı, izin vermez	21	10.3	10.7
Çok az izin verirler	42	20.6	21.4
Baskı yapardı ama izin de verirdi	99	48.5	50.5
Serbest bırakırdı	34	16.7	17.3
Toplam	196	96.1	100.0
Cevapsız	8	3.9	
Toplam	204	100.0	

Ailedeki karar sürecine çocuğun katılımına öğrenmek için yöneltilen soruya; örneklemin yarısı (%50.5) ailesinin ona hem baskı yaptığını hem de kararlara katılımına izin verdiğini söylemektedir. Bu cevabı %21.4 ile karar sürecine çocuğun katılımına çok az izin veren aileler, %17.3 ile çocuğun karar sürecine katılmasına izin veren aileler takip etmektedir. Çocuğun karar alınmasına izin vermeyen aileler ise %10.3 oranına sahiptir.

Tablo 31: Ebeveynlerin Miting ve Protestolara Katılması

Ebeveynlerin Miting ve Protestolara Katılması	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	22	10.8	11.5
Hayır	170	83.3	88.5
Toplam	192	94.1	100.0
Cevapsız	12	5.9	
Toplam	204	100.0	

Örneklem grubunun miting ve protestolara siyasal katılımının düşük olduğu söylenebilir. Buna göre örneklemin %88.5'i mitinglere ve protestolara katılmazken, %11.5'i katılmıştır. %5.9 gibi yüksek bir oranın da soruya cevap vermemesi düşündürücüdür.

Tablo 32: Ebeveynler Tarafından Mitinglere ve Protestolara Götürülme

Mitinglere götürülme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet, her zaman	30	14.7	26.5
Evet, bazen	24	11.8	21.2
Hayır	59	28.9	52.2
Toplam	113	55.4	100.0
Cevapsız	91	44.6	
Toplam	204	100.0	

Anket uygulanan şehit yakınlarının çocukken mitinglere ve protestolara götürülmesi sorulduğunda şehit yakınlarının %44.6 gibi yarıya yakın oranının soruya cevap vermediği dikkat çekmektedir. Cevap verenlerin yarısından fazlası ise (%52.2) “hayır” cevabını vermişlerdir. “Evet, her zaman” cevabını verenler %26.5 oranına sahip iken; “evet, bazen” cevabını verenler ise %21.2 oranına sahiptir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, anket sonuçları zaman ve zemine göre değişebilecek mahiyete sahiptir. soruya cevap vermeyenlerin oranının yüksek olması (%44.6) örneklemin soruya cevap vermekten çekindiklerini göstermektedir.

4.1.3. Okul İle İlgili Betimsel Verilerin Analizi

Bu alt başlık altında şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesinde okulla ilgili betimsel veriler analiz edilecektir. Okul, bireylerin aileden sonra zamanlarını en çok geçirdikleri kurum olması bakımından önemli bir siyasal sosyalleşme aracıdır. Bu bağlamda okulun bireylere eleştirel perspektif kazandırması, okul idarecilerin ve öğretmenlerin öğrencilerin düşüncelerine saygı göstermeleri, öğretmenlerle kurulan ilişkilerde bireylerin kendilerini rahat hissetmesi ve dolayısıyla kendilerini özgürce ifade edebilmeleri, okulun sisteme uyumlu vatandaş yetiştirmesi ve bireylere vatanseverlik duygusunu aşılması siyasal sosyalleşmeyi etkileyen konular olması nedeniyle bu

konularla ilgili betimsel analizlere yer verilecektir. Bunun yanı sıra örneklemin okullarında bulunan öğrenci konseyleri ve bunlara katılım sıklıkları ve siyasi faaliyetlere katılmaları konusunda öğretmenleri tarafından teşvik edilip edilmedikleri konularında da bilgiler verilecektir.

Tablo 33: Okulun Eleştirel Perspektifi Etkileme Sıklığı

Eleştirel perspektifi etkileme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	17	8.3	8.8
Sık sık	35	17.2	18.1
Zaman zaman	80	39.2	41.5
Çok az	40	19.6	20.7
Hiç	21	10.3	10.9
Toplam	193	94.6	100.0
Cevapsız	11	5.4	
Toplam	204	100.0	

Araştırmada şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesini etkileyen en önemli sosyalleşme ajanlarından birisinin çocukların günlerinin büyük bir kısmını geçirdikleri okul olduğu varsayımı kabul edilmiştir. Şehit yakınlarına okulun eleştirel perspektif kazanmalarında ne derece etkili olduğu sorulmuştur. Ankete katılan şehit yakınlarından %41.5'i "zaman zaman" etkilediği cevabını vermiştir, bunu sırasıyla %20.7 ile "çok az" etkilediği, %18.1 ile "çok sık" etkilediği, %10.9'u "hiç" etkilemediği ve %8.8'i ise "çok sık" etkilediği cevapları izlemektedir.

Tablo 34: İdareci ve Öğretmenlerin Düşüncelere Saygı Gösterme Derecesi

Düşüncelere saygı gösterme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	35	17.2	17.8
Sık sık	64	31.4	32.5
Zaman zaman	60	29.4	30.5
Çok az	34	16.7	17.3
Hiç	4	2.0	2.0
Toplam	197	96.6	100.0
Cevapsız	7	3.4	
Toplam	204	100.0	

Verilen cevaplarda okul idarecilerinin ve öğretmenlerin düşüncelere hiç saygı göstermedikleri cevabı %2 gibi düşük bir orandadır. En yüksek oranda verilen cevap “sık sık” saygı gösterdikleri şeklindedir; bunu “zaman zaman” (%30.5) saygı gösterdikleri şeklindeki cevap izlemektedir. “Çok sık” ve “çok az” saygı gösterdikleri yönündeki cevaplar %17.8 ve %17.3 oranıyla birbirine yakındır.

Tablo 35: Öğretmenlerle İlişkide Rahat Olma Derecesi

İlişkide rahat olma	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	27	13.2	13.8
Sık sık	43	21.1	21.9
Zaman zaman	67	32.8	34.2
Çok az	51	25.0	26.0
Hiç	8	3.9	4.1
Toplam	196	96.1	100.0
Cevapsız	8	3.9	
Toplam	204	100.0	

Öğretmenle kurdukları ilişkide “zaman zaman” rahat olduğu cevabını verenler %34.2 ile en yüksek oranı oluşturmakta iken; “hiç” rahat olmadığını söyleyenler ise %4.1 ile en düşük oranı oluşturmaktadır.

Tablo 36: Okulda Öğrenci Konseyinin Olup Olmaması

Konsey olup olmadığı	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	70	34.3	37.0
Hayır	119	58.3	63.0
Toplam	189	92.6	100.0
Cevapsız	15	7.4	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin %63’ünün okulunda öğrenci konseyi bulunmamakta, %37’sinin okulunda ise öğrenci konseyi bulunmaktadır. Öğrenci konseylerine üye olmak siyasal sosyalleşmede etkili olduğu için çalışma açısından önemlidir.

Tablo 37: Öğrenci Konseylerine Katılma Sıklığı

Konseye katılma sıklığı	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	24	11.8	15.9
Sık sık	25	12.3	16.6
Zaman zaman	43	21.1	28.5
Çok az	27	13.2	17.9
Hiç	32	15.7	21.2
Toplam	151	74.0	100.0
Cevapsız	53	26.0	
Toplam	204	100.0	

Şehit yakınlarının öğrenci konseylerine katılma sıklığı genel olarak düşüktür. Buna göre öğrenci konseylerine “çok sık” katıldıklarını belirtenlerin oranı %15.9’dur. Öğrenci konseylerine “hiç” katılmadıklarını belirtenlerin oranı ise %21.2’dir. Öğrenci

konseylerine “zaman zaman” katıldıklarını belirtenler ise %28.5 ile en yüksek oranı taşımaktadır.

Tablo 38: Öğretmenler Tarafından Siyasi Faaliyete Katılmaya Teşvik Edilme Sıklığı

Siyasi faaliyete teşvik edilme sıklığı	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	19	9.3	10.3
Sık sık	23	11.3	12.5
Zaman zaman	32	15.7	17.4
Çok az	34	16.7	18.5
Hiç	76	37.3	41.3
Toplam	184	90.2	100.0
Cevapsız	20	9.8	
Toplam	204	100.0	

Öğretmenlerin şehit yakınlarını siyasi faaliyete teşvik etme sıklığına bakıldığında; tablodan da görüleceği gibi “hiç” teşvik edilmediği cevabını verenler %41.3 ile en yüksek sırada yer almaktadır. Bunu yine “çok az” teşvik ettiği cevabı %18.5 ile izlemektedir. Öğretmenlerin siyasi faaliyete teşvik ettiği yönünde “çok sık” ya da “sık sık” teşvik etmektedirler cevabı %10.3 ve %12.5 oranı ile düşüktür. Örneklemin %17.4’ü ise “zaman zaman” öğretmenlerinin onları siyasi faaliyete teşvik ettiği cevabını vermişlerdir.

Tablo 39: Okulda Siyasi Hoşgörünün Öğretilme Sıklığı

Okulda Siyasi Hoşgörünün Öğretilme Sıklığı	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	22	10.8	11.3
Sık sık	51	25.0	26.2
Zaman zaman	55	27.0	28.2
Çok az	30	14.7	15.4
Hiç	37	18.1	19.0
Toplam	195	95.6	100.0
Cevapsız	9	4.4	
Toplam	204	100.0	

Şehit yakınlarına okulda siyasi hoşgörü öğretilip öğretilmediği ve bunun ne sıklıkta öğretildiği konusunda düşünceleri sorulduğunda; en yüksek oran (%28.2) “zaman zaman” cevabına aittir. Bunu sırasıyla “sık sık” öğretildi (%26.2), “hiç” öğretildi (%19), “çok az” öğretildi (%15.4) ve “çok sık” öğretildi (%11.3) cevapları izlemektedir.

Tablo 40: Okulun Sistemle Uyumlu Vatandaş Yetiştirdiği Düşüncesi

Okulun sistemle uyumlu vatandaş yetiştirdiği düşüncesi	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	15	7.4	7.6
Kısmen katılıyorum	51	25.0	25.9
Katılmıyorum	57	27.9	28.9
Kesinlikle katılmıyorum	47	23.0	23.9
Bu konuda fikrim yok	27	13.2	13.7
Toplam	197	96.6	100.0
Cevapsız	7	3.4	
Toplam	204	100.0	

Okulların “siyasi sistemle uyumlu vatandaş yetiştirip yetiştirmediği” sorulduğunda; okulun siyasal sisteme uyumlu vatandaşlar yetiştirdiği düşüncesine katılanlar (%28.9),

kısmen katılanlar (%25) ve kesinlikle katılmayanların (%23) oranı birbirlerine yakındır. Okulun siyasi sistemle uyumlu vatandaş yetiştirdiğini düşünenlerin oranı ise %7.6'dır.

Tablo 41: Okulun Vatandaşlık Duygusu Aşladığı Düşüncesi

Okulun vatandaşlık aşlaması	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	28	13.7	14.2
Kısmen katılıyorum	71	34.8	36.0
Katılmıyorum	48	23.5	24.4
Kesinlikle katılmıyorum	29	14.2	14.7
Bu konuda fikrim yok	21	10.3	10.7
Toplam	197	96.6	100.0
Cevapsız	7	3.4	
Toplam	204	100.0	

Soruyu cevaplayan toplam 197 kişiden 71'i (%36) "okulların öğrencilere vatandaşlık değerini aşladığına" kısmen katılmakta, 48 kişi (%24.4) katılmamaktadır. Söz konusu ifadeye tamamen katıldıklarını (%14.2) ve kesinlikle katılmadıklarını (%14.7) belirtenlerin oranı ise birbirine çok yakındır.

Genel olarak okul kurumu siyasal sosyalleşme açısından değerlendirildiğinde; okulun eleştirel perspektifi etkilemesi (%41.5), öğretmenlerle kurulan ilişkide rahat hissedilmesi (%34.2), okuldaki öğrenci konseyine katılma sıklıkları (%28.5), okulun siyasi hoşgörüyü öğretmesi (%28.2) konularında örneklem grubu en yüksek oranda "zaman zaman" cevabını vermişlerdir. Bunun yanı sıra örneklemin %32.5'i idareci ve öğretmenlerin kendi düşüncelerine saygı göstermesine (%32.5) "sık sık" öğretmenler tarafından siyasi faaliyete teşvik edilme sıklıklarını ise %41.5 ile "hiç" şeklinde cevaplamışlardır. Örneklemin %63'ünün okulunda öğrenci konseyleri bulunmamaktadır.

4.1.4. Arkadaş Grupları İle İlgili Betimsel Verilerin Analizi

Bu alt başlık altında bir diğer sosyalizasyon aracı olan ve bireyin çocukluk yıllarından sonra sosyalleşmede aileden daha etkili olabilen arkadaş grupları ele alınacaktır. Bu bağlamda, arkadaşlarla yapılan siyasi sohbetler, arkadaş gruplarına kendini kabul ettirme ve arkadaş grubunun kurallarına uyum gösterme konuları ele alınacaktır

Tablo 42: Arkadaşlarla Yapılan Siyasi Sohbetler

Yapılan siyasi sohbetler	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	11	5.4	5.6
Sık sık	25	12.3	12.8
Zaman zaman	49	24.0	25.0
Çok az	35	17.2	17.9
Hiç	76	37.3	38.8
Toplam	196	96.1	100.0
Cevapsız	8	3.9	
Toplam	204	100.0	

Toplam 196 katılımcıdan 76'sı (%38.8) üniversite yıllarında hiç siyasi sohbet ortamının oluşmadığını; 11 (%5.6) kişi ise aksine "çok sık" siyasi sohbet edildiğini belirtmiştir. Geriye kalan 49 (%25) kişi "zaman zaman seçeneğini", 25 (%12.8) kişi "sık sık" seçeneğinin işaretlemiş ve son olarak 35 (%17.9) kişi ise "çok az" seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 43: Arkadaş Gruplarına Kendini Kabul Ettirme

Kendini kabul ettirme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	42	20.6	21.4
Sık sık	65	31.9	33.2
Zaman zaman	58	28.4	29.6
Çok az	17	8.3	8.7
Hiç	14	6.9	7.1
Toplam	196	96.1	100.0
Cevapsız	8	3.9	
Toplam	204	100.0	

Arkadaş grupları toplum içinde, çocukların etkileme ve etkilenme potansiyellerinin en yoğun olduğu ortamlardan birisidir. Yeme-içme, giyim, eğlenme şekilleri arkadaş gruplarından etkilenmektedir. Siyasi sosyalleşme konusu da aynı mahiyete sahiptir; çocuklar siyasi ve ideolojik yönlerden arkadaş grupları içerisinde sosyalleşme olanağına sahiptirler.

Örneklem grubunun kendilerini arkadaş gruplarına kabul ettirme sıklıklarına baktığımızda; %33.2'sinin "sık sık", %29.6'sının "zaman zaman", %21.4'ünün "çok sık" kabul ettirdikleri görülmektedir. Kendilerini arkadaş grubuna kabul ettiremeyenlerin oranı ise düşüktür.

Tablo 44: Arkadaş Grubunun Kurallarına Uyum Gösterme

Kurallara uyum gösterme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	35	17.2	18.0
Sık sık	69	33.8	35.6
Zaman zaman	72	35.3	37.1
Çok az	16	7.8	8.2
Hiç	2	1.0	1.0
Toplam	194	95.1	100.0
Cevapsız	10	4.9	
Toplam	204	100.0	

Soruya cevap veren toplam 194 katılımcıdan 72'si (%37.1) arkadaş grubunun kurallarına “zaman zaman” uyum gösterdiğini, 69'u (%35.9) “sık sık”, 35'i ise (%18) “çok sık” uyum gösterdiğini belirtmiştir. Geriye kalan 16 (%8.2) kişi “çok az” seçeneğini, 2 (%1) kişi ise “hiç” seçeneğini işaretlemiştir.

4.1.5. Kitle İletişim Araçları İle İlgili Betimsel Verilerin Analizi

Bu başlık altında örneklem grubunun gazete ve dergi okuma, radyo dinleme ve televizyon seyretme sıklıkları ile televizyonda en çok hangi programları izlemeyi tercih ettikleri, okudukları ya da izledikleri programın içeriği ve internete girme sıklıkları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Günümüz dünyasında kitle iletişim araçlarının önemi yadsınmaz. Kitle iletişim araçları insanların birbiriyle olan iletişimini sağladığı gibi zaman ve mekân kavramlarını da değiştirmiştir. Bunların dışında insanların yaşam tarzlarına tesir ettiği gibi siyasi ve ideolojik açıdan onları yönlendirmekte, seçimlerini önemli oranda etkilemektedir. Dolayısıyla siyasal sosyalleşmenin de önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Tablo 45: Düzenli Takip Edilen Gazete

Gazete takip etme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Hayır	45	22.1	22.1
Evet	159	77.9	77.9
Toplam	204	100.0	100.0

Örneklemin %77.9'u düzenli gazete takip etmekte; %22.1'i ise etmemektedir.

Tablo 46: Dergi Takip Etme

Dergi takip etme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	31	15.2	20.8
Sık sık	21	10.3	14.1
Zaman zaman	23	11.3	15.4
Çok az	26	12.7	17.4
Hiç	48	23.5	32.2
Toplam	149	73.0	100.0
Cevapsız	55	27.0	
Toplam	204	100.0	

Soruya cevap veren 149 katılımcıdan 48'i (%32.2) hiç dergi takip etmemektedir. 31 (%20.8) kişi çok sık ve 21 (%14.1) kişi de sık sık, geriye kalan 23 (%15.4) kişi ise zaman zaman dergi takip etmektedir. Son olarak 26 (%17.4) kişi ise çok az dergi takip ettiğini belirtmiştir.

Tablo 47: Radyo Dinleme

Radyo dinleme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	42	20.6	27.1
Sık sık	44	21.6	28.4
Zaman zaman	30	14.7	19.4
Çok az	21	10.3	13.5
Hiç	18	8.8	11.6
Toplam	155	76.0	100.0
Cevapsız	49	24.0	
Toplam	204	100.0	

Soruya cevap veren toplam 155 katılımcının yarısından fazlası 86'sı (%55.5) sık sık ya da çok sık radyo dinlemektedir. 39'u (%25.1) ise çok az dinlemekte ya da hiç radyo dinlemektedir. Zaman zaman radyo dinleyenlerin oranı ise %19.4'tür.

Tablo 48: Televizyon İzleme

Televizyon izleme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	78	38.2	45.9
Sık sık	54	26.5	31.8
Zaman zaman	26	12.7	15.3
Çok az	4	2.0	2.4
Hiç	8	3.9	4.7
Toplam	170	83.3	100.0
Cevapsız	34	16.7	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin %77.7'si çok sık ya da sık sık televizyon izlemekte, %7.1'i çok az televizyon izlemekte ya da hiç televizyon izlememektedir. %15.3'ü ise televizyonu zaman zaman izlemektedir.

Tablo 49: İnternete Girme Sıklığı

İnternete girme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	61	29.9	36.7
Sık sık	34	16.7	20.5
Zaman zaman	36	17.6	21.7
Çok az	16	7.8	9.6
Hiç	19	9.3	11.4
Toplam	166	81.4	100.0
Cevapsız	38	18.6	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin yarısından biraz fazlası (%57.2) çok sık ya da sık sık internete girmektedir. Çok az internete girenler %9.6, zaman zaman internete girenler ise %21.7 oranına sahiptir. Hiç internete girmeyenlerin oranı ise %11.4'tür.

Tablo 50: Televizyonda Eğlence Programı İzleme Sıklığı

Eğlence programı izleme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	46	22.5	29.7
Sık sık	25	12.3	16.1
Zaman zaman	36	17.6	23.2
Çok az	28	13.7	18.1
Hiç	20	9.8	12.9
Toplam	155	76.0	100.0
Cevapsız	49	24.0	
Toplam	204	100.0	

Soruya cevap veren 155 kişiden 46'sı (%29.7) eğlence programını "çok sık" izlediklerini söylerken, %23.2'si "zaman zaman", %18.1'i "çok az", %16.1'i "sık sık" izlediklerini söylemişlerdir. Hiç eğlence programı izlemediklerini söyleyenler ise %12.9'dur.

Tablo 51: Televizyonda Dizi İzleme Sıklığı

Dizi izleme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	38	18.6	23.8
Sık sık	41	20.1	25.6
Zaman zaman	31	15.2	19.4
Çok az	31	15.2	19.4
Hiç	19	9.3	11.9
Toplam	160	78.4	100.0
Cevapsız	44	21.6	
Toplam	204	100.0	

Soruyu cevaplayan 160 kişiden yarısı (%49.4) çok sık ya da sık sık dizi seyretmektedir; zaman zaman ya da çok az dizi seyredenlerin oranı birbirine eşittir (%19.4) ve hiç dizi seyretmeyenlerin oranı ise %11.9'dur.

Tablo 52: Televizyonda Haber İzleme Sıklığı

Haber izleme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	81	39.7	44.8
Sık sık	37	18.1	20.4
Zaman zaman	44	21.6	24.3
Çok az	11	5.4	6.1
Hiç	8	3.9	4.4
Toplam	181	88.7	100.0
Cevapsız	23	11.3	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin yarısından fazlası (%65.2) çok sık ya da sık sık haberleri izlemektedir. %24.3'ü zaman zaman haberleri izlemekte iken; %6.1'i çok az haber izlemekte ve %4.4'ü ise hiç haber izlememektedir.

Tablo 53: Televizyonda Siyasi Program İzleme Sıklığı

Siyasi Program İzleme Sıklığı	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	53	26.0	33.3
Sık sık	36	17.6	22.6
Zaman zaman	30	14.7	18.9
Çok az	17	8.3	10.7
Hiç	23	11.3	14.5
Toplam	159	77.9	100.0
Cevapsız	45	22.1	
Toplam	204	100.0	

Soruya cevap verenlerin yarısından fazlası (%55.9) çok sık ya da sık sık siyasi program izlemektedir. %18.9'u zaman zaman siyasi program izlerken; hiç siyasi program izlemeyen %14.5 ve çok az izleyenler ise %10.7'dir.

Tablo 54: Televizyonda Belgesel İzleme Sıklığı

Belgesel izleme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	56	27.5	32.6
Sık sık	36	17.6	20.9
Zaman zaman	48	23.5	27.9
Çok az	16	7.8	9.3
Hiç	16	7.8	9.3
Toplam	172	84.3	100.0
Cevapsız	32	15.7	
Toplam	204	100.0	

Tabloya bakıldığında belgesel seyredenlerin oranının (“çok sık” %32, “sık sık” %20.9), belgeseli çok az seyreden ya da hiç seyretmeyenlerin oranından (%9.3) yüksek olduğu görülmektedir. “Zaman zaman” belgesel seyredenlerin oranı ise %27.9'dur.

Tablo 55: Televizyonda Yarışma Programı İzleme Sıklığı

Yarışma izleme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	48	23.5	28.1
Sık sık	22	10.8	12.9
Zaman zaman	33	16.2	19.3
Çok az	44	21.6	25.7
Hiç	24	11.8	14.0
Toplam	171	83.8	100.0
Cevapsız	33	16.2	
Toplam	204	100.0	

Soruya cevap veren 171 kişiden %28.1'i "çok sık" yarışma izlediğini belirtmiştir. Bunu sırasıyla %25.7 ile "çok az" izleyenler, %19.3 ile "zaman zaman" izleyenler, %14 ile hiç yarışma izlemeyenler ve %12.9 ile "sık sık" izleyenler takip etmektedir.

Tablo 56: Televizyonda Dini Program İzleme Sıklığı

Dini program izleme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	49	24.0	30.1
Sık sık	39	19.1	23.9
Zaman zaman	45	22.1	27.6
Çok az	15	7.4	9.2
Hiç	15	7.4	9.2
Toplam	163	79.9	100.0
Cevapsız	41	20.1	
Toplam	204	100.0	

Soruyu cevaplayan 163 kişiden 49'u (%30.1) "çok sık" dini program izlemektedir. Bunu sırasıyla 45 (%27.6) kişi ile "zaman zaman", 39 (%23.9) kişi ile "sık sık", 15'er (%7.4) kişi ile "zaman zaman" dini program izleyenler ile "hiç" dini program izlemeyenler takip etmektedir.

Tablo 57: Siyasi İçerikli Yayın Okuma

Siyasi içerikli yayın okuma	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	19	9.3	10.3
Sık sık	21	10.3	11.4
Zaman zaman	45	22.1	24.5
Çok az	50	24.5	27.2
Hiç	49	24.0	26.6
Toplam	184	90.2	100.0
Cevapsız	20	9.8	
Toplam	204	100.0	

Siyasi içerikli gazete, dergi, kitap okuma sıklıklarına bakıldığında; örneklemin yarısından fazlası (%53.6) siyasi içerikli yayın okumamakta; %21.7'si ise okumaktadır. “Zaman zaman” siyasi içerikli yayın okuduğunu söyleyenlerin oranı ise %24.5'tir.

Tablo 58: Siyasi İçerikli Program İzleme Sıklıkları

Siyasi içerikli program izleme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok sık	18	8.8	9.7
Sık sık	37	18.1	19.9
Zaman zaman	43	21.1	23.1
Çok az	53	26.0	28.5
Hiç	35	17.2	18.8
Toplam	186	91.2	100.0
Cevapsız	18	8.8	
Toplam	204	100.0	

Örnekleme televizyon ve radyoda siyasi içerikli program izleme sıklıkları sorulduğunda, alınan cevaplar şu şekildedir; %28.5'i “çok az” siyasi içerikli program takip ettiğini belirtmiştir. Bunu sırasıyla %23.1 ile “zaman zaman”, %19.9 ile “sık sık”, %18.8 ile “hiç” ve %9.7 ile “çok sık” cevapları izlemektedir.

Kitle iletişim araçları siyasal sosyalleşme açısından değerlendirildiğinde, örneklemin %77.9 gibi yüksek oranı düzenli şekilde bir gazeteyi takip etmektedirler. Dergi okuma oranlarının bu kadar yüksek olmadığı dikkat çekmektedir, buna göre örneklemin %32.2'si hiç dergi okumadıkları cevabını vermişlerdir. Örneklemin yarısından fazlası (%55.5) çok sık ya da sık sık radyo dinlemektedir, çok sık ya da sık sık televizyon izlerim diyenlerin oranı (%77.7) da yüksektir. Benzer olarak yarısından fazlası (%57.2) çok sık ya da sık sık internete girmektedir.

Televizyon izleyenlerin izledikleri program içeriğine baktığımızda; “sık sık” dizi izlerim diyenler %25.6, “çok sık” ya da “sık sık” haber izlerim diyenler %65.2, “çok sık” siyasi program izleyenler %33.3, eğlence programı izleyenler %29.7, belgesel izleyenler %32.6, yarışma izleyenler %28.1 ve dini program izleyenler ise %30.1'dir. Siyasi içerikli yayın okuma oranının (%53.6) düşük olduğu dikkat çekmektedir. Siyasi içerikli program izlemede ise en yüksek cevap %28.5'dir.

4.1.6. Son Üç Yıl İçerisindeki Siyasal Faaliyetler İle İlgili Betimsel Analizler

Bu bölümde seçim mitinglerine ve siyasal yürüyüş ile eylemlere katılma, siyasi makamlarla ve siyasi bir parti ile ilişki, çevresindeki insanları herhangi bir siyasi partiyi desteklemeye teşvik etme, bir dernek ya da sendikaya üyelik konularında bilgilere yer verilmektedir.

Tablo 59: Son Üç Yılda Seçim Mitinglerine Katılma

Seçim mitinglerine katılma	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	52	25.5	26.7
Hayır	143	70.1	73.3
Toplam	195	95.6	100.0
Cevapsız	9	4.4	
Toplam	204	100.0	

Tabloya bakıldığında örneklem grubunun çoğunluğunun (%73.3) son üç yılda herhangi bir siyasi partinin mitingine katılmadığı dikkat çekmektedir.

Tablo 60: Son Üç Yılda Siyasi Makamlarla Görüşme

Siyasi makamlarla görüşme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	48	23.5	24.9
Hayır	145	71.1	75.1
Toplam	193	94.6	100.0
Cevapsız	11	5.4	
Toplam	204	100.0	

Son üç yılda siyasi makamlarla görüşülüp görüşülmediği sorulduğunda; örneklemin %75.1'inin siyasi makamlarla görüştüğü, %24.9'unun ise görüşmediği cevabı alınmıştır.

Tablo 61: Herhangi Bir Siyasi Parti İle İlişki

Siyasi parti ile ilişki	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	40	19.6	20.9
Hayır	151	74.0	79.1
Toplam	191	93.6	100.0
Cevapsız	13	6.4	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin neredeyse %80'inin herhangi bir siyasi parti ile ilişkisi bulunmaktadır.

Tablo 62: Son Üç Yılda Eylem ve Yürüyüslere Katılma

Eylem ve yürüyüslere katılmak	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	51	25.0	26.7
Hayır	140	68.6	73.3
Toplam	191	93.6	100.0
Cevapsız	13	6.4	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin son üç yılda gerçekleştirilen siyasi yürüyüşlere ve eylemlere katılma oranlarının da %26.7 ile düşük bir orana sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 63: Bir Siyasi Partinin Propagandasını Yapma

Parti popagandası yapmak	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	39	19.1	20.5
Hayır	151	74.0	79.5
Toplam	190	93.1	100.0
Cevapsız	14	6.9	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin %79.5'i çevresindeki bireyleri herhangi bir siyasi partiye oy verme konusunda ikna etmek için bir eylemde bulunmaz iken; %20.5'i çevresindekileri bir siyasi partiye oy verme konusunda etkilediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 64: Son Üç Yılda Yapılan Seçimlerde Oy Verme

Oy verme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	139	68.1	71.6
Hayır	55	27.0	28.4
Toplam	194	95.1	100.0
Cevapsız	10	4.9	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin oy kullanma oranlarının Türkiye ortalamasının altında olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye'de oy verme oranlarının 2015 Haziran seçimlerinde %83.96, 2015 Kasım seçimlerinde ise %86.13'dür (www.ysk.gov.tr/ysk/faces/Secimler). Buna göre örneklemin %71.6 oranı ile oy verme oranlarının düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 65: Seçime Verilen Önem

Seçime Verilen Önem	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	13	6.4	6.8
Kısmen katılıyorum	25	12.3	13.2
Katılmıyorum	59	28.9	31.1
Kesinlikle katılmıyorum	75	36.8	39.5
Bu konuda fikrim yok	18	8.8	9.5
Toplam	190	93.1	100.0
Cevapsız	14	6.9	
Toplam	204	100.0	

“Çok sayıda insan seçime katıldığı için kendilerinin oy vermelerinin önemli olmadığı” ifadesine katılmayanlar %70.6 ile yüksek bir oranı oluşturmaktadır. Bu oranın oy verenlerin oranı (%71.6) ile birbirine yakın olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 66: Son Üç Yılda Bir Derneğe Ya da Sendikaya Üye Olma

Dernek ya da sendika üyeliği	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	88	43.1	45.6
Hayır	105	51.5	54.4
Toplam	193	94.6	100.0
Cevapsız	11	5.4	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin dernek ya da sendika üyeliğine bakıldığında; %45.6’sının herhangi bir derneğe ya da sendikaya üye olduğu, %54.4’ünün ise üye olmadığı görülmektedir. Üye olunan dernekler arasında Türkiye Şehit Aileleri Derneği’nin de olduğunu belirtmek de fayda görülmektedir.

4.1.7. Siyasal Sosyalleşme İle İlgili Düşüncelerin Betimsel Analizi

Bu alt başlık altında anne-babaya itaatın önemi, güçlü lidere duyulan ihtiyaç, işsizlik ve yoksullukta bireyin etkisi, kişiliğe ve düşünceye saygı gösterme, başkalarına duyulan güven, seçimin siyasete etkisi, hükümete bakış açıları ve sıradan vatandaşların siyasete etkisi gibi konular üzerinde durulacaktır.

Tablo 67: Anne-Babaya İtaat

Anne-babaya itaat	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	32	15.7	16.8
Kısmen katılıyorum	80	39.2	42.1
Katılmıyorum	60	29.4	31.6
Kesinlikle katılmıyorum	16	7.8	8.4
Fikrim yok	2	1.0	1.1
Toplam	190	93.1	100.0
Cevapsız	14	6.9	
Toplam	204	100.0	

Çocukların anne-babaya itaat etmesinin gerekip gerekmediği sorulduğunda; soruya cevap veren 190 kişiden 80'i (%42.1) çocukların anne ve babaya itaat etmesi hususuna kısmen katıldığını, 60'ı (%31.6) katılmadığını ve 32'si (%16.8) ise tamamen katıldığını belirtmiştir. Geriye kalan 16 (%8.4) kişi kesinlikle katılmazken, bu konuda fikri olmayanların sayısı da 2 (%1.1) kişidir.

Tablo 68: Kitle İletişim Araçlarının Bireyi Rejime Yabancılaştırması

Kitle İletişim Araçları Bireyi Rejime Yabancılaştırır	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	35	17.2	18.2
Kısmen katılıyorum	78	38.2	40.6
Katılmıyorum	46	22.5	24.0
Kesinlikle katılmıyorum	25	12.3	13.0
Bu konuda fikrim yok	8	3.9	4.2
Toplam	192	94.1	100.0
Cevapsız	12	5.9	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin grubunun %38.2'si “kitle iletişim araçları bireyi rejime yabancılaştırır” ifadesine kısmen katılmaktadır. Bunu sırasıyla %22.5 ile katılmayanlar, %17.2 ile tamamen katılanlar, %12.3 ile kesinlikle katılmayanlar ve %3.9 ile bu konuda herhangi bir fikir belirtmeyenler izlemektedir.

Tablo 69: Kitle İletişim Araçlarının Bireyin Demokratikleşmesindeki Etkisi

KİA Bireyin Demokratikleşmesindeki Etkisi	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	24	11.8	12.5
Kısmen katılıyorum	65	31.9	33.9
Katılmıyorum	72	35.3	37.5
Kesinlikle katılmıyorum	27	13.2	14.1
Bu konuda fikrim yok	4	2.0	2.1
Toplam	192	94.1	100.0
Cevapsız	12	5.9	
Toplam	204	100.0	

Soruya cevap veren toplam 192 kişiden 72'si (%37.5) “Kitle iletişim araçlarının bireyin demokratikleşmesinde etkisi vardır” ifadesine katılmamakta, 65'i (%33.9) kısmen

katılmakta, 27'si (%14.1) kesinlikle katılmamakta, 24'ü (%12.5) tamamen katılmakta ve 4'ü (%2.1.) fikri olmadığını belirtmektedir.

Tablo 70: Kişiliğe Saygı Gösterme

Kişiliğe saygı gösterme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	70	34.3	36.1
Kısmen katılıyorum	58	28.4	29.9
Katılmıyorum	42	20.6	21.6
Kesinlikle katılmıyorum	20	9.8	10.3
Bu konuda fikrim yok	4	2.0	2.1
Toplam	194	95.1	100.0
Cevapsız	10	4.9	
Toplam	204	100.0	

Kişiliğine saygı göstermeyi tolere edebilme oranına bakıldığında; örneklemin %36.1'i "kişiliğine saygı göstermeyi atfetmeyeceği" ifadesine tamamen katıldığını belirtmekte, %29.9'u bu ifadeye kısmen katılmakta, %21.6'sı ise katılmamaktadır. Bu ifadeye kesinlikle katılmayanların oranı %10.3'tür.

Tablo 71: Başkalarına Duyulan Güven

Başkalarına duyulan güven	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	42	20.6	22.6
Kısmen katılıyorum	70	34.3	37.6
Katılmıyorum	46	22.5	24.7
Kesinlikle katılmıyorum	18	8.8	9.7
Bu konuda fikrim yok	10	4.9	5.4
Toplam	186	91.2	100.0
Cevapsız	18	8.8	
Toplam	204	100.0	

Klasik dönem yazıları ile daha yakın dönemdeki yazılar, modernliğin sahneye çıkışının temel güvenin hem kaynaklarını hem de nesnelere özünde değiştirdiğini ileri sürmüşlerdir. Bu çalışmalarda gözlenen genel konsensüse göre, modernlik akrabalık

bağlarının ön plandaki rolünü ortadan kaldırır, yerel cemaat bağlarını yıkar ve dinin otoritesi ile geleneğe bağlılığı tartışmalı bir konuma getirir. Giddens (1990), bu sonuçları, toplumsal ilişkileri toplumsal bağlardan koparan ve onları zamanın ve mekanın belirsiz sürelerinde yeniden yapılaştıran, çeşitli yerinden çıkarma mekanizmalarına bağlamaktadır. Bu yerinden çıkarma mekanizmaları pre-modern koşullara göre daha soyut bir güveni gerekli kılan iki sınıfa ayrılabilir: sembolik araçlar (örneğin para) ile uzmanlık sistemleri. Öte yandan, toplumsal ilişkilerin zaman ve mekan içinde uzaklaştığının, güveni muhafaza etme ve bununla eşanlamlı olarak güvenin olmamasına hoşgörü ile yaklaşma becerisinin öğrenilmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla modernlik çift uçlu bir eğilimdir. Çünkü, bir yandan 'ontolojik güvenliğimizi', yani kişisel kimliğin sürekliliğine, toplumsal ve maddi ortama duyduğumuz güveni tehdit ederken; öbür yandan soyut toplumlardaki risk ve endişe ihtimalini, ayrıca güven talebini de arttırmaktadır.

Bu bağlamda örneklem grubunun çevresindeki bireylere duyduğu güvene baktığımızda; bugünlerde kimseye güven duymadığı ifadesine örneklemin yarısından fazlası (%60.2) tamamen ya da kısmen katıldığını belirtmekte bu oran modern toplumun bireyinin en önemli sorunlarından birisinin “güven duyma” olduğu noktasında Giddens’ı haklı çıkarmaktadır.

Tablo 72: Düşünce Özgürlüğünün İfadesi

Düşünce özgürlüğünü engelleme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	14	6.9	7.4
Kısmen katılıyorum	35	17.2	18.6
Katılmıyorum	81	39.7	43.1
Kesinlikle katılmıyorum	42	20.6	22.3
Bu konuda fikrim yok	16	7.8	8.5
Toplam	188	92.2	100.0
Cevapsız	16	7.8	
Toplam	204	100.0	

“Ekonomik ve sosyal alanda gelişmek için düşüncelerini ifade edenleri engelleyelim” ifadesine örneklemin %65.4’ü katılmazken; %26’sı katıldığını belirtmektedir. Bu oran

düşüncenin özgürce ifade edilmesi konusunda örneklemin %26'lık bir kısmının rahatsızlığı olduğunu göstermektedir.

Tablo 73: Siyasi Makamların Bireysel Düşünceye Önem Vermesi

Siyasi makamlar tarafından düşünceye verilen önem	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	23	11.3	12.2
Kısmen katılıyorum	66	32.4	34.9
Katılmıyorum	53	26.0	28.0
Kesinlikle katılmıyorum	25	12.3	13.2
Bu konuda fikrim yok	22	10.8	11.6
Toplam	189	92.6	100.0
Cevapsız	15	7.4	
Toplam	204	100.0	

Örneklem grubunun %34.9'u "siyasi makamların düşüncelerine önem vermediği fikri"ne kısmen katılmaktadır. %28'i ise katılmamaktadır. Tamamen katıldığını belirtenler örneklemin %12.2'sini oluştururken; %13.2'si kesinlikle katılmamaktadır.

Tablo 74: Sıradan Vatandaşlar Düşüncelerini Sadece Seçimle İfade Ederler

Düşünceleri seçimle ifade etme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	34	16.7	18.5
Kısmen katılıyorum	72	35.3	39.1
Katılmıyorum	46	22.5	25.0
Kesinlikle katılmıyorum	24	11.8	13.0
Bu konuda fikrim yok	8	3.9	4.3
Toplam	184	90.2	100.0
Cevapsız	20	9.8	
Toplam	204	100.0	

Örneklemin %57.6 oranı ile yarısından fazlası düşüncelerini ifade etme yolunun sadece seçim olduğunu düşünmektedir. %38'i ise seçim dışında düşüncelerini ifade edecekleri yollar olduğunu düşünmektedir.

Tablo 75: Vatandaşlara Fikirlerinin Sorulması

Görüş Belirtme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	29	14.2	15.1
Kısmen katılıyorum	54	26.5	28.1
Katılmıyorum	64	31.4	33.3
Kesinlikle katılmıyorum	31	15.2	16.1
Bu konuda fikrim yok	14	6.9	7.3
Toplam	192	94.1	100.0

Soruyu cevaplayan toplam 192 kişiden 64 (%33.3)'ü hükümetin yapacağı işlerle ilgili fikir yürütemedikleri görüşüne katılmamakta, 31 (%16.1) kişi bu görüşe kesinlikle katılmamaktadır. 54 (%28.1) kişi bu fikre kısmen katılmakta iken, 29 (%15.1) kişi ise tamamen katılmaktadır.

Tablo 76: Siyasetin Nasıl Görüldüğü

Siyaseti nasıl gördükleri	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	32	15.7	17.0
Kısmen katılıyorum	64	31.4	34.0
Katılmıyorum	45	22.1	23.9
Kesinlikle katılmıyorum	28	13.7	14.9
Bu konuda fikrim yok	19	9.3	10.1
Toplam	188	92.2	100.0
Cevapsız	16	7.8	
Toplam	204	100.0	

Örnekleme “siyasetin anlaşılmaz ve karmaşık olduğu” ifadesi yöneltildiğinde; %34'ü bu ifadeye kısmen katılmakta, %23.9'u katılmamakta, %17'si tamamen katılmakta ve %14.9'u ise kesinlikle katılmamaktadır.

Tablo 77: Siyasi Düşünceye Verilen Önem

Siyasi düşüncenin önemi	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	22	10.8	11.6
Kısmen katılıyorum	52	25.5	27.4
Katılmıyorum	65	31.9	34.2
Kesinlikle katılmıyorum	29	14.2	15.3
Bu konuda fikrim yok	22	10.8	11.6
Toplam	190	93.1	100.0
Cevapsız	14	6.9	
Toplam	204	100.0	

“Sıradan vatandaşlar için siyasi düşüncelerin çok önemli olmadığını” düşünenler örneklem grubunda en yüksek oranı (%34.2) oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla siyasi düşünceleri kısmen önemseyenler (%27.4) ile önemseyenler (%15.3) izlemektedir.

Tablo 78: Sıradan Vatandaşların Yasanın Değişmesine Etkisi

Yasayı etkileme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	39	19.1	20.5
Kısmen katılıyorum	57	27.9	30.0
Katılmıyorum	49	24.0	25.8
Kesinlikle katılmıyorum	31	15.2	16.3
Bu konuda fikrim yok	14	6.9	7.4
Toplam	190	93.1	100.0
Cevapsız	14	6.9	
Toplam	204	100.0	

Sıradan vatandaşların bir yasanın değişmesi için çaba sarf etseler bile başarılı olamayacağını düşünenlerin oranı %50.5'tir (tamamen ve kısmen katılanlar); bu ifadeye katılmayanların oranı ise %42.1 (kesinlikle katılmayanlarla birlikte)'dir.

Tablo 79: Bireyin Yabancılaşması

Bireyin yabancılaşması	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	43	21.1	21.8
Kısmen katılıyorum	65	31.9	33.0
Katılmıyorum	33	16.2	16.8
Kesinlikle katılmıyorum	27	13.2	13.7
Bu konuda fikrim yok	29	14.2	14.7
Toplam	197	96.6	100.0
Cevapsız	7	3.4	
Toplam	204	100.0	

“Bireyin bulunduğu grup ile siyasi kültür arasında ciddi farklılıklar olduğu zaman bireyin yabancılaştığı” ifadesi yöneltildiğinde örneklemin %33’ü bu ifadeye tamamen katılmakta, %21.8’i kısmen katılmakta, %16.8’i katılmamakta ve %13.7’si ise kesinlikle katılmamaktadır.

Tablo 80: Devletin Vatandaşların Görüşüne Önem Vermesi

Vatandaşın görüşüne önem verme	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	19	9.3	9.6
Kısmen katılıyorum	67	32.8	34.0
Katılmıyorum	58	28.4	29.4
Kesinlikle katılmıyorum	37	18.1	18.8
Bu konuda fikrim yok	16	7.8	8.1
Toplam	197	96.6	100.0
Cevapsız	7	3.4	
Toplam	204	100.0	

Devletin herhangi bir politikayı uygularken vatandaşların görüşüne önem verdiği ifadesine örneklemin %34’ü kısmen katılmakta, %29.4’ü katılmamakta, %18.8’i kesinlikle katılmadığını belirtirken, %9.6’sı ise tamamen katıldığını belirtmektedir.

Örneklemin siyasi düşüncelerine genel olarak bakıldığında; anne-babaya itaat edilmesi gerektiğini düşünenlerin oranı %58.9, güçlü liderin sorunların çözümünde yasalardan daha etkili olduğunu düşünenler %58.8'dir. İşsizliğin nedenini bireylerin kendi iradesizliğinden kaynaklandığı ifadesine katılmayanların oranı %37.5'tir. Örneklemin %60.2'lik kısmı çevresinde güvenebilecek bir kişi olmadığını düşünmektedir. Düşünce özgürlüğünü savunanların oranı %65.4 ile oldukça yüksektir. Ancak siyasi makamların düşünceye önem vermediklerine kısmen katılanlar en yüksek oranı (%34.9) oluşturmaktadır.

Seçimlerin düşünceleri ifade etmede tek etkili yol olduğunu düşünenler arasında en yüksek oranı %39.1 ile kısmen katılıyorum cevabını verenler oluşturmaktadır. Örneklemin yarıdan fazlası (%51) siyaseti anlaşılabilir olarak görmektedir.

4.1.8. Örneklemin Devlet Adamlarına Bakış Açıları İle İlgili Betimsel Analizler

Bu bölümde örneklemin devlet adamları ile ilgili düşünceleri ele alınmıştır.

Tablo 81: Devlet Adamlarının Sadık ve Güvenilir Olduğu Görüşü

Devlet adamları sadık ve güvenilirdir	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	18	8.8	9.1
Kısmen katılıyorum	55	27.0	27.9
Katılmıyorum	56	27.5	28.4
Kesinlikle katılmıyorum	48	23.5	24.4
Bu konuda fikrim yok	20	9.8	10.2
Toplam	197	96.6	100.0
Cevapsız	7	3.4	
Toplam	204	100.0	

Devlet adamlarının sadık ve güvenilir olduğunu düşünenler, düşünmeyenlere kıyasla daha azdır. Buna göre devlet adamlarının sadık ve güvenilir olmadığını düşünenler %52.8 iken; sadık ve güvenilir olduğunu düşünenler ise %37'dir.

Tablo 82: Devlet Adamlarının Sorumluluk Sahibi Olduğu Görüşü

Devlet adamları sorumluluk sahibidir	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	9	4.4	4.6
Kısmen katılıyorum	44	21.6	22.7
Katılmıyorum	71	34.8	36.6
Kesinlikle katılmıyorum	45	22.1	23.2
Bu konuda fikrim yok	25	12.3	12.9
Toplam	194	95.1	100.0
Cevapsız	10	4.9	
Toplam	204	100.0	

Devlet adamlarının sorumluluk sahibi olduğunu ve müsrif olmadığını düşünenler (%59.8), düşünmeyenlerden (%27.3) daha fazladır. Bu konuda fikri olmadığını belirtenlerin oranı ise %12.9'dur.

Tablo 83: Devlet Adamlarının Sözlerine Güven Duyma

Devlet adamlarının sözüne güven duyarım	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	16	7.8	8.2
Kısmen katılıyorum	53	26.0	27.0
Katılmıyorum	54	26.5	27.6
Kesinlikle katılmıyorum	56	27.5	28.6
Bu konuda fikrim yok	17	8.3	8.7
Toplam	196	96.1	100.0
Cevapsız	8	3.9	
Toplam	204	100.0	

Devlet adamlarının sözüne güven duyma konusunda örneklemin büyük bir kısmı (%56.2) bu ifadeye katılmamaktadır. Devlet adamlarının sözüne güven duyanların oranı ise %35.2'dir.

Tablo 84: Devlet Adamlarının Halka Hizmet İçin Çalıştığı Görüşü

Devlet adamları halka hizmet eder	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	34	16.7	17.3
Kısmen katılıyorum	78	38.2	39.6
Katılmıyorum	39	19.1	19.8
Kesinlikle katılmıyorum	30	14.7	15.2
Bu konuda fikrim yok	16	7.8	8.1
Toplam	197	96.6	100.0
Cevapsız	7	3.4	
Toplam	204	100.0	

“Devlet adamları halka hizmet için çalışırlar” ifadesine örneklemin %39.6’sı kısmen katılmakta, %19.8’i katılmamakta, %17.3’ü tamamen katılmakta ve %15.2’si ise kesinlikle katılmaktadır.

Tablo 85: Devlet Adamlarının Makamlarını Hakettikleri Görüşü

Makamlarını Hakettikleri	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	20	9.8	10.2
Kısmen katılıyorum	80	39.2	40.8
Katılmıyorum	40	19.6	20.4
Kesinlikle katılmıyorum	32	15.7	16.3
Bu konuda fikrim yok	24	11.8	12.2
Toplam	196	96.1	100.0
Cevapsız	8	3.9	
Toplam	204	100.0	

Devlet adamlarının buldukları makamı hakettiklerini düşünenler %51 oranına sahip iken, örneklemin %36.7’si devlet adamlarının buldukları makamı haketmediklerini düşünmektedirler.

Tablo 86: Devlet Adamlarının Kararlarını Uygulaması İle İlgili Görüşler

Kararlarını doğru uygularlar	f	Yüzde	Geçerli Yüzde
Tamamen katılıyorum	22	10.8	11.2
Kısmen katılıyorum	59	28.9	29.9
Katılmıyorum	51	25.0	25.9
Kesinlikle katılmıyorum	44	21.6	22.3
Bu konuda fikrim yok	21	10.3	10.7
Toplam	197	96.6	100.0
Cevapsız	7	3.4	
Toplam	204	100.0	

“Devlet adamları kendi kararlarını doğru şekilde uygular ve vatandaşların şahsi alanlarına müdahale etmezler” şeklindeki ifadeye örneklemin %29.9’u kısmen katılmakta, %25.9’u katılmamakta, %22.3’ü kesinlikle katılmakta ve %11.2’si tamamen katılmaktadır.

4.2. HİPOTEZLERİN SINANMASI

Bu bölümde araştırmanın bağımsız değişkenleri (siyasal sosyalleşme etmenleri; aile, okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçları) ile bağımlı değişkenler (siyasal sosyalleşme; siyasal katılım ve siyasal etkinlik) arasındaki ilişkiler analiz edilecektir.

4.2.1. Sosyalleşme Etmenleri ve Siyasal Sosyalleşme İlişkisi

Sosyalleşme etmenleri ile siyasal sosyalleşme arasındaki ilişkinin test edilmesi için; öncelikle sosyalleşme etmenleri ile siyasal katılım arasındaki ilişkiler; daha sonra sosyalleşme etmenleri ile siyasal etkinlik arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir.

4.2.1.1. Sosyalleşme Etmenleri İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

4.2.1.1.1. Aile ve Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Bu başlık altında sosyalleşme etmenlerinden ilki olan aile ile siyasal katılım arasındaki ilişkiler analiz edilecektir. Bu bağlamda aile ile ilgili olarak; aile içi fikir özgürlüğü, ebeveynlerin miting ve protestolara katılması, çocukken mitinge gitme, evde kimin sözünün geçtiği, ailede kimin baskın olduğu, ailenin dindar olup olmadığı, ailenin siyasal etkinliği, ailenin çocuk yetiştirme tarzı, çocuğun aile içi karar alma sürecine katılması ile siyasal katılım arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Tablo 87: Aile İçi Fikir Özgürlüğü ve Siyasal Katılım Arasında İlişki

Siyasal Katılım		Aile İçi Fikir Özgürlüğü					Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Evet	f	4	13	2	3	2	24	χ ² =20,149 df=4 p<0,000 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	16,7	54,2	8,3	12,5	8,3	100,0	
Hayır	f	11	37	69	48	8	173	
	%	6,4	21,4	39,9	27,7	4,6	100,0	
Toplam	f	15	50	71	51	10	197	
	%	7,6	25,4	36,0	25,9	5,1	100,0	

Tablo 87, örneklemin aile içi fikir özgürlüğü ile siyasal katılım arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Buna göre aile içinde “sık sık” (%54,2) ve “çok sık” (%16,7) fikirlerini ifade edebilenlerin siyasal katılımının daha yüksek olduğu görülmektedir. Aile içindeki fikirlerini söyleme özgürlüğüne “hiç” sahip olmayan (%8,3) ya da “çok az” (%12,5) sahip olanların ise siyasal katılımının düşük olduğu dikkat çekmektedir. Bu anlamda aile içi fikir özgürlüğü ile siyasal katılım arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,000$).

Tablo 88: Ebeveynlerin Miting ve Protestolara Katılması ile Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal Katılım		Ebeveynlerin miting ve protestolara katılımı		Toplam	χ^2 Analizi
		Evet	Hayır		
Evet	f	10	12	22	$\chi^2=27,471$ df=1 p<0,000 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	45,5	54,5	100,0	
Hayır	f	12	154	166	
	%	7,2	92,8	100,0	
Toplam	f	22	166	188	
	%	11,7	88,3	100,0	

Yukarıdaki χ^2 test istatistiği tablosunda ebeveynlerin miting ve protestolara katılımı ile siyasal katılım arasında bir ilişki olup olmadığı test edilmektedir. Ebeveynleri miting ve protestolara katılan örneklem grubunun siyasal katılım oranı (%45,5), miting ve protestolara katılmayanların siyasal katılım oranından (%7,2) daha yüksektir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin miting ve protestolara katılımı ile siyasal katılım arasında ilişki olduğunu göstermektedir ($p<0,000$).

Tablo 89: Çocukken Mitinge Katılma İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal Katılım	Mitinglere Kişinin Götürülmesi				Toplam	χ ² Analizi
		Evet, her zaman	Evet, bazen	Hayır		
Evet	f	5	8	4	17	χ ² = 9,286 df=2 p>0,010 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	29,4	47,1	23,5	100,0	
Hayır	f	25	16	54	95	
	%	26,3	16,8	56,8	100,0	
Toplam	f	30	24	58	112	
	%	26,8	21,4	51,8	100,0	

Tablo 89’da çocukken mitinge gitme ile siyasal katılım arasındaki ilişki incelenmiştir. Çocukluk döneminde anne ve babası ile her zaman miting ve protesto gösterilerine katılan cevaplayıcılar %29,4 oranında siyasal katılım gösterirken, miting ve protestolara bazen katılanlar %47.1 ve çocukken miting ve protesto gösterilerine hiç katılmayanlar ise %23,5 oranında siyasal katılım göstermektedir. Bu durumda miting ve protesto gösterilerine bazen katılanların, siyasal katılma oranı en yüksek iken, her zaman katılanların ve hiç katılmayanların oranının birbirine yakın olduğu görülmekte; çocukken katılan mitinglerin ve protesto gösterilerinin bugünkü siyasal katılım ile ilişkisi olmadığı ortaya çıkmaktadır (p>0,010).

Tablo 90: Evde Kimin Sözü'nün Geçtiği İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Evde en çok kimin sözünün geçtiği				Toplam	χ ² Analizi
		Babanın	Annenin	Baba-anne birlikte		
Evet	f	5	6	13	24	χ ² = 19,788 df=3 p<0,000 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	20,8	25,0	54,2	100,0	
Hayır	f	102	26	42	170	
	%	60,0	15,3	24,7	100,0	
Toplam	f	107	32	45	194	
	%	55,2	16,5	28,3	100,0	

Tablo 90'dan siyasal katılımı en yüksek (%54,2) olan grubun evde anne-babasının birlikte sözünün geçtiği örneklem grubu olduğu anlaşılmaktadır. Örneklemin yarıdan fazlasının siyasal katılım göstermesi ve bu grubun eşitlikçi bir aileden geldiği göz önüne alındığında, evde en çok kimin sözünün geçtiği ile siyasal katılım arasında ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır ($p<0,000$).

Tablo 91: Ailede Kimin Baskın Olduğu

Siyasal katılım	Ailede kimin baskın olduğu				Toplam	χ^2 Analizi
		Baba	Anne	Baba-anne eşit otorite		
Evet	f	10	2	11	23	$\chi^2= 9,337$ $df=2$ $p<0,009$ (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	43,5	8,7	47,8	100,0	
Hayır	f	97	39	34	170	
	%	57,1	22,9	20,0	100,0	
Toplam	f	107	41	45	193	
	%	55,4	21,2	23,3	100,0	

Evde en çok kimin sözünün geçtiği verisine benzer olarak, siyasal katılımı en yüksek olan grubun (%47,8) aile içinde anne ve baba otoritesinin eşit olduğu aile yapısına sahip olan örneklem grubuna ait olduğu dikkat çekmektedir. Buna göre, ailede kimin baskın olduğu ile siyasal katılım arasında ilişki vardır ($p<0,009$).

Tablo 92: Aile Muhafazakarlığı ile Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Ailenin ne kadar dindar olduğu						Toplam	χ^2 Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Evet	f	13	8	1	1	1	24	$\chi^2= 8,049$ $df=4$ $p>0,090$ (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	54,2	33,3	4,2	4,2	4,2	100,0	
Hayır	f	56	53	45	13	3	170	
	%	32,9	31,2	26,5	7,6	1,8	100,0	
Toplam	f	69	61	46	14	4	194	
	%	35,6	31,4	23,7	7,2	2,1	100,0	

Ailenin dindar olmasının siyasal katılımı etkileyip etkilemediğine bakıldığında; ailesini “dindar” olarak tanımlayan örneklem grubunun en yüksek oranda hem siyasal katılıma olumlu cevap verdiği (%54,2) hem de siyasal katılım konusunda olumsuz cevap (%32,9) verdiği görülmekte; başka bir ifadeyle ailenin dindar olması ile siyasal katılım arasında ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır ($p>0,090$).

Tablo 93: Ailenin Siyasi Etkinliği ile Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Ailenin siyasi etkinliği			Toplam	χ^2 Analizi
		Hiç	Çok az		
Evet	f	3	22	25	$\chi^2= 2,882$ df=1 $p>0,090$ (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	12,0	88,0	100,0	
Hayır	f	7	166	173	
	%	4,5	95,5	100,0	
Toplam	f	10	188	198	
	%	5,1	94,9	100,0	

Ailenin siyasal açıdan etkin olup olmadığını tespit etmek için öncelikle aile içi siyasi tartışmalar ve ebeveynlerin miting ve protestolara katılma değişkenlerine bakılmıştır. Buna göre şehit yakınlarının ailelerinde siyasi tartışma oranı çok düşüktür (Tablo 32; “hiç” %31,8, “çok az” %28,9 ve “çok sık” %6,5), benzer şekilde miting ve protestolara katılmama oranı da yüksektir (Tablo 37; “hayır” %88,5). Buna göre şehit yakınlarının ailelerinin siyasi olarak etkin olmadığı söylenebilir. Bunun yanı sıra, siyasi olarak etkin olmayan katılımcıların evlerinde baba otoritesinin yaygın olması; siyasi katılımın daha yüksek olduğu katılımcıların evlerinde anne-baba otoritesinin dengeli dağıldığı dikkat çekmektedir. Bu anlamda Tablo 93 değerlendirildiğinde; şehit yakınlarının siyasal olarak etkin olmaları ile siyasal katılımları arasında ilişki bulunmamıştır ($p>0,090$).

Tablo 94: Ailede Çocuk Yetiştirme Tarzı ile Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Ailenin çocuk yetiştirme tarzı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Az		
Evet	f	1	7	14	2	0	24	χ ² = 17,958 df=4 p<0,001 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	4,2	29,2	58,3	8,3	0,0	100,0	
Hayır	f	0	17	99	56	1	173	
	%	0,0	9,8	57,2	32,4	0,6	100,0	
Toplam	f	1	24	113	58	1	197	
	%	0,5	12,2	57,4	29,4	0,5	100,0	

Ailenin çocukların kişilik haklarına gösterdiği saygı sorulduğunda; siyasal katılımı en yüksek olan grubun (%87,5) “sık sık” ya da “zaman zaman” ailede kişilik haklarına saygı gösterildiğini belirtenler olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra aile içinde kişilik haklarına “çok az” ya da “zaman zaman” saygı gösterildiğini belirtenlerin siyasal katılım göstermeme oranı ise %89,6’dır. Bu anlamda ailenin çocuk yetiştirme tarzı ile siyasal katılım arasında ilişki vardır (p<0,001).

Tablo 95: Ailenin Kararları Çocuğa Bırakması İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Ailenin kararları çocuğa bırakması					Toplam	χ ² Analizi
		Baskıcı izin vermez	Çok az izin verir	Baskı yapar ama izin de verir	Serbest		
Evet	f	3	3	16	2	24	χ ² = 4,010 df=3 p>0,260 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	12,5	12,5	66,6	8,3	100,0	
Hayır	f	17	39	81	32	169	
	%	10,0	23,0	47,9	18,9	100,0	
Toplam	f	20	42	97	34	193	
	%	10,3	21,7	50,2	17,6	100,0	

Ailenin alınacak kararları çocuğa bırakması ile siyasal katılım arasındaki ilişki incelendiğinde; ailesinin baskı yaptığı ama aynı zamanda izin de verdiğini söyleyenler siyasal katılımı hem en yüksek olanları (%66,6) hem de en düşük (%47,9) olanları oluşturmaktadır. Bu sonuçlar ailenin kararları çocuğa bırakması ile siyasal katılım arasında ilişki olmadığını göstermektedir (p>0,260).

4.2.1.1.2. Okul İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Bu başlık altında sosyalleşme etmenlerinden okul ile siyasal katılım arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Bu bağlamda öğretmen ve öğrenci ilişkisi, okulda öğrenci konseyi bulunup bulunmaması, öğrenci konseylerine katılma sıklığı, okuldaki etkinliklere katılma, okuldaki eğitim tarzı ile siyasal katılım arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

Tablo 96: Öğretmen ve Öğrenci İlişkisi İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Öğretmen ve Öğrenci İlişkisi						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Evet	f	3	10	6	3	1	23	χ ² = 38,443 df=4 p<0,000 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	13,0	43,5	26,1	13,0	4,3	100,0	
Hayır	f	3	12	80	70	7	172	
	%	1,7	7,0	46,5	40,7	4,1	100,0	
Toplam	f	6	22	86	73	8	195	
	%	3,1	11,3	44,1	37,4	4,1	100,0	

Öğretmen ve öğrenci ilişkilerinde öğrencilere söz hakkı tanınıp tanınmaması ile siyasal katılım arasındaki ilişkinin analiz edildiği Tablo 96'da görüldüğü gibi, öğretmeniyle ilişkide söz hakkına sahip olan örneklemin yarısından fazlasının (%56,5) siyasal katılımı yüksektir. Buna karşılık orta düzeyde ve çok az söz hakkı tanınan öğrencilerin siyasi katılma oranının (%29,1) düşük olduğu görülmektedir. Buna göre öğretmen ve öğrenci ilişkisi ile siyasal katılım arasında ilişki vardır (p<0,000).

Tablo 97: Okulda Öğrenci Konseyi Olması İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Okulda öğrenci konseyi olması			Toplam	χ ² Analizi
		Evet	Hayır		
Evet	f	19	4	23	χ ² = 23,755 df=1 p<0,000 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	82,6	17,4	100,0	
Hayır	f	49	113	162	
	%	30,2	69,8	100,0	
Toplam	f	68	117	185	
	%	36,8	63,2	100,0	

Okulunda öğrenci konseyi olan örneklemin %82,6'sı siyasal katılım gösterirken, okulunda öğrenci konseyi olmayan örneklemin %69,8'i siyasi katılım göstermemektedir. Buna göre okulda öğrenci konseyi olması ile siyasal katılım arasında ilişki vardır (p<0,000).

Tablo 98: Öğrenci Konseylerine Katılma Sıklığı İle Siyasal Katılma Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Konseye katılma sıklığı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Evet	f	5	7	4	3	2	21	χ ² = 7,142 df=4 p>0,129 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	23,8	33,3	19,0	14,3	9,5	100,0	
Hayır	f	19	18	38	24	28	127	
	%	15,0	14,2	29,9	18,9	22,0	100,0	
Toplam	f	24	25	42	27	30	148	
	%	16,2	16,9	28,4	18,2	20,3	100,0	

Okuldayken öğrenci konseylerine katılanlar yaklaşık %56 oranında siyasal katılım oranına sahip iken; konseylere katılmayanlar yaklaşık %30 oranında siyasal katılım oranına sahiptir. Okuldayken öğrenci konseyine katılma sıklığı ile siyasal katılım oranı arasında ilişki yoktur (p>0,129).

Tablo 99: Okuldaki Etkinliklere Katılma İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Okulda etkinliklere katılma sıklığı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Evet	f	5	5	9	3	1	23	χ ² = 19,620 df=4 p<0,001 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	21,7	21,7	39,1	13,0	4,3	100,0	
Hayır	f	5	23	59	71	13	171	
	%	2,9	13,5	34,5	41,5	7,6	100,0	
Toplam	f	10	28	68	74	14	194	
	%	5,2	14,4	35,1	38,1	7,2	100,0	

Tablo 99 okuldaki etkinliklere katılım ile siyasal katılım arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Buna göre okulda etkinlikte bulunanların (“çok sık”, “sık sık” ve

“zaman zaman”) siyasal katılma oranı %84.5’dir. Okulda etkinlikte bulunmayanların siyasal katılma oranı ise %17,3 ile düşük bir orana sahiptir. Çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde; okuldaki etkinliklere katılma ile siyasal katılma arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0,001$).

Tablo 100: Eğitim Tarzı İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Eğitim tarzı						Toplam	χ ² Analizi
		Tamamen katılıyor	Oldukça katılıyor	Kısmen katılıyor	Çok az katılıyor	Hiç katılmıyor		
Evet	f	5	13	4	2	0	24	χ ² =81,151 df=4 p<0,000 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	20,8	54,2	16,7	8,3	0,0	100,0	
Hayır	f	2	9	48	87	27	173	
	%	1,2	5,2	27,7	50,3	15,6	100,0	
Toplam	f	7	22	52	89	27	197	
	%	3,6	11,2	26,4	45,2	13,7	100,0	

Eğitim tarzını “siyasi olarak aktif bir eğitim tarzı” olarak ifade edenlerin yaklaşık %75’inin siyasal katılımı yüksek iken; bu ifadeye katılmayanlar %65,9 oranı ile düşük siyasal katılım oranına sahiptir. Böylece siyasi olarak aktif bir eğitim tarzı ile siyasal katılım ilişkisi arasında ilişki vardır ($p<0,000$).

4.2.1.1.3. Arkadaş Grubu İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Bu başlık altında sosyalleşme etmenlerinden arkadaş grubu ile siyasal katılım arasındaki ilişki analiz edilecektir. Buna göre arkadaş grubunun siyasal katılımı, arkadaş grubuna duyulan güven, arkadaş grubunun kişiliğe gösterdiği saygı, bireyin bulunduğu arkadaş grubunun siyasal kültüre yabancılaşması, arkadaş grubuna kendini kabul ettirme ve arkadaş grubunun kurallarına uyma ile siyasal katılım arasındaki ilişki ele alınmaktadır.

Tablo 101: Arkadaş Grubunun Siyasal Katılımı İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Arkadaş grubunun siyasal katılımı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Evet	f	3	13	3	2	1	21	χ ² = 81,454 df=4 p<0,000 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	13,6	59,1	13,6	9,1	4,5	100,0	
Hayır	f	3	6	46	41	76	172	
	%	1,7	3,5	26,7	23,8	44,2	100,0	
Toplam	f	6	19	49	43	77	194	
	%	3,1	9,8	25,3	22,2	39,7	100,0	

Tablo 101’de de görüldüğü gibi, arkadaş grubunun siyasal katılımı yüksek (%72,7) ise örneklemin de siyasal katılımı yüksektir. Bunun tersi olarak, arkadaş grubunun siyasal katılımı düşük (%13,6) ise örneklemin siyasal katılımı düşüktür. Arkadaş grubunun siyasal katılımı ile örneklemin siyasal katılımı arasında ilişki vardır (p<0,005).

Tablo 102: Arkadaş Grubuna Duyulan Güven İle Siyasal Katılma Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Arkadaş grubuna duyulan güven						Toplam	χ ² Analizi
		Tamamen katılıyor	Oldukça katılıyor	Kısmen katılıyor	Çok az katılıyor	Hiç katılmıyor		
Evet	f	6	14	0	1	0	21	χ ² = 13,609 df=4 p>0,009 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	28,6	66,7	0,0	4,8	0,0	100,0	
Hayır	f	36	55	46	17	10	164	
	%	22,0	33,5	28,0	10,4	6,1	100,0	
Toplam	f	42	69	46	18	10	185	
	%	22,7	37,3	24,9	9,7	5,4	100,0	

Yukarıdaki tabloda örneklem grubunun arkadaş grubuna güven duyması ile siyasal katılım arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bu anlamda siyasal katılımı en yüksek orana sahip olanlar (%66,7) “arkadaş grubuma güven duyuyorum” ifadesine oldukça katıldığını belirtmektedir. Ancak benzer şekilde bu cevabı verenlerin siyasal katılımı en düşük (%33,5) grubu da oluşturduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan arkadaş grubuna duyulan güven ile siyasal katılım arasında ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,009$).

Tablo 103: Arkadaş Grubunda Kişiliğe Gösterilen Saygı İle Siyasal Katılım Arasındaki

Siyasal katılım	Kişiliğe Saygı Göstermeyi Affetmen						Toplam	χ ² Analizi
		Tamamen katılıyor	Oldukça katılıyor	Kısmen katılıyor	Çok az katılıyor	Hiç katılmıyor		
Evet	f	10	4	8	0	0	22	χ ² = 7,134 df=4 p>0,129 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	45,5	18,2	36,4	0,0	0,0	100,0	
Hayır	f	60	54	34	19	4	171	
	%	35,1	31,6	19,9	11,1	2,3	100,0	
Toplam	f	70	58	42	19	4	193	
	%	36,3	30,1	21,8	9,8	2,1	100,0	

“Arkadaş grubunda kişiliğine saygı duymayanları asla affetmem” diyenlerin %45,5’i siyasal katılma gösterirken; %35,1’i siyasal katılma göstermemektedir. Bu oranların birbirine yakın olması siyasal katılma açısından farklılaşma olmadığını gözler önüne sermektedir. Bireyin arkadaş grubunda kişiliğine gösterilen saygıya verdiği tepki ile siyasal katılma arasında ilişki yoktur ($p>0,129$).

Tablo 104: Bireyin Bulunduğu Grubun Siyasi Kültüre Yabancılaşması İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Bireyin Bulunduğu Grup ile Siyasi Kültür Arasında Ciddi Farklılıklar Olursa Birey Yabancılaşabilir						Toplam	χ ² Analizi
		Tamamen katılıyor	Oldukça katılıyor	Kısmen katılıyor	Çok az katılıyor	Hiç katılmıyor		
Evet	f	13	5	2	1	1	22	χ ² = 20,794 df=4 p<0,00 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	59,1	22,7	9,1	4,5	4,5	100,0	
Hayır	f	29	60	30	24	28	171	
	%	17,0	35,1	17,5	14,0	16,4	100,0	
Toplam	f	42	65	32	25	29	193	
	%	21,8	33,7	16,6	13,0	15,0	100,0	

Bireyin içinde bulunduğu grup ile siyasi kültür arasındaki çatışmanın bireyde yabancılaşma duygusuna yol açması, bireylerin siyasi katılımını etkilemektedir (p<0,000). Bu ilişkiye bakıldığında bireyin siyasi kültür ile yabancılaştığını düşünenlerin siyasi katılımı yüksek iken (%59,1); yabancılaştığını düşünmeyenlerin siyasi katılım oranı (%4,5) düşüktür.

Tablo 105: Arkadaş Gruplarına Kendini Kabul Ettirme ve Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Arkadaş grubuna kendini kabul ettirme						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Evet	f	14	5	2	0	1	22	χ ² = 29,144 df=4 p<0,000 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	63,6	22,7	9,1	0,0	4,5	100,0	
Hayır	f	26	60	56	17	14	172	
	%	15,1	34,9	32,6	9,9	7,6	100,0	
Toplam	f	40	65	58	17	14	194	
	%	20,6	33,5	29,9	8,8	7,2	100,0	

Kendilerini arkadaş gruplarına kabul ettirmede sıkıntı yaşamayanların siyasal katılım oranı yüksektir (%63,6). Bu anlamda arkadaş grubuna kendini kabul ettirme ile siyasal katılım arasında anlamlı ilişki vardır ($p < 0,000$).

Tablo 106: Arkadaş Grubunun Kurallarına Uyma İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Arkadaş grubunun kurallarına uyma					Toplam	χ^2 Analizi
		Tamamen katılıyor	Oldukça katılıyor	Kısmen katılıyor	Çok az katılıyor		
Evet	f	5	8	11	0	24	$\chi^2 = 9,521$ df=3 p>0,023 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	20,8	33,3	45,8	0,0	100,0	
Hayır	f	9	64	83	16	172	
	%	5,2	37,2	48,3	9,3	100,0	
Toplam	f	14	72	94	16	196	
	%	7,1	36,7	48,0	8,2	100,0	

Arkadaş grubunun kurallarına uyma ile siyasal katılım arasındaki ilişkiye bakıldığında; arkadaş gruplarının kurallarına oldukça uyum gösterenler (%33,3) ile kısmen uyum gösterenlerin (%37,2) siyasal katılımı iki değişken arasında ilişki olmadığını göstermektedir. Her iki seçenek için siyasal katılımın yüksek ya da düşük olmasında büyük farklılık gözlenmemektedir. Sonuç olarak arkadaş gruplarının kurallarına uyma ile siyasal katılma arasında ilişki yoktur. ($p > 0,023$).

4.2.1.1.4. Kitle İletişim Araçları ve Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Bu başlık altında örneklemin radyo, televizyon, gazete ve dergi takip etme sıklığı, kitle iletişim araçlarının bireyi rejime yabancılaştırması, televizyon seyretme sıklığı, gazete ve dergi okuma sıklığı, sosyal medyayı takip etme sıklığı ile örneklemin siyasal katılımı arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Tablo 107: Takip Edilen Radyo, Televizyon, Gazete ve Dergi Sıklığı İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Takip edilen radyo, televizyon, gazete, dergi sıklığı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Evet	f	5	11	3	2	0	21	χ ² = 13,911 df=4 p>0,008 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	23,8	52,4	14,3	9,5	0,0	100,0	
Hayır	f	35	28	39	42	8	152	
	%	23,0	18,4	25,7	27,6	5,3	100,0	
Toplam	f	40	39	42	44	8	173	
	%	23,1	22,5	24,3	25,4	4,6	100,0	

Radyo, televizyon, gazete ve dergiyi “çok sık” takip ettiklerini belirtenlerin siyasal katılımları karşılaştırıldığında (siyasal katılımı yüksek %23,8; siyasal katılımı düşük %23,0) farklılaşmanın yüksek olmadığı dikkat çekmektedir. Takip edilen radyo, televizyon, gazete ve dergi türü ile siyasal katılım arasında ilişki yoktur (p>0,008).

Tablo 108: KİA’ ının Bireyi Rejime Yabancılaştırması İle Siyasal Katılım Arasında İlişkisi

Siyasal katılım	Kitle iletişim araçları bireyi rejime yabancılaştırır						Toplam	χ ² Analizi
		Tamamen katılıyor	Oldukça katılıyor	Kısmen katılıyor	Çok az katılıyor	Hiç katılmıyor		
Evet	f	6	13	0	2	0	21	χ ² = 10,895 df=4 p>0,028 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	28,6	61,9	0,0	9,5	0,0	100,0	
Hayır	f	28	65	46	22	8	169	
	%	16,6	38,5	27,2	13,0	4,7	100,0	
Toplam	f	34	78	46	24	8	190	
	%	17,9	41,1	24,2	12,6	4,2	100,0	

Tablo 108’de de görüldüğü gibi, kitle iletişim araçlarının bireyi yabancılaştırdığı ifadesine “oldukça katılıyorum” cevabını verenler %61,9 oranıyla en yüksek siyasal katılımı göstermektedir; aynı şekilde siyasal katılma oranı en düşük olanlar da %38,5

oranı ile “oldukça katılıyorum” cevabını vermişlerdir. Bu oranlar kitle iletişim araçlarının bireyi rejime yabancılaştırdığı düşüncesi ile siyasal katılım arasında ilişki bulunmadığını göstermektedir ($p>0,028$).

Tablo 109: Televizyon Seyretme Sıklığı İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Televizyon seyretme sıklığı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Evet	f	7	14	2	0	0	23	χ ² = 20,284 df=4 p>0,000 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	30,4	60,9	8,7	0,0	0,0	100,0	
Hayır	f	32	42	58	31	9	172	
	%	18,6	24,4	33,7	18,0	5,2	100,0	
Toplam	f	39	56	60	31	9	195	
	%	20,0	28,7	30,8	15,9	4,6	100,0	

Tablo 109’a göre televizyonu “çok sık” ya da “sık sık” seyreden bireylerin siyasal katılım oranı en yüksek (%91,3) oranı oluşturmaktadır. Televizyon seyretme sıklığı ile siyasal katılma arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,000$).

Tablo 110: Gazete ve Dergi Okuma Sıklığı İle Siyasal Katılma Arasında İlişki

Siyasal katılım	Gazete-dergi okuma sıklığı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Evet	f	5	7	9	2	0	23	χ ² = 7,753 df=4 p>0,101 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	21,7	30,4	39,1	8,7	0,0	100,0	
Hayır	f	35	42	35	43	15	170	
	%	20,6	24,7	20,6	25,3	8,8	100,0	
Toplam	f	40	49	44	45	15	193	
	%	20,7	25,4	22,8	23,3	7,8	100,0	

Televizyon izleme sıklığının siyasal katılma ile arasındaki ilişkiden farklı olarak, gazete ve dergi okuma sıklığı siyasal katılma oranını etkilememektedir. Buna göre “çok sık”

gazete-dergi okuyan kişinin siyasal katılımı %21,7 iken; siyasete katılmadığını ifade edenlerin oranı %20,6 ile birbirine yakındır. Benzer şekilde, “hiç” gazete-dergi okumadığını söyleyenlerin de siyasete katılma ya da siyasetten uzak durma oranları birbirine yakındır. Sonuç olarak gazete-dergi okuma sıklığı ile siyasal katılım arasında ilişki yoktur ($p>0,101$).

Tablo 111: Sosyal Medyayı Takip Etme Sıklığı İle Siyasal Katılım Arasındaki İlişki

Siyasal katılım	Sosyal medyayı takip etme sıklığı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Evet	f	13	1	4	1	0	19	χ ² = 10,982 df=4 p>0,027 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	68,4	5,3	21,1	5,3	0,0	100,0	
Hayır	f	48	33	32	15	18	146	
	%	32,9	22,6	21,9	10,3	12,3	100,0	
Toplam	f	61	34	36	16	18	165	
	%	37,0	20,6	21,8	9,7	10,9	100,0	

Tablo 111’e göre, siyasal katılımı hem yüksek (%68,4) olan hem de düşük olan (%32,9) örneklem grubu sosyal medyayı çok sık takip etmektedir. Bu oranlar göstermektedir ki, örneklemin sosyal medyayı takip etme sıklığı ile siyasal katılımı arasında ilişki yoktur ($p>0,027$).

4.2.1.2. Sosyalleşme Etmenleri İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Bu başlık altında şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesini ortaya çıkarmak amacıyla sosyalleşme etmenleri (aile, okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçları) ile siyasal etkinlik arasındaki ilişkiler analiz edilerek, araştırmanın hipotezleri sınanacaktır.

4.2.1.2.1. Aile İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Bu başlık altında temel sosyalleşme kurumu olan aile ile ilgili özelliklerin siyasal etkinliğe etkisi analiz edilmektedir. Aile içi fikir özgürlüğü, ebeveynlerin miting ve protestolara katılması, çocukken mitinge katılma, evde kimin sözünün geçtiği, ailede kimin baskın olduğu, ailenin dindar olup olmadığı, ailede çocuk yetiştirme tarzı ve çocuğun ailedeki karar alma sürecine katılması ile siyasal etkinlik arasındaki ilişkiler analiz edilecektir.

Tablo 112: Aile İçi Fikir Özgürlüğü İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Aile içi fikir özgürlüğü						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok az katılıyor	f	2	8	14	7	4	35	χ ² = 12,408 df=12 p>0,413 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	5,7	22,9	40,0	20,0	11,4	100,0	
Kısmen katılıyor	f	7	23	28	29	4	91	
	%	7,7	25,3	30,8	31,9	4,4	100,0	
Oldukça katılıyor	f	5	14	27	13	1	60	
	%	8,3	23,3	45,0	21,7	1,7	100,0	
Tamamen katılıyor	f	1	3	1	1	0	6	
	%	16,7	50,0	16,7	16,7	0,0	100,0	
Toplam	f	15	48	70	50	9	192	
	%	7,8	25,0	36,5	26,3	4,7	100,0	

Tablo 112, ailede fikirleri serbestçe dile getirme ile örneklemin siyasal etkinliği arasındaki ilişkiyi test etmektedir. Buna göre aile içinde düşüncelerini “zaman zaman” serbestçe dile getirebildiklerini söyleyenlerin siyasal etkinliğinin en yüksek olduğu oran %45 iken; buna benzer şekilde aynı cevabı verenlerden siyasal etkinliğinin düşük olduğunu düşünenler de %40’tır. Oranlar arasında farklılaşma olmaması, aile içinde düşüncelerin serbestçe dile getirilmesi ile siyasal etkinlik arasında ilişki olmadığını göstermektedir (p>0,413).

Tablo 113: Ebeveynlerin Miting ve Protestolara Katılması İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Ebeveynlerin miting ve protestolara katılımı				χ ² Analizi
		Evet	Hayır	Toplam	
Çok az katılıyor	f	6	27	33	χ ² = 11,812 df=3 p>0,008 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	18,2	81,8	100,0	
Kısmen katılıyor	f	15	71	86	
	%	17,4	82,6	100,0	
Oldukça katılıyor	f	0	59	59	
	%	0,0	100,0	100,0	
Tamamen katılıyor	f	1	5	6	
	%	16,7	83,3	100,0	
Toplam	f	22	162	184	
	%	12,0	88,0	100,0	

Örneklemin ailesinin siyasi mitinglere ve protestolara katılımı ile örneklemin kendisinin siyasal açıdan etkin olup olmadığı arasındaki ilişkiye baktığımızda; ailesi siyasi miting ve protestolara katılanlardan hiçbirisi kendisini siyasal açıdan “oldukça etkin” olarak tanımlamamaktadır. Oysa ki, ailesi siyasi mitinglere ve protestolara katılmayanların kendilerini “siyasal açıdan oldukça etkin” görme oranı yüksektir. Bu sonuçlar ailelerinin mitinglere ve protestolara katılımı ile örneklemin siyasal etkinliği arasında ilişki olmadığını göstermektedir (p>0,008).

Tablo 114: Çocukken Mitinglere Katılma İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Çocukken mitinglere katılma					χ ² Analizi
		Evet her zaman	Evet bazen	Hayır	Toplam	
Ço az katılıyor	f	7	5	14	26	χ ² = 2,286 df=6 p>0,892 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	26,9	19,2	53,8	100,0	
Kısmen katılıyor	f	13	11	27	51	
	%	25,5	21,6	52,9	100,0	
Oldukça katılıyor	f	9	7	12	28	
	%	32,1	25,0	42,9	100,0	
Tamamen Katılıyor	f	1	0	3	4	
	%	25,0	0,0	75,0	100,0	
Toplam	f	30	23	56	109	
	%	27,5	21,1	51,4	100,0	

Yukarıdaki χ² test istatistiği tablosu, örneklemin çocukken aileleri ile mitinglere katılması ile siyasal etkinlikleri arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Çocukken her zaman aileleri ile mitinglere katılanlar siyasal açıdan “oldukça etkin” olduğu ifadesine %32,1 oranı ile katılmaktenken; çocukken aileleri ile hiç mitinglere katılmayanların kendilerini bu şekilde tanımlama oranı %42,9’dur. Bu sonuçlar örneklem grubunun aileleriyle mitinglere katılmalarının onların siyasal açıdan etkin olmalarında etkili olmadığını göstermektedir (p>0,892).

Tablo 115: Evde En Çok Kimin Sözü'nün Geçtiği İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Evde en çok kimin sözü'nün geçtiği						χ ² Analizi
		Baba	Anne	Anne ve baba	Diğer	Toplam	
Çok az katılıyor	f	18	6	11	0	35	χ ² = 19,123 df=9 p>0,024 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	51,4	17,1	31,4	0,0	100,0	
Kısmen katılıyor	f	53	14	20	1	88	
	%	60,2	15,9	22,7	1,1	100,0	
Oldukça katılıyor	f	32	9	11	8	60	
	%	53,3	15,3	18,3	13,3	100,0	
Tamamen Katılıyor	f	1	1	3	1	6	
	%	16,7	16,7	50,0	16,7	100,0	
Toplam	f	104	30	45	10	189	
	%	55,0	15,9	23,8	5,3	100,0	

Tablo 115'a bakıldığında evde en çok kimin sözü'nün geçtiği ile örneklemin siyasal etkinliği arasındaki ilişki test edilmektedir. Bu ilişkiye bakıldığında; en çok babanın sözü'nün geçtiği evlerde siyasal olarak etkin oldukları ifadesine “kısmen katılanlar” %60,2 ile en çok annenin sözü'nün geçtiği evlerde siyasal olarak etkin oldukları ifadesine “çok az katılanlar” %17,1 en yüksek oranı göstermektedir. Anne ve babanın birlikte sözü'nün geçtiği evlerde ise örneklemin yarısı siyasal olarak etkin oldukları ifadesine “tamamen katıldıkları” cevabını vermişlerdir. Örneklemin evlerinde en çok kimin sözü'nün geçtiği ile örneklemin siyasal etkinleri arasında ilişki yoktur (p>0,024).

Tablo 116: Evde Kimin Baskın Olduğu İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Evde kimin baskın olduğu			Toplam	χ ² Analizi	
		Baba	Anne			Anne-baba otoritesi eşit
Çok az katılıyor	f	17	6	11	34	χ ² = 3,304 df=6 p>0,770 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	50,0	17,6	32,4	100,0	
Kısmen katılıyor	f	49	20	19	88	
	%	55,7	22,7	21,6	100,0	
Oldukça katılıyor	f	35	13	12	60	
	%	58,3	21,7	20,0	100,0	
Tamamen katılıyor	f	2	2	2	6	
	%	33,3	33,3	33,3	100,0	
Toplam	f	103	41	44	188	
	%	54,8	21,8	23,4	100,0	

Evlerinde baba otoritesinin, anne otoritesinin ya da anne-baba otoritesinin eşit olduğu her bir kategorideki şehit yakınları siyasal olarak etkin oldukları ifadesine aynı oranda (%33,3) “tamamen katıldıklarını” belirtmişlerdir. Şehit yakınlarının evlerinde kimin baskın olduğu ile siyasal etkinlikleri arasında ilişki yoktur (p>0,770).

Tablo 117: Ailenin Dindar Olması İle Siyasi Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Ailenin dindar olarak tanımlanması						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok az katılıyor	f	17	8	6	3	1	35	χ ² = 9,741 df=12 p>0,639 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	48,6	22,9	17,1	8,6	2,9	100,0	
Kısmen katılıyor	f	26	30	22	9	3	90	
	%	28,0	51,7	24,4	10,0	3,3	100,0	
Oldukça katılıyor	f	24	18	16	2	0	60	
	%	40,0	30,0	26,7	3,3	0,0	100,0	
Tamamen katılıyor	f	2	2	1	0	0	5	
	%	40,0	40,0	20,0	0,0	0,0	100,0	
Toplam	f	69	58	45	14	4	190	
	%	36,3	30,5	23,7	7,4	2,1	100,0	

Tablo 117, örneklemin ailesini “dindar” olarak tanımlaması ile siyasi açıdan etkin olmasını nasıl ifade ettiği arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Buna göre ailesini “çok sık” şekilde dindar olarak tanımlayanlar, siyasi olarak etkin oldukları ifadesine %48,6 oranı ile çok az katılırken, ailesini “sık sık” dindar olarak tanımlayanlar bu ifadeye %51,7 oranı ile kısmen katılmaktadır. Oranlara bakıldığında örneklemin ailesini dindar olarak tanımlaması ile kendisini siyasi olarak etkin olarak görmesi arasında ilişki yoktur ($p>0,639$).

Tablo 118: Aile İçi Siyasi Tartışmalar ile Siyasi Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal Etkinlik	Aile İçi Siyasi Tartışmalar						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok az katılıyor	f	5	5	6	5	14	35	χ ² = 18.305 df=12 p>0,107 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	14,2	14,2	17,1	14,2	40,0	100,0	
Kısmen katılıyor	f	6	11	22	30	22	91	
	%	6,5	12,0	24,1	32,9	24,1	100,0	
Oldukça katılıyor	f	1	4	14	20	21	60	
	%	1,6	6,6	23,3	33,3	35,0	100,0	
Tamamen katılıyor	f	0	1	0	1	4	6	
	%	0,0	16,6	0,0	16,6	66,6	100,0	
Toplam	f	12	21	42	56	61	192	
	%	6,2	10,9	21,8	29,1	31,7	100,0	

Ailenin siyasi açıdan etkin olup olmadığını tespit etmek için öncelikle aile içi siyasi tartışmalar ve ebeveynlerin miting ve protestolara katılma değişkenlerine bakılmıştır. Buna göre şehit yakınlarının ailelerinde siyasi tartışma oranı çok düşüktür (Tablo 118; “hiç” %31,7, “çok az” %29,1 ve “çok sık” %6,2), benzer şekilde miting ve protestolara katılmama oranı da yüksektir (Tablo 113; “hayır” %83,3). Buna göre şehit yakınlarının ailelerinin siyasi olarak etkin olmadığı söylenebilir. Bunun yanı sıra, siyasi olarak etkin olmayan katılımcıların evlerinde baba otoritesinin yaygın olması; siyasi katılımın daha yüksek olduğu katılımcıların evlerinde anne-baba otoritesinin dengeli dağıldığı dikkat çekmektedir. Bu anlamda Tablo 118 değerlendirildiğinde; şehit yakınlarının siyasi olarak etkin olmaları ile siyasi etkinlikleri arasında ilişki bulunmamıştır ($p>0,107$).

Tablo 119: Çocuk Yetiştirme Tarzı İle Siyasi Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Çocuk yetiştirme tarzı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok az katılıyor	f	1	6	22	5	1	35	χ ² = 18,109 df=12 p>0,112 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	2,9	17,1	62,9	14,3	2,9	100,0	
Kısmen katılıyor	f	0	9	47	35	0	91	
	%	0,3	9,9	51,6	38,5	0,0	100,0	
Oldukça katılıyor	f	0	7	37	16	0	60	
	%	0,0	11,7	61,7	26,7	0,0	100,0	
Tamamen katılıyor	f	0	0	5	1	0	6	
	%	0,0	0,0	83,3	16,7	0,0	100,0	
Toplam	f	1	22	111	57	1	192	
	%	0,5	11,5	57,8	29,7	0,5	100,0	

Tablo 119'da şehit yakınlarının ailelerindeki çocuk yetiştirme tarzları ile siyasi etkinlikleri arasındaki ilişki analiz edilmektedir. Burada çocuk yetiştirme tarzı ile daha önce de belirtildiği gibi, ailenin çocuğun kişiliğine saygı duyma sıklığı kastedilmektedir. Ailelerinin kişiliklerine zaman zaman saygı gösterdiğini belirtenlerin siyasi etkinlikle ilgili bütün ifadelerle en yüksek oranda katılmaları; çocuk yetiştirme ile örneklemin siyasi etkinliği arasında ilişki olmadığını göstermektedir (p>0,112).

4.2.1.2.2. Okul İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Bu başlık altında öğretmen ve öğrenci ilişkisi, okulda öğrenci konseylerinin varlığı, bu konseylere katılma sıklığı, okuldaki etkinliklere katılma sıklığı ve okuldaki eğitim tarzı ile örneklemin siyasi etkinliği konularındaki hipotez testleri yer almaktadır.

Tablo 120: Öğretmen ve Öğrenci İlişkisi İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Öğretmen-öğrenci ilişkisi						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok az katılıyor	f	2	1	11	19	1	34	χ ² = 19,718 df=12 p>0,073 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	5,9	2,9	32,4	55,9	2,9	100,0	
Kısmen katılıyor	f	4	16	40	27	4	91	
	%	4,4	17,6	44,4	29,7	4,4	100,0	
Oldukça katılıyor	f	0	2	31	24	3	60	
	%	0,0	3,3	51,7	40,0	5,0	100,0	
Tamamen katılıyor	f	0	1	3	2	0	6	
	%	0,0	16,7	50,0	33,3	0,0	100,0	
Toplam	f	6	20	85	72	8	191	
	%	3,1	10,5	44,5	37,7	4,2	100,0	

Öğretmen ve öğrenci ilişkilerinde öğrencilere söz hakkı tanınıp tanınmaması ile siyasal etkinlik arasındaki ilişkinin analiz edildiği Tablo 120’de görüldüğü gibi; öğretmenlerinin kendilerine “zaman zaman söz verdiğini” belirtenlerin yarısı kendilerini kısmen siyasal olarak etkin olarak tanımlamakta iken, “çok az söz verdiğini” belirtenlerin %33’ü kendilerini tamamen siyasal olarak etkin görmektedir. Kendilerine okulda “çok sık söz verildiğini” belirtenlerin ise siyasal olarak etkinlikleri düşüktür. Buna göre öğretmen ve öğrenci ilişkisi ile siyasal etkinlik arasında ilişki yoktur (p>0,073).

Tablo 121: Okulda Öğrenci Konseyi Olması İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Okulda öğrenci konseyi olması			Toplam	χ ² Analizi
		Evet	Hayır		
Çok az katılıyor	f	15	19	34	χ ² = 10,801 df=3 p>0,013 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	44,1	55,9	100,0	
Kısmen katılıyor	f	38	45	83	
	%	45,8	54,2	100,0	
Oldukça katılıyor	f	12	45	57	
	%	21,1	78,9	100,0	
Tamamen katılıyor	f	1	5	6	
	%	16,7	83,3	100,0	
Toplam	f	66	114	180	
	%	36,7	63,3	100,0	

Okulunda öğrenci konseyi olan örneklem grubunun kendisini siyasal olarak oldukça etkin görme oranı (%21,1), okulunda öğrenci konseyi olmayanlardan (%78,9) daha düşüktür. Buna göre okulda öğrenci konseyi olması ile siyasal etkinlik arasında ilişki yoktur ($p>0,013$)

Tablo 122: Öğrenci Konseylerine Katılma Sıklığı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Okulda öğrenci konseylerine katılma sıklığı					Toplam	χ ² Analizi	
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az			Hiç
Çok az katılıyor	f	3	2	5	5	13	28	χ ² = 25,288 df=12 p>0,014 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	10,7	7,1	17,9	17,9	46,4	100,0	
Kısmen katılıyor	f	9	18	21	10	12	70	
	%	12,9	25,7	30,0	14,3	17,1	100,0	
Oldukça katılıyor	f	11	5	12	11	4	43	
	%	25,6	11,6	27,9	25,6	9,3	100,0	
Tamamen katılıyor	f	1	0	1	1	2	5	
	%	20,0	0,0	20,0	20,0	40,0	100,0	
Toplam	f	24	25	39	27	31	146	
	%	16,4	17,1	26,7	18,5	21,2	100,0	

Okuldayken öğrenci konseylerine çok sık katılanlar ile çok az katılanların kendilerini siyasal olarak oldukça etkin görme oranları eşittir (%25,6), tek başına bu oran bile okuldayken öğrenci konseyine katılma sıklığı ile siyasal etkinlik oranı arasında ilişki olmadığını göstermektedir ($p>0,014$).

Tablo 123: Okuldaki Etkinliklere Katılma İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Okuldaki etkinliklere katılma sıklığı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok az katılıyor	f	4	8	7	11	4	34	χ ² = 22,419 df=12 p>0,033 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	11,8	23,5	20,6	32,4	11,8	100,0	
Kısmen katılıyor	f	4	10	39	35	3	91	
	%	4,4	11,0	42,9	38,5	3,3	100,0	
Oldukça katılıyor	f	0	7	23	24	6	60	
	%	0,0	11,7	38,3	40,0	10,0	100,0	
Tamamen katılıyor	f	1	1	0	3	0	5	
	%	20,0	20,0	0,0	60,0	0,0	100,0	
Toplam	f	9	26	69	73	13	190	
	%	4,7	13,7	36,3	38,4	6,8	100,0	

Tablo 123 okuldaki etkinliklere katılma sıklığı ile siyasal etkinlik arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Buna göre okulda zaman zaman (%38,3) ya da çok az (%40) etkinlikte bulunanların siyasal etkinliklere katılma oranı, okulda çok sık (%11,8) ya da sık sık (%11) etkinliklere katılanlardan daha düşüktür. Bu oranlar okuldaki etkinliklere katılma sıklığı ile siyasal etkinlik arasında ilişki olmadığını ortaya çıkarmaktadır ($p>0,033$).

Tablo 124: Eğitim Tarzı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Eğitim tarzı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok az katılıyor	f	4	5	7	10	9	35	χ ² = 38,207 df=12 p<0,000 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	11,4	14,3	20,0	28,6	25,7	100,0	
Kısmen katılıyor	f	1	13	29	42	6	91	
	%	1,1	14,3	31,9	46,2	6,6	100,0	
Oldukça katılıyor	f	0	2	14	36	8	60	
	%	0,0	3,3	23,3	60,0	13,3	100,0	
Tamamen katılıyor	f	0	0	1	2	3	6	
	%	0,0	0,0	16,7	33,3	50,0	100,0	
Toplam	f	5	20	51	90	26	192	
	%	2,6	10,4	26,6	46,9	13,5	100,0	

Eğitim tarzının “siyasi olarak aktif bir eğitim tarzı mı” olduğunu öğrenmek için sorduğumuz soruya çok sık olarak aktif bir siyasal eğitim aldıklarını belirtenlerin dışında, tüm kategoriler siyasal etkinliklere çok az katıldıkları cevabını vermişlerdir. Sadece bu cevap bile siyasi olarak aktif bir eğitim tarzı ile siyasal etkinlik arasında ilişki olduğunu göstermektedir (p<0,000).

4.2.1.2.3. Arkadaş Grubu İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Bu başlık altında sosyalleşme etmenlerinden arkadaş grubu ile siyasal etkinlik arasındaki ilişki analiz edilecektir. Buna göre arkadaş grubunun siyasal katılımı, arkadaş grubuna duyulan güven, arkadaş grubunun kişiliğe gösterdiği saygı, bireyin bulunduğu arkadaş grubunun siyasal kültüre yabancılaşması, arkadaş grubuna kendini kabul ettirme ve arkadaş grubunun kurallarına uyma ile siyasal katılım arasındaki ilişki ele alınmaktadır.

Tablo 125: Arkadaş Grubunun Siyasal Katılımı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Arkadaş grubunun siyasal katılımı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok katılıyor az	f	4	4	4	7	14	33	χ ² = 27,673 df=12 p>0,006 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	12,1	12,1	12,1	21,2	42,4	100,0	
Kısmen katılıyor	f	1	13	27	22	28	91	
	%	1,1	14,3	29,7	24,2	30,8	100,0	
Oldukça katılıyor	f	0	2	15	14	29	60	
	%	0,0	3,3	25,0	23,3	48,3	100,0	
Tamamen katılıyor	f	0	0	2	0	4	6	
	%	0,0	0,0	33,3	0,0	66,7	100,0	
Toplam	f	5	19	48	43	75	190	
	%	2,6	10,0	25,3	22,6	39,5	100,0	

Tablo 125'te de görüldüğü gibi, arkadaş grubunun siyasal katılımının “çok sık”, “sık sık” ve “zaman zaman” olduğunu belirtenlerin siyasal etkinlik oranları (%12,1) eşittir. Buna göre arkadaş grubunun siyasal katılımı ile örneklemin siyasal etkinliği arasında ilişki yoktur (p>0,006).

Tablo 126: Arkadaş Grubuna Duyulan Güven İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Arkadaş grubuna güven						Toplam	χ ² Analizi
		Tamamen katılıyor	Oldukça katılıyor	Kısmen katılıyor	Çok az katılıyor	Hiç katılmıyor		
Çok az katılıyor	f	14	15	2	2	1	34	χ ² =25,219 df=12 p>0,014 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	41,2	44,1	5,9	5,9	2,9	100,0	
Kısmen katılıyor	f	17	33	26	11	2	89	
	%	19,1	37,1	29,2	12,4	2,2	100,0	
Oldukça katılıyor	f	10	22	15	5	6	58	
	%	17,2	37,9	25,9	8,6	10,3	100,0	
Tamamen katılıyor	f	1	0	3	0	1	5	
	%	20,0	0,0	60,0	0,0	20,0	100,0	
Toplam	f	42	70	46	18	10	186	
	%	22,6	37,6	24,7	9,7	5,4	100,0	

Yukarıdaki tabloda örneklem grubunun arkadaş grubuna güven duyması ile siyasal etkinlik arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Bu anlamda arkadaş gruplarına hiç güvenmediklerini belirtenlerin %20'si siyasal etkinliklere kısmen katıldıklarını, %10,3'ü ise oldukça katıldıkları cevaplarını vermişlerdir. Bunun zıttı olarak arkadaş gruplarına tamamen güvenenlerin %41,2'si siyasal etkinliklere çok az katılmakta, %20'si tamamen katılmakta, %19,1'i kısmen katılmakta ve %17,2'si ise oldukça katılmaktadır. Bu sonuçlardan arkadaş grubuna duyulan güven ile siyasal etkinlik arasında ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,014$).

Tablo 127: Arkadaş Grubunda Kişiliğe Gösterilen Saygı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Kişiliğime Saygı Göstermeyi Affetmem						Toplam	χ ² Analizi
		Tamamen katılıyor	Oldukça katılıyor	Kısmen katılıyor	Çok az katılıyor	Hiç katılmıyor		
Çok az katılıyor	f	15	13	3	3	1	35	χ ² =20,736 df=12 p>0,054 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	42,9	37,1	8,6	8,6	2,9	100,0	
Kısmen katılıyor	f	36	23	19	13	0	91	
	%	39,6	25,3	20,9	14,3	0,0	100,0	
Oldukça katılıyor	f	18	18	19	2	3	60	
	%	30,0	30,0	31,7	3,3	5,0	100,0	
Tamamen katılıyor	f	1	2	1	2	0	6	
	%	16,7	33,3	16,7	33,3	0,0	100,0	
Toplam	f	70	56	42	20	4	192	
	%	36,5	29,2	21,9	10,4	2,1	100,0	

“Arkadaş grubunda kişiliğine saygı duymayanları asla affetmem” diyenlerin %42,9'u çok az siyasal etkinliğe katılmakta, %39,6'sı kısmen katılmakta, %30'u oldukça katılmakta ve %16,7'si tamamen katılmaktadır. Bunun yanı sıra “kişiliğime saygı göstermeyi affetmem” ifadesine tamamen katılanlar, oldukça katılanlar ve kısmen katılanların siyasal etkinlerinin birbirine yakın oranlara sahip olduğu dikkat çekmektedir. Bireyin arkadaş grubunda kişiliğine gösterilen saygıya verdiği tepki ile siyasal katılma arasında ilişki yoktur ($p>0,054$).

Tablo 128: Bireyin Bulunduğu Grubun Siyasi Kültüre Yabancılaşması İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Bireyin Bulunduğu Grup ile Siyasal Kültür Arasında Ciddi Farklılıklar Olursa Birey Yabancılaşabilir						Toplam	χ ² Analizi
		Tamamen katılıyor	Oldukça katılıyor	Kısmen katılıyor	Çok az katılıyor	Hiç katılmıyor		
Çok az katılıyor	f	9	11	12	3	0	35	χ ² =30,577 df=12 p<0,002 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	25,7	31,4	34,3	8,6	0,0	100,0	
Kısmen katılıyor	f	12	33	39	6	0	91	
	%	13,3	36,7	43,3	6,7	0,0	100,0	
Oldukça katılıyor	f	2	18	19	18	3	60	
	%	3,3	30,0	31,7	30,0	5,0	100,0	
Tamamen katılıyor	f	1	2	1	0	1	6	
	%	20,0	4,0	20,0	0,0	20,0	100,0	
Toplam	f	24	64	71	27	4	192	
	%	12,6	33,7	37,4	14,2	2,1	100,0	

Bireyin içinde bulunduğu grup ile siyasal kültür arasındaki çatışmanın bireyde yabancılaşma duygusuna yol açması, bireylerin siyasal etkinliğini etkilemektedir (p<0,000). Bu ilişkiye bakıldığında bireyin siyasal kültür ile yabancılaştığını düşünenlerin siyasal etkinliğe tamamen katılma oranları %20 iken; bu ifadeye oldukça katıldıklarını belirtenlerin %36,7'si kısmen siyasal etkinliğe katılmakta ve %30'u ise oldukça siyasal etkinliğe katılmaktadır.

Tablo 129: Arkadaş Gruplarına Kendini Kabul Ettirme ve Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Arkadaş grubuna kendini kabul ettirme						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok az katılıyor	f	8	10	9	2	4	33	χ ² = 16,480 df=12 p>0,170 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	24,2	30,3	27,3	6,1	12,1	100,0	
Kısmen katılıyor	f	19	39	21	6	6	91	
	%	20,9	42,9	23,1	6,6	6,6	100,0	
Oldukça katılıyor	f	11	15	25	5	4	60	
	%	18,3	25,0	41,7	8,3	6,7	100,0	
Tamamen katılıyor	f	2	1	1	2	0	6	
	%	33,3	16,7	16,7	33,3	0,0	100,0	
Toplam	f	40	65	56	15	14	190	
	%	21,1	34,2	29,5	7,9	7,4	100,0	

Arkadaş grubuna kendini kabul ettirmenin siyasal etkinlik üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde; arkadaş grubuna “çok sık” ve “sık sık” kendimi kabul ettirenlerin siyasal etkinlikleri hem yüksek hem de düşük kategorideki cevapları oluşturmakta; bu anlamda örneklem grubu arasında bir farklılaşma görülmemektedir. Arkadaş grubuna kendini kabul ettirme ile örneklem siyasal etkinliği arasında ilişki yoktur ($p>0,170$).

Tablo 130: Arkadaş Grubunun Kurallarına Uyuma İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Arkadaş grubunun kurallarına uyuma					Toplam	χ ² Analizi
		Tamamen katılıyor	Oldukça katılıyor	Kısmen katılıyor	Çok az katılıyor		
Çok az katılıyor	f	8	16	7	4	35	χ ² =28,331 df=9 p<0,001 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	22,9	45,7	20,0	11,4	100,0	
Kısmen katılıyor	f	4	35	46	6	91	
	%	4,4	38,5	50,5	6,6	100,0	
Oldukça katılıyor	f	1	18	36	5	60	
	%	1,7	30,0	60,0	8,3	100,0	
Tamamen katılıyor	f	0	1	4	1	6	
	%	0,0	16,7	66,7	16,7	100,0	
Toplam	f	13	70	93	16	192	
	%	6,8	36,5	48,4	8,3	100,0	

Arkadaş grubunun kurallarına uyuma ile siyasal etkinlik arasındaki ilişkiye bakıldığında; arkadaş gruplarının kurallarına uyumu en az olanlar en yüksek oranda (%16,7) siyasal etkinlik göstermektedir. Kurallara kısmen uyanlarında siyasal etkinliği yüksektir (%66,7). Arkadaş gruplarının kurallarına uyuma ile siyasal etkinlik arasında ilişki vardır (p<0,001).

4.2.1.2.4. Kitle İletişim Araçları ve Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Bu başlık altında örneklemin radyo, televizyon, gazete ve dergi takip etme sıklığı, kitle iletişim araçlarının bireyi rejime yabancılaştırması, televizyon seyretme sıklığı, gazete ve dergi okuma sıklığı, sosyal medyayı takip etme sıklığı ile örneklemin siyasal etkinliği arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Tablo 131: Takip Edilen Radyo, Televizyon, Gazete ve Dergi Sıklığı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Takip edilen radyo, televizyon, gazete, dergi sıklığı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok az katılıyor	f	8	11	7	3	1	30	χ ² = 23,275 df=12 p>0,025 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	26,7	36,7	23,3	10,0	3,3	100,0	
Kısmen katılıyor	f	18	19	22	21	0	80	
	%	22,5	23,8	27,5	26,3	0,0	100,0	
Oldukça katılıyor	f	12	9	11	17	8	57	
	%	21,1	15,8	19,3	29,8	14,0	100,0	
Tamamen katılıyor	f	1	0	2	1	0	4	
	%	25,0	0,0	50,0	25,0	0,0	100,0	
Toplam	f	39	39	42	42	9	171	
	%	22,8	22,8	24,6	24,6	5,3	100,0	

Radyo, televizyon, gazete ve dergiyi “çok sık” (%26,7) ve “sık sık” (%36,7) takip ettiklerini belirtenlerin siyasal etkinliklerinin düşük olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra “zaman zaman” takip ettiklerini belirtenlerin yarısı siyasal etkinliklere tamamen katılmaktadır. Takip edilen radyo, televizyon, gazete ve dergi türü ile siyasal etkinlik arasında ilişki yoktur (p>0,025).

Tablo 132: KIA'nın Bireyi Rejime Yabancılaştırması İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Kitle iletişim araçlarının bireyi rejime yabancılaştırması						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok az katılıyor	f	12	16	3	2	0	33	χ ² = 56,618 df=12 p<0,000 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	36,4	48,5	9,1	6,1	0,0	100,0	
Kısmen katılıyor	f	13	41	32	2	2	90	
	%	14,4	45,6	35,6	2,2	2,2	100,0	
Oldukça katılıyor	f	8	17	10	20	5	60	
	%	13,3	28,3	16,7	33,3	8,3	100,0	
Tamamen katılıyor	f	1	3	0	1	1	6	
	%	16,7	50,0	0,0	16,7	16,7	100,0	
Toplam	f	34	77	45	25	8	189	
	%	18,0	40,7	23,8	13,2	14,2	100,0	

Tablo 132'de de görüldüğü gibi, kitle iletişim araçlarının bireyi yabancılaştırdığı ifadesine “çok sık” katıldığını belirtenlerin siyasal etkinliği en düşük orana (%36,4) sahiptir. Bunun yanı sıra bu ifadeye “sık sık” katıldığını belirtenler iki farklı tepki göstermekte şehit yakınlarının yarısı siyasal etkinliğe tamamen katılmaktayken, yarıya yakını çok az katılmaktadır. Bu oranlar kitle iletişim araçlarının bireyi rejime yabancılaştırdığı düşüncesi ile siyasal katılım arasında ilişki bulunduğunu göstermektedir (p<0,000).

Tablo 133: Televizyon Seyretme Sıklığı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Televizyon seyretme sıklığı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok katılıyor az	f	7	15	8	4	0	34	χ ² = 16,174 df=12 p>0,183 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	20,6	44,1	23,5	11,8	0,0	100,0	
Kısmen katılıyor	f	18	28	30	13	2	91	
	%	19,8	30,8	33,0	14,3	2,2	100,0	
Oldukça katılıyor	f	12	12	18	11	7	60	
	%	20,0	20,0	30,0	18,3	11,7	100,0	
Tamamen katılıyor	f	1	1	3	1	0	6	
	%	16,7	16,7	50,0	16,7	0,0	100,0	
Toplam	f	38	56	59	29	9	191	
	%	19,9	29,3	30,9	15,2	4,7	100,0	

Televizyon seyretme sıklığı ile siyasal etkinlik kategorilerinin her biri tek tek incelendiğinde siyasal etkinliğin televizyon seyretme sıklığına göre farklılaşmadığı dikkat çekmektedir. Bu durumda televizyon seyretme sıklığı ile siyasal etkinlik arasında ilişki yoktur (p>0,183).

Tablo 134: Gazete ve Dergi Okuma Sıklığı İle Siyasal Etkinlik Arasında İlişki

Siyasal etkinlik	Gazete ve dergi okuma sıklığı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok katılıyor az	f	12	9	8	4	2	35	χ ² = 22,192 df=12 p>0,035 (Değerler arasında ilişki yoktur)
	%	34,3	25,7	22,9	11,4	5,7	100,0	
Kısmen katılıyor	f	18	25	23	22	3	91	
	%	19,8	27,5	25,3	24,2	3,3	100,0	
Oldukça katılıyor	f	7	15	11	17	10	60	
	%	11,7	25,0	18,3	28,3	16,7	100,0	
Tamamen katılıyor	f	2	0	2	0	1	5	
	%	40,0	0,0	40,0	0,0	20,0	100,0	
Toplam	f	39	49	44	43	16	191	
	%	20,4	25,7	23,0	22,5	8,4	100,0	

Tablodan da görüleceği gibi televizyon seyretme sıklığına benzer olarak, gazete ve degi okuma sıklığı da siyasal etkinlik üzerinde etkili değildir ($p>0,035$). Buna göre, her bir kategoride siyasal etkinliğe katılma oranlarında farklılaşma anlamlı değildir.

Tablo 135: Sosyal Medyayı Takip Etme Sıklığı İle Siyasal Etkinlik Arasındaki İlişki

Siyasal etkinlik	Sosyal medyayı takip etme sıklığı						Toplam	χ ² Analizi
		Çok sık	Sık sık	Zaman zaman	Çok az	Hiç		
Çok az katılıyor	f	15	7	4	1	3	30	χ ² = 28,575 df=12 p<0,005 (Değerler arasında ilişki vardır)
	%	50,0	23,3	13,3	3,3	10,0	100,0	
Kısmen katılıyor	f	31	15	7	9	13	75	
	%	41,3	20,0	9,3	12,0	17,3	100,0	
Oldukça katılıyor	f	13	11	22	6	3	55	
	%	23,6	20,0	40,0	10,9	5,5	100,0	
Tamamen katılıyor	f	2	0	2	0	0	4	
	%	50,0	0,0	50,0	0,0	0,0	100,0	
Toplam	f	61	33	35	16	19	164	
	%	37,2	20,1	21,3	9,8	11,6	100,0	

Kitle iletişim araçlarını takip etmede siyasal etkinlik üzerinde anlamlı ilişki bulunan tek etken sosyal medyayı takip etme sıklığıdır ($p<0,005$). Buna göre sosyal medyayı “çok sık” ve “zaman zaman” takip edenlerin yarısı siyasal etkinliğe tamamen katıldıklarını ifade etmişlerdir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Siyasal sosyalleşme sosyolojide yeni bir kavramdır. Bu kavram önceden beri siyasi kuramcılar ve filozofların düşüncelerinde yer almaktadır. Sivil sosyalleşme ve vatandaş eğitimi çoğunlukla Platon'un "*Cumhuriyet*" ve Aristo'nun "*Siyaset*" kitaplarında vurgulanmaktadır. Son yıllardaki deneysel araştırmalar sebebiyle siyasi davranış ve sosyalleşme süreci arasındaki ilişki siyasi literatürde dikkat çekmektedir. Siyasal sosyalleşme klasik düşünörlere göre periferik bir konudur ve çok az ele alınmıştır. Konu dağınık olarak işlenmiş; derine inmeden genel hatlarıyla birtakım öneriler getirilmiştir.

Siyasal sosyalleşme teorisini ortaya koyan esaslı çalışmalar İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlamaktadır. Siyaset konusundaki uzmanlardan birisi olan Haymen 1959 yılında ilk sistematik tartışmayı başlatmış, sonra 1960-1970 yılları arasında bu konuya büyük ilgi gösterilmiştir. O zamandan bugüne kadar birçok bilim adamı ampirik araştırmalar yapmış ve neticede bu konuyla ilgili güçlü bir teorik çerçeve ortaya koyulmuştur. Bu deneysel çalışmalarda benzer yahut tartışmalı sonuçlara ulaşmışlardır. Siyasal sosyalleşme konusunun tartışılan bir konu olması nedeniyle ulaşılabilen kaynak sayısı da günden güne artmaktadır.

Bireylerin siyasi karakterlerinin oluşumu bağlamında, siyasal sosyalleşmeyi etkileyen faktörler ve siyasi öğrenimin ne zaman tamamlandığı konusunda yoğunlaşan fikir ayrılıkları üzerine tartışmalar devam etmektedir. Siyasi toplumsallaşma araştırmacıları, siyasal sosyalleşmeyi, kendi bakış açılarına uygun olarak tanımlamışlardır. Bazı bilim adamlarına göre, siyasal sosyalleşme hayatın ilk dönemlerine işaret ederken, bazıları çocukluk sonrası yaşı ve bazı araştırmacılar ise aile faktörünü vurgulamışlardır.

Arm gibi siyaset bilimcilerinin görüşlerine bakarsak, aile dışındaki diğer faktörlerin etkisi, aile içi çocukluk döneminde çocuğun öğrendiklerini kuvvetlendirmektedir. Arm'a göre ilk öğrenilenler genelde değişmez. Bu nedenle çocukluk döneminde alınan dersler bireyin hayatını etkileyen en önemli faktörlerdir. Dolayısıyla Naymen ve Langton'a göre çocuk boş bir levha değildir, okula başladıktan sonra siyasi düşünceleri, çevresi tarafından şekillenmektedir. Buna karşı, bir grup araştırmacıya göre ise çocukların siyasi sosyalleşmelerinde ailenin rolü etkili değildir. Bu düşünce köken olarak Durkheim'a aittir. Durkheim'a göre modern toplumlarda din ve aile gibi

geleneksel kurumların etkisi düşük olduğundan kültür iletimi okullarda daha çok belirgindir. Siyasal sosyalleşme alanında uzman Kolmen'e göre devletin istediği ideal vatandaşın eğitimi okuldan başlamaktadır. Eğitimin tanımı konusunda çok sayıda farklı görüş ve tartışma mevcuttur. Genel ve hakim tanımlamalara aykırı görüşler arasında, eğitimin ve özellikle okulda verilen eğitimin, devletin istediği normlara uygun bireylerin ortaya çıkarılmasında bir araç olduğu şeklindedir. Bu sayede devlet istikrarlı ve güvenli bir toplum yaratacağına inanmaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse, "uysal", "makbul" "makul" ve "tabi" olan bir vatandaş tipi tarih boyunca iktidarların işine gelmiştir.

Diğer sosyalleşme faktörleri arkadaş grupları ve kitle iletişim araçlarıdır. Günümüzde çok önemli bir güç olan kitle iletişim araçlarının siyasal sosyalleşme üzerindeki etkisi inkâr edilemez durumdadır. Çünkü modern dünyada insanların en temel bilgi kaynakları kitle iletişim araçlarıdır. Arkadaş grupları da bireyin sosyalleşmesinde önemli faktörlerden birisidir, ki bireyler diğer bireylere farklı görünme çabasındadırlar. Arkadaş grupları grup üyelerini uyarma yoluyla grubun davranış ve normlarını kabul ettirme çabasındadırlar. Rayzman'e göre modern toplumların ilerlemesi hususunda sosyalleşme sürecinde arkadaş grupları en temel ve önemli faktörlerden biridir. Arkadaş grupları modern toplumlarda ailenin sosyalleştirme rolünü tamamlamaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz faktörlerin dışında; dini kurumlar, siyasi partiler, mesleki gruplar ve etnik gruplar da siyasal sosyalleşmede etkilidir. Geleneksel toplumlarda dini kurumların ve ailenin etkisi yüksektir. Lakin araştırmamızda, siyasal sosyalleşme ile muhafazakarlık arasında herhangi bir ilişki tespit edilmemiştir.

Modern toplumlarda siyasi partiler, kitle iletişim araçları, sivil toplum kuruluşları ve okul gibi faktörlerin etkisi diğer faktörlere oranla daha yüksektir. Bazı toplumlarda etnik grupların güçlü olmasıyla etnik grubun etkisi artar. Tabii ki bireyin sosyalleşme sürecini etkileyen faktörlerin incelemesinde (özellikle siyasal sosyalleşme) adı geçen faktörlerin etkisi olmakla birlikte gizli faktörler de vardır. Baskın ve gizli faktörler diğer faktörlerin gerisinde görünmektedir; bu baskın faktör, siyasal sistemdir.

Siyasal sistemler sosyalleşme faktörlerini kontrol altına alma çabasındayken kendi baskılarını devam ettirmektedir. Genellikle devletler kitle iletişim araçlarını ve okulları

daha fazla kontrol ederler. Bu yolla kendi fikirlerini ve düşüncelerini toplumdaki bireylere empoze eder ve onları bir şekilde sosyalleştirir ki bu şekilde siyasi sistemin yarar ve amaçlarına tam olarak ulaşmayı arzularlar. Çoğu toplumda eğitim sistemiyle siyasi sistem arasında çift yönlü bir ilişki vardır. Eğitim kitaplarının içeriğini siyasi sistem belirler ve eğitim sistemi yolu ile bireyler siyasi sisteme hizmet eder. Bazı totaliter siyasi sistemler bireylerin özel hayatına ya da şahsi alanlarına müdahale etmektedirler. Bu toplumlarda aile de devletin kontrolündedir. Bunun en tipik örneği, 68 kuşağı diye bilinen dünyadaki gençlik hareketini bastırmaya yönelik, eğitim müfredatlarına müdahale edilmesidir.

Foucault'ya göre dolaylı kontroller ile sosyal istikrar oluşturulur. Foucault'ya göre devlet, makamları tarafından doğrudan denetim yapmaz; doğrudan kontrol uygulaması bireylerde sanki her zaman kontrol altındalarmış hissi oluşturur. Çağdaş toplumun özellikleri Foucault'ya göre güç, kuvvet ve doğrudan kontrol gösterme yerine iç kontrol mekanizmalarıdır. Aynı zamanda Giddens'in da bürokrasi ve doğrudan kontrol eden güç sahiplerine ilişkin özel bir bakış açısı vardır. Dolayısıyla bireylerin sosyalleşmelerinde hükümetin rolü dolaylı izleme ve kontrol faaliyetlerinde toplanmaktadır.

Siyasal sistemlerin bireylerin sosyalleşmelerine dolaylı etkileri vardır. Aslında, pek çok, siyasal sosyalleşme araştırmacıları bu noktaya dikkat etmemişlerdir ve yapılan çoğu araştırma siyasal toplumsallaşma kapsamında kendi kapsamı içinde ele alınmıştır. Ayrıca aile ve okulun etkileri de incelenmiştir. Siyasal sosyalleşme araştırmacılarına göre çoğunlukla bireyin siyasi altyapısı çocukluk döneminde oluşur. Aynı zamanda bu araştırmalara çok sayıda eleştiri yöneltilmiş, eleştirilerin çoğu yöntemle sınırlı kalmıştır. Örnekleme, kullanılan yöntemler, araştırma teknikleri üzerinde temel eleştiriler yapılmış ve bazıları daha önce yapılan çalışmaları tarihsel olmamakla nitelemiştir. Araştırmamız daha önce yapılan araştırmaların eksiklerini tamamlamak çabasında olsa da bu araştırmanın eksiksiz olduğu anlamına gelmemektedir.

Survey yönteminin kullanıldığı araştırmada, evren Ankara'da yaşayan şehit yakınlarıdır. Araştırmada, örnekleme tekniklerinden olasılığa dayalı "kartopu örnekleme" tekniği kullanılmış ve 204 kişi örnekleme olarak belirlenmiştir. Araştırmanın hipotezleriyle ilgili olarak sosyalleşme etmenlerinden aile ile siyasal katılım arasında anlamlı ilişki bulunan

hipotezler Şu Şekilde sıralanabilir; aile içi fikir zgrlg, ebeveynlerin miting ve protestolara katılması, evde en çok kimin sözünün geçtiği, ailede kimin baskın olduğu, ailenin ocuk yetiştirme tarzı ile siyasal katılım arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Okul ile siyasal katılım arasındaki ilişkiye bakıldığında; ğretmen ve ğrenci iliŐkisinde öğrenciye tanınan söz hakkı, okulda ğrenci konseyi bulunması, okuldaki etkinliklere katılma, siyasal olarak aktif bir eğitim tarzı ile siyasal katılım arasında ilişki vardır.

Arkadaş grubu ile siyasal katılım arasındaki ilişki; arkadaş grubunun siyasal katılımı, bireyin arkadaş grubunun siyasal kültüre yabancılaşması, arkadaş grubuna kendini kabul ettirme ile siyasal katılım arasında ilişki vardır.

Araştırmada siyasal katılım ile ilgili olarak en dikkat çeken sonuçlardan birisi, takip edilen kitle iletişim araçları ile siyasal katılım arasında anlamlı ilişki bulunmamasıdır.

Sosyalleşme etmenleri ile siyasal etkinlik arasındaki ilişki değerlendirildiğinde ise; Siyasal olarak aktif bir eğitim tarzı, bireyin arkadaş grubunun siyasal kültüre yabancılaşması, arkadaş grubunun kurallarına uyma, kitle iletişim araçlarının bireyi rejime yabancılaştırması ve sosyal medyayı takip etme sıklığı ile siyasal etkinlik arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Siyasal katılmadan farklı olarak, kitle iletişim araçlarının Şehit yakınlarının siyasal etkinliği üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, Şehit yakınlarının siyasal sosyalleşmesinde sosyalleşme etmenlerinin siyasal katılım üzerinde siyasal etkinlikten daha fazla etkili olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra siyasal katılım üzerinde en fazla etkisi olan sosyalleşme etmeni aile iken; bunu sırasıyla okul ve arkadaş grubu izlemektedir. Sosyalleşme etmenlerinden kitle iletişim araçlarının ise siyasal katılım üzerinde etkisi olmadığı dikkat çekmektedir.

Sosyalleşme etmenleri ile siyasal etkinlik arasındaki ilişkiye bakıldığında ise; siyasal etkinlik üzerinde daha çok arkadaş grubu ve kitle iletişim araçlarının etkili olduğu; az olmakla birlikte eğitim kurumlarının da siyasal etkinlik üzerinde etkisi olduğu bulunmuştur. Ancak siyasal katılımının aksine sosyalleşme etmenlerinden aile ile siyasal etkinlik arasında ilişki yoktur.

Son olarak söylenebilir ki siyasal sosyalleşme tek bir kanaldan gerçekleşmemektedir. Çeşitli faktörler siyasi sosyalleşmeyi etkilemektedir. Bu nedenle siyasal sosyalleşme konusunun geniş bir perspektifle konuyu ele almaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ABADAN, Nermin. (1965). Gençliğinin Değer Yargıları Ve Siyasal Davranışı. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XX, Mart, 199-221.
- ADAK, Nursen. (2005). *Toplumun Temel Yapı Tası: Aile, Kurumlara Sosyolojik Bir Bakış* (Edt: Sevinç Güçlü), İstanbul: Birey Yayınevi.
- AKYÜZ, Hüseyin. (1991). *Eğitim Sosyolojisinin Temel Kavram Ve Alanları Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: MEB Yayınları.
- ALKAN, Türker. (1989). *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim*. Ankara:Gündoğan Yayınlan.
- ALKAN, Türker. (1979). *Siyasal Toplumsallaşma*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.
- ALMOND, Gabriel and G. Powell (1992). *Comparalive Polities Today*. New York: Harper Collins publishers.
- ALMOND, Gabriel and Sidney Verba. (1975). *The Civic Culture*. New York: Princenton University Press.
- ANSHEN, Manda. (1959). *The Family, it's Function and Destiny*. New York: Harper Brothers.
- ARSALANTÜRK, Z. ve AMMAN, T. (2009). *Sosyoloji*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- ATAMAN, Ayşegül. (2003). *Gelişim, Kuramlar ve Kavramlar, Gelişim ve Öğrenme*. (Edt: Aysegül Ataman). Ankara: Gündüz Yayıncılık.
- ATKINSON, Rita. (1995). *Richard Atkinson, Ernest Hilgard. Psikolojiye Giriş II*. Çev: K.Atakay, M. Atakay, A. Yavuz. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- AVCAN, Rıza. (1976). *Çocuğun Siyasal Toplumsallaşması*. Ankara : Siyasal Bililer Fakültesi (Basılmamış Çalışma).
- AVCI, Nazmi. (2000). *Türkiye'de Modernleşme Açısından Din Kültür Siyaset (1839–1960)*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- AYSEL, Aziz. (1982). *Toplumsallaşma ve Kitleesel İletişim*. Ankara: A.Ü.Basın-Yayın Yüksekokulu yayınları.

- AYSEL, Aziz. (2011). *Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri ve İletişim*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- AYSEL, Aziz. (1982). *Toplumsallaşma ve Kitleleşme İletişim*. Ankara: A.Ü.Basın-Yayın Yüksekokulu Yayınları.
- BAHAR, Z. ve BAYIK, A. (1985). *Çocuk Eğitiminde Annelerin Ödül ve Cezaya İlişkin Tutumları*. İzmir: Ege Üniversitesi yayını.
- BAL, Hüseyin. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Fen Edebiyat Fakültesi , Yayın no :20.
- BAL, Hüseyin. (2013). *İletişim Sosyolojisi*. Bursa: Sentez Yayınları.
- BAŞARAN, İ. E. (1982). *Örgütsel Davranış*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 108.
- BAUMRİND, Diana. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior. *Child Development*, 37, 887-907.
- BAYKAL, B. (1981). *Organizasyonların Yönetimi İlkeler ve Süreçler*. İstanbul: Met-Er Matbaacılık.
- BEKTAŞ, A. (2000). *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- BOURDİEU, P. (1990). Reproduction in Education, Society and Culture. London: Sage Publication. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu (HYO) Dergisi*, 1-13, 31-42.
- BELL, Norman ve E. VOGEL. (1962). *The Family*. New York: The Free Press of Glencoe.
- BEŞİRLİ, Hayati. (2005). *Politik Sosyalleşme Araştırmaları ve Politik Sosyalleşme Sürecinin Bir Unsuru Olarak Kışla*. Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Doktora Tezi.
- BİLGİN, V. (2010). *Bizi Kuşatan Toplum, Sosyolojiye Giriş*. İstanbul: Düşünve Kitabevi Yayınları.

- BİLHAN, S. (1986). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayını.
- BIKMAZ, Fatma . (1984). *Sosyal Değişme*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara .
- BOWLBY, John. (1953). *Child Care and the Growth*. Baltimore: Penguin Books.
- BOZKURT, Veysel. (2006). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Bursa: Ekin Yayınları.
- BRADBURN, Norman, M. (1963). İnterpersonal Relations Within Formal Organizations in Turkey. *Journal of social Issues*, c.XIX, 1, 61-67.
- BUDAK, Selçuk. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayıncılık.
- CANSEVER, Gökçe. (1968). The Achievenment Motive in Turkish Adolescent. *Journal of Social Psychology*, 76, 269-270.
- CARLO, Gustavo ve RANDALL, B. (2002). The Development of a Measure of Prosocial Behaviors For Late Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 31-44.
- CÜCELOĞLU, Doğan. (1993). *İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul : Remzi Kitabevi.
- COOLEY, Charles Horton. (1902). *The Looking Glass Self*. Pp. 179–185, in Human Nature and Social Order. New York: Scribner's.
- ÇABUKKAYA, Nilay. (2011). *Aile Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyoloji Bölümü. S. 215.
- ÇAĞLA, C. (2010). *Yeni Başlayanlar İçin Siyaset Bilimi*. İstanbul: Omnia Yayıncılık.
- ÇAM, Esat. (2002). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- ÇELEBİ, Nilgün. (1990). *Genç ve Kültürel Bütünleşme*”, *Kültürel Değerler Ve Sosyal Değişme*, ed. Beylü Dikeçligil-Ahmet Çiğdem, Aile Yazıları 2, Bilim Serisi 5/2, T.C. Başkanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, s. 391.
- ÇİFTÇİ, Orhan. (1991). Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Rolü. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1(2).

- CLAUSEN, J. A. (1968). *Socialization and Society*. Boston: Little Brown & Comp.
- ÇOBAN, Sevgi. (2012). *Sosyal Çevrenin Etkilerinin Çocukların Suç ve Problemleri Davranışları İle İlişkileri*, Doktora Tezi, Ankara.
- ÇOK, F. (1993). *Üniversite Öğrencilerinin Arkadaşlık ilişkileri ve Bunun Ana-Baba Tutumlarıyla ilişkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- DANZİGER, K. (1970). *Redings in Child Socializtion* . Oxford : pergaman press.
- DAVİES, James, C. (1970). *The Familt's Role in Political Socialization*, S.108-118, learning about politics (der. R.S. Sigel). New York : Random House
- DAVARCI, Mehmet. (2006). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Öğrencilerin Sosyalleşmesine Etkisi*. Adana : Çukurova Üniversitesi Yayını.
- DETH, J. W. V. (2005). Kinder und Politik. *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 41, 3-6.
- DEVRİM, Mehmet. (2008). *Modern Aile Yapısı*. TOPSES. Doktora Tezi.
- DOĞAN, İslam .(2000). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: System Yayıncılık .
- DURSUN, D. (2012). *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- ELDER, G.H. & BOWERMAN, C. (1963). Family Structure and Child-Rearing Patterns: The Effect of Family Size and Sex Composition”, *American Sociological Review*, 28, 891-905.
- ELDEKLOĞLU, Jale. (2004). Çocuklarda Özgüven Gelişimi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 111-121.
- ELKIN, Frederick, Geranld, Handel. (1978). *The Child and Society: The Process of Socialization*. Random House, New York.
- ERGÜN, Mustafa. (2011). *Eğitim Sosyolojisi* .4. Bölüm S. 50
- ERKAL, Mustafa. (2006). *Sosyoloji (Toplumbilimi)*. İstanbul: Der Yayınları.
- ETHRIDGE, M. E., & Handelman, H. (2008). *Politics in A Changing World*. United States of America: Thomson Wadsworth.

- FARBER, Bernard. (1964). *Organization and Interaction*. San Fransisco: Chandler Publishing Company.
- FİCHTER, J. (2009). *Sosyoloji Nedir*. Türkçesi: Nilgöl Çelebi. Ankara: Anı yayıncılık.
- GECAS, Viktor. (2000). "Socialization", *Encyclopaedia of Sociology*, Ed. Edgar F.Borgatta, Rhonda J. V. Montgomery, Vol: 1, Macmillan Reference, NewYork, (285-286).
- GIDDENS, Anthony .(2000). *Sosyoloji*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- GÖKÇE, Birsen. (1990). *Çocuk Kişiliğinin Gelişiminde Aile, Okul ve Dış Çevrenin Rolü*. Aile Yazıları 3, Birey, Kisilik ve Toplum, (Der: Beylü Dikeçligil ve Ahmet Çigdem) Ankara: Aile Araştırmaları Başkanlığı Yayınları.
- GÖKÇE, Birsen. (1996). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- GOTTMAN, J.M. & Katz, L.F. (1989). Effects of Marital Discord on Young Children's Peer Interaction and Health. *Developmental Psychology*, 25(3), 373- 381.
- GRİGSBY, E. (2009). *Analyzing Politics, An Introduction to Political Science*. United States of America: Wadsworth.
- GÜNŞEN-İçli, T. (2005). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- GÜLER, Ahmet ve TAŞKĞIN,Serkan ve BÜLENT HALICIOĞLU, Mustafa . (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntelleri*. Ankara : Seçkin Yayıncılık.
- HABERMAS, Rebekka. (1998). Parent-Child Relationships in the Nineteenth Century. *German History*, 16, 43-60.
- HYMAN, H. Herbert. (1959). *Political Socialization A Study in the Psychology of Political Behavior*. London: Collier-Macmillan.
- HYMAN, H. Herbert. (1973). Mass Communication and Socialization. *Public Opinion Quarterly*, 37.
- <http://www.kalemlervekiliclar.com/index.php>, erişim: 21.03.2008).
- <http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal> .

- <http://dx.doi.org/10.11122/ijmeh.2013.9.19.372>.

- İSLAMOĞLU, H. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta Basım. Kaptan.
- KALAYCIOĞLU, Ersin. (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim, Teori, Olgu ve Süreçler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- KARAGÜZ , İsmail. (2007). *Kürsüden Öğütler*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- KARASAR, Niyazi. (1984). *Bilimsel Araştırma Teknikleri*, Ankara:Taş Yayınları .
- KAYA, Nilay. (2011). *Aile Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- KATHY, Charmaz. (2006). *Constructing Grounded Theory A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London, Sage.
- KERLİNG, Fred N. (2015). *Davranışsal Bilimlerde Araştırmaya Giriş* . Çev, Hasan Paşa. Tahran: Avaye Nor Yayınları.
- KILI, Suna. (1991). "Political Socialization In Turkey", Politics And the Eorpen Younger Generation HENK DEKKER(Ed.), European Studies 1, Oldenburg: Biblioteksund Information systemder, 179-18.
- KINCAL, Y., Remzi. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel yayını.
- KIŞLALI, A. T. (2010). *Siyaset Bilimi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- KIŞLALI, A. Taner. (1974). *Öğrenci Ayaklanmaları*. Ankara: Bilgi Yayınevi,
- KIŞLALI, A. Taner. (1976). Siyasal Tutumlarda Kuşak ve Cinsiyet Etkenleri: Bir Alan Araştırması. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, XXXI, 117-130.
- KONGAR, Emre. (1979). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- KURUKOWA, Mınako. (1966). Family Solidarity, Social Change and Childhood Accidents. *Journal of Marriage and The Family*, 18, 498-506.

- KUZGUN, Yıldız. (1972). *Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- LAWRENCE, W, Neuman. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (Çeviren. Sedef Özge). İstanbul: Yayın Odası Yayınları.
- LANGTON, Kenneth P. (1969). *Political Socialization*. London: Oxtord University Press, Inc.
- LANGTON, Kenneth P. and KARNS D.A. (1969). The Relative Influence of the Family: Peer Group and School in the Development of Political Efficacy. *Western Political Quarterly*, 22 (4).
- LEWIS, Bernard. (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Çeviren: Metin Kıratlı. Ankara: TTK.
- MACCOBY, E. E., ve MARRTİN, J. A. (1983). *Socialization in The Context of The Family: Parent-Child Interaction*. (Der. E. M. Hetherington), Handbook of Child Psychology, 4th ed., Vol. 4: 1-101. New York: Wiley.
- MARSHALL, Gordon. (1999). *The Dictionary of Sociology*. Oxford University Press, 2005 (çevirenler: Osman Akınhay, Derya Kömürcü), Sosyoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.
- MANSURFER, Kerim. (2012). *Gelişmiş İstatistiksel Yöntemler*. Tahran: Tahran Üniversitesi Yayınları.
- MEAD, George H.(1934). *Mind, Self and Society*, (Edited by C. W. Morris), Chicago: University of Chicago Press.
- MERTON, Robert. (1957). *Social Theory and Social Structure*. New York: Collier-Macmillan Pres.
- MİRZAAİY, Mohemmed. (2007). *Tahran Üniversitesi Birinci Öğretim Lisans Öğrencilerinin Siyasal Sosyalleşmelerinde Ailenin Etkisi*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Tahran.

- MONTESSOR, Maria. (1970). *The Child in The Family*. Chicago: Henry Regnery Company.
- NEWMAN, David M. (1999). *Sociology of Families*. Depauw University: Pine Forge Press.
- OGBURN, William F. ve NMKOFF, F. (1955). *Technology and the Changing Family*. Cambridge: The Riverside Press.
- ÖNAL, Sayın. (1994). *Sosyolojiye Giriş*. İzmir: Neşa Yayınevi.
- ONUR, B. (1995). *Gelişim Psikolojisi, Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- ONUR, Bekir. (2004). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- OZANKAYA, Özer. (1966). *Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- OZANKAYA, Özer. (2007). *Toplumbilim*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- ÖZCAN, Nilüfer. (1994). Boşanma, Ölüm ya da Terk Nedeniyle Ebeveynlerin Birinin ya da Her İkisinin Yokluğu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1-2, 149-158.
- ÖZÇELİK, Muhittin. (2007). *Duygusal Zeka Becerileri Eğitimi Programının Şehit Ailelerinin Depresyon ve Anksiyete Düzeylerine Etkisi*. Samsun: Doktora Tezi.
- ÖZPOLAT, A. (2010). Ailede Demokratik Sosyalleşme. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5 (20), Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmaları Genel Müdürlüğü Yayını, 20, 9-25.
- ÖZKALP, Enver. (1993). *Sosyolojiye Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- ÖZKALP, Enver. (2005). *Sosyolojiye Giriş*. Bursa: Ekin Yayınları.
- ÖZTÜRK, Hüseyin. (1993). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- ÖZTÜRK, Serdar. (2004). Siyasal Toplumsallaşma Ve Çocuk: Ankara'da İlköğretim Çağı Öğrencileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma. *Bilim Ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 5 (57).

- ÖZYURT Selahattin, M. Sait Doğan (2002). *Gençlik Problemleri Açısından Üniversite Gençliği*, Adapazarı: Değişim Yayınları.
- PARSONS, Talcott ve R. BALES. (1956). *Family*. London: The Free Press.
- RITZER, George. (2000). *Büyüsü Bozulmuş Dünyayı Büyülemek*. Çev: Şen Süer Kaya. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- RUTH A. Wallace, Alison Wolf. (2004). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları, Klasik Geleneğin Geliştirilmesi*. (çev. Leyla Elburuz, M. Rami Ayas), İzmir: Punto Yay.
- RYDER, Verdene. (1995). *Parents and Their Children*. Houston: The Good heart – Willcox Company Pres.
- STEENSEL, R. V. (2006). Relations Between Socio-Cultural Factors, The Home Literacy Environment and Children's Literacy Development in The First Years of Primary Education. *Journal of Research in Reading*, 29 (4), 367-382.
- ŞİMŞEK, H., YILDIRIM, A. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- TAN, E. Mine. (1981). *Toplum Bilimlerine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- TAŞDELEN, M. (2010). *Siyaset Sosyolojisi*. İstanbul: Kocav Yayınları.
- TATAR, T. (1997). *Siyaset Sosyolojisi*. İstanbul: Turan Yayıncılık.
- TDK. (2011). *Şehir. Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim: 1 Aralık.
- TEZCAN, Mahmut. (1990). *Toplumsal ve Kültürel Değişim*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- TEZCAN, Mahmut. (1991). *Sosyolojisi Yazıları*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- TEZCAN, Mahmut. (1993). *Eğitim Sosyolojisinde Çağdaş Kuramlar ve Türkiye*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

- TEZCAN, Mahmut (2000). *Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Türkiye’de Gençlik*”, *Türkiye’de ve Avrupa’da Gençlik Türk Demokrasi Vakfı*. Ankara: Konrad Adenauer Vakfı.
- TEZCAN, Mahmut. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- TİMUR, T. (2007). *Kalemler ve Kılıçlar*. Pierre Bourdieu: Teori, Bilim Alanı ve “Homo Academicus”.
- TOKGÖZ, O. (1978). Siyasal Toplumsallaşmada Kitle Haberleşme Araçlarının Rolü ve Önemi. *Ankara Üniversitesi SBF dergisi*, 33, 79-92.
- TOLON, Barlas. (1996). *Toplum Bilimlerine Giriş*. Ankara: Murat ve Adım Yayıncılık.
- TORTOP, N. (1983). *Yönetim Bilimi*. Ankara: “S” Yayınları.
- TUNA, Meyrem. (2008). İlköğretim Çağında Çocukların Sosyalleşmesinde Popüler Kültürün Rolü, Isparta Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- TUNA, Meyrem ve BALTACI, Cemal. (2012). Türkiye’de Bir Siyasal Sosyalleşme Aracı Olarak Ders Materyali: İlköğretim Sosyal Bilimler Dersi Üzereine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 177-194.
- TÜRKKAHRAMAN, M. (2000). *Türkiye’de Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm*. İstanbul: Birey Yayınları.
- TÜRKÖNE, M. (2010). *Siyaset*. İstanbul: Opus Yayınları.
- TÜRKÖNE, Mümtaz Er. (2005). *Siyaset*. Ankara: Lotus Yayınları,
- TÜRAN, Emir. (1994). *Medyanın Siyasi Hayata Etkileri*. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- UYGUN, Selçuk. (2004). Üniveriste Gençliğinin Yabancılaşması. *Bilim Ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 5 (57).

- YAVUZ, Kerim. (1991). Anne ve Çocuk. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2, (1), 12-18.
- YEŞİLORMAN, M. (2006). Siyasal Sosyalleşme Sürecinde Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Rolü. *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 1-46.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H . (2013) . Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILMAZ, Nihat. (2013). Sosyalleşme Sürecinin Siyasal Boyutu. *Gümüşhane Üniversitesi Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9, 19.
- WASS, Hanna. (2007). Generations and Socialization into Electoral Participation in Finland. *Scandinavian Political Studies*, 30(1).
- WATERMAN, R. (2005). Politische Sozialisation von Kindern und Jugendlichen. *Aus politik und Zeitgeschichte*, 41, 16-24.

EK 1: ANKET FORMU**ANKET FORMU****Değerli Katılımcı**

Tarafımızdan yürütülen bir doktora tez çalışmasında kullanılmak üzere düzenlenen bu anket soruları, “**Şehit Yakınlarının Siyasal Sosyalleşmesinde Sosyalizasyon Etmelerinin Etkisi: Ankara Örneği**” başlıklı konumuza ışık tutmayı amaçlamaktadır. Araştırmamızın sağlıklı sonuçlar verebilmesi için soruları içtenlikle cevaplandırmanız büyük önem taşımaktadır. Aşağıdaki sorularda doğru-yanlış şeklinde değerlendirilebilecek bir cevap **aranmamakta** olup, her soru için kendinize uygun olan seçeneği işaretlemeniz gerekmektedir. Soru ve cevap kağıdı üzerine isim veya kimliğinizi belirten bilgileri lütfen **YAZMAYINIZ**.

İçtenliğiniz ve ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz.

Ali Davtalab

Demografik Sorular

- 1-Cinsiyetiniz?** 1)-Kadın () 2)-Erkek ()
- 2-Yaşınız?** 1).18 – 22 () 2).23 – 27 () 3). 28 - 32 () 4). 33- 37 () 5). 38 – üzeri ()
- 3-Medeni durumunuz?**
- 1) Evli () 2) Bekar () 3) Eşi vefat etmiş 4) Boşanmış 5) Diğer(Belirtiniz).....
- 4-Evli iseniz kaç yaşınızda evlendiniz?**
- 1). 18 den küçük 2).18 – 22 () 3).23 – 27 () 4). 28 - 32 ()
- 5). 33- 37 () 6). 38 – üzeri()
- 4/1- Kaç çocuğunuz var?** KızErkek
- 5-Öğrenim durumunuz?**
- 1) Okuma-yazma bilmiyor() 2) İlkokul mezunu() 3) Ortaokul mezunu()
- 4) Lise mezunu () 5) Üniversite mezunu () 6) Yüksek Lisans/Doktora()
- 6-Doğum Yeriniz?** 1)– Köy () 2)- Kasaba () 3) - Büyük kent()4) -Yurtdışı ()
- 7-Annelerinizin eğitim durumu nedir?**

- 1) -Okuma-yazma bilmiyor () 2)- İlkokul mezunu() 3)- Ortaokul mezunu()
4-) Lise mezunu() 5)- Üniversite mezunu () 6) -Yüksek Lisans/Doktora()

8-Babanızın eğitim durumu nedir?

- 1) -Okuma-yazma bilmiyor () 2)- İlkokul mezunu() 3)- Ortaokul mezunu()
4)- Lise mezunu() 5)- Üniversite mezunu () 6) -Yüksek Lisans/Doktora()

9-Şehit ile olan yakınlık durumunuzu belirtiniz.

- 1)- Ebeveyni () 2)- Eşi () 3)- Çocuğu () 4)- Kardeşi () 5)- Diğer ()

10-Anne ve babamızın meslek durumu nedir?

	Anne	Baba
1-Meslek Grubu Üst düzey yönetici, serbest meslek	()	()
2-Meslek Grubu Orta düzey yönetici; Doktor, Mühendis, Avukat, Subay	()	()
3-Meslek Grubu Danışman, Uzman, Öğretmen, Esnaf	()	()
4-Meslek Grubu Nitelikli İşçi, Teknisyen, Sekreter, Astsubay	()	()
5-Meslek Grubu Niteliksiz İşçi	()	()
6-Meslek Grubu Emekli, Ev hanımı, İşsiz	()	()
7-Diğer Belirtiniz.....		

11-Ailenizin (Şehitten kalan maaşı) aylık geliri ne kadardır?

- 1)-500 TLden az () 2)-501-1000TL () 3)-1001-1500TL () 4)-1501-2000TL ()
5)-2001-2500TL () 6)-2501-3000TL () 7)-3001TLden fazla ()

12- Sizin aylık gelirin ne kadardır?

- 1)-500 TLden az () 2)-501-1000TL () 3)-1001-1500TL () 4)-1501-2000TL ()
5)-2001-2500TL () 6)-2501-3000TL () 7)-3001TLden fazla ()

13- Kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?

- 1)- Annenin ve babanın yanında () 3)- Eşim ve çocuklarımla yanında ()
2)- Annenin yanında () 4)- Diğer aile üyelerinin ya da akrabaların yanında () 5)- Diğer ()

14- Ailenizi nasıl tanımlarsınız? 1)-Otoriter () 2- Demokratik () 3)-Serbest ()

- 4)- İlgisiz () 5)-Diğer ()

Özel Sorular:

Kendi ailenize ve ilkokul döneminize dayanarak sorulara yanıtlayabilirsiniz.

Sorular	Çok Sık 5	Sık sık 4	Zaman zaman- 3	Çok Az 2	Hiç 1
15- Çocukluğunuzda aile içinde alınan kararlara katılmanıza ve fikirlerinizi söyleyebilmenize ne ölçüde izin verilirdi?					

16- Çocukluğunuzda, aileniz kişiliğinize ne kadar saygı gösterirdi?					
17- Çocukluğunuzda, herhangi bir problem meydana geldiğinde, problem hakkında sizin düşünce ve çözüm önerilerinize ne kadar saygı duyarlardı?					
18- Çocukluğunuzda, ailenizin sözünü dinlemediğinizde ya da onlara karşı yanlış bir hareket yaptığınızda size herhangi bir yaptırım veya şiddet eyleminde bulunurlar mıydı?					
19- Çocukluğunuzda, büyük bir sorunla karşılaştığınızda aile fertleri ne sıklıkla yardım ederdi?					
20- Çocukluk döneminizde anne, baba ve diğer aile fertleriyle ne kadar samimi idiniz?					
21- Çocukluk döneminizde, istek ve ihtiyaçlarınız ne ölçüde reddedilmiştir?					
22- Çocukluk döneminde, ailenizde ne sıklıkla siyasi tartışmalar olurdu?					
23- Ailenizi diğer ailelerle karşılaştırdığınızda ne kadar dindardır?					

24- Çocukluk döneminizde, evinizden çok kimin sözü geçerdi?

- 1)-Babamın () 2)-Annemin () 3)-Annem ve Babam birlikte () 4)- Diğer()

25-Çocukluk döneminizde, anne ve babanızdan hangisi daha baskın ve otoriterdi?

- 1)-Babam () 2)-Annem() 3)-Annem ve Babamın otoritesi eşittir.

26-Çocukluk döneminde, anne ve babanız miting ve protesto gösterilerine katılır mıydı?

- 1) Evet () 2) Hayır ()

26/1- Cevabınız evet ise, anne ve babanız sizi de götürür müydü?

- 1) Evet her zaman () 2) Evet bazen () 3) Hayır()

27- Bazı aileler çocuklarını aşırı denetlerken, bazıları çocuğunu daha özgür bırakarak, birtakım konularda kararını çocuğa bırakmaktadır. Bu tip aileleri dikkate alarak, kendi ailenizi nasıl değerlendirirsiniz?

- 1- Ailem her zaman baskı yapar ve konuşmama hiç izin vermez. ()
2-Ailem çoğu zaman baskı yapardı ve konuşmama çok az izin verirdi. ()
3-Ailem bazı zamanlarda baskı yapardı, ama izin de verirdi. ()
4-Ailem beni serbest bırakırdı ve her zaman kararları kendime bırakırdı . ()

Aşağıdaki sorularımız ortaokul ve lise dönemini kapsamaktadır.
(Lütfen o dönemi dikkate alarak içtenlikle sorularımızı cevaplayınız.)

Sorular	Çok sık 5	Sık sık 4	Zaman zaman 3	ÇokAz 2	Hiç 1
28- Okullar öğrencilerin eleştiri prespektifini ne sıklıkta geliştirir?					
29- Okuldayken, okul idarecileri ve öğretmenleriniz size bir birey olarak ne kadar saygı gösteriyorlardı?					
30- Öğretmenlerinizle konuşurken kendinizi ne kadar rahat ve özgür hissediyordunuz?					
31- Okulunuzda Öğrenci konseyleri var mıdır? 1) Evet () 2) Hayır ()					
31/1 -Cevabınız evet ise, bu konseylere ne sıklıkla katılırdınız?					
32- Öğretmenleriniz sizi ne sıklıkla siyasi faaliyetlere (seçimde oy verme) teşvik ederlerdi?					
33- Siyasi anlamda hoşgörme, diğerlerinin hakkına saygı gösterme ve devlete sadık olma konuları okulunuzda ne sıklıkla öğretilirdi?					
34- Okula gelmeden önce arkadaşlarınızla ne sıklıkla siyasi konular üzerine konuşurdunuz?					
35- Okula girdikten sonra arkadaşlarınızla ne sıklıkla siyasi konular üzerine konuşursunuz?					
36- Arkadaş gruplarına kendinizi ne kadar kabul ettirebilirsiniz?					
37- Kendinizi arkadaş grubunuzun kurallarına ne kadar uyum gösterme çabası içinde görüyorsunuz?					

38- Düzenli olarak takip ettiğiniz dergi, gazette vs. var mı? 1- Hayır() 2- Evet() ise ne sıklıkta ?	=====	=====	=====	=====	==
1-Radyo					
2-Televizyon					
3-Gazete					
4- Dergi					
5- İnternet ve Sosyal Medya hesabı					
39- Aşağıdaki TV programlarını ne sıklıkta seyredersiniz?	=====	=====	=====	====	=
1-Eğlence					
2-Dizi					
3-Haber					
4-Siyasal					
5-Belgesel					
6-Yarışma					
7- Dinsel					
40- Siyasi içerikli dergi, kitap ve gazeteleri okumaya ne kadar ilgilisiniz?					
41- Televizyon ya da radyoda yayınlanan siyasi haber ve programları izlemeye, dinlemeye ne kadar ilgilisiniz?					

42- İki-üç sene içerisinde aşağıdaki faaliyetlerden hangisine katıldınız?	1 Evet	2 Hayır
1-Seçim mitinglerine katılmak		
2-Siyasi makamlarla görüşmek		
3-Herhangi bir siyasi partiye taraftar olmak yada yakın ilişki kurmak		
4-Eylem ve yürüyüşlere katılmak		
5-Çevrenizdeki insanları belirli bir partiye oy vermeye teşvik etmek		
6- Seçimlerde oy vermek.		
7- Bir dernek ve sendika vb üyeliğiniz varmıdır?		

Sorular	Tamamen	Kısmen	Katılmıyor	Kesinlikle	Bu konuda fikrim yok
---------	---------	--------	------------	------------	----------------------

43-Lütfen aşağıdaki düşüncelere ne kadar katıldığınızı olumlu ya da olumsuz olarak belirtiniz.	-----	-----	-----	-----	-----
1- Bireyler için en önemli şey arkadaş grubunun liderine sorgulamaksızın itaat etmektir.					
2-(Bazı)Kitle iletişim araçları bireyi rejime yabancılaştırır.					
3-.Kitle iletişim araçlarının bireyin demokratikleşmesinde etkisi vardır					
4-Kişiliğime saygı göstermeyen insanı asla affetmem.					
5-Bu günlerde hiç kimseye güvenmem.					
6-Ekonomik ve sosyal alanda gelişmek için fikir beyan edenleri engelleyelim.					
7-Bence siyasi makamlar fikirlerimi hiç önemsemez.					
8-Sıradan vatandaşlar fikirlerini sadece seçim yoluyla devlete iletebilir.					
9- Sıradan vatandaşlar devletin yapacağı işler konusunda herhangi bir görüş belirtmez.					
10-Her zaman siyaset karmaşık bir şey olarak görünür, dolayısıyla sıradan vatandaşlar gerçekten durmun nasıl olduğunu anlayamaz.					
11-Siyasi davranışlar ve düşünceler sıradan vatandaşlar için çok etkili ve önemli değil.					

12-Çok sayıda insan seçime katılıyor, bu nedenle benim katılıp oy vermem önemli değil.					
13-Sıradan vatandaşlar bir yasanın değişmesi için çaba gösterebilirler de pek başarılı olamazlar.					
44- Lütfen aşağıdaki düşüncelere ne kadar katıldığınızı olumlu ya da olumsuz olarak belirtiniz.	Tamamen 5	Kısmen 4	Katılmıyorum 3	Kesinlikle 2	Bu konuda fikrim yok 1
1- Okularda siyasi sistemle uyumlu vatandaşlar yetiştirilir.					
2- Okullar öğrencilere siyasal olarak faydalı vatanseverlik ve kanunlara bağlılık değerlerini öğretir.					
3- Bireyin içinde bulunduğu grup ile siyasi kültür arasında ciddi farklılıklar olursa birey yabancılaşabilir.					
4-Devlet herhangi bir politikayı uygularken vatandaşların görüşlerine önem verir.					
5-Devlet adamları sadık ve güvenilir insanlardır.					
6-Devlet adamları sorumluluk sahibi ve müsrif değillerdir.					
7-Devlet adamlarının sözlerine güvenilir.					
8- Devlet adamları halka hizmet için çalışırlar					
9-Devlet adamlarının içinde riyakar adam çok az bulunur.					

10-Devlet adamları sahip olduğu makamların hakları olduğunu düşünüyorlar.					
11-Devlet adamları kendi kararlarını doğru yollarla uygulur ve vatandaşların şahsi alanlarına müdahale etmezler.					

Teşekkürler

EK 2: ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Genel Sekreterlik

Sayı : 76000869/ 433-418

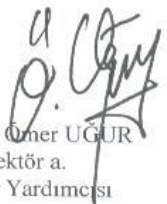
17 Şubat 2015

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 20.01.2015 tarih ve 198 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyoloji Anabilim Dalı doktora programı öğrencilerinden **Ali DAVTALAB**'ın **Doç. Dr. Tuğca POYRAZ TAÇOĞLU** danışmanlığında hazırladığı "**Şehit Çocuklarının Siyasal Sosyalleşmesinde Ailenin Etkisi: Ankara Örneği**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 12 Şubat 2015 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ömer UĞUR
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Tutanak

Kazan 2015

Ek 3: VERİ TOPLAMA İZİN BELGELERİ

 <p>T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı</p>	<p>T.C. AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı</p>	
<p>Sayı: 73595336-605.01-111490 Konu: Veri Toplama (Ali DAVTALAB)</p>	<p>23/07/2015</p>	
<p>ANKARA VALİLİĞİ AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR İL MÜDÜRLÜĞÜNE</p>		
<p>Ankara Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğünün 30/06/2015 tarih ve 100903 sayılı yazısı ve Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı öğrencisi Ali DAVTALAB'ın 02/07/2015 tarihli dilekçesi ile "Şehit Çocuklarının Siyasal Sosyalleşmesinde Ailenin Etkisi; Ankara Örneği" başlıklı tez çalışmasını Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ve bağlı kuruluşlarda gerçekleştirebilmesi talebi bildirilmiştir.</p>		
<p>Söz konusu talebe ilişkin alınan Makam Onayı ekte sunulmuştur.</p>		
<p>Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.</p>		
<p>Doç. Dr. Mustafa DURMUŞ Bakan a. Daire Başkanı</p>		
<p>EKLER : 1 Sayfa</p>		
<p>DAĞITIM : Gereği: Ankara Valiliği Aile Ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı - Beytepe</p> <p>Bilgi: Şehit Yakınları Ve Gaziler Dairesi Başkanlığı</p>		
<p>Bu evrak 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na göre elektronik olarak imzalanmıştır.</p>		
<p>Adres : Eskişehir Yolu Söğütözü Mahallesi 2177.Sokak No:10/A Çankaya/ANKARA Telefon : e-posta : asarigol@aile.gov.tr</p>	<p>Ayrıntılı Bilgi : A. N. SARIGÖL Sosyal Çalışmacı Fax : Elektronik Ağ: www.aile.gov.tr</p>	

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01- 109638

21/07/2015

Konu : Veri Toplama (Ali DAVTALAB)

MÜSTEŞARLIK MAKAMINA

Ankara Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün 30/06/2015 tarih ve 100903 sayılı yazısı ve Hacettepe Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı öğrencisi Ali DAVTALAB'ın 02/07/2015 tarihli dilekçesi ile "Şehit Çocuklarının Siyasal Sosyalleşmesinde Ailenin Etkisi; Ankara Örneği" başlıklı tez çalışmasını Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ve bağlı kuruluşlarda gerçekleştirebilmesi talebi bildirilmiştir.

Uygun görüldüğü takdirde ilgili Başkanlık tarafından da olumlu değerlendirilen söz konusu araştırmanın Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü koordinesinde, gönüllük esasına dayalı olarak, kişilerin kimlik bilgilerinin paylaşılmaması ve ses-görüntü kaydı alınmaksızın, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile uygulanabilmesi hususunda;

Olurlarınızı arz ederim.

Metin ÜNAL
Daire Başkanı V.

OLUR
21/07/2015

Ebubekir ŞAHİN
Müsteşar Yardımcısı

Bu evrak 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na göre elektronik olarak imzalanmıştır.

Adres : Eskişehir Yolu Söğütözü Mahallesi 2177 Sokak No:10/A
Çankaya/ANKARA
Telefon :
e-posta : asarigol@aile.gov.tr

Ayrıntılı Bilgi : A. N. SARIGÖL Sosyal Çalışmacı
Faks :
Elektronik Ağ : www.aile.gov.tr

EK 4: ORJİNALLİK RAPORU

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 15/06/2016

Tez Başlığı / Konusu: **ŞEHİT YAKINLARININ SİYASAL SOSYALLEŞMESİNDE SOSYALİZASYON
ETMENLERİNİN ETKİSİ: ANKARA ÖRNEĞİ**

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 227 sayfalık kısmına ilişkin, 15/06/2016 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
15.06.2016

Adı Soyadı: Ali
Öğrenci No: DAVTALAB
Anabilim Dalı: Sosyoloji
Programı: Doktora
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Tuğça POYRAZ
TACOĞLU

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ali DAVTALAB
Doğum Yeri ve Tarihi : İRAN , NEGEDEH -1962

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : İsfahan Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Tahran Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller : Türkçe-İngilizce – Farsça
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler Studying the Views of the Students of Payam
Nour University (PNU) of Urmia about
Marriage and Engagement
Çalıştığı Kurumlar :Payam Nor Üniversitesi , İRAN – (Sözleşme
Öğretim Üyesi)

İletişim

Telefon 05346474686
E-Posta Adresi :Alidavtalab2010@yahoo.com
davtalab64@gmail.com

Tarih 27.05.2016

